

זכרון
ישעי'
זושא

יו"ל בקשר עם השלושים
על הגאון החסיד הרה"ת
הר"ר ישעי' זושא ב"ר אברהם דוד ע"ה
ווילהעלם

זכרון
ישעי'
וזשא'

יו"ל בקשר עם השלושים
על הגאון החסיד
הר"ר ישעי' זושא ב"ר אברהם דוד ע"ה
ווילהעלם

פתח דבר

נשברים ונדכאים מיום הסתלקותו של אבינו זיו משפחתינו הר"ר ישעי' זוסיא ב"ר אברהם דוד ע"ה ויולהעלם אשר נלקח מאיתנו בדמי ימיו לאחר שנזדכך ביסורים קשים באור לד' שבט האי שתא ה'תשפ"ב.

כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו בשיחותיו הדריך אותנו כיצד לנהוג במצב ההוה, ועל פי השיחה דלהלן בסה"ש תשנ"ב פרשת וארא: "כיון שהתחלת כל הענינים היא בתורה, "משה קיבל תורה מסיני ומסרה כו' והעמידו תלמידים הרבה" – יש להציע ולעורר ("מפקחין על צרכי ציבור בשבת") ע"ד התחלת ההוספה בקיום והרחבת המוסדות הנ"ל ע"י הוצאה-לאור (לקראת ה"שלושים") קובץ חידושי תורה (כולל – דברי התעוררות בעניני תומ"צ, וגם בשפת המדינה), בהשתתפות תלמידי המוסדות הנ"ל, בני משפחתו, קרוביו וידידיו וכיו"ב, ובקובץ זה יפרסמו גם שמוטיהם של התומכים והמסייעים שבודאי יתמכו ויסייעו עוד יותר לקיום והרחבת המוסדות הנ"ל, ש"מצוה לפרסם עושי מצוה" – שע"ז יתוסף עוד יותר בהענין ד"מה זרעו בחיים אף הוא בחיים", באופן של "מזכרת נצח", שע"ז ממהרים עוד יותר את השלימות האמיתית ד"נצח" (ללא צורך ב"מזכרת נצח"), בחיים נצחיים שלאחרי התחי".

עפ"ז, החלטנו בימי השבעה להוציא לאור "ספר זכרון ישעי' זושא", שיהיה למזכרת נצח לזכרו ולעילוי נשמתו בקשר עם יום ה'שלושים'.

הספר כולל בתוכו שער חידושי תורה, שער דרשותיו, שער נקודות זיו, שער זכרונות, שער חיבוריו ושער הנחמה.

ביום הבהיר והקדוש ח"י אלול ה'תשי"ט – יום שבו נתלו המאורות של שני המאורות הגדולים של הבעל שם טוב נ"ע וכ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע – ירדה נשמתו של זי"ו משפחתנו אבינו היקר ע"ה.

אבינו היה מקושר לכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, זכה להיות שליחו במדינת פנמה, עמד בראש מתיבתא אהלי תורה במשך ל"ב שנים, הגה בתורה בהתמדה רבה, פה מפיק מרגליות, הרביץ תורה ברבים והעמיד תלמידים הרבה, האיר את העולם בזיוו והודו לכל מושפעיו ולכל יוצאי חלציו בחסידות ובנגלה, זיכה את העולם בחיבוריו בכל גווני התורה כלל ופרט, עסק בהפצת המעיינות, תמך במוסדות ובשלוחי הרבי, היה מעמודי התווך של 'מכון אור החסידות', יו"ר מכון לימוד הלכה 'למען ילמדו' בארה"ב, הפיץ גליון 'יש לתמוה' שבועי, אהוב על הבריות, רדף צדקה וחסד, ביתו פתוח לרווחה וקיבל את כולם בסבר פנים יפות, העמיד דור ישרים מבורך, צאצאים ותלמידים, ומהם שלוחי המלך ועושי דברו.

תודותינו נתונה לכל הרבנים, משפיעים, ידידים, ותלמידים של אבינו ששלחו דברי תורה וזכרונות לעילוי נשמתו.

בקשתנו שטוחה, להמשיך לשלוח לנו כדי שבעוד כמה חדשים יצאו לאור ספר הדר לזכות אבינו.

ליקוט החומר נעשה על ידי חיים ישראל ווילהעלם שי' ויעקב יוסף רסקין שי', והכנתו לדפוס ע"י מנחם מענדל שיחי' דרוקמן ושניאור שיחי' קורטס ותודתנו נתונה להם בזה.

ויהי רצון שהקדוש ברוך הוא ישים די לצרותינו ויוציא אותנו מהגלות המר הזה, ושנזכה ללכת בדרכיו אשר הורנו, "בלע המות לנצח" והקיצו ורננו שוכני עפר ואבינו בתוכם, ומלכינו משיחנו בראשינו.

המשפחה

ג' אד"ר ה'תשפ"ב

יום ה'שלושים' לאבינו ז"ל

דבר
מלכות

בס"ד. משיחת ש"פ משפטים, ז"ך שבט, מבה"ח אדר א' ה'תשנ"ב.

— ע"ד ספר זכרון תפארת משה יצחק * —

תורה — קו התורה; דברי התעוררות בעניני יהדות ותומ"צ — קו העבודה; ופירסומם של תומכי מוסדות תורה ונותני צדקה ("מצוה") לפרסם עושי מצוה" — קו דגמילות חסדים, ג' העמודים שעליהם העולם עומד.⁸

ושמא גרים⁹: משה — קו התורה, יצחק — קו העבודה, ותפארת¹⁰ (קו השלישי) — גמילות חסדים.

ומעלה נוספת ועיקרית — עריכתו והוצאתו לאור באופן נאה ומהודר, כהציווי בכל עניני תומ"צ: "זה א-לי ואנוהו"¹¹, התנאה לפניו במצוות¹²,

א. מהענינים השייכים לגמילות חסדים וצדקה (שבהם צריכה להיות השתדלות יתירה כדי למהר ולזרו הגאולה, כמ"ש "שמרו משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבוא וצדקתי להגלות"¹, כמדובר לעיל²) — כתיבת והדפסת והפצת ספרים בעניני תורה, כמובן מדרשת חז"ל³ על הפסוק⁴ "צדקתו עומדת לעד", "זה הכותב תורה נביאים וכתובים ומשאלין לאחרים" ("הספרים" קיימים לו שאינם כלים וצדקתו עומדת לעד")⁵.

והזמן גרמא — שבערב ש"ק פרשת משפטים (שבה מודגש הענין דמשפט וצדקה, כמדובר לעיל²) הגיע מבית-הדפוס ספר חדש של עניני תורה.

ובפרטיות יותר:

בספר זה ישנם כו"כ דברי וחידושי

(7) שו"ת הרשב"א ח"א סתקפ"א. הובא במג"א ארי"ח סקנ"ד סקכ"ג. רמ"א יו"ד סרמ"ט סי"ג.

(8) אבות פ"א מ"ב. — ולהעיר מהשייכות לפרשת השבוע: תורה — סיום הפרשה (כד, א ואילך) בפרטי הענינים דמ"ת: "ואל משה אמר עלה אל ה' וגו'", עד "ויהי משה בהר ארבעים יום וארבעים לילה". עבודה (תפלה) — "ועבדתם את ה' אלקיכם" (כג, כה), "זו קריאת שמע ותפלה" (ב"מ קז, ב). וגמ"ח — "אם כסף תלוה את עמי" (כב, כד).

(9) ברכות ז, ב. וראה בארוכה תשובות וביאורים (קה"ת תשל"ד) ס"א. וש"נ.

(10) וי"ל שרומז גם על ההתכללות דכל ג' הקוין יחד — בספר אחד.

(11) בשלח טו, ב.

(12) שבת קלג, ב. וש"נ. וראה רמב"ם סוף הל' איטורי המזבח: "כל דבר שהוא לשם הא-ל הטוב (ש'יהי' מן הנאה והטוב... וכן הוא אומר כל חלב לה' וגו'". וראה בארוכה לקו"ש חכ"ז (ע' 8 ואילך) — ביאור החילוק בין החיוב ד"כל חלב לה'" שעיקרו בנוגע להחפצא שהוא לשם הא-ל (גדר הקרבן), להחיוב ד"התנאה לפניו במצוות" שעיקרו הוא בנוגע להגברא. וראה לקמן הערה 14.

(*) יצא לאור לקראת ה"שלושים" לפטירת הרה"ח וכו' התמים ר' משה יצחק ע"ה העכט, ע"פ הוראת — יבדלח"ט — כ"ק אדמו"ר שליט"א בש"פ וארא, מבה"ח שבט (וראה בארוכה קונטרס ב' משיחות שבת הנ"ל (לעיל ע' 133)). המו"ל.

(1) ישעי' נו, א. ב"ב יו"ד, א.

(2) ראה קונטרס משיחות שבת זו ס"י (לעיל ע' 278 ואילך).

(3) כתובות נ, סע"א.

(4) תהלים קיב, ג.

(5) פרש"י כתובות שם.

(6) ובהתחלת הענין שם: "אשרי שומרי משפט עושה צדקה בכל עת, וכי אפשר לעשות צדקה בכל עת וכו'". ויש לומר, שגם "הכותב כו' ומשאלין כו'" ש"צדקתו עומדת לעד" הוא בכלל "עושה צדקה בכל עת" (וראה לקמן ס"ב).

ומודגש במיוחד בנוגע לכתיבת ספר תורה¹³ — "ספר תורה¹⁴ נאה .. בדיו נאה בקולמוס נאה בלבלר אומן וכורכו בשיראין נאין"¹⁵, ועד"ז בנוגע להדפסת ספר של דברי תורה¹⁶, ספר נאה, נייר נאה ודפוס נאה וכריכה נאה.

כיון ש"שלושים" מבטל כמה עניני אבילות²⁰, ה"ז התחלת ביטול ענין האבילות כולו — בתחיית המתים, שאז יקויים היעוד²¹ "ובלע המות לנצח ומחה ה' דמעה מעל כל פנים".

ויש להוסיף, שענין זה מודגש גם בהקביעות דהשלושים ביום הש"ק מברכים חודש אדר, "החודש אשר נהפך גו' לשמחה"²².

ובהדגשה יתירה כשמברכים אדר ראשון, שבו מודגשת לראשונה ההכרזה (ע"פ מנהג ישראל תורה היא²³, ובתפלה בציבור) שהשנה היא שנה מעוברת שיש בה אדר ראשון ואדר שני, ששים יום²⁴ — דכיון שב"ששים" מתבטלים עניני איסור²⁵, י"ל שששים יום דחודש אדר רומזים

ב. ובהמשך לזה יש לעורר שמהם יראו וכן יעשו רבים, אבל, אך ורק בענינים דטוב הנראה והנגלה:

ההוצאה-לאור דספר זה קשורה עם ה"שלושים" לפטירה רח"ל — ספר זכרון להנפטר, בבחינת "צדקתו"¹⁷ עומדת לעד" (זכרון נצח).

ויה"ר שתהיינה הוצאה-לאור של ספרים בעניני תומ"צ אבל מכאן

13) להעיר מהשייכות לפרשת השבוע — "ויכתוב משה את כל דברי ה' גו' ספר הברית", "מבראשית ועד מתן תורה ומצוות שנצטוו במרה" * (כד, ד"ז ובפרש"י).

14) ראה לקו"ש חכ"ז שם (ע' 12 הערה 34) שבכתיבת ס"ת ישנו מעין גדר דקרבן, עיי"ש. ועד"ז בנוגע לצדקה (ובנדוד, "צדקתו עומדת לעד" שבכתיבת ספרים) שהיא גם "בגדר כפרה", כמו קרבן (לקו"ש שם ע' 14. וש"נ).

15) שבת שם.

16) ששייך גם למצות כתיבת ספר תורה — "האידינא מצוה לכתוב חומשי תורה ומשנה וגמרא ופירושהין" (שו"ע יו"ד סע"ר ס"ב. וראה לקו"ש חכ"ג ע' 18. וש"נ), ויש לומר, שב"לכתוב .. פירושהין" נכלל גם כתיבת חידושי תורה שמחדש בעצמו.

17) להעיר שגם הלוויית המת וניחום אבלים, רח"ל, הם "גמילות חסדים שבגופו" (רמב"ם הל' אבל רפ"ד).

* והמשך וגמר כתיבת הס"ת — ביום הסתלקותו, שבעה באדר, שעיקרו באדר ראשון (ראה מג"א ארו"ח סתק"פ טק"ח. וראה לקו"ש חט"ז ע' 342. וש"נ), שמתברך ביום הש"ק זה.

18) אחרי יח, ה.

19) נוסח תפלת ערבית (ע"פ לשון הכתוב — ס"פ נצבים. ועוד).

20) ראה מו"ק כא, ב. רמב"ם הל' אבל פ"ו. שו"ע יו"ד ס"פ ואילך.

21) ישעי' כה, ח. משנה סוף מו"ק.

22) אסתר ט, כב.

23) שו"ע אדה"ז ארו"ח סו"ס קפ. סתצ"ד סט"ז. וראה לקו"ש חכ"ב ע' 56. וש"נ.

24) דאף שאדר הסמוך לניסן חסר לעולם (ובמילא ישנם רק נ"ט יום), מ"מ, בצירוף יום ל' שבט שהוא א' דר"ח אדר א', ישנם ס' יום.

25) ראה חולין צז, ב ואילך. רמב"ם הל' מאכלות אסורות פט"ו הי"ז ואילך. שו"ע יו"ד סצ"ח.

ש"פ משפטים, ז"ך שבט, מבה"ח אדר-ראשון (ב), ה'תשנ"ב 285

כלימוד "תורה חדשה מאתי תצא"³³, תורתו של משיח, "גואל ראשון (משה) הוא גואל אחרון"³⁴ (משיח), ומתוך שלימות השמחה — "אז ימלא שחוק פיננו"³⁵, ענינו של "יצחק".

ואז תהי' גם השלימות ד"תפארת"³⁶ — "התהלה והתפארת (ולפנ"ז "האדרת והאמונה", וכל שאר הענינים דכל אותיות הא"ב, וא"ב כפול³⁷, שכולל כל הענינים כולם) לחי עולמים", כמ"ש בתפלת שחרית דיום השבת, ובהמשך לזה "מלך מהולל בתשבחות", ועד ל"הבוחר בשירי זמרה מלך יחיד חי העולמים", שלימות ההילול (התהלה) השיר והתפארת לחי העולמים — ב"בית העולמים"³⁸, ביהמ"ק השלישי, "מקדש אדני כוננו ידך"³⁹, כש"צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך"⁴⁰, תיכף ומיד ממש.

על ביטול (ועד שמבטלים בפועל²⁶) כל הענינים הבלתי-רצויים, החל מביטול הענין דהיפך החיים הקשור עם חטא עה"ד התחלת ומקור כל הענינים הבלתי-רצויים, ועד להפיכתם לטוב, אתהפכא²⁷ חשוכא לנהורא ומרירו למיתקא²⁸.

ג. ויה"ר והוא העיקר שתיכף ומיד ממש תהי' השלימות ד"ספר) זכרון" — "ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו"²⁹, "כל הנמצא כתוב בספר"³⁰ — "זכרנו³¹ בזכרון טוב לפניך ופקדנו³² בפקודת ישועה כו", הישועה העיקרית דגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

וכן שלימות הענין ד"ספר" — ספר תורה, ספרו של משה רבינו —

26) עוד לפני בוא הששים יום בפועל — תיכף כשמכריזים ע"פ תורה שבשנה זו ישנם ששים יום דחודש אדר.

27) ראה זח"א ד, א.

28) ע"ד מ"ש "ועשה לי מטעמים", שני מיני מעדנים, אחד ממאכלים ערבים ומתוקים, והשני מדברים חריפים או חמוצים רק שהם מתובלים ומתוקנים היטב עד שנעשו מעדנים להשיב הנפש" (תניא פכ"ז).

29) מלאכי ג, טז.

30) דניאל יב, א.

31) גוסס ברכת שופרות במוסף דר"ה.

32) ושייך גם לר"ח* — "יעלה ויבוא .. ויפקד ויזכר זכרונו ופקדונו".

(* ולהעיר, שר"ה הוא גם ר"ח (תשרי).

33) ישעי' נא, ד. ויק"ר פי"ג, ג.

34) ראה שמו"ר פ"ב, ד. לקו"ש חי"א ע' 8 ואילך. וש"נ.

35) תהלים קכו, ב. וראה ברכות לא, א.

36) להעיר ממארו"ל "התפארת זו מתן תורה" (ברכות נח, סע"א), שהיתה פעם אחת ויחידית, ובמילא כוללת גם ה"תורה חדשה מאתי תצא".

37) להעיר מהשייכות ד"כפל" לגאולה (ראה פרדר"א פמ"ח. יל"ש ר"פ לך לך. ד"ה לך לך תרכ"ז. תר"ל. ועוד).

38) רמב"ם הל' ביהב"ח פ"א ה"ב.

39) בשלח טו, יז ובפרש"י.

40) תהלים קמ, יד.

⚡

בי"ה, אדר"ח כסלו ה'תשי"ב.
ברוקלין, נ.י.

אל אבלי ויתמי הווי"ח אי"א וכו'
מוה"ר ... ז"ל,

נצטערתי לשמוע מפטירת אביהם הווי"ח אי"א וכו' מוה"ר ... ז"ל,
תנצב"ה, המקום ינחם אותם בתוך אבלי ציון וירושלים.

ובזה הנני להציע להם, אשר לזכותו ועילוי נשמתו של אביהם ז"ל, ידפיסו
על חשבונם, ספר או קונטרס מתורת החסידות של כ"ק חותני אדמו"ר
זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, לזכות בהם את הרבים, וזכות הרבים תלוי בס.
בברכת נחום אבליים.

⚡

זכות הרבים תלוי בס: ע"פ אבות פ"ה מי"ח.

ב

ב"ה, כ"ט סיון, ה'תשי"ח
ברוקלין, נ.י.

מרת...
ברוקלין, נ.י.

ברכה ושלוש!

קבלתי מכתבי בלי תאריך, בהם כותבת על תסכולי הרגשיים בקשר עם פטירת אמה, והשאלות שמטרידות אותה בקשר לזה, כולל גם שאלות בנוגע לפטירת אבי – עליהם השלום.

כבר נודמן לי להשיב בארוכה במקרה דומה, אבל בטוחני שבמקרה שלה לא יהי צורך לכתוב מכתב ארוך, בהכירי את הרקע והחינוך שלה. עם זאת, בטוחני שיש בשורות הבאות כדי להניח את דעתה.

כל בני אדם הדתיים, אפילו אינם-יהודים, מאמינים שבורא העולם הוא בלתי מוגבל ובלתי מושג. מיסודי האמונה הוא גם, שלא רק שהקב"ה ברא את העולם לפני כמה אלפי שנים (ואז הניחו להתנהל באופן עצמאי; אם זה הי' המצב, לא הי' מקום לתפלה ותחנונים לרחמי ה', וכו') – אלא אמונתנו חזקה שהקב"ה הוא גם מנהיגו התמידי של העולם, שמשגיח עליו בכל עת, ודואג להכל ולכלל אדם. מובן מאליו, שבלתי אפשרי לאדם, ששכלו – ככל שאר כחותיו – מוגבל, להבין את דרכי ה'. מדי פעם מתגלים דברים לשכל האדם, והוא מגלה דברים שלא היו ידועים לו מקודם. ייתכן איפוא, שעם הזמן, עשוי האדם ללמוד ולגלות דברים רבים שלא היו ידועים לו. אך ברור שדרכי ה' וסיבותיו אינן יכולות להיות מובנות במלואן על ידי הנבראים, בשל פער אינסופי שיש בין הבורא לנברא. אף-על-פי-כן, בחסדו הבלתי-מוגבל, גילה הקב"ה בתורה – שאותה נתן לנו, ואשר נקראת תורת חיים (חוק החיים) במובן שהיא מדריכה אותנו בחיי היום-יום – דברים רבים שחשוב שנדע אותם. אחד מהם הוא שכל מה שהקב"ה עושה הוא לטובת האדם, בין אם אדם זה מבין זאת או לא. למעשה, זה לא מפתיע שהוא לא מבין את דרכי ה', כנ"ל; אדרבה, מפתיע יהי אם הוא כן יבין את דרכיו וסיבותיו הבלתי-מוגבלות של הקב"ה.

עוד נקודה יסודית לזכור, שמשפיעה ישירות על מכתבה, היא שכל המאמינים בה' מאמינים גם בנצחיות הנפש. למעשה, עיקרון זה אף התגלה בעולם הגשמי, שכן המדע טוען כיום, כאמת מוחלטת, כי שום דבר בעולם הגשמי אינו יכול להיות נפסד לגמרי. על-אחת-כמה-זכמה בעולם הרוחני, במיוחד כשמדובר בנשמה, שבשום אופן אינה יכולה להיות מושפעת ממותו והפסדותו של הגוף הגשמי. יהי זה טפשי ובלתי-הגיוני להניח שבגלל שאיבר מסויים בגוף מפסיק לתפקד, ואיברים גשמיים אחרים בגוף מושפעים מכך, גם הנשמה הרוחנית תושפע מכך. האמת היא שכאשר הגוף הגשמי חדל לתפקד, הנשמה ממשיכה בקיומה, לא רק כמקודם, אלא אפילו ברמה נעלית יותר, כיון שכבר אינה מוגבלת בכבלי מסגרתה הגשמית.

ב

תרגום (חפשי) מאנגלית.

שלישית, הקשר של ילדים להוריהם, וכללות הקשר בין קרובי משפחה במהלך החיים בעולם הזה, בוודאי אינו קשר גשמי שנגרם כתוצאה מגופם הגשמי של אותם קרובים. ביסודו, הקשר הוא רוחני, בשל הזיקה הרוחנית שבין המדוברים, ותכונות הנפש, כולל דברים רוחניים כמו אופי, חסד, טוב לב וכו', שהם כולם תכונות של הנשמה, ולא של הגוף. ולכן גם, כל פעולה שמצד אדם ביחס לאדם אהוב, והרצון להועיל לאותו אדם, אינם מופנים לריצוי הגוף הגשמי, עצמותיו ואיבריו, אלא המכוון הוא העונג הרוחני.

לאור האמור לעיל, ברור שגם לאחר שהגוף הגשמי נפסד ונעלם מן העין, עדיין ניתן להביא שמחה ותועלת לנשמה, שכאמור לעיל, לא רק קיימת, אלא עושה כן ברמה נעלית יותר, וכל הדברים שגרמו בעבר שמחה והנאה להוריו של אדם, ימשיכו לעשות כן גם לאחר שהם כבר אינם כאן בגשמיות. דוגמה פשוטה: כאשר אדם נקרא לצאת מעיר השדה לעיר הברה, כדי לשרת בתפקיד נעלה יותר ולמלא עמדת כבוד בארמון המלוכה או באקדמי המלכותית, יקיריו שנותרו מאחור בעיר השדה אינם רואים בעזיבת אהובם אסון. להיפך.

בטוחני שדי באמור לעיל כדי לתת לה הסתכלות טובה יותר אל תוך הבעיות שמטרידות את דעתה כעת. אין ספק שבעלה יוכל, במידת הצורך, להפנותה לספרי ומקורות הקודש בהם נידונות שאלות אלו במלואן.

יתן השי"ת שתמשיך לנהל את ביתה בשמחה ובטוב לבב, בהכרה שעל עקרת הבית מונחת האחריות לאווירה בבית, ואם היא ממלאת את אשר באחריותה בשמחה, כפי שהורי היו רוצים שתעשה, זה גם יביא לה ולאשר לה ברכות נוספות, הן בגשמיות והן ברוחניות.

בברכה,

מ. שניאורסאהן

ג

בי"ה, כ"ה אלול, ה'תשל"ח
ברוקלין, נ.י.

משפחת ציפל
מילאנו, איטלי

שלום וברכה!

בימי סליחות ורחמים אלה, החותמים את השנה היוצאת, ומהווים הכנה לשנה החדשה, הנני להפנות אליכם שורות אלו, בתקווה שיביאו לכם קצת נחמה.

ראשית, יש הרבה עניינים ומאורעות שקשים להבנת שכל אנוש. ביניהם גם כאלה שגם אם ניתן להבינם שכלית, קשה לקבלם רגשית. ובפרט, במקרה של אבלות.

אף-על-פי-כן, כל יהודי קיבל הוראה מבורא העולם ומנהיגו שאת העניינים הקשורים לאבלות יש להגביל בזמן, הגם שבזמן הראוי הרי זה טבעי וראוי לתת פורקן לכאב ולצער על האובדן העצוב, בהתאם לאופי שנטע הקב"ה באדם.

ג

תרגום (חפשי) מאנגלית.

אולם, בחלוף תקופות האבל השונות – ג' ימים ראשונים [של] דמע ויגון עמוק, ימי השבעה, שלושים, וכו' – אזי אסור להאריך תקופות אלו מעבר לימיהן המוקצבים. וכיון שמדובר בהוראת בורא העולם ומנהיגו, ברור כי ביכולתו של כל יהודי למלא הוראות אלקיות אלו, שהרי הקב"ה אינו מצפה לבלתי אפשרי מברואיו, ומקדים לספק לכולם את היכולת **והכח** הדרושים למילוי הוראותיו, כפי שנפרטו בתורתו, הנקראת **תורת אמת**, להיותה אמיתית ומציאותית בכל הוראותי וציוויי.

מכאן גם, שאלו החושבים שהפחתת האבל בהדרגה, כני"ל, עלולה לגרום לנפשו של הנפטר שנמצאת כעת בעולם האמת להרגיש זלזול – טועים לחלוטין, כי ההיפך הוא הנכון. למעשה, אבלות יתר של קרובים אינה טובה לנשמה בעולם האמת, בראותה שהיא משמשת כאמצעי להתנהלות פסולה זו מצד קרובי כאן עלי אדמות; פסולה – כי אין זה מתאים לרוח התורה ולשונה.

אין ספק שיש גם הסבר הגיוני לאמור לעיל. אחד ההסברים, כמוזכר בארוכה במק"א, הוא, שהנשמה היא, כמובן, נצחית, כנודע לכל. זה אף יהי מנוגד להגיון ולשכל הישר לחשוב שהפרעה גשמית בגוף יכולה להשפיע על חיוניות וקיום הנשמה, שהיא ישות רוחנית טהורה. הדבר היחיד שמחלה, או תאונה קטלנית, יכולות לעשות הוא לגרום חלישות או הפסקת הקשר המחבר את הגוף והנשמה, שאז הנשמה יוצאת ממשכנה הזמני בעולם הזה ושבה לעולמה המקורי של רוח טהורה, בעולם הנצח.

למותר לומר, שמבחינת הנשמה, מדובר ב**שחרור** מ"מאסרה" בגוף. שכן, כל עוד היא כבולה בגוף, היא סובלת מהגבלות גשמיות הגוף, אשר בהכרח כובלות את הנשמה ומערבות אותה בפעילויות גשמיות הזרות במהותן לטבעה הרוחני הטהור. אף על פי כן, יציאת הנשמה ועלותה אל משכנה במרום גורמים לאבלות לזמן מה אצל קרובי המשפחה והחברים שנותרו בחיים, כי האדם כבר לא נמצא ב**גשמיות** כאן עלי אדמות, וכבר לא ניתן עוד לראותו לשומעו ולהרגישו על ידי החושים הגשמיים ולכן העדרותו מצערת. אולם, הנשמה עצמה שומרת על כל כישורי, וכמבואר במקורותינו הקדושים, מגיבה להנהגתם ולרגשותיהם של קרובי שנותרו אחרי, משתתפת בשמחותיהם ובצערם, ונהנית ממעשיהם הטובים, במיוחד אלו שנעשו לזכות הנשמה, ומתפללת וממליצה טוב בעד קרובי בעולם הזה.

במילים אחרות, יציאת הנשמה מהגוף היא יתרון ועלי גדולה לנשמה, והאובדן הוא רק לאבלים, ובמידה זו כואב הדבר גם לנשמה כמובן.

ברם יש עוד נקודה שגורמת לכאב לנשמה אחר צאתה מהגוף. בזמן שהנשמה "מלובשת" בגוף, היא יכולה להשתתף באופן פעיל עם הגוף בכל ענייני תורה ומצוות ומעשים טובים המתקיימים בחיי היום יום בעולם הזה. אך כיון שכל זה כרוך בפעולה גשמית ובחפצים מוחשיים, הנשמה אינה יכולה עוד לעסוק בפעולות אלו בשובה למשכנה במרום, ששם ביכולתה רק ליהנות מפירות התורה ומצוות ומעשים טובים שנעשו על ידה בהיותה עלי אדמות. מכאן ולהבא על הנשמה להיות תלוי בקרובי וחברי לעשות מצוות ומעשים טובים גם לזכותה, והוה המקור לנחת רוח אמיתי לנשמה, ועוזר לה להתעלות לרמות נעלות עוד יותר.

לסיכום, אין זה מפתיע שהשכל האנושי אינו יכול לתפוס את דרכי ה' ומדוע עליו לקחת אנשים טובים שעסקו במעשים טובים כל חייהם וסייעו להפיץ אלקות בעולם ע"י הפצת התורה ומצוות, עשי' שבה היו ממשיכים אילו חוננו בשנים נוספות. זה לא מפתיע, כי האדם הוא נברא, ומוגבל בכל היבטיו, ושום נברא אינו יכול להבין את הבורא. על דרך דוגמא פשוטה: תינוק אינו מסוגל להבין את חכמתו של חכם גדול או מדען, למרות שהמדען בעצמו הי' פעם תינוק, ותינוק זה יכול עם הזמן אף להיות מדען גדול הימנו. ובכן, אם זה לא מפתיע, למרות שההבדל וריחוק הערך בין התינוק למדען הם יחסיים בלבד, כמה פחות מפתיע הדבר כאשר ההבדל הוא מוחלט ובאין ערוך כלל, כמו בין נברא לבורא.

שנית, בדיעה אשר הקב"ה הוא עצם הטוב, ו"טבע הטוב להיטיב" ו"צדיק וישר הי", וכו', ידיעה שהיא אחת העקרונות הכי בסיסיים של אמונתנו, כמבואר בארוכה בתורה שבכתב ותורה שבעל פה – הרי ודאי שכל מה שהי' עושה הוא לטובה.

לשיטת, דבר ברור הוא גם שהנשמה בעולם האמת מחכה ומצפה שכל המעשים הטובים שהיתה עושה בהיותה עלי אדמות, והיתה ממשיכה לעשותם אילו היתה מקבלת מהקב"ה עוד שנים בעולם הזה, ימשיכו להיעשות לזכותה על ידי כל קרובי ויקירי. ודאי שהיא מצפה שתקופות האבלות לא יתארכו מעבר לזמן שנקבע, שכן הדבר יהי' בניגוד להוראת התורה.

זאת ועוד, כאשר מדובר באנשים שחונכו, ואשר גידלו את ילדיהם, בדרך התורה, הנקראת **תורת חסד** (תורה של אהבת חסד), אשר כלל הזהב שלה הוא **ואהבת לרעך כמוך**, שבכך נעשית זכותו וחובתו של כל יהודי להפיץ את התורה ומצוות ככל שידו מגעת ולעשות כל עניי תורה ומצוות בשמחה ובטוב לבב, ואשר גילמו בעצמם כל תכונות אלה – מודגש כל האמור לעיל בהדגשה יתירה.

רבות הי' ניתן לומר על הנושאים המוזכרים במכתב זה, אבל אני בטוח שדי יהי' באמור לעיל, בהתאם לנאמר "תן לחכם, ויחכם עוד" (משלי ט, ט).

השי"ת יברך את כאו"א מכס וכולכם, בתוך כלל ישראל, כי מכאן ולהבא אך טוב וחסד ימצאוכם כל הימים, ויכתוב ויחתום את כולכם לשנה טובה ומתוקה, בטוב הנראה והנגלה.

בכבוד ובברכה,

מ. שניאורסאהן

נ.ב. זהו דבר בעתו, וזכרון משמעותי ונצחי לנשמות יקריהם המנוחים, שספר התניא קדישא יצא לאור בימים אלו במילאנו והוקדש להם. תהיינה נשמותיהם צרות בצרור חי הנצח.

ו"טבע הטוב להיטיב": נסמן בלקו"ש חכ"ד ע' 334 בהערה.
ו"צדיק וישר ה'": ע"פ האזינו לב, ד.
תורת חסד: משלי לא, כו.
ואהבת לרעך כמוך: קדושים יח, יט.

לאקשינ-ברוקלין

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש
770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ. י.

ב"ה, כ"ב אלול חשי"ט
ברוקלין

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ
מוה' מרדכי דובער שי'

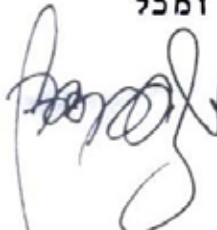
שלום וברכה

במענה על הודעתו אשר נולד בן
לבחם מרח חנה רבקה חי' למזל טוב,

הנה יה"ר מחשי"ח שהוריו שיחיו
יכניסוהו לבריחו של אברהם אבינו, וכשם
שיכניסוהו לבריח כן יכניסוהו לחורה ולחופה
ולמעשים טובים ויגדלוהו מחוך הרחבה.

והוא וזוג' חי' ירוו מהם ומכל
יו"ח שיחיו רוב נחת חסידותי.

בברכה מזל טוב וכוח"ט

וילהלם - ברוקלין

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn, N. Y. 11213
493-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליוכאוויטש

770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ. י.

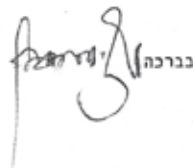
ב"ה, י"ט אדי"ט תשמ"ר
ברוקלין, נ. י.

הר"ח אי"א נו"נ וכר'
מוה' ישעי' זושא שי

שלום וברכה

במענה על ההודעה אודות יום הולדת השלישי של בנם מרדכי דובער שי'.

הנה מועתק לקמן חלק ממכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע בנוגע למנהגי ישראל בזה, ויה"ר מהשי"ת שיגדלו ביחד עם זוג' תי' לתורה ולחופה ולמעשים טובים מתוך הרחבה.

בברכה

וד"ל כ"ק מו"ח אדמו"ר.

..... ובזכר גזירת השערות - אפשערעניש - הוא דבר גדול במנהגי ישראל ועיקרו הוא בחיבורן והשאתן טיאות הראש, ומיום הגזירה והנחת הפיאוח של הראש, נהגו להדר להרגיל את התינוק בענין נשיאת ט"ק וברכות השחר וברכת המזון וק"ש על המטה, והשי"ת יהי' בעזרם שיגדלוהו לתורה ולחופה ולמעשים טובים מתוך פרנסה בהרחבה ובמנוחת הדעת כגשמינות וברוחניות.

ווילהלם - ברוקלין

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn, N. Y. 11213
493-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ. י.

ביה, טייו מי"ח תשמ"ז
ברוקלין, נ. י.

הרה"ח אי"א נוי"נ וכו'
מוה' ישעי' זושא שי

שלום וברכה!

במענה על ההודעה אשר נולד להם בן למזל טוב,

הנה יה"ר מהשי"ת שיכניסוהו לבריתו של אברהם
אבינו, וכשם שיכניסוהו לברית כן יכניסוהו לתורה
ולחופה ולמעשים טובים, ויגדלו ביחד עם זוג' תי'
מתוך הרחבה.

בברכת מזל טוב

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn, N. Y. 11213
493-9250

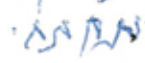
מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ. י.

בי"ה, ריח ניסן תשמ"ז
ברוקלין, נ. י.

הרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ וכו'
מוה' ישעי' זוסיא שי'

שלום וברכה!

הדו"ח והפ"נ והמצוי"ב נתקבלו ולקראת חג המצות, זמן חירותנו, הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה, הנני בזה להביע ברכתי לחג כשר ושמח ולחירות אמתית, חירות מדאגות בגשם ומדאגות ברוח - בכל דבר המעכב עבודת ה' בשמחה ובטוב לבב.

ולהמשיך מחירות ושמחה זו בימי כל השנה כולה.

ובפרט שעבודת השם, כמצווה עלינו בתורתנו תורת חיים, הרי היא בכל עניני האדם ובמשך כל היום וכל הלילה, וכמו שנאמר בכל דרכיך דעהו.

בברכת החג

וילהלם-פאנאמא

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn, N. Y. 11213
493-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ. י.

ביה, י"א מ"ח תשמ"ח
ברוקלין

הרה"ח הווי"ח אי"א נוי"נ עוסק בצי"צ כו'
מו"ה ישעי' זושע שי'

שלום וברכה!

במענה על ההודעה אודות יום הולדת השלישי של בנם חיים ישראל שי',
נה מועתק לקמן חלק ממכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר צוקלה"ה נבג"מ די"ע
בנוגע למנהגי ישראל בזה. ויה"ר מהשי"ת שיגדלו ביחד עם זוג' תי' לתורה
ולחופה ולמעשים טובים מהוך הרחבה.

בברכה

וד"ל כ"ק מו"ח אדמו"ר.

..... ובדבר גזיזת השערות -אפשרעניש- הוא דבר גדול במנהג ישראל
ועיקרו הוא בהחינוך דהשארות פיאות הראש, ומיום הגזיזה והנחת הפיאות של
הראש, נהגו להדר להרגיל את החינוך בענין נשיאת טייק וברכות השחר וברכת
המזון וקייש שעל המטה, והשי"ת יהי' בעזרם שיגדלוהו לתורה ולחופה ולמעשים
טובים מתוך פרנסה בהרחבה ובמנוחה הדעת בגשמיות וברוחניות.

ווילהלם-ברוקלין

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn, N. Y. 11213
493-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ. י.

בי"ה, ג' מ"ח תשמ"ט
ברוקלין

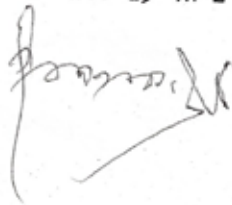
הרה"ח הנו"ח אי"א נוי"ב עוסק בצ"צ
כו' מו"ה ישעי' זושע שי'

שלום וברכה!

במענה על ההודעה אשר נולד להם בן למזל טוב,

הנה יה"ר מהשי"ת שיכניסוהו לבריתו של אברהם
אבינו, וכשם שיכניסוהו לברית כן יכניסוהו לתורה
ולחופה ולמעשים טובים, ויגדלו ביחד עם זוגי ת"י
מתוך הרחבה.

בברכת מזל טוב

ווילהלם- ברוקלין

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn, N. Y. 11213
493-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ. י.

בי"ה, כטי תשרי תשנ"ב
ברוקלין, נ. י.

הרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ
מוה' ישעי' זוסיא שני

שלום וברכה

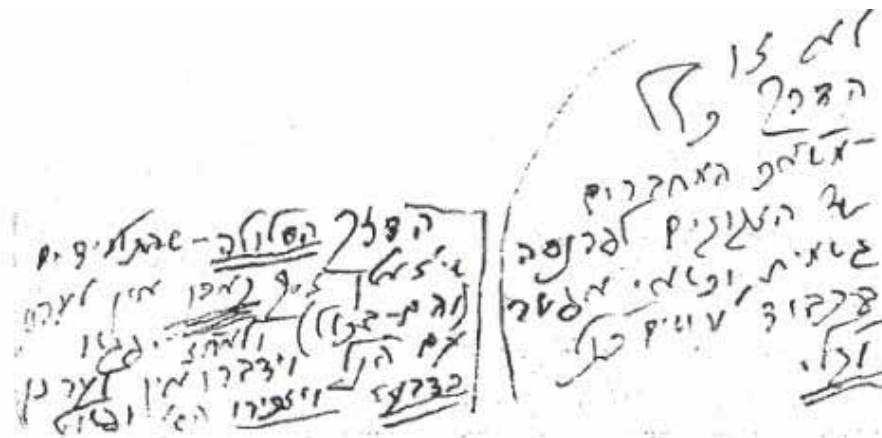
במענה על התודעה אודות יום הולדת השלישי של בנם מנחם מענדל שי,

הנה מועתק לקמן חלק ממכתב כ"ק מוי"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע בנוגע למנהגי ישראל בזה. ויה"ר מהשי"ת שיגדלו ביחד עם דוג' חי' לתורה ולחופה ולמעשים טובים מתוך הרחבה.

בברכה

וז"ל כ"ק מוי"ח אדמו"ר.

..... ובדבר גזיזת השערות -אפשרעניש- הוא דבר גדול במנהג ישראל ועיקרו הוא בהחינוך והשאתה פיאות הראש, ומיום הגזיזה והנחת הפיאות של הראש, נהגו להדר להרגיל את התינוק בענין נשיאת ט"ק וברכות השחר וברכת המזון וק"ש שעל המטה, והשי"ת יהי' בעזרם שיגדלוהו לתורה ולחופה ולמעשים טובים מתוך פרנסה בהרחבה ובמנוחת הדעת בגשמיות וברוחניות.

בחדש חשוון תשמ"ב העלו קבוצה מתלמידי תומכי תמימים המרכזית ב-770 - והר"ר זושא ע"ה בתוכם - בפני הרבי רעיון, לשלוח את הספר לראשי הישיבות והרבנים בארצות הברית, וכן לפרסם את הספר בישיבות, בשם ספריית הישיבה. לפי הצעתם, הספר היה אמור להישלח בחינם לספריות הישיבות, ולרבנים יוצע לשלם כפי יכלתם.

בי"ג חשוון ענה להם הרבי:

לא זו הדרך כלל - משא"כ המחברים שיי' שזקוקים לפרנסה גשמית, וכשאי אפשר בכבוד עושים כנ"ל וק"ל. הדרך הסלולה - שהתלמידים שיי' זאלן זיך קאכן אין לערנען (והם - בכלל) ולאח"ז יפגשו עם הנ"ל וידברו אין לערנען כדבעי ויזכירו הס'. ופשוט

שער
חידושי תורה

בענין ש"צ שטעה ואמר תתקבל מיד אחרי תחנון*

הרב יוסף ישעי' ברוין
מרא דאתרא וחבר בד"צ שכונת המלך

נכתב בעיצומם של ימי השבעה להרה"ג הרב ישעי' זושא ע"ה ווילהעלם, ובהשגחה פרטית מצאנו שעסק גם הוא בסוגיא זו בשעתו (ראה להלן הערה 4), ויהיו הדברים נר לזכר האי גברא יקירא, מתושבי שכונתנו, שעסק בגופו נפשו וממונו בהרכבת תורה והעמיד תלמידים לאלפים.

א. עובדא הוה בש"צ שטעה ואמר קדיש תתקבל מיד אחרי תחנון בתפלת שחרית (ועד"ז הוא בשכח ואמר תתקבל במוצ"ש קודם אמירת ויהי נועם). והוריתי לומר קדיש שלם אחרי ובא לציון בהשמטת תתקבל (ועד"ז במוצ"ש אחרי ואתה קדוש), ונימוקי עמי שאין אומרים תתקבל יותר מפ"א בתפלה. והוא ע"פ מה שנוהגין בליל פורים (ות"ב). וכ"ה גם בשו"ת בית שלמה או"ח סי' נב ובשו"ת שבה"ל ח"ד סי' נא. וראה גם בשו"ת אבני ישפה ח"א סי' נז-נח.

מכתב השואל

ב. ושוב כתב לי ח"א והרבה לשאול, ובהיות והאריך טובא, אעתיק רק תו"ד הנוגע בעיקר לעניננו בקצרה, ושמחה לאיש במענה פיו בצדו:

להעיר שהט"ז (נ"ה סק"א) מביא ראיה נגד הלבוש שלעולם אין אומרים קדיש שלם רק אחר תפלת י"ח מזה שאומרים ק"ש אחרי סליחות. אך או"ל שסליחות הוא סדר תפילה שלם לעצמו, וכפי שמבאר כ"ק אד"ש בהערותיו לסדר סליחות, שכל קטע נגד חלק מסויים בתפילה, כולל שמו"ע, ואכמ"ל.

אך לא זכיתי להבין מה הראיה לנדו"ד מהמנהג לגבי ליל פורים (ות"ב), דנהי דלכתחילה נהגינן לומר תתקבל רק פ"א, ע"פ דברי הלבוש הנ"ל שאין אומרים תתקבל צלותהון אלא אחר שמו"ע שהוא נקרא תפילה, אך מהיכתי תיתי שבמקום שכן נהגינן לומר תתקבל אחרי קדושה דסידרא (שיש בה כמה בקשות) אלא שטעה הש"ץ, לא יאמר תתקבל שוב כסדר התפילה, דקאי אחורה אשמו"ע. ובפרט ע"פ סוד, שע"י ק"ש לאחרי אשרי ובל"צ, נכללת יצירה בבריאה שבתוך אצילות, וממשיך למטה ליצירה (פרע"ח שער הקדישים), והוא דווקא אחרי הלידה שהוא בקדושה דסידרא (שער הכוונות), משא"כ בקדיש אחרי תחנון הוא ענין התכללות בריאה באצ"י (שכתחנון אוחזים עדיין באצ"י בזיווג העליון), ואינו שייך להמשכה למטה, ועפ"ז לכאורה נצרך לאמרו שוב אחרי אשרי ובל"צ.

ומה גם, שלכאורה אינו דומה נדו"ד לליל פורים, שיש הפסק ארוך בין שמו"ע לק"ש השני אחרי ואתה קדוש, שקוראים את המגילה וכו', וגם אין שייך הטעם ע"פ סוד, שהרי שם מקומו במעריב בכ"י מיד אחרי שמו"ע. ועוד והוא העיקר, נהי דאין ראוי (לשיטת הלבוש ומג"א) לכתחילה להנהיג אמירת תתקבל

שלא לאחרי שמו"ע, אך מה ענינו לכאן, שטעה הש"ץ וכבר אמר תתקבל שלא במקומו, וכי איזה חיסרון יהיה באם יחזור לומר תתקבל עוד פעם במקומו הנכון ע"פ סדר התפילה? הרי אין בזה חשש ברכה לבטלה, ואין בה אפי' הזכרת השם!

וראה בשו"ת אג"מ ח"ד חלק או"ח אות י"ג שדן בש"ץ שאמר תתקבל מיד אחרי שמו"ע בליל שבת, ומסיק שצריך לומר תתקבל עוה"פ אחרי מעין ז', מכיון שאין בה הזכרת השם. והיא סברא איתנה, שסוכ"ס, מה נפסיד באם יאמר הש"ץ שוב פעם תתקבל אם אומר קדיש בין כה, ובכך יתקן את המעוות?

ובפרט שתתקבל הוי כמו יהיו לרצון, וכידוע מחלוקת הרמ"א (קכ"ג ס"ו) והשל"ה הק' (תמיד, פ' נר מצוה, ד"ה כתב בכתבי) באם הש"ץ אומר יהיו לרצון, ובמלבושי יו"ט ביאר את דעת הרמ"א שאינו אומר יהיו לרצון מפני שעדיין לא גמר תפילת רבים עד אחרי אשכול"צ, ובמג"א סק"ד ביאר דעת הרמ"א שסומך על תתקבל, וכן הוא בשוע"ר ס"ח. עכ"פ, יוצא מדברי כל הני רב"ר דיהיו לרצון ותתקבל ממלאים אותו תפקיד בתפילה, ומחליפים זא"ז. והרי לפועל נהגינן לחוש לב' השיטות ולומר יהיו לרצון ב"פ (שוע"ר קכ"ב ס"א בשם לחם חמודות מ"א וט"ז)! א"כ, מאי שנא לנדוד, שהקדים תתקבל לפני אשכול"צ – כמו שאנו מקדימים יהיו לרצון אלאקי נצור – למה לא יחזור לומר תתקבל שוב בסיום התפילה – בדיוק כמו שאנו חוזרים על יהיו לרצון? ! עכת"ד בקצרה.

מענה להשואל

ג. ויען יוסף במענה לשון כדברים האלה: עם כל הכבוד הראוי, בכל אריכות דבריו לא ראיתי דבר הסותר ודורש מענה. ועיקר הענין בפשטות שלמעשה לדידן א"א תתקבל ב"פ. ועיין היטב בל' הלבוש סתרצ"ג ס"א. וראה ערוה"ש שם ס"ב ובסי' תקנט ס"ג. ומה שאומרים תתקבל אחרי קדושה דסיידרא – לפי שהולך על שמו"ע, משא"כ כשכבר אמרו לפני'.

וכמפורש בל' הרמ"א סנ"ה ס"ג: דשייך לתפלה שהרי אומר תתקבל צלותהון. וכ"כ אדה"ז שם ס"ד: ואותו קדיש שלם חוזר על תפלת י"ח שהרי אומר תתקבל צלותהון. ובמקורו בשו"ת תרוה"ד ס"ו: שעל פסוקים וד"ת א"א תתקבל. (ומדבריו מוכח, שאף שמחד גיטא קדושה דסיידרא נקראת גמר התפלה, גוף הקדיש הוא רק על שמו"ע, יעושה"ה). ומינה, שאין מקום לאמירה על דבר אחר¹. ואין מקום שיאמר על שמו"ע עוד פעם כשכבר אמרו.

ומה שהביא לנו מהאג"מ – וכי רבותא למיחשב גברי, שהרי הבית שלמה² ושבח"ל ועוד ועוד – ראה בהערה³ – לא ס"ל כוותי'.

1. וסליחות שאני, ראה לבוש סתקפ"א ס"א, שכ"כ להדיא. וסרה השגת הט"ז או"ח סנ"ה סק"א על הלבוש.

2. והב"ד בלקט הקמח החדש סי' קלד סק"ו מהדו"ת, ואאזמ"ר בשערים מצויינים בהלכה סכ"ב סק"ו. ועוד.

3. ראה שו"ת משיב הלכה ח"א סצ"ו. שו"ת נחלת אבי ס"כ. שו"ת חלק לוי סמ"ח. שו"ת משנה ח"ו סט"ז. רבבות אפרים ח"א סי' קי, וכן שם סי' ער. עלינו לשבח ח"ג ע' תרפו. תשובות אביגדר הלוי ע' תמג. וכ"ה בשם הגרשז"א, והגר"ש"א, ובעל אד"נ, והגר"מ אליהו, והגר"ח"ק, ועוד. [אמנם מש"כ בשו"ת מנחת דוד ראוונבערג (שבעה' הבאה) שכ"כ המג"א בסנ"ה – שגה ברואה, וליתא].

וגם בשו"ת אג"מ שהביא – הרי עיקר טעמו מחמת שמעין שבע בגדר תפלה, אלא שמחמת הספק בדבר כתב להכריע שכיון שאין הזכרת שם יש לאומרו שוב. ומינה, שלולא זאת לא הי' מורה לאומרו ב"פ. וכע"ז מצינו בשו"ת מהרש"ם ח"א ס"א, בחובת התקבל דוקא אחרי הלל, דס"ל שהוא מגוף התפלה ומערכת התפלה. אבל זולת זאת אין מקום לאומרו ב"פ.

ההשוואה לליל פורים

ד. ומה שכתב דשאני ליל פורים מחמת ההפסק, וכ"כ במלבושי יו"ט סתרצ"ג סק"א – הרי לדעתו שיש מקום לומר שקדושה דסידרא מזיקה אמירת התקבל, מה איכפת לך בההפסק. ולאידך, בפורים ביום מצינו שאומרים תתקבל אחרי קדושה דסידרא למרות ההפסק (אלא שיישבו הדבר לפי שביים דרך להפסיק. וג"ז צ"ב). ובכל אופן, ההפסק הוא טעם שלא ימתינו מלאומרו עד קדושה דסידרא. אבל עדיין נשאר גוף היסוד שלא לומר ב"פ.

החילוק בין תתקבל ליהיו לרצון

ה. ומש"כ לדמות ליהיו לרצון – הדמיון הוא רק אם לאומרו אחרי שמו"ע מיד, או להמתין עד אחרי קדושה דסידרא, שאז אומרים תתקבל. ותו לא. אבל אינם "ממלאים אותו תפקיד", שאם כן א. מדוע

4. ובפשטות, שיהיו לרצון נאמר על תפלת יחיד, ומשו"ה י"א לאומרו גם על תפלת הש"צ מצ"ע, ככל יחיד, ואילו תתקבל מעיקרו נתקן לאומרו עבור "צלותהון ובעותהון דכל בית ישראל". וא"ש גם שיהיו לרצון המנהג שהש"צ אומרו בלחש, דלא כתתקבל. וראה גם שו"ת באר שרים או"ח ח"א ס"ע סק"ב (בתשובה להרה"ג המנוח ז"ל, ונדפס גם בקובץ העו"ב ש"פ תשא תש"מ).

אבל מש"כ שם סק"א, שבשכח הש"צ לומר תתקבל במקומו לא יאמר אחרי שש"י, כיון שכבר אמר יהיו לרצון – לפענ"ד דבריו אינם מובנים כלל ועיקר. וסותר ד"ע במש"כ שם אח"כ בסק"ב לחלק בין יהיו לרצון לתתקבל בכמה אנפי. גם מש"כ שגם ש"צ שנוהג כהפוסקים שלא לומר יהיו לרצון אחר חזרת הש"צ לא יאמר תתקבל אחרי שש"י, כיון שלא אמר תתקבל ממקומו, ומדמה לה ליהיו לרצון שכיון שלא אמרו במקומו שוב אינו אומר (ראה מלבושי יו"ט ללבוש סי' קכג סק"ו) – אין הנדון דומה לראי', דשאני יהיו לרצון שמקומו אחר שמו"ע, והואיל ואיחיי איחיי, אבל תתקבל בלא"ה נדחית, שהרי מקומו מצ"ע אחר שמו"ע. ועוד, דשאני התם שמעיקרא כך תיקנו שתתקבל נאמר במקום יהיו לרצון, משא"כ בנדון שלא אמר תתקבל וביטל תקנת חכמים. וגם שאר הטעמים שהביא מסברת עצמו אינם מתקבלים אצלנו, ומהם: שאין להרבות בקדישים, וז"א שאין כאן ריבוי בקדיש, כ"א הוספת אמירת תתקבל מחמת השכחה. וז"פ. ומש"כ שהוא דבר התמוה לרבים – ג"ז אינו, דהא מידע ידעי שהוא מחמת שלא אמר תתקבל לפני"ז. וכן מש"כ להסביר ע"ד הסוד – פשוט, שגם ע"ד הסוד יציבא מילתא (ראה גם לקמן בפנים) לפי שעדיין צריך להפסיק בין עולם לעולם, כיון שלא עשה כן במקומו כדת. ועוד ועיקר, שבאמת ההפסק בין העולמות הוא ע"י גוף הקדיש (כדלקמן בפנים) גם ללא תתקבל, ותתקבל לחוד קאי על שמו"ע. וסברתו שכיון שהיתומים אומרים קדיש אין מקום שהש"צ יאמר קדיש עם התקבל – ג"ז צריכה רבה, והרי אפשר שהיתומים – אחד מהם – יאמרו תתקבל. ולא שנא מהנהוג לחלק התפלה בין החיובים, ואחד מהם מתחיל מאשרי ובלצ"ג, ואומר קדיש תתקבל אחריו, וכהכרעת רוה"פ שאין בזה בית מיחוש (וראה אצלנו בשו"ת באתרא דרב (כת"י) סי' תתקנו). עוד כתב, שכיון שתפלת הציבור כבר הסתיימה אין מקום לבקשת התקבל, אבל ממקומו מוכרע שאפשר לאומרו גם אח"כ, שהרי אמירת תתקבל נדחית תמיד עד אחרי ובלצ"ג בכדי שלא יזלוזלו בה (ראה להלן הע' 11). ולהעיר גם מל' הגהות חת"ס סתרצ"ג שראוי לסמוך תתקבל לתפלת שמו"ע כל מה דאפשר, הא בדא"פ אפשר לאומרו גם אח"כ (וכוונת החת"ס לשלול הסברא לאומרו אחר קריאת המגילה). וכן הוכיח בשו"ת שאילת חמדת צבי ח"ב ס"ח סק"ד מל' הרמב"ם בסדר התפלות, שעיקר קדיש תתקבל לפני שנפטרין מביהכ"נ. (אלא שדבריו אינם מתיישבים עם דעת הרמ"א, שבנ"י יוצאים אחריו שקדיש תתקבל שייך לתפלת י"ח. ועיי"ש גם לענין אמירת תתקבל ב"פ עפ"ז. אלא שכנ"ל אינו כמנהג שנהגו בליל פורים. ועיקר דבריו להדעות שבליל פורים אומר ב"פ, יעו"ש).

ואכתי י"ל, שלאחרי קדיש של ובלצ"ג ואמירת עושה שלום ופסיעות לאחוריו כדרך שנפטרין מלפני המלך, וכבר נתן שלום לשכינה וכו', וסילק והסיח דעתו מהתפלה. ועכ"ז, כיון שעדיין אומרים תחנונים לא נ"ל שהוא בגדר הפסק. ולא שנא מהפסק בתחנון וקריה"ת והלל שכולם לסדר התפלה באים ואומרים תתקבל אחריהם (ראה שו"ת תרוה"ד ס"ג, והובא בב"י ובשו"ע אדה"ז סי' קכג. ומה גם שבתרוה"ד גופי' בסט"ו מחלק בין קדיש שלם לקרה"ת לענין יצאו מקצתן, דקריה"ת חשיבא מילתא בפני עצמה. הרי לנו שגם שאף שהיא מילתא באפי נפשה חשיבא כסדר התפלה לענין ההפסק בין י"ח לקדיש שלם). ובפרט לדידן שמנהג פשוט הוא בכל ישראל האידנא לומר תחנונים שאחרי קדושה דסידרא.

יאמרו יהיו לרצון גם אחרי שמו"ע⁵, ובסגנון אחר מהו הצורך לומר תתקבל אם כבר אמר יהיו לרצון לשיטה זו. ב. לדבריו מדוע אכן לדידן למעשה אין הש"צ אומר תתקבל אחרי שמו"ע, שהרי אין חשש באמירה ב"פ. ג. ועוד להעיר שגם בת"ב אומרים יהיו לרצון אחרי התפלה, אף שא"א תתקבל⁶. ד. ועד כאן לא שמענו אלא שתתקבל הוא במקום יהיו לרצון, שבכלל מאתים מנה, אבל איפכא לא שמענו. ה. ואף גם זאת אתנו, שבאמת צ"ב במה שאומרים יהיו לרצון עוד פעם אחרי שכבר אמרנו כן מיד אחרי שמו"ע, ומה יתן ומה יוסיף אמירתו עוד פעם. ועכצ"ל, דה"ט לפי שמוכרח הוא לומר כן לאחרי תחנונים, שתחנונים מכלל התפלה הם. (ולאידך גיסא, י"א שאין להפסיק בין תפלת י"ח ליהיו לרצון ולכן אומרים גם מיד), משא"כ באמירת תתקבל שמקומו - וענינו - אחרי שמו"ע, ואין סיבה לאומרו מחמת קדושה דסידרא מצ"ע.

ובאמת, מודינא שאין איסור באמירה ב"פ⁷. אלא שאין מקום לאומרו כשכבר אמר לפניו, משא"כ ביהיו לרצון, שבפלוגתא תליא איפוא לאומרו, יש לאומרו פעם שני'. והעיקר, שאיך שלא נבאר החילוק ביניהם, מפורש כתבו הפוסקים שא"א תתקבל ב"פ, משא"כ ביהיו לרצון, והא כדאיתא והא כדאיתא.

לפסוק ע"פ הכוונות שבספרי קבלה

ו. ומה שהביא מספרי קבלה - אין לי עסק בנסתרות. ואיך שיהי', לא זו הדרך לדעתי להכריע בהלכה ע"י כוונות הסוד. ובעל כה"ח ודעמי' סללו דרך לעצמם, כידוע, לחדש בהלכה ע"פ דרך הסוד. וכל הפוסקים לא נקטו כך. ולהעיר שבמקו"ח להר"ח הכהן - שהובא ריבוי פעמים בדרושי דא"ח, ויקרת ערכו אצל אדמו"ר הצ"צ רבה היא עד למאוד - דרכו דרך הקודש יקרא לה, להתאים ההלכה תמיד עם הסוד, ולא לחדש ע"פ הסוד. אלא שבעל כה"ח לא שמיע לי' מן הדא, וד' מקו"ח לא ספין ולא חשיב בעיניו, כיון שאינו ממרהר"ו בעצמו, ונקיט נפשי' לילך רק אחר פשט דברי מהרח"ו בטהרתם. אמנם, כללא כיילו לן בכ"מ, שהתורה על הרוב תדבר, ודיבר הכתוב בהווה. וכש"כ בכוונות שע"פ הסוד, דקאי באופן הרגיל, ובמילתא דלא שכיחא לא איירי. ומהיכי תיתי, שבטעה ואמר תתקבל, שסדר העליות אצלו אינו באופן

ובפוסקים הזהירו שלא להפסיק בשיחה בטילה ועקירת מקום וכו' בין שמו"ע לקדיש תתקבל, אבל לא שמענו שבהפסיק לא יאמר תתקבל, וכש"כ כבנדו"ד שההפסק הוא רק בעניני תחנונים ותפלה. [וג"ז מהחילוקים בין יהיו לרצון לתתקבל, שאין להפסיק בין תפלת י"ח ליהיו לרצון (וולת בתחנונים למאן דאית לי' הכי), ועד שי"א שהוא מגוף התפלה (ואכ"מ), ואילו תתקבל נאמר גם אחרי ההפסק בשאר חלקי התפלה. וק"ל].

ואיהו נמי תברי' לגזיזי, והדר הוא לכל חסידיו, בספרו שם סי' קי, שבשכח תתקבל בערבית יש לומר תתקבל אחרי עלינו, אלא שהתנה שהוא רק במקום שאין יתום. ונימוקו עמו, שבערבית אין הש"צ אומר יהיו לרצון. ונמצא שחזר מגוף הסברא שאין מקום לאומרו כשהתפלה כבר נגמרה. ואכן הביא שם ד' החת"ס הנ"ל.

ובמש"ש חפשי, ראיתי דלא סברי רבנן כוותי' (ראה אשי ישראל פכו"ו הע' כט. שו"ת מנחת דוד ראזענבערג ח"א סני". שו"ת רבבות אפרים ח"ג סמ"ח סק"ב. שם ח"ה סי' קג סק"א. שו"ת ודרשת וחקרת ח"ה ספ"ד. שערי זבולון עניני ש"צ ש"ט פ"ב. ברכת ראובן שלמה ח"ו ס"ה. חיי הלוי ח"ה סי' סק"ד). ושו"ר, שכבר בן דב' שו"ת באר שרים הנ"ל בס' שיח תפלה ע' שעא ואלך, ותמה עליו, ומכלל דבריו דבריני.

5. אבל להעיר משו"ת צפע"ג ווארשא ח"א סי"ב בטעם שאין אומרים תתקבל אחר שמו"ע, שתתקבל בגדר בקשה וה"ז כמוסיף על התפלה (וצ"ל, דשאני יהיו לרצון שבלישנא דקרא הוא). ומ"מ, הדברים עולים בקנה אחד עם המבואר בפנים, שסו"ס אינם ממיין אחד, וקפידיא איכא באמירת תתקבל שלא כדת.

6. וראה שו"ת מהר"ם שיק יו"ד שש"ע ושו"ת דברי מליכאל דלקמן מה שחילקו. וי"ל כעין משנ"ת בהע' הקודמת. ולכאו"י"ל בפשיטות שיהיו לרצון נאמר לפני שאומרים קינות, וע"ת תתקבל שבערבית אחרי תפלת העמידה.

7. אלא שנראה כשקר - ראה שו"ת עפר יעקב סני"ט, והב"ד בפחד יצחק מערכת ק' ד"ה קדיש על מתים. ושם לגבי אמירתו כשלא התפלל. ומסיק דלא מיחזי כשיקרא דקאי על תפלת כלל ישראל. אבל ראה תורת חיים סופר סי' קלב סק"ג שהשיגו. וראה גם שו"ת האלף לך שלמה אור"ח סמ"א.

שונה. ואולי פגם לגמרי וכדומה⁸. ובטוח וסמוך הנני, שאילו הי' ד"ז מפורש בשו"ע, הי' מפרש במקור"ח ע"פ הסוד. וכמו שהכוונה משתנית בליל פורים (אף שלא מצינו בזה בכתבים), הה"נ בנדר"ד. ועוד וג"ז עיקר, שלא ראיתי בכוונות האריז"ל שהכוונה שייכת דוקא לאמירת התקבל כ"א לאמירת קדיש. ואולי בסידור תפלה למשה יש רמז קלוש לד"ז.

שו"מ שכ"מ קצת בפע"ח שער קריאת ס"ת פ"ו. אלא שהוא מהחברים ולא נמצא בסלת נקי' של מהרח"ו. וגם בזה אין הדבר מוכרח. ובכל אופן, העיקר כנ"ל שאין לבנות עפ"ז להלכה למעשה.

ולהעיר, שמצינו סברא שקדיש אינו מועיל אחרי העמידה אם לא אמרו נפ"א לפני"ז, שרק ע"י הזיווג בנפ"א יורד השפע מאצילות לבריאה. ולכן יאמרו עוה"פ קדיש אם אמרו בטעות מיד אחרי העמידה. ולדעתי ג"ז הבל ורעות רוח (זולת ע"ד הנגלה. ואכ"מ בהשקו"ט בזה). ומאן יימר שאינו מועיל על להבא⁹.

ולכאור' י"ל שכיון שמטרת הקדיש להפסיק בין העולמות, וקדיש תתקבל נאמר בכדי לכלול עולם היצירה בעולם הבריאה, לקבל ממנו השפע, והיינו תפלה לדוד ושש"י שביצירה באשרי שהוא בבריאה, ולפ"ז מוכרח לומר תתקבל דוקא כאן. אלא שכנ"ל אין הכרח שד"ז נגרם ע"י תתקבל כ"א מחמת גוף הקדיש. ואת"ל כן, אפשר להרחיק לכת ולומר שלדעת האריז"ל אין ענין הקדיש שאחרי ובלצ"ג חוזר על תפלת העמידה כלל, שהרי הקדיש חוזר עבור תפלה לדוד שאחרי"ו¹⁰. ונמצאת אומר, שיש לנהוג שהש"ק

8. וכמה דוגמאות מצינו עד"ז בכוונות שו"ע הסוד, שיש בזה יוצא מן הכלל וכו'. ובכלל, לא כל הכוונות הן לעיכובא. ובהאי ענינא גופא, שאם מקדים תפלתו קצת לתפלת הציבור מחמת שנחפו ללכת ואצה לו דרכו, ונמצא כבר בשש"י לפני שמיעת תתקבל, או איפכא, במי שמאריך בתפלתו ונמצא עדיין בתחנון בשעה שהש"ק אומר ק"ת, האם נאמר שחסר לו בההפסק בין העולמות, ועליו לומר קדיש בעצמו, רחמנא לישזבן מהאי דעתא. ועכצ"ל, שנגרר אחר הציבור, או שהכוונות נאמרו על הרוב, וכדומה בישושים עד"ז. וכבר האריכו בחובת אמירת ברכות השחר להפריד הקליפות במי שניערור כעל הלילה שאם לא ישן אין נאחזו אצלו הקליפות. ומהביאורים בזה, שהשינה היא רק רמז לסילוק המוחין, והשינה בכללות העולמות, או שנגרר בתר רובא. וכהנה רבות.

והאריכו בכ"מ בכיו"ב בנוגע לדעת הסוברים (ראה שו"ת רב פעלים ח"ב או"ח ס"ח) שש"פ האריז"ל זמן ברכות השחר כל היום (וראה זה פלא שבכה"ח סע"א סק"ה אזיל בתר איפכא שלדעת האריז"ל מברך אותם רק עד שליש היום, אא"כ לא התפלל עדיין שאז יכול לברך רק עד חצות) – ראה שו"ת אול"צ ח"ב במבוא ענף ה' סק"א (ושם פ"ד ס"א). ועיי"ש עוד, בשלילת השיטה לחזור ולברך בברהמ"ז מחמת שכחת רצה בסעודה שלישית ע"ד הסוד (כדעת הבא"ח ש"א חוקת ס"כ. וחולק עליו הכה"ח גם בזה, ראה שם סי' קפח סקל"ט. וכך גם דעת אדה"ז בסידורו, שאין לחזור אף שנטה קו לדעת המקובלים. ונפק"מ בכ"ז גם לגבי עניית ה' אמנים בברכות ק"ש, ולגבי ברכת מעין שבע בליל פסח שחל בשבת ובמנין שאינו קבוע, וכריעה בכברכת מעין שבע, וכן גם לגבי כוונת חזרת הש"צ (ונפק"מ אם צריך תשעה עונים, ששה מתפללים, בטעה הש"צ וכו', שבכה"ח הכריע מד"ע בהנ"ל ובכיו"ב במחלוקת הפוסקים, וגם במקום שכתבו איפכא, ע"פ האריז"ל שמעלתה גבוהה יותר מתפלה בלחש. ועוד כיו"ב בכ"ז דוגמאות. וגדולה מכולן, שלילת הסברא שאיטר יניח תפלין ביד ימין דעלמא ע"ד הסוד. (ובמק"א הארכנו בשלילת דעת הסוברים שבענין קבלה אין חילוק בין איטר יד לכו"ע, ושאצלו ימין דידי' הוא בחינת החסד – ראה בארוכה אצלנו בשו"ת באתרא דרב (כת"י) סי' יח'שצו, ושנ"ת. וראה גם שם סיד'תתקמ"ט. ובדברינו הנ"ל שם, אתה הראת לדעת שאין למהר להסיק מסקנות אליבא דהלכתא בעניני קבלה בסתירה לדעת הפוסקים).

ובפשטות, ז"כ החת"ס בשו"ת ח"א או"ח ס"א שכל המערב דברי קבלה עם ההלכות הפסוקות חייב משום זורע כלאים. והיטב אשר דיבר וביאר דבריו בשו"ת שבה"ל ח"א או"ח ס"ב, וכת"ש שדברי החת"ס קילורין הם לעינים וכתובים ביסודות החכמה, דמיירי במי שלקח איזה הקדמה מכתבי האריז"ל אשר שגבה מאיתנו באיזה עולם היא נשנית ובאיזה מצב מהעולמות ומפרש בזה הלכות פסוקות. וראה גם במגן וציה להר"א חבר פ"ג: מה שחידשו האחרונים מדעתם להוציא מחכמה זאת ליתן טעמים למצוות ודינים בזה אין סומכים עליהם למעשה כי אפשר שטעו בהבנת דברי הזוה"ק וחכמי האמת ולא ירדו לעומק דעתם, ועוד טעם יותר כמסו כי ע"פ סוד יש שורש עליון לדברי הפוסקים כולם וכמ"ש בש"ס אלו ואלו דא"ח וגם דברי התנאים והאמוראים דלית הלכתא כוותיהו יש לדבריהם מקור ושורש כידוע לידועים בחכמה. [ודוגמא לדבר: רחיצת רגלים בכל יום שנו' בכתהאריז"ל, שיש שפי' שהכוונה לבחי' רגליים ולא לפי פשוטו – ראה בגדי ישע לשעה"כ נב, ב ד"ה עד"ז יש ברגליים. ואכ"מ]. וראה בכללות הענין בנוגע מחלוקת הפוסקים והמקובלים אצלנו בשו"ת באתרא דרב (כת"י) סי' טור"נו.

9. וראה גם דברי שלום עפגין סי' קלא סק"ב (ע' שנא).

10. ודלא כקדישים שלפני שמו"ע שכל קדיש מעלה תפלות שכבר התפללו. ואילו קדישים שלאחר שמו"ע מעלה תפלות שלאחמ"כ – ראה שעה"כ סדר הקדיש, ונתעק בכה"ח סמ"ח סק"א.

יפסע אחרי תפלת העמידה דוקא ולא אחרי קדיש תתקבל, ושביצאו מקצתן אינו אומר קדיש תתקבל. ועוד כמה הלכתא גבירתא דנפקו מינה. ונחדש שהאריז"ל חולק על כ"ז. וכ"ז רחוק מן הדעת ושכל הישרי¹¹.

אם קדושה דסידרא מצד עצמה זקוקה לתתקבל

ז. ואם דעתו אכן כמלבושי יו"ט שאמירת קדושה דסידרא מזיקה גם אמירת תתקבל, וטעמו ונימוקו דלאו אורח ארעא לשנות ולדלג – וקרוב הדבר לביאור המחודש שמצינו ברשימות שיעורים ברכות כא, ב, בטעם דחיית תתקבל עד אחרי קדושה דסידרא, לפי שהיא בגדר תפלת י"ח מחמת הקדושה שבה¹² – הרי בליל פורים לא נתקבלה דעתו.

ונראה מדברי כת"ר, שעיקר יסודו לחלק בין ליל פורים שלא לקבוע אמירתו לכתחילה ב"פ, משא"כ במקום שקרה מקרה בטעות. וכדבריו כ"כ לחלק כבר בשו"ת שאלי ציון תנינא סי"ב. ומה אעשה וסברתו אינה מתקבלת אצלי לקוצר דעתי. וגם הבית שלמה ודעמי' לא קיבלו סברא זו. ובעל שאלי ציון כ"כ גם (ובעיקר?) מחמת שי' הא"ר בליל פורים, יעו"ש, אבל אנן נהיגינן כמג"א. ועוד, שגם לא"ר יש לחלק, דשאני התם שמעיקרא כך תיקנו בליל פורים.

ובפרט שמדינא צ"ל אחר תפלת העמידה ודחוהו רק שלא יזלזלו בקדושה דסידרא, אבל כשטעה אוקמוהו אדינא. ומה גם שכל עיקר דין קדיש תתקבל הוא ממנהגא, כל' הרמב"ם תפלה נהגו העם, ואין לנו להוסיף בזה. וע"ד הרמז (ולא לדינא), י"ל שג"ז בכלל שלא להרבות בקדישים.

החומר באמירת תתקבל כשאינו צריך

ח. ואל יהא אמירת תתקבל קל בעיניך, אף שאי"ב הזכרת שם – (שנוסף לזה שהמנהג שלא לאומרו עוה"פ אחר קדושה דסידרא בליל פורים מוכיח שיש דברים בנו, עוד זאת) שפסק המג"א סרל"ד סק"א שאם נמשכה תפלת מנחה

11. ועד היכן הדברים מגיעים, שבכח"ח סני"ז סקל"ו, כתב לפי דרכו שע"פ הקבלה אין לפסוע אלא אחר קדיש תתקבל בהמשך לתפלת העמידה ולא אחר שאר הקדישים. והנה, המנהג הפשוט אינו כדבריו. ועכצ"ל שאין הדברים סותרים לתורת הסוד. ואחו צדיק כאן דרכו בקודש, שכיון שמצאנו בקבלה כוונה לפסיעות רק לגבי תפלת העמידה, עכצ"ל שאין מקום לפסוע אחר קדיש. ולא עלה על דעתו שמא יש טעם אחר ע"פ סוד שלא עלה זכרו בכתב. ועוד, שמדוע יוגרע דעת הפשטנים, ואפשר לפסוע אחרי קדיש מחמת הטעם הפשוט. ותו, שלפי הנ"ל אדרבה כיון שלדעת האריז"ל קדיש תתקבל אינו חוזר על תפלת העמידה אין טעם ויסוד לחלק בין קדיש זה לשאר הקדישים. וכה"ק בס' ויוסף עוד דוד פ' ויחי סי"ג. אלא שכ"ז אינו מניח את הדעת, כנ"ל.

12. ובפוסקים לא נקטו כן. וס"ל שהולך על תפלת י"ח (אא"כ לדעת הראשונים שביצאו מקצתן אינו אומר קדיש תתקבל – ראה ב"י רס"י נה). ומה שדחוהו עד לאחמ"כ – ראה כלבו סי"א ומט"מ עמוד העבודה כח, ועוד, טעם פשוט בכדי שלא יזלזלו בקדושה דסידרא. וכ"מ כע"ז ברבינו מנוח תפלה פ"ט ה"א, או לפי סדר קדושה בחר תפלה גרידא שג"ז תפלה ושבח (כבשו"ת תרוה"ד סוסי' טו. וכ"כ בלבוש סני"ה ס"א). ולמנהגנו בליל פורים מוכח ג"כ שאינו מחמת אמירת קדושה בקדושה דסידרא. וכן מוכח גם מתפלת מנחה בש"ק שא"ק ק"ת אחרי קדושה דסידרא. [ולהעיר גם מהטעם שבשו"ת צפע"נ דלעיל הע' 5].

ומה שהביא בפחד יצחק שם מהאגור סצ"ד "קדיש אחר קדושה והוא דבר שבקדושה" – אין הכרח שנותן טעם על אמירת תתקבל, כ"א על גוף אמירת קדיש שם. ובכלל, י"ל דאיהו ס"ל כשאר הראשונים שביצאו מקצתן אינו אומר ק"ת. וקצת סמך לביאור הנזכר, אכן נמצא באבודרהם שיש ח"י ההזכרות בקדושה דסידרא י"ח, ומדמה לה לברכת מעין שבע עבור המאחרים. וראה גם שו"ת בית שערים אר"ח סמ"א. ולהעיר גם מסדה"י סדר אשרי ובל"צ, דמשמע מדבריו ג"כ שאמירת תתקבל היא על קדושה דסידרא מצ"ע. אבל, כנ"ל מליל פורים רא"י שעכ"פ לדין אינו.

עד הלילה אין לומר תתקבל, דל"ש לומר תתקבל בלילה על תפלה שביום¹³. ואף שכמה חלקו על המג"א – הרי הועתק בכמה אחרונים לדינא, שלחן תמיד ושלחן שלמה, וחיי"א סל"ג ס"ג, ועוד. ולא ס"ל למה שהיקל בא"א מבוטשאטש שם לומר תתקבל על וידוי ותחנונים, וחילק שם בין פסוקי נפ"א לוידוי ושומר ישראל. וכ"ז דחוק. והרי גם במג"א מיירי כשאמרו אבינו מלכנו ותחנון וכו'. ובמשנ"ב סרל"ד סק"ז החמיר גם ביו"כ אם נסתיימה נעילה ביום¹⁴. ומינה, שאין לנו להוסיף ולומר תתקבל כשאינו מוסב על שמו"ע. ויל"ע לדעת המג"א כשנמשכה תפלת שחרית עד חצות, אם יש ליזהר לומר תתקבל לפני חצות, דשאני התם שנתחדש יום אחר.

אמנם ראה שו"ת דברי מלכיאל ח"ו ס"ט, שתתקבל שבמנחת ט"ב קאי גם שאר התפלות של היום. ויל"ד בקל.

13. ופשוט שהכוונה דוקא לתתקבל לחוד, אבל קדיש אומר. וראה גם מחה"ש שם. ובמשנה הלכה שם לא דק בזה.

14. דלא כמט"א סתרכ"ג ס"ח, דס"ל דיו"כ שאני.

דבר בעתו מה טוב להוציא לאור קובץ חידושי תורה למלאת השלשים מאז עלתה נשמתו הטהורה של ידיד כל בית ישראל, הגה"ח איש האשכולות, הרביץ תורה רבות בשנים, והעמיד תלמידים לאלפים, הרב ישעי' זושא ב"ר אברהם דוד ווילהעלם ז"ל, ראש מתיבתא אהלי תורה ל"ב שנים כולם שויין לטובה, וראש מכון לימוד הלכה למען ילמדו.

אמרו חז"ל (ברכות ג:): אין אומריין בפני המת אלא דבריו של מת. אמר רבי אבא בר כהנא לא אמרן אלא בדברי תורה. וידוע לכל כי זאת היתה כל חמדתו בחיים חיותו להרביץ תורה ולזכות את הרבים בחיבור ספרים, עד שזכה לקיים "עשות ספרים הרבה אין קץ", א"כ פשוט שהוצאת חידושי תורה נקרא "דבריו של מת", ויהא לעילוי נשמתו ויהא לו נייחא נפשא כגנ"מ.

וממרום ימליץ טוב ראש וראשון לעזרתו בחיים, א"ח אשר עמדה לימינה בעוז ותעצומות כל השנים בנאמנות יתרה, בכל יגיעותיו ועמלו בכל פעולתיו הברוכות, ולכל משפחתו החשובה כל אחד בשמו הטוב יבורך, להוושע בכל מיני ישועות בטוב הנראה והנגלה, עדי נזכה בקרוב והקיצו ורננו שוכני עפר ומתים יחיה קל ברוב רחמיו וחסדים, אכיה"ר.

אשא עיני אל ההרים, בתחנה לאדון העולמים, רם על כל רמים, ברכות ושלומים, עד אחרית הימים, דשנים ורעננים, למע"כ מכובדנו יקר מפנינים, איש חי ורב פעלים, עושה חסד לאלפים, ברכ כח ואמיץ עונים, הרבני הנכבד והנערץ מוה"ר . . נרו יאיר ויזרח כשמש בצהרים, שלום רב,

במענה לשאלתך, היות שמע"כ הוא תוך יב"ח, האם יש להדר דייקא להתפלל לפני התיבה כל התפילות או סגי באמירת קדיש, אחר התפלה.

תפלה יותר מצוה מקדיש

תשובה. ברמ"א יו"ד סי' שע"ו ס"ד כתב ומנהג אבותינו תורה, ונמצא במדרשות לומר קדיש על אב על כן נהגו לומר על אב ואם קדיש בתרא שנים עשר חדש, וכן נהגו להפטיר בנביא ולהתפלל ערבית במוצאי שבתות שהוא הזמן שחזורין הנשמות לגיהנם, וכשהבן מתפלל ומקדש ברבים פודה אביו ואמו מן הגיהנם. ונהגו לומר קדיש על האם אף על פי שהאב חי עדיין, אינו בידו למחות לבנו שלא יאמר קדיש על אמו, וכו'. ונהגו שאם מגיע לאדם יום שמת בו אביו ואמו שאומרים עליהם קדיש יתום לעולם. "ומי שידוע להתפלל כל התפלה מתפלל".

ומקורו טהור מספר בנימין זאב (להג"ר בנימין ב"ר מתתיהו, שנת רצ"ט) סי' ר"ב וז"ל, לע"ד נראה דטעם אמירת הקדיש הזה הוא לזכות המתים שכבר מתו ולתת כופר קצת לנפשם בזה, וכן נראה מאותה האגדה דרבי עקיבא שמצא האיש ההוא מדוכה ביסורים, ושאלו כלום יש לך תקנה בעולם הזה. והשיב שמעתי שאם יעמוד בני לפני התיבה ויאמר קדיש וברכו, מיד מתירין אותי מן היסורין. הרי נראה מכאן שקדיש וברכו שיאמר החי יועיל ויכפר על נפש המת, ואחרי נמכר בעונו, גאולה תהיה לו. ולע"ד נראה שלפי שאין כל האנשים נכונים ומזומנים לומר כל התפילה וקדיש וברכו, ולא כל האדם יודע, גם לא יוכל להתפלל בכל עת, תקנו חכמים הראשונים דבר שוה לכל, שיאמרו לפחות זה הקדיש בתרא שהוא דבר נקל, וכל אדם יודע אותו. "ומפני זה כל איש אשר נשא לבו בחכמה יתפלל ברוב מנחה ותפלת ערבית ושחרית", שכל עוד אשר יוסיף להתפלל ולהרבות באמירת הקדישים ניחא טפי לנפשות המתים, ואשר אין כח בו או דעת להתפלל כל התפילה, אומר זה הקדיש למען לא יהיה חסר מכל וכל ודיו.

ובבאר היטב או"ח סי' נ"ג סקכ"ה לגבי דיני קדימה כתב בשם העטרת זקנים וז"ל, ומצוה להניח לאבל להתפלל שהוא נחת רוח למת ומצילו מדינו של גיהנם.

בהקדמת ספר יש נוחלין (להרה"ק רבי אברהם הלוי זלה"ה הורוויץ, אביו של השלה"ק) וז"ל, ר"ל הבן מזכה את האב בעוה"ב אפילו כשיעשה איזה דבר טוב מעצמו, אשר לא צוה עליו אביו, וכן נראה מאותה האגדה דר' עקיבא שמצא האיש ההוא מדוכה בייסורין ושאלו כלום יש לך תקנה בעוה"ז, והשיב לו שמעתי שאם יעמוד בני לפני התיבה מיד מתירין אותי מן היסורין כו', הרי נראה מכאן שקדיש וברכו שיאמר החי יועיל ויכפר על המת, וחיתה נפשו בגללו. (הגה מהמחבר, ולפי שאין כל האנשים נכונים ומזומנים לומר כל התפילה וקדיש וברכו בכל עת, ולא כל אדם יודע נגן בתוך קהל ועדה, תקנו חכמים הראשונים דבר שוה לכל שיאמרו לפחות זה הקדיש בתרא שהוא דבר קל, וכל אדם יודע אפילו נער קטן, אבל וודאי כל איש אשר נשאו לבו בחכמה אפילו במחצית, יתפלל על הרוב מנחה וערבית ושחרית, שכל עוד אשר יוסיף להתפלל ולהרבות באמירת הקדיש ניחא טפי לנפשות המתים, ואפי' אין לו קול ערב, מ"מ יעמוד בצבור ויתפלל בפני העמוד ולא יבוש, ואשר אין בו כח או דעת להתפלל כל התפילה, יתפלל לכל הפחות למנצח ובא לציון כו', כי בזה מזכה אביו המת ביתר עוז וביתר שאת, משיאמר קדיש גרידא, וה"ה שאר זכויות ומצוות שעושה הבן אחר פטירת אביו, היא כפרה לנפש האב, אע"פ דמנפשיה קעביד.

וכ"כ במשנה ברורה סי' נ"ג סקנ"ט כי תפלה היא יותר מצוה מאמירת הקדיש.

קדיש נתקן לקטנים, ולמי שאינו יודע להתפלל

בספר סוכת שלם (להגה"ק רבי אליהו גוטמאכר תלמיד רעק"א) כתב, התיקונים הנהוגים משנים קדמוניות לזכות הנשמות הטהורות, מתחלקים לשש מדרגות זו למעלה מזו, וכל העולה בהם אשרי לו, ואמנם מה נעים אם בא עד השישית, אן נהגו לומר על אב ואם קדיש בתרא, ולהפטיר בנביא, ולהתפלל ערבית במוצאי שבתות שהוא הזמן שחוזרין הנשמות לגיהנם, וכשהבן מתפלל ומקדש ברכים את ה' ברוך הוא, פודה אביו ואמו מן הגיהנם. בן מי שיכול לירד לפני התיבה, מועיל יותר מקדיש יתום שלא ניתקן אלא לקטנים, עיי"ש.

וכן בשו"ת צפיהית בדבש סי' ק' שהעיר להרב אספקלריא המאירה ז"ל דף ט' על מ"ש שם בזה"ק סדר נח דף ס"ב ע"ב דבזמנא שישראל אתיבו בקול רם אמן יהש"ר קוב"ה אתמלי רחמין וחיים על כלא ורמיז למלאכא דממנא על תרעי גהינם כו', כתב וז"ל כתב הזוהר חדש מכאן ראייה שסגולת הקדיש להוציא את הרשעים מגיהנם הוא, לא תפלה או קדושה או קה"ת וכיוצא, וכן יש ראייה מילקוט ישעיה סי' רס"ו, עכ"ל. ודברי הרב אספקלריא המאירה ז"ל הללו הם היפך כל הפוסקים ז"ל דהיודע להתפלל עדיף טפי וכמ"ש הרמ"א גופיה שם בסימן שע"ו, דמי שיודע להתפלל יתפלל, ויותר מועיל מקדיש יתום שלא נתקן אלא לקטנים, ולמי שאינו יודע להתפלל, עיי"ש.

וכ"כ בערוה"ש סי' שע"ו סי"ב וז"ל, הקדיש הוא ענין גדול ובוזה מזכים להמת, הן להצילו מגיהנם והן להעלותו במעלות, אך עקרי הקדישים הם מה שבתוך התפלה, אבל קדישים שאחר עלינו ושיר של יום אינם אלא בשביל הקטנים, אבל מי שיכול להתפלל לפני העמוד יגיד הקדישים שבתוך התפלה שהם העיקרים, ושאחר התפלה יניח לקטנים, ולא יגזול אותם, ורבים מעמי הארץ טועים לומר דעיקר הקדיש הוא מה שאחר התפלה ונקרא קדיש יתום, ואינם יודעים בין ימינם לשמאלם.

בשעת הדחק ואונס

אמנם בשעת הדחק אם מוכרח לצאת לדרך, או שצריך לילך למסחר א"צ לבזבז בהוצאה לזה, כמבואר במטה אפרים דיני קדיש שער ב' ס"ב וז"ל, וכן ההולך בדרך ביום היאהרצייט ואינו יכול להגיע לשוב שיש בו עשרה שיאמר שם קדיש, אין צריך לבזבז בהוצאה על זה, רק מחויב לעשות כפי יכלתו. וכן אם אין השיירא רוצין להמתין עליו, מחויב לפייסם ולהתחנן שימתינו עליו שיאמר קדיש, והעושה כן הרי זה מכבד אביו ואמו, אבל מכל מקום לכתחלה אין לו לצאת לדרך ביום יאהרצייט או ביום שלפניו כשיודע שיתבטל על ידי זה מאמירת קדיש, אם לא שהשעה דוחקתו, והוא קרוב להפסד אם יתרושל מללכת עתה, עכ"ל.

ובאלף למטה שם אות ג' כתב והוא קרוב להפסד כו'. כן נראה לענ"ד דגם בזה אמרינן דאדעתא דהא לא נדר, וגם לילך למקום יריד בסחורה בכלל הזה, ולא מיקרי להרוחה, ועיין בבבא מציעא דף ל"ב עמוד ב' לענין פריקה וטעינה דאמרינן מי לא עסקינן דאדהכי והכי בטיל משוקיה, ועיין במ"ק וקצרותי, עכ"ל.

אכן אם הוא אונס שאינו יכול להתפלל ולומר קדיש ישתדל להשלימה ע"י עסק בתורה ולימוד משניות לעילוי הנשמה וכמ"ש ב' ביוסף אומץ (למהר"י יוזפא) דיני שלושים וי"ב חודש ס"ג, עניין הקדישים וברכו ולמנצח וברכת המזון לאבלים ידוע שמעלים המת על ידי כן מגהינם, ולהתפלל כל התפילה טוב יותר ויותר. אכן תיקון זה אינו רק לעמי הארצות, אבל לימוד תורה מועיל שבעתים מכל הנ"ל, ועל ידי כן מכניסין את המת לגן עדן, ואם הבן מחדש חידושי תורה אין ערך להכבוד שזוכה אביו על ידי כן בשיבה של מעלה, כן מוכח במדרש הנעלם דרות. לכן כל אבל על אב ואם יודרו בהשתדלות גדול להרבות בלימוד כל מה דאפשר לו לפי חכמתו, עכ"ל.

וכן ישכור אחר שיתפלל ויאמר קדיש במקומו, כ"כ בשו"ת חזון נחום סי' קי"ח נשאל באיש שהוא אבל רח"ל מאביו ופרנסתו שהוא פקיד ביער, אם מחויב להשאר בביתו כדי לומר קדיש ןלעזוב עי"ז פרנסתו

ומעמדו ולהסתפק במיעוץ שיש לו. ומסיים גם בני"ד כיון שמעמיד הבן אחר במקומו לומר קדיש ומשלם לו שכירות בעד כל השנה, הוי כאילו הבן עצמו אומר קדיש וכו'. ולכן נראה שאין הבן מחויב להפסיד פרנסתו באם מעמיד בשכירות אחר במקומו, ופוק חזי מאי עמא דבר בבני הכפרים שא"א להם למצוא מנין עשרה בכל יום זולת ביום השבת, ושוכרים איש על ימי החול בעיר לומר קדיש, עיי"ש.

ואולי כוונת שאלתו הי' עפ"י מש"כ בדרכי חיים ושלוש אות תתרל"ט שהגה"ק ממונקאטש זצ"ל בימי החול בימי אבלותו לא התפלל כל הג' תפלות מדי יום ביומו לפני התיבה, ועפ"י רוב רק תפלה א' בכל יום, פעם א' שחרית, ופ"א מנחה, ופ"א ערבית, וחוזר חלילה, ובמוש"ק לא חסר בכל משך הי"א חודש להתפלל ערבית לפני התיבה, ע"כ. כבר כתבתי בנטעי גבריאל פנ"ג אות ד' שאין להביא ראייה מגדולים, שבוודאי טעמו ונמוקו עמו, ולמעשה פוק חזי מאי עמא דבר, שמתפללים כל הג' תפלות. וכבר המליצו על כגון דא עין רואה הנהגות צדיקים, ואוזן שומעת סיפורי צדיקים, אך עליך לדעת וכל מעשיך בספר נכתבים, לעשות רק כפי שכתוב בשלחן ערוך. ובפרט שראינו כמה גדולי ישראל ביניהם כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצ"ל שהתפלל כל התפילות ואמר כל הקדישים משך כל השנה כולה על הרבנית הצ' ע"ה.

וכדברי הבני יששכר בספר דרך פקודיך מל"ת ט"ז חלק המחשבה וז"ל, שיש לילך בעקבי הצאן כפי הדרך הנכון אשר למד אותו מורהו לצדקה, הנה באה האזהרה במצוה הזאת, שלא ישבור עצם בפסח, עצם הוא גוף ועיקר הדבר נקרא עצם, היינו בענייני מנהגים אשר ילמוד מפי רבו לא יתנהג רק בדבר שאינו מתנגד לעצם, היינו הדברים שאינם ניגוד לאיזה מצוה ולאיזה דבר מדברי חז"ל, משא"כ כשיש במנהגיו איזה ניגוד לתורה שבכתב ושבע"פ או אפי' לאזהרה קטנה שבדברי חז"ל, שכל זה הוא עצם תורתנו, לא יאבה ולא ישמע להתנהג במנהג הזה, הגם שרואה מנהג הזה אצל הרב, אפילו אם יעמיד לו הרב החמה באמצע השמים ויבקיע לפניו את הים. הגם שצריך לדון את הרב לכף זכות בענין ההוא באמור בלבו אפשר אינו מבין ענייניו, ואפשר הרב עושה משום עת לעשות לה', כי חלילה להרהר אהר רבו כחוט השערה וכו', עכ"ל.

ויה"ר שבעגלא ובזמן קרוב נזכה שיתגדל ויתקדש שמייה רבה בביאת מלכא משיחא בב"א.

ידידו עוז דושה"ט ומעטיר בעדכם לטובה ולברכה

דרשה ואחוריו לארון הקודש

הרה"ג ר' אלי' יוחנן גורארי'
רב העיר חולון וחבר בי"ד רבני חב"ד בארה"ק

ב'התקשרות', גליון א'חי' מסופר: "בשנת תשל"ג ארגנו בשכונת קראון הייטס מסיבת 'צאתכם לשלום' לכבוד האורחים יוצאי גרוזיה שהגיעו לשהות בד' אמות של 'בית חיינו'.

על הדיווח שהוכנס לרבי, ציין הרבי בין השאר (מצורף צילום כתב יד קדשו):

נת' ות"ח [=ותשואת חן]. והעיקר - על העיקר: סידור [הצאתכם לשלום] וכו'.

משמע מהמצו"ב [מהמצורף בזה] - שהסדר שהנואם אחוריו אל ההיכל וכו', ומובן שכדאי לסלקן להצדדים.

ונעמוד בזה לברר את מקורות ופרטי הדבר.

א. הנה הרמב"ם², וכן הטור והשו"ע³ כתבו: "חייב אדם לנהוג כבוד גדול בספר תורה, ומצוה לייחד לו מקום כראוי ולכבד המקום ההוא ולהדרו ביותר... ולא יחזיר לו אחוריו, אלא אם כן הי' גבוה ממנו עשרה טפחים וכו'".

וכתב הט"ז ביו"ד⁴: "נראה דהספר תורה צריך שתהי' גבוה מן האדם אבל איפכא [אם האדם גבוה מהספר תורה] לא הוה דרך כבוד, אלא דבטור כתב גבוה ממנו. ונראה דרבנים שעומדים לפני ארון הקודש אינן בכלל איסור זה שעומדים אחוריהם לארון הקודש כיון שהספר תורה מונחת בארון הקודש הוה כמו רשות אחרת".

מאידך, הט"ז באו"ח⁵ כתב (בשם הלבוש), שיש להזהר בסדר הישיבה בבית הכנסת, שלא ישבו באופן שיהי' אחוריהם להיכל, שגנאי הוא לעשות כן. ועוד כדי שלא יראה העולה לספר תורה כמשתחוה בכרכות התורה מול ההיכל כאילו משתחוה להם. ורק לכהנים הותר [לברך ברכת כהנים כשאחוריהם להיכל] משום כבוד הצבור.

כלומר, אף על פי שהספר תורה גבוה עשרה טפחים, והוא ברשות אחרת, אין לעשות כן לכתחילה משום גנאי, ורק לכהנים הותר משום כבוד הציבור.

1. פרשת משפטים, כ"ג בשבט תשע"ד, עמ' 9.

2. הל' ספר תורה פרק י הל' י.

3. יו"ד סי' רפב טע"א.

4. שם.

5. סי' קנ"ט ק"ב.

והפרי מגדים⁶ עמד על סתירת דברי הט"ז ביו"ד לדבריו באו"ח וכתב לתרץ שהט"ז ביו"ד מדבר כשעושים כן לפי שעה, ואילו כוונת הט"ז באו"ח היא שלשבת בקביעות באופן כזה שאחוריהם להיכל, גנאי הוא.

גם הגאון רבי שלמה קלוגר בשו"ת שנות חיים⁷ עמד בסתירת דברי הט"ז, וכתב לתרץ כעין דברי הפרי מגדים: "ואפשר שדוקא ישיבה של קבע הוי גנאי, אבל עמידה באקראי בלבד שפיר דמי וכו'".

ונראה שלפי שיטות אלו, הוא הדין לרבנים הדורשים לקהל רב, שמותר להם להחזיר פניהם כלפי העם, למען ישמעו ולמען ילמדו.

ב. והנה, בשו"ת פאר הדור לרמב"ם⁸: "שאלה: נוהגים אצלנו בנא אמון [אלכסנדריא של מצרים] מימות הקדמונים, שהכהנים עולים להיכל אשר בו הספרים, ועומדים שם ונושאים כפיהם ומברכים את העם, ולפעמים ההיכל פתוח או סגור, ואין אחד שיערער על כך כלל, והן עתה יש מי שרוצה לאסור שלא יעשו נשיאות כפים בהיכל, מפני שאחוריהם אל היכל הקדש. יורנו מורה צדק הדין בזה. תשובה: "אם היו הספרים גבוהים מן הארץ עשרה טפחים, חלקו כבוד לעצמם, ואין שום איסור לכהנים שאחוריהם אל היכל הקדש בשעת נשיאת כפים, וכן נתפשט המנהג".

הנה מבואר שבעשרה טפחים למעלה מן הארץ די, ואין צורך שיהי' עשרה טפחים למעלה מקומת האדם.

אך בשו"ת חות יאיר⁹ כתב כי מה שכתבו הטור והשולחן ערוך, שלא יחזיר אחוריו לספר תורה אלא אם כן הי' גבוה ממנו עשרה טפחים, היינו שיהי' הספר תורה גבוה עשרה טפחים למעלה מראשו כשהוא עומד על רגליו, ולא די כשהוא גבוה עשרה טפחים מהארץ, שאם כן הי' לו לומר "שהוא גבוה עשרה טפחים" (כלי תיבת "ממנו"). וז"ל: "דמה שכתב אלא אם כן הי' גבוה ממנו י' טפחים, ר"ל למעלה מראשו בעמדו, דאי לא הכי הי' לו לומר אלא אם כן למעלה מ' טפחים, אלא ודאי כמו שכתבתי".

ולכאורה דבריו של החות יאיר נסתרים ממה שכתב הרמב"ם בפאר הדור הנ"ל. וכן העיר בשו"ת תשורת שי (ח"א סי' תסח) להשיג על החות יאיר, דאשתמטיתה תשובת הרמב"ם בפאר הדור.

וגם בשו"ת קרן לדוד¹⁰ כתב שבגובה עשרה טפחים מן הארץ די. וכתב שמקור דברי הרמב"ם להתיר כשהספר תורה גבוה עשרה טפחים, הוא מהירושלמי¹¹ שם נאמר שאם הי' הספר תורה נתון בחלון גבוה עשרה טפחים, מותר.

6. אר"ח, משבצות זהב סוף סי' קנ.

7. בקונטרס סת"ם, סי' ח.

8. סי' עח.

9. להג"ר יאיר חיים בכרך סי' קפד.

10. להג"ר אליעזר דוד גרינולד, או"ח סי' לו.

11. פרק מי שמתו הל' ה.

ובלקט יושר¹² כתב: "בית כנסת שלנו נקרא בית מקדש מעט והוי מקודש כמו עזרה דמקריב בתוכה. וגם אמר, מכאן משמע שאין לעמוד שאחור שלו כנגד הארון הקודש, משום דארון הקודש דמי להיכל.

"אבל מכל מקום הכהנים או החזן עם הספר תורה משום כבוד הצבור מהפכים פניהם אל העם. וכן מצאתי במסכת סוטה בסוף פרק אלו נאמרים דף מ, אמר ר' יצחק לעולם תהא אימת צבור עליך, שהרי הכהנים פניהם כלפי העם ואחוריהם כלפי השכינה, רב נחמן אמר מהכא ויקם המלך דוד וגו'".

ובשו"ת תשובה מאהבה¹³ הביא תשובת הרמב"ם בפאר הדור הנ"ל, שצריך שיהי' גובה עשרה טפחים מן הארץ לספר תורה, וסיים: "ומכל מקום כשאני דורש אני מצדד את עצמי כדי שלא להיות אחורי אל ההיכל".

והערוך השלחן¹⁴ הביא דברי הט"ז הנ"ל, והוסיף: "ועוד כשהדרשן דורש בדברי תורה ומצותיה, זהו עצמו כבוד התורה שיהיו פניו כלפי העם, והתורה עצמה צותה על כיוצא בזה כמו הכהנים נשיאת כפיהם לברך את העם, וכמו שאמרו בסוטה¹⁵ כה תברכו, פנים כנגד פנים.

"וכן כאן הרי התורה צותה להודיע את חקי האלקים ואת תורתו, ובהכרח לדרוש פנים אל פנים. וכן איתא במדרש, בא וראה כמה גדול כבוד הצבור שהחכם הדורש פניו אל העם ואחוריו כלפי שכינה".

ובספר שערי אפרים¹⁶ הביא מה שכתב הפרי מגדים הנ"ל, כי מה שנוהגים הדרשנים לדרוש, פניהם כלפי העם ואחוריהם כלפי ההיכל, הוא מפני שאין זה אלא דרך עראי בלבד. וסיים: "וכבר רבים וגדולים החזיקו לעשות כן, ומנהג ישראל תורה. ומכל מקום מי שלא הוטל עליו לדרוש לעם, ואין כוונתו אלא לכבוד עצמו, להראות חריפותו ובקיאותו, או משום דרוש וקבל שכר, איו ספק כי ענוש יענוש על שמיקל ראשו כלפי הקודש, ושומר נפשו ירחק מזה.

"וברוב המקומות עושים את ארון הקודש במקום גבוה, וסיום מקום עמידת הספר תורה שבהיכל למעלה מחצי קומת איש (היינו כעשרה טפחים), כדי שעל כל פנים לא יהי' אחוריו ממש של הדורש כלפי הספר תורה, עכת"ד.

וזה מה שכתב כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו: "שהסדר שהנאום אחוריו אל ההיכל וכו', ומובן שכדאי לסלקו להצדדים".

12. אור"ח עמ' סא.

13. להג"ר אלעזר פלקלש, ח"ב סי' רכח.

14. יר"ד סי' רפב ס"ק ב.

15. לח, א.

16. להג"ר אפרים זלמן מרגליות, בפתחי שערים, שער ג אות ו.

חמץ שעבר עליו הפסח

הרה"ח הרה"ת הגאון ר' דוד רפאל באנון
שליח כ"ק אדמו"ר נשיא דורינו הרבי מליובאוויטש
חבר"ץ דמונטריאל, ורב קהילה בעיר לאוואל

סימן א

מקור דין זה בש"ס פסחים כ"ח במשנה, חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח מותר בהנאה, ושל ישראל אסור בהנאה שנא' ולא יראה לך שאור.

ובש"ס למדו שהמשנה רבי שמעון היא וקנסא קניס רבי שמעון הואיל ועבר על כל יראה וכל ימצא. וכתב הרן דאמרינן קנדא הוא דניס, לאו לידידיה בלחות דיבידנד איסורא דקניס אלא אפילו לאחריני נמי אסור וראי' לדבר מפ"ק דחולין וכו' ומסיים הרן וש"מ שחמץ של ישראל שעשה"פ לכ"ע אסור.

והפר"ח הביא דברי הרן בסי' תמ"ח, והוסיף להביא ראי' מש"ס דב"ק דף צ"ח מההיא דגזל חמץ וענה"פ אומר לו הרי שלך לפניך כלומר אע"פ שהוא אסור לו והא הכא שנגזל ודאי לא קעבר עליה אלא הגולן ואע"ג כן אסור לנוזל לאמא דכל חמץ שעבר עליו שום ישראל נאסר לכל.

והאחרונים גילו לנו שסברו זו הביאה הרמב"ן ז"ל בליקוטיו פרק כ"ש וכן נמצא בש"ח מערכת חומ"ץ אי ת ט"ז.

רואים שהפר"ח נתכוון לדעת עלין הרמב"ן ועוד הביא השד"ח משם הריטב"א שנקט ג"כ כהרמב"ן והנה משנה זו דגזל חמץ וענה"פ פסקוה' ג' עמודי הוראה הרי"ף הרמב"ם והרא"ש ורואים שדעתם ברורה בזה, וכן מוכח מגדולי הפוסקים הנ"ל הרמב"ן הר"ן והפר"ח ששום אחד לא העיר לומר שאח דמעמודי הוראה חולקים ע"ז.

ונראה לפי עניות דעתי שכן מדוקדק מלשון המשנה בפסחים, חמץ של ישראל שעשה"פ אסור בהנאה וכו', ולא נקטו לשונם לומר המניח חמץ ברשותו וענה"פ אסור ליהנות ממנו, וכמ"ש גבי המבשל בשבת אסור לו ולאחרים מותר וכו' מזה מוכח דכאן גבי חמץ מפני חומרתו דלא בדיל מינינן ושלא יזלזלו בו הטיל וחכמנו ז"ל האיסור על החפץ דהיינו החמץ, להשוותו כשהוא בעינו מיהת לחמץ לחמץ תוך הפסח שאסור בהנאה לכל העולם, וב"נ ערב, שאינו בעינו השווה לשאר איסורים.

וכן נמצא החת"ס סי' קכ"ד שמדקדק כן מלשון המשנה דקאי אחמץ שאסור בהנאה דלא אנברט וסור לכל העולם.

וכ"כ בנו הכתב סופר סי' פ"א הבי"ד השד"ח חמו"ץ אות י"ז שגוף החמץ נאסר אף בביטול.

וכ"כ הבעל התניא בשולחנו הטהור סי' תמ"ח ס"ט וסכ"ט.

ובלשון הרמב"ם מדוקדק יותר שכתב חמץ שעבר עליו הפסח אסור בהנאה לעולם ודבר זה קנס הוא מדברי סופרים מפני שעבר עב"י וב"י אסרוהו וכו' ומובן מלשונו שאסור בהנאה אפ' למי שלא עבר עליו וממילא אסור לכל.

וגם הנו"ב מ"ק סי' ב' ד"ה דקדוק מתיבת לעולם דהיינו שקנסו אפי' לבנו אחריו וכ"ש לאחרים וביאר שם שאיסור חמץ הוא איסור חפצא ואסור לכל העולם גם ממה שלא ביאר הרמב"ם להדיא להתיר לאחרים וכמ"ש בהל' מאכלות אסורות פט"ו הל' כ"ה וז"ל, אסור לבטל איסורין של תורה וכו' ויראה לי שכיון שהוא קנס אין אוסרין תערובת זו אלא על העובר שביטל האיסור אבל לאחרים מותר עכ"ל.

גם בפ"ו מהל' שבת הל' כ"ג גבי מבשל בשבת ביאר הרמב"ם ולשאר ישראל מותר ואילו גבי חמץ לא ביאר.

וכן הביא המאירי בפסחים כ"ח שמשום חומרות חמץ אסרוהו גם לאחרים. והעיקר הוא מטעם דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון וכמו שבפסח הוא כעפרא בעלמא ה"נ עשאוהו אחר הפסח עפרא בעלמא, כמו תוך הפסח ממש.

וכן לא מצינו לשום פוסק ראשון ואחרון שהתיר בפירוש לאחרים, ורק איזה מהפוסקים שהיו מפלפלים ולסוף חזרו בהם לאסור גם לאחרים ונתנו טעם ותבלין לדבר.

לחזק עד כמה חשוב להדר בכשרות בכלל כמו שידוע בחב"ד ולא לזלזל בכל ההידורים ולדקדק בכל המנהגים וכמו שאומר שלמה המלך שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו נאמר ג"פ על מה שמכניסים לפה.

כיבוד אב לאחר מיתה

הרב חיים ישראל ווילהעלם

לזכות אבי מורי ורכי הכ"מ

איתא במסכת קידושין ל"א ע"ב: ת"ר מכבדו בחייו ומכבדו במותו, בחייו כיצד? הנשמע בדבר אביו למקום לא יאמר שלחוני בשביל עצמי, מהרוני בשביל עצמי, פטרוני בשביל עצמי, אלא כולהו בשביל אבא. במותו כיצד? היה אומר דבר שמועה מפיו לא יאמר כך אמר אבא, אלא כך אמר אבא מרי הריני כפרת משכבו. והני מילי תוך י"ב חודש, מכאן ואילך אומר זכרונו לברכה לחיי העולם הבא עכ"ל הגמרא.

ב' גדרים במצות כיבוד אב ואם

בשו"ת הגרע"א מהדורא קמא סימן ס"ח ביאר שיש שני חיובים במצוות כיבוד אב ואם:

(א) ענייני נחת רוח "מאכילו ומשקהו למנוע צער אביו" שהוא ענין נחת רוח לאביו ומניעת צער ממנו.

(ב) ענייני כבוד וגדולה בעצם, כמו לומר אבא מארי דבזה מגביה כבוד אביו.

והגרע"א מחדש שבאופן הראשון דהיינו עניינו נח"ר כאכילה ושתי' וכו', לא שייך לאחר מיתה, מכיון דלא אכפת להו בזה, אבל באופן השני לגבי ענייני כבוד וגדולה ודאי שייך לאחר מיתה.

והנה בלקו"ש חלק ל"ו פרשת יתרו מדובר במצוות כיבוד אב ואם דיש ב' ענינים: (א) מצוה שכלית שבין אדם לחברו והו"ע של פריעת חוב להוריו (ספר החינוך). (ב) גדר שבין אדם למקום דכיון שהאב והאם משתתפים ביצירתו אז כיבוד אב ואם הוא כבוד ה', (רמב"ן - כלי יקר).

ובספר ימות המשיח בהלכה ביאר כיד ה' הטובה עליו - שב' ענינים אלו מהרמב"ן והחינוך, הם כנגד הב' גדרים של כיבוד או"א. דלאכילו ולהשקותו ושלא לצערו שייך לגדר הראשון שהוא הענין השכלי בכיבוד או"א. והענין השני דלגדל שמו וכבוד וכו', שייך לגדר הב' שהוא כבוד ה' הנ"ל.

ובזוהר הקדוש (בחוקותי קטו, ב) כתוב שלאחר פטירת ההורים החיוב לכבדם הוא גדול יותר, וכיצד מכבדם? כאשר הבן הולך בדרך הישר והטוב, ומעשיו מתוקנים ודיבורו בנחת עם הבריות נמצא שמתכבדים גם בעולם הזה אצל בני אדם, שרואים בו הנהגה טובה ושמחים בו, ומשבחים את הוריו שיש להם בן כזה. וגם מכבדם לעוה"ב, שכהקב"ה רואה את מעשיו, חס על אביו ומושיבו אצל כסא הכבוד.

יוצא מהזוהר הנ"ל, שגם אדם שלא ראה את הוריו מעולם ולא היתה לו אפשרות לכבדם, יכול לזכות לקיים את המצווה ע"י הנהגה טובה בדרך הישר, שעוסק בתורה ודיבורו בנחת עם הבריות ונושא ונותן באמונה, שזה הנחת והכבוד הכי גדול להורים בעוה"ב.

ודברי הגרע"א בגדר השני שמרבה כבוד וגדולה לאביו, עולים בקנה אחד עם דברי זוהר שלאחר מיתה כיבוד אב גדול יותר.

מה"ת או מדרבנן

האם כיבוד או"א לאחר מיתה מצוה מהתורה או מדרבנן: נחלקו האחרונים בשאלה זו, בחפארת ישראל על המשנה קידושין (פ"א מ"ז), ופסחים (פ"ד מ"ט) סובר שאין זו מצוה מן התורה וכיבוד או"א במותם הוא מצוה מדרבנן, אך מסתימת הראשונים והפוסקים בסוגיא זו משמע דהוי מה"ת, וכך כתב בשו"ת דברי מלכיאל ח"ב סימן קל"ז.

הלכתא למשיחא

בספר ימות המשיח בהלכה (חלק א' סימן ע"א) להגה"ח ר' אברהם גרליצקי שליט"א דן בענין כיבוד או"א לאחר תחיית המתים, ותוכן דבריו הם: דאע"פ שהמיתה מבטלת קשר הקורבה שהיה בגופים קודם מיתה, עכ"ז קרבת הבנים עם אביהם ואמם לא תופר ולא תפסק, שגם אחר תחיית המתים חייב אדם בכבוד או"א, ואף שיש כמה שהסתפקו בזה דילמא לאחר תחה"מ לא שייך מצות כיבוד או"א כלל כיון דפנים חדשות באו לכאן? יש לומר שבדואי יתקיים מצות כאו"א ממה דאיתא בקידושין לא, ב"ת"ר מכבדו בחייו ומכבדו במותו וכו"ו וכן נפסק ברמב"ם הלכות ממרים (פ"ו ה"ה) ובטוש"ע סימן ר"ם וכן מובא בזוהר הנ"ל, והנה אם נאמר שמצות כאו"א הוא רק מצד הגוף מה שייך כאו"א לאחר מיתה, כי לאחר מיתה בטל קשר הגופני, אלא ודאי שמצוה כאו"א הוא מצד הנפש דוקא עד שאין הפרש כלל בהמצוה בחייו או במותו, ואפילו אם בתחיית המתים יהיו הגופים מחודשים הרי מצד הנפש ליכא שום שינוי כלל, נמצא שהמצוה תתקיים אז בדיוק כפי שהוא בזמה"ז.

ונזכה תיכף לראות אבי מורי הכ"מ בתחיית המתים לכבדו בכיבוד אב, כמו שכתב אבי הכ"מ שאותיות 'ישמח אב' - אותיות 'משיח בא', יהי רצון שיהי' בגאולה שלימה עם משיח צדקינו ותיכף ומיד ממשי.

מצות ניחום אבלים ע"י שליח

הרב אברהם גרליצקי

מגיד שיעור בישיבת אהלי תורה -

ומגיד שיעור של הרב זושא ווילהעלם ע"ה

לעילוי נשמת ידידי מאז ומקדם האי גברא רבה ויקירא הרה"ח הרה"ת הנעלה והנפלא איש האשכולות ר' ישעי' זוסיא ב"ר אברהם דוד ז"ל. הכרתיו עוד כשהי' תלמיד צעיר בביהמ"ד אהלי תורה, ובוצין בוצין מקטפיה ידיע, כבר אז ראיתי גדול כשרונותיו והתמדתו ויגיעתו בלימוד התורה ובעדינות נפשו ובמדותיו התרומיות, הי' אהוב ונערץ על כל חביריו ומכיריו והי' מסור ונתון לסייע וללמוד עם תלמידים חלשים וחפץ הי' בידו הצליח, יהי רצון שבקרוב ממש יקויים היעוד ד"והקיצו ורננו שוכני עפר" והוא בתוכם בגאולה האמיתית השלימה.

שליחות במקום דגם המשלח מקיים המצוה

באגרות קודש חכ"ד (ע' רע"ו) מיום ה' כ"ג טבת תשכ"ז כתב וזלה"ק: בנוגע לניחום אבלים ע"י מכתב: לכאורה מובן מצות ניחום אבלים הוא כשמה - שהאבל ינוחם עי"ז, ובפרט ע"פ מש"כ (רמב"ם הל' אבל רפ"ד) שזהו גמ"ח, וגמ"ח ישנה אפילו כשבא בכתב. גם מהא דאפשר ע"י שליח (ש"ב י, ג) מוכח דלא הוי ענין (מצוה) דבגופי דוקא. - ומש"כ ברמב"ם (שם) ואלו הן גמ"ח שבגופו - לא אתי אלא להבדילה מצדקה (שנזכרה שם ה"ג). ולתת על הכתף (דמוסרים לכתפיים) יוכיח... עפ"י כהנ"ל - זה שמסיבות שאינן תלויות בו, הרי למרות רצונו וחפצו, אא"פ לו לבוא בעצמו לנח"א, שתי דרכים לפניו: ע"י שליח (דהנ"ל בכתוב), ע"י מכתב (וכמדומה שנמצא בכו"כ שו"ת שמסיימים או מתחילים בנוסח דנח"א), ויש בזה מה שאין בזה - והטוב שניהם יחדיו עכלה"ק.

והנה בשו"ת אבני שהם (מבי"ט) ח"ד סי' נו, כתב לענין "ביקור חולים" ע"י שליח, דלא שייך שם שליחות כלל, לפי מה דאיתא בנדרים (לט, ב) דרבא אמר אפילו מאה פעמים ביום, א"כ אם שלח שליח, על השליח בעצמו לקיים מצות ביקור חולים, וא"כ לעולם אין המשלח מקיים המצוה עיי"ש.

וביאור הדבר, דהנה כבר השרישו האחרונים דלא שייך שליחות למידן בה לומר ששלוחו של אדם כמותו שיהא נחשב כאילו עשה המשלח ולא השליח אלא בדבר שהשליח עצמו אינו מחוייב לעשות מעשה זו ורק המשלח מחוייב בה או צריך לה, ולכן כשעשה שליח מעשה זו עבור המשלח ה"ז נחשב כאילו עשה המשלח ולא השליח, אבל בדבר שהשליח עצמו נמי שייך במצוה זו והוא מחוייב בה כמו

1. נדפסה בלקו"ש ח"כ ע' 359. "תורת מנחם - מנחם ציון" ח"ב ע' 479. והיא אל הג"ר יוסף דוב הלוי סולובייציק ז"ל אחרי פטירת אמו ע"ה.

המשלח, האיך נימא שעשיית הדבר נחשבת עבור המשלח וכאילו לא עשה השליח, והרי השליח עצמו נמי מחוייב בדבר זה מצד עצמו ומי זה הפקיע את חיובו שתיחשב כאילו לא עשה הוא, וכגון באומר לחבירו הנה תפילין עבורי אין האומר מפטר בכך, כיון דאותה הנחת תפילין הוא מעשה חיובית גם להשליח עצמו, והרי גם השליח מקיים מצוה כל זמן שהתפילין עליו, ועד"ז במצות ציצית וכו', וכן בשאר המצוות הדומים לזה, ועי' בכ"ז באור שמח ריש הל' שלוחין שכ"כ, ובבית הלוי ח"א סי' י', וכ"כ בס' דבר אברהם ח"ב סי' א' בארוכה, ובס' טבעות זהב על קצוה"ח סי' קפ"א ונימוקי מלב"ם סי' ד' ומביא כמה ראיות לזה ועי' בס' סופרים וספרים להגרש"י זוין ע' 411 עיי"ש.

ולפי"ז גם במצות ניחום אבלים שבכל פעם שבאים מקיימים המצוה, כנראה מלשון הרמב"ם (הל' אבל פי"ג ה"ב): "וכל יום ויום משבעת ימי אבלות באין בני אדם לנחמו, בין שבאו פנים חדשות בין שלא באו", וכמ"ש הפוסקים שבכל פעם שבאים לנחם מקיימים את המצוה, וראה בס' 'ליקוטי אמרי אמת' (קג, ב), א"כ לפי הנ"ל צ"ל דאין שייך בזה שליחות, והרבי נקט בפשיטות דשייך שליחות וצ"ב?

ועי' בס' 'משכיל אל דל' (ח"ד, למברג תרל"א, דף יא, ב) בשולי הגליון שכתב: "שמעתי ממגידי אמת שהגאון הקדוש מאור הגולה רע"ק איגר זללה"ה קודם שנתמנה להיות מנהיג ישראל היה הולך בכל יום לבקר את בית החולים.. ואחר כך כשנתעלה להיות רועה ישראל ומרבות טרדותיו לא היה יכול תמיד לילך לשם, היה שוכר לאיש אחד שילך לשם בכל יום ויום ויספר לו כל הדברים וכל המאורעות כהוייתן".

וכ"כ בס' 'חוט המשולש' (תולדות החת"ס, הגרע"א, והכת"ס) ע' ר"ח, לאחר שהאריך לתאר גודל הפלגת הגרע"א במצות ביקור חולים הוסיף: "אמנם כן כאשר ישב בפונזא זמן זמנים טובא, וראה שטרדות רבות מאוד השתרגו על צווארו, ושכשום אופן לא יהי' באפשרותו לקיים עוד מצוה יקרה זו במדה גדולה כמקדם, ע"כ שם עצות בנפשו ובחר לו שני אנשים נאמנים ומינה אותם שיהיו שלוחיו של אדם כמותו, ושילם להם מכיסו למען בכל יום ויום יבקרו את החולים שבעיר וישאלו בשמו בשלומם ומעמדם, ויגישו להם מנחה וגם יחקרו אחרי שם כל אחד ושם אמו והוא הקדוש התפלל עבורם ובזה יצא ידי חובתו חובת גברא קדישא אשר שם על שכמו", דנראה מזה דדעת הגרע"א הוא כדעת הרבי דאכן יוצאים מצות ביקור חולים ע"י שליח ולא כהאבני שהם.

אמנם לכאורה יש לדחות דשם שאני כיון שהי' משלם להם, א"כ אפ"ל שהם היו שכירי יום עניים שהם עצמם פטורים מהמצוה בזמן שהם שכירי יום, ולכן כשהולכים באותו הזמן במקומו, כיון שהם עצמם אז פטורים שפיר זה מתייחס להמשלח.²

אלא דבשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"א סי' רכ"ג) הזכיר סברא זו, וכתב דזה אינו, דפשוט שגם זה הוא קיום מצוה דהשליח, והשכר שנתן לו הוא רק שכר בטלה שאחרי שהוא בטל הוא מחוייב בהמצוה, והוא כמו פועל בטל דהשבת אבדה וכשכר בטלה דדיין... אבל ההליכה לשם והעשיה גופה הוא מעשה מצוה דשליח גופיה.

2. וכעין זה מובא בקובץ בית חיינו - אסופה - ח"ג ע' נא בשם הגאון אדר"ת ז"ל, דאם משלם לו ה"ז עדיף משליח וע"ד שכתב הש"ך חו"מ סי' ק"ה סק"א עיי"ש, וראה מחנה אפרים הל' שלוחין ושותפין סי' י"א דפועל עדיף משליח.

דחיית סברת האבני שהם

ונראה לומר דסברת האבני שהם לא שייך בנדו"ד – במצות ביקור חולים, או נוחם אבליים – דהרי קיימ"ל דאפילו למ"ד מצוות אין צריכות כוונה, אם מכויץ בהדיא שלא לצאת ידי חובתו בעל כרחו לא נפיק, וכדחובא ברבינו יונה ברכות יב, א, (בד"ה ורבינו שמואל) בשם הר"ש, ובשו"ע אדה"ז סי' תפ"ט סעי' י"ב [לגבי ספירת העומר] כתב: "שאף להאומרים שמצות אין צריכות כוונה לצאת בהן ידי חובתו, מכל מקום כשמכויץ בפירוש שלא לצאת בהן ידי חובתו בודאי אינו יוצא בעל כרחו"³, וא"כ הכא נמי כאשר השליח מכויץ לקיים המצוה עבור המשלח, הרי אינו רוצה לצאת יד"ח לעצמו ובעל כרחו לא נפיק, וא"כ למה לא יועיל הקיום עבור המשלח.

בשלמא במצוות כאלו ע"ד סוכה וציצית וכיו"ב, (דאיירי בהו התוס' ר"ד רפ"ב דקידושין) שפיר י"ל סברא הנ"ל, דכיון שהשליח אסור לו לאכול חוץ לסוכה, במילא כשאוכל בסוכה הוא צריך שהישיבה בסוכה תתייחס אליו דוקא, דאל"כ הרי הוא עובר, וכן אם לובש בגד ארבע כנפות, הרי הוא מחוייב להטיל בו ציצית וצריך שהמצוה תתייחס אליו דוקא דאל"כ הרי הוא מבטל העשה, ואיך נימא שהמצוה תתייחס להמשלח, אבל הכא בנדו"ד דליכא איסור אם אין המצוה מתייחס אליו, הרי יכול לכוון עבור המשלח ולעצמו לא יצא⁴.

ואף דאיתא בלקו"ש ח"ט ע' 203 הערה 51 וז"ל: וע"ד מ"ש במלא הרועים (ע' מצות צריכות כוונה אות ט) דאף למ"ד מצות צריכות כוונה, במצוה שתכליתה הוא הפעולה הנעשית כמו במילה דנעשית המצוה דהסרת הערלה כשרה הפעולה גם בלי כוונה, דהוי רק כמו הכשר מצוה, ולהעיר ממ"ש במנ"ח מצוה א' בסופה במצות פרו ורבו להיות דהמצוה היא שיהי' לו בן ובת אי"צ כוונה בפעולת המצוה עכ"ל⁵, הרי דבמצוות אלו יוצא אפילו בלי כוונה, מ"מ נראה שזהו רק אם לא מתכוון לקיום המצוה, אבל אם כיוון בפירוש שלא לצאת ודאי נימא דבעל כרחו לא נפיק.

וע"ד שכתב בלקו"ש שם הערה 56, שהביא דבשו"ת עונג יו"ט או"ח (סי' י"ט בסופו) מבאר דהא דלא מקשה הגמרא (קידושין לט, ב לגבי כיבוד אב) ודלמא כוון בהדיא שלא לשם מצוה ולכן לא הוי מצוה (לדעת המ"ד בכיון שלא לצאת שלא יצא) כיון דבתפילין וכיבוד או"א ושילוח הקן שאין שיעור לקיום מצותן וכל אימת

3. אבל ראה שו"ת תורת חסד או"ח סי' מ"ט אות ג' שכתב דשיטת הר"ש הוא רק במצוות שבדיבור, דבזה אם כיוון להיפך לא יצא דיש כח במחשבה לבטל דיבור, משא"כ במצוות דבעינן מעשה אם עשה המעשה אפילו אם חושב במחשבתו להיפוך יצא דלא אתי מחשבה ומבטל מעשה, והר"ש איירי בכרכה של דיבור, גם אדה"ז איירי במצוות ספירת העומר שבדיבור, אמנם בתוס' מבואר בכ"מ גם במצוה שיש שם מעשה, אם נתכוון שלא לצאת לא יצא, וכמ"ש בסוכה לט, א, (ד"ה עובר) לגבי מצות לולב: "ואפי' נקיט להו כדרך גדילתן אפשר שיתכוין שלא לצאת בו עד אחר ברכה דאע"ג דאמרי' בסוף ראוהו ב"ד (ר"ה כח:) דמצות אינן צריכין כוונה מ"מ בעל כרחו לא נפיק" וכ"כ התוס' פסחים ז, ב, בד"ה לצאת ובכ"מ.

4. ויל"ע בזה לגבי מצוות תפילין ומילה.

5. וראה גם בס' אמרי בינה (אוייערבאך) או"ח סי' י"ד שהאריך בזה. וכן אמר הרבי בכ"מ (ודיבר בזה גם עם הגר"א סאלאווייצ'יק ז"ל בימי השבעה) דכ"ב שבת תשמ"ח) בהא דמצינו בספרי דאם אבד סלע ובא עני והגביהה וכו' קיים האובד מצות צדקה, אף שלא נתכוון לזה כלל ואדרבה מצטער ע"ז שאבדה מ"מ כיון דעל ידו הוי' לו להעני סלע להחיות את נפשו קיים בזה מצות צדקה, וראה שיחת חגה"ש תשמ"ח, אבל בלקו"ש חל"ד פ' ראה ב' הערה 38 כתב דאפשר דבאבד עני רק מתברך עליה, אבל אינו קיום מצות צדקה.

שעושה אותן יש בהן קיום מצוה אין כח במחשבתו שחישב על מעשיו שהן שלא לשם מצוה לסתור ולבטל כח המצוה ומאליו הוה מצוה עיי"ש.

וכתב ע"ז הרבי וז"ל: וצ"ע דאפילו את"ל דלהמ"ד דמצות אצ"כ נעשה כאן מצוה, אבל לכאורה אא"פ לומר עליו שהוא קיים המצוה, (ובפרט דתפלין וכיו"ב) מאחר שכוון בפירוש שלא לשם מצוה עכ"ל, הרי מבואר הכא דכשמכוון שלא לצאת, בכל אופן בעל כרחו לא נפיק.

עוד טעם שלא כדעת האבני שהם

עוד אפשר לומר דהכא בניחום אבלים אין זה סותר כלל למה שנתבאר באחרונים, די"ל דדוקא במצוה כזו דבעינן מעשה של האדם, כגון מצוות תפלין וציצית וכיו"ב, הנה שם אמרינן דאין המעשה מתייחס כלל אל המשלח כיון שהשליח עצמו הוא בר חיובא במצוה זו, ובמילא ה"ז קיום המצוה של השליח, אבל בניחום אבלים וכיו"ב דבזה אינו נוגע מעשה הניחום אלא תוצאת המעשה וכלשון המכתב "שהאבל ינחם" וה"ז דומה למצוות צדקה דקיום המצוה הוא במה שהעני מקבל כדי מחייתו אפי בדליכא מעשה, וכדאיתא בספרי דאפי אם אבד סלע ובא עני והגביהו מ"מ קיים מצוות צדקה, ועי בשו"ת חמדת שלמה או"ח (סי' כ) שתירץ עפי"ז קושיית התיו"ט ריש שבת דלמה חייב העשיר חטאת בשביל מלאכת ההוצאה הרי "טעה בדבר מצוה" כיון שרצה לקיים מצות צדקה להעני? ותירץ החמד"ש דפטור זה דטעה בדבר מצוה הוא רק במקום דבעינן למעשה בקיום המצוה, וכיון דמעשה זו באה מחמת שטעה בדבר מצוה לכן פטור, אבל במצוה כזו דשייך לקיימה אפילו בלי מעשה כלל כגון בצדקה, לא שייך לומר בזה הפטור דטעה בדבר מצוה כיון דהמצוה אינה מחייבת המעשה כלל עיי"ש ואכמ"ל.

א"כ הכא נמי אפילו אם אין המעשה מתייחס אליו, מ"מ כיון דסו"ס רק מצד המשלח הי' כאן הענין שהאבל מתנחם, הנה זה גופא הוא המצוה ותו לא, וכיון דלולי המשלח לא הי' השליח מצ"ע עושה זה, א"כ מחמת זה גופא שהתוצאה באה על ידו זה גופא הוה קיום המצוה, ונפק"מ לפי"ז גם דאין צריך כאן כלל גדרי השליחות ואפי אם השליח אינו בתורת שליחות קיים המשלח מצותו, כיון דכאן לא בעינן התייחסות המעשה, אלא שהתוצאה תהי' מצד המשלח, ובפרט כשהשליח מנחמו בדברי המשלח כו' הנה מחמת זה גופא ה"ז נחשב לניחום של המשלח.

וראה מחנה אפרים ה' שלוחין ושותפין סי' י"א שכתב עד"ז לגבי עשיית מעקה, ששם המכוון הוא התוצאה שגגו יהי' שמור, וכתב בזה דאפשר לעשות מעקה גם ע"י נכרי אף דנכרי אינו בר שליחות כיון דכאן לא בעינן לשליחות כלל, העיקר דע"י הבעלים יש מעקה על גגו, וכ"כ בתשובת הרשב"א (ח"א סי' שני"ז) לגבי מצות ובערת הרע מקרבך דאפשר גם ע"י נכרי כיון שהכוונה הוא שהרע יבורע, וכ"כ בקובץ שיעורים ביצה אות כ"ה וז"ל: מהא דקוברין מת ביו"ט ע"י נכרים, ואין ממתנין עד הלילה, לקיים מצות קבורה ע"י ישראל, מוכח, דהמצוה מתקיימת גם ע"י נכרים, ולא אמרינן בזה אין שליחות לנכרי, וכן בביעור חמץ, מוכח מרש"י ר"פ כל שעה, דהמצוה מתקיימת ע"י נכרי, וכן בשריפת בת כהן אפשר ע"י נכרי, והטעם לכל זה, משום דגוף המצוה, היא תוצאות המעשה, ולא המעשה עצמו, היינו דבהרוגי ב"ד דמצותן בשריפה או בסקילה, עיקר המצוה היא, ובערת הרע, אלא שהביעור יהיה ע"י שריפה או סקילה,

וכן בחמץ, אפילו למ"ד בשריפה, המצוה שיתבער ע"י שריפה, וכן בקבורת מת, שיהא המת קבור, ותדע, שאם קברוהו ואח"כ גררוהו חיה או לסטים מקברו, ודאי חייבין לקבורו שנית, ולא אמרינן כבר נתקיימה מצות קבורה, כמו בכיסוי הדם, דכיסהו וחזר ונתגלה פטור מלכסות, משום דהתם, מעשה הכיסוי היא המצוה, וא"כ אין לקיימן עכ"ד, וראה גם קר"ש ח"ב סי' כ"ג בזה.

יל"ע בהראי' מדוד ששם לא הי' קיום מצות ניחום אבלים

ויש לעיין בהראי' שהביא הרבי מדוד שם דכתיב: "ויאמר דוד אעשה חסד עם חנון בן נחש כאשר עשה אביו עמדי וישלח דוד לנחמו ביד עבדיו וגו' ויבאו עבדי דוד ארץ עמון" דלכאורה הלא לעכו"ם ליכא מצוות ניחום אבלים, וכל מה שעשה דוד הוא משום "הכרת הטוב" וכמ"ש היראים מצוה ר"נ (רצ"ו) (הובא בסמ"ג ל"ת רכ"ח, ובהגה"מ הל' מלכים פ"ו ה"ו): לא תדרש שלומם וטובתם, בד"א בדרישת שלום אבל תשלומי שלום מותר, כגון אם עשו עמו חסד מותר לפקדם לשלום, שזה אינו נקרא דרישת שלום, וראיה מדוד דכתיב וימת מלך בני עמון וימלוך חנן בנו תחתיו וכתיב ויאמר דוד אעשה חסד עם חנון כאשר עשה אביו עמי וישלח דוד לנחמו וגו', וכ"כ בס' חסידים סי' תרס"ה דאין מדה רעה כמו כפוי טובה, והביא ראי' מדוד דאף דכתיב לא תדרוש שלומם וטובתם מ"מ דרש שלום בן נחש מפני אביו עי"ש, דנמצא דכאן לא הי' קיום מצות ניחום אבלים, אלא הכרת הטוב, וזה י"ל מתקיים גם ע"י שלוחו, אבל מנלן משם דקיום מצות ניחום אבלים מתקיים גם ע"י שליח?

ואולי הפירוש בזה הוא שהראי' הוא מהא דכתיב "וישלח דוד לנחמו" [ולא כתיב לדרוש בשלומו וכיו"ב] הרי מוכח מזה דענין הניחום שפיר מתקיים גם ע"י שליח, וא"כ ה"ה בקיום מצות ניחום כיון דמצינו דגם זה מקרי ניחום.

6. ועי' כס"מ הל' מלכים שם שהקשה דבמדרש (במדב"ר פכא, ה) איתא: "את מוצא במי שבא עמהם במדת רחמים, לטוף בא לידי ביון מלחמות וצרות, ואיזה זה דוד ויאמר דוד אעשה חסד עם חנון בן נחש, אמר לו הקב"ה אתה תעבור על דברי, אני כתבתי לא תדרוש שלומם וטובתם, ואתה עושה עמם גמילות חסד, (קהלת ז) אל תהי צדיק הרבה שלא יהא אדם מותר על התורה וזה שולח לנחם בני עמון ולעשות עמו חסד טוף בא לידי ביון וכו'" הרי מפורש כאן להיפך, וראה בשו"ת חיים שאל ח"א סי' צ"ב, ובס' דברים אחרים דרוש ל"א, ואור שמח הל' מלכים שם ועוד ואכ"מ.

כששכח טל ומטר וחוזר ומתפלל, אם צריך לחזור ולהתפלל במנין

הרב גדלי' אבערלאנדער
רב דקהל היכל מנחם- מאנסי

מצורף בזה חידושי תורה לז"נ ידידי הבלתי נשכח הרה"ג והרה"ח ישעי' זושא ז"ל ווילהעלם. קצרה הידיעה מהכיל תיאור מסירותו כל הימים להרבצת התורה שזה היה כל חיותו, וגודל האסון בהלקחו מאיתנו, ובהיותו איש ההלכה במלא מובן המלה אשתתף בקובץ זה הנדפס לעילוי נשמתו בענין הלכתי הנוגע למעשה.

שאלה: השוכח לומר ותן טל ומטר וכדו' דברים שצריך לחזור ולהתפלל, האם מחויב לחזור ולהתפלל עם מנין משום דהוי כלא התפלל כלל, או אינו מחויב לחזור ולהתפלל עם מנין כיון דכבר התפלל פעם עם מנין.

הא דחוזר ומתפלל כששכח יעלה ויבא, אם הוא משום דלא יצא כלל ידי חובת התפילה

תשובה: א] במס' ברכות (כו, ב) כתבו התוס' ד"ה טעה וז"ל: "כתב רבינו יהודא אם טעה ולא הזכיר ר"ח במנחה לא יתפלל עוד בלילה, דלמה יתפלל עוד, הרי התפלל כל תפלת המנחה מבעוד יום לבד ר"ח שלא הזכיר, א"כ אין מרויח כלום אם יחזור ויתפלל במוצאי ר"ח הרי לא יזכיר עוד תפלת ר"ח וי"ח כבר התפלל". ובסוף דבריהם הביאו התוס' בשם הרי"ף שחולק ע"ז, דאפי' היכא דאינו מרויח כלום צריך להתפלל פעם אחרת.

ויסוד המחלוקת הוא, דדעת רבינו יהודא הוא דאם שכח יעלה ויבא לא אמרינן דהוי כאילו לא התפלל כלל, אלא יצא ידי חובת תפילה, ומה שמחויב לחזור ולהתפלל היינו משום דמחויב לומר יעלה ויבא, ויעו"י מקומו באמצע התפילה, ומשו"ה חוזר התפילה, וא"כ אם נזכר במוצאי ר"ח דממילא לא יזכיר יעו"י אין צריך לחזור. משא"כ דעת הרי"ף הוא, דאם לא הזכיר יעו"י אין תפלתו נחשבת לכולם והוי כאילו לא התפלל כלל, וא"כ כשלא אמר יעו"י בר"ח ונזכר במוצאי ר"ח אף דלא יוסיף במעריב יעו"י מ"מ מחויב לחזור כיון דלא התפלל מנחה בר"ח. (וכ"ה דעת חכמי פרויניצא כמבואר ברא"ש שם פ"ד סי' ב').

והרא"ש מביא בשם רבינו יונה "שהנכון לצאת מן הספק שיתפלל אותו לעת ערב בתורת נדבה, ואין צריך לחדש בה דבר, כיון דמתפלל אותה משום ספק אין לך חידוש גדול מזה", וכ"כ הטור בסי' קח.

ומזה כתב בשו"ת הר צבי או"ח (ח"א סי' נד), במי שהתפלל בר"ח והזכיר יעו"י אבל שכח לומר ותן טל ומטר, וכשחזר והתפלל שנית אמר ותן טל ומטר אבל שכח לומר יעו"י, האם צריך להתפלל פעם שלישית, וכותב דתלוי בהך מחלוקת, דלדעת ר"י כיון דיצא ידי תפילה אינו חוזר פעם שלישית, שהרי

הזכיר בין יעו"י ובין טל ומטר בתפילה, משא"כ לדעת הרי"ף וחכמי פרוכניצ"א חוזר פעם שלישית דסוכ"ס לא התפלל כדבעי והוי כלא התפלל.

שכח יעלה ויבוא וחוזר ומתפלל, אם יניח תפילין

ב] והנה דנו הפוסקים, לענין מי ששכח יעו"י וחוזר ומתפלל פעם אחרת, אם הוא מחויב לחזור וללבוש תפילין. בשו"ת פרי השדה (ח"א סי' צה) פוסק דאין צריך להניח תפילין, וטעמו, דאין ענין שמו"ע לתפילין, ומה שאנו מתפללין בשמו"ע הוא משום דעיקר מצות תפילין הוא כל היום, ורק שאין לנו גוף נקי כ"כ לכך אין מניחין אותן רק בשעת קרי"ש ותפלה, דבתפלה מסתמא גופו נקי, וא"כ עכ"פ כל שכבר הניח תפילין פעם אחת אינו מחויב לחזור וללבוש תפילין, כיון דבלא"ה אין אנו מניחין אותן כל היום, וכ"פ גם בשו"ת מהרש"ג (ח"א סי' נב אות ג) להקל בזה מהאי טעמא עיי"ש.

אולם באות חיים ושלוש (סי' כה סק"ח) מציין לדברי האשל אברהם מ'בוטשאטש (סי' כה ס"ב), באחד שחלץ תפילין ב"ח ונזכר שלא אמר יעו"י, ופסק שיניחם בברכה, והביא שכן כתב גם בשו"ת בית שערים (או"ח סי' קמ"ה). ומציין עוד לפרי עץ חיים (שער התפילין פ"ז) שכתב דעיקר מצות התפילין הוא בתפלה, דתפילין הוא לשון תפלה, עיי"ש.

וע"ע בשו"ת יחזה דעת (ח"ו סי' ו) מביא דברי רבינו יונה (ברכות דף ח. מדה"ר) שכתב בשם רבני צרפת ז"ל שיש חובה להתפלל עם התפילין, וכן מוכח בעוד ראשונים עיי"ש, וכ"מ בשו"ע (סי' כה ס"ד). [ויש להעיר עוד בזה מדברי המג"א בסימן סו סקי"ב, שכתב דמי שאין לו תפילין והציבור מתפללין, ימתין עד שיהא לו תפילין ויתפלל ביחידות עיי"ש, הרי שפסק דיש חיוב להתפלל דוקא בתפילין, וחמור עוד יותר מתפילה בציבור.]

ולחך שיטה דיש חיוב להתפלל בתפילין דוקא, נמצא דשאלה הנ"ל - אם יחזור ויניח תפילין כששכח יעו"י - תלוי במחלוקת הראשונים הנ"ל (אות א'), לדעת רבינו יהודא דכבר יצא ידי חובת תפילה, והחויב לחזור הוא רק מטעם הזכרת יעו"י, לפי"ז אינו מחויב לחזור ולהניח תפילין, כיון דבשעת תפילה היה לו תפילין, משא"כ לפ"ד חכמי פרוכניצא והרי"ף דלא יצא חובת תפילה, א"כ כשחוזר ומתפלל ודאי מחויב לחזור וללבוש תפילין. ולהלכה נראה, דכיון דמבואר ברבינו יונה שמספק יש לו לחזור להתפלל כדעת חכמי פרוכניצא, א"כ מחויב ג"כ לחזור וללבוש התפילין מספק כשחוזר ומתפלל.

שכח ותן טל ומטר, אם חמור טפי משכחת יעלה ויבוא

ג] ולענין היכא ששכח לומר טל ומטר, אם דינו כשכח יעלה ויבוא או לא, הנה בשו"ת הר צבי (שם) מביא מה ששמע בשם הגאון ר' חיים הלוי זצ"ל (ונדפס בחידושי הגר"ח על הש"ס סי' א'), דמי ששכח לומר טל ומטר בער"ש ונזכר בשבת, בזה כו"ע מודו שצריך להתפלל ערבית שתיים, אף שאין מרויח כלום אם יחזור ויתפלל דהא אינו אומר בשבת טל ומטר, משום דטל ומטר הוא בכלל 'מטבע שטבעו חכמים', וכל שלא הזכיר טו"מ הוי משנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות והוי כלא התפלל כלל, ולא דמי ליעו"י. אולם

בהר צבי חולק עליו, וסובר דיעו"י וטל ומטר שווים הן ודין אחד יש להם, וגם בשכח ותן טל ומטר הדבר תלוי במחלוקת הראשונים הנ"ל, וכ"מ גם בישועות יעקב (סי' קיז סק"ג), ובשו"ת חסד לאברהם (מהדו"ת סי' כ), דותן טל ומטר ג"כ תלוי בפלוגתת הראשונים גבי יעו"י. לכן מסיק בהר צבי, בנידון זה ששכח ותן טו"מ במנחה של ע"ש, דכדי לצאת ידי ספק חוזר ומתפלל בתורת נדבה¹.

היוצא לנו מזה, שכששכח לומר טל ומטר וחוזר ומתפלל, דינו כמו בשכח יעלה ויבא, ומחוייב לחזור ולהניח תפילין, דהא עכ"פ מידי ספיקא לא יצא, ושמא הדין אם הרי"ף שהוא כאילו לא התפלל כלל, וא"כ לא היה לו תפילין בשעת התפילה, לכן ודאי חוזר ומניח תפילין.

תבנא לדינא

דן ועכשיו נבוא לגבי שאלה דידן, כששכח טל ומטר וחוזר להתפלל שנית, אם מחוייב להתפלל עם מנין או לא. הנה לכאורה שאלה זו תלוי ג"כ במחלוקת הראשונים הנ"ל, דאם נחשבה תפלתו הראשונה לתפלה אז א"צ לחזור אחר מנין כשחוזר ומתפלל, דהא תפלת חובה כבר התפלל עם מנין, משא"כ אם לא נחשבה תפלתו לכלום, אז מחוייב לחזור אחר מנין להתפלל תפלת חובה עם מנין, דמה שהתפלל עם מנין לא נחשבה לתפלה. ולפי המבואר ברבינו יונה דצריכין להחמיר בזה מספק, נמצא לדינא דמחוייב לחזור ולהתפלל עם מנין מספק. ולדעת ר' חיים הנ"ל בשכח ותן טל ומטר חמור עוד יותר מבשכח יעו"י, ומחוייב לחזור ולהתפלל עם מנין לכו"ע.

שוב ראיתי במקראי קודש (חנוכה עמ' לב), שמסתפק במי שהדליק הדלקה פסולה, כגון למעלה מעשרים אמה, דמחוייב לכבות ולחזור ולהדליק, אם צריך לכבות כל הנרות או דסגי במכבה רק נר אחד, כיון דהשאר אינו רק משום הידור. וכן יש להסתפק אם צריך להדליק בפעם שניה בשמן זית שהוא מצוה מן המובחר. ופשטוה מהא דמבואר בזבחים (דף ס טו"א) בהא דאמר ר' יהודה כוס היה ממלא מדם התערובות ושופכו ע"ג המזבח שאם ישפך דמו של אחד מהם נמצא זה מכשירו, ופריך דאי סבר ר"י כולה עזרה מקדשה, נהי דבעינן מכח אדם נשקליה ונשפכיה אדוכתיה, ומשני משום דבעינן "מצוה מן המובחר", הרי מבואר שאפי' אם יש רק ספק שמא ישפך דם אחד מהן, אפ"ה כיון שהוא ממלא שנית מספק צריך שיעשנו גם מהמובחר. ובהררי קודש (שם אות 4) כותב: "ומהך גמ' דזבחים אפשר להביא ראיה דמי שהתפלל בציבור ושכח לומר יעלה ויבא שחייב להתפלל שנית, דצריך להדר אחר ציבור גם בתפלתו השנית" ע"כ, הרי ג"כ כמו שכתבנו.

אולם נראה דאם נזכר קודם שהתחיל הש"ץ תפלתו, הרי הוא יכול לחזור ולהתפלל עם הש"ץ, דידועים דעת החת"ס (קובץ תשובות סי' ד) שזה נחשב תפילה בציבור, [ואדרבה הוא סובר שעיקר תפילה בציבור הוא עם הש"ץ, עיי"ש], וכ"ה גם באשל אברהם (בוטשאטש, סי' נב), וגם החזו"א (או"ח סי' יט סק"ז) נקט בפשיטות דהוי תפילה בציבור. והגם שהאג"מ (או"ח ח"ג סי' ט) חולק ע"ז, ומביא דכ"ה גם דעת הפמ"ג (סי' נב א"א

1. אולם צ"ע ע"ז, דהא בשבת אינו מתפלל תפלת נדבה (ראה סי' קז ס"א), וא"כ מספק אין לו לחזור ולהתפלל כלל, וכ"פ בישוע"י סי' קיז סק"ג בנידון זה, שלא יתפלל שתיים בליל שבי"ק, עיי"ש.

סוף סק"א) דלא הוי תפילה בציבור, מ"מ בנידו"ד שכבר התפלל פעם עם הציבור, כדאי הם הפוסקים הנ"ל לסמוך עליהם אפי' לכתחילה.

וראה בהליכות שלמה (פרק טו הערה ו) שפסק בזה דצריך להדר אחר מנין, אבל אינו צריך לטרוח עד מיל או ד' מיל לשם כך.

תלמידי חכמים טהורים הם

הרב משה ווילהעלם

שליח כ"ק אדמו"ר בפורטלנדר, אורוגון

א-ל אָדוֹן עַל כָּל הַמַּעֲשִׂים, בְּרוּךְ וּמְבָרָךְ בְּפִי כָל הַנְּשָׁמָה. מְלֵאִים "זיו - הַשְּׁמוֹת" (שם הספר שחיבר) וּמְפִיקִים נְגִה, נְאֻה זִיּוֹם בְּכָל הָעוֹלָם, פָּאָר וְכָבוֹד נוֹתְנִים לְשֵׁמוֹ.

במדור תלפיות, ענף אדם הראשון, כתב בשם ספר "סודי רזי" בזה"ל: "בהיות המים אינם מקבלים טומאה כי האדם לא קרא להם שם", עכ"ל. והוא טעם נפלא, שלכן כל שבים טהור, כיון שלא נשלמה עבודתם ונגמרה בקריאת שם על ידי אדם הראשון (ועיין בספר כלי חמדה פרשת בראשית).

אחי ר' ישעי' זושא עסק בבירור עניני שמות, ולכן טהור הוא. הרמב"ם (הלכות מטמאי משכב ומושב, פרק י' הלכה ג') כותב, "תלמידי חכמים הרי הן בחזקת טהרה, נאמנין ואינן צריכין לקבל דברי חבירות. אבל משחרב בית המקדש נהגו כהנים סלסול בעצמן שלא יהו מוסרין טהרות אפילו לתלמידי חכמים עד שיקבל עליו דברי חבירות".

תלמידי חכמים הרי הם בחזקת טהרה. תלמיד חכם שיושב בישיבה אינו צריך לקבל עליו דברי חבירות שכבר קיבל עליו בשעה שישב בישיבה - שאין מכניסים לישיבה אדם שלא קיבל עליו דברי חבירות. ולכן, אפילו אחר החורבן לא הצריכו קבלה.

אני סמוך ובטוח שגם עתה, אחר החורבן הגדול שעלה השמימה מזוכך בייסורים, אני אחיו משה אריה ע"ד, שאחי ר' ישעי' זושא היה תלמיד חכם, ישב בישיבה כל ימי חייו וקיבל עליו דברי חבירות. וגם אחר החורבן שעלה השמימה אינו צריך לקבל עליו דברי חבירות שכבר קיבל. והגיע ובה לישיבה של מעלה מלא זיו - "בישיבה של מטה, כך בישיבה של מעלה".

יציאתו עושה רושם, שבזמן שהוא בעיר - הוא הודה, הוא זיוה. פנה משם - פנה הודה פנה זיוה.

על הפסוק "מה תצעק אלי" בשיעור היומי בימי השבעה שלו (בשלח שלישי), מביא רש"י, "עלי הדבר תלוי ולא עליך כמו שנאמר להלן (ישעיהו)" - שם אחי ישעיה - על בני ועל פועל ידי תצוני".

סיום השבעה היה ביום רביעי פרשת בשלח שירת "אז ישיר" - "שר לא נאמר, אלא ישיר. מכאן לתחיית המתים מן התורה" (סנהדרין צ"א ע"ב).

יהי רצון שניפגש תיכף ומיד בגאולה האמיתית והשלמה, והקיצו ורננו שוכני עפר והוא בתוכם, נא ממשי. שהמקום ינחם את אשתו ואת בניו, חתניו, כלותיו וכל צאצאיו, בתוך שאר אכלי ציון וירושלים.

דיני שמיטת כספים – פרוזבול

הרב נחמן ווילהעלם
ראש ישיבת 'סמיכה - אונליין'

את אחי אנכי מבקש" - קשה עלי יום יום לעלות על המחשבה ולכתוב על אחי היקר הרב ישעיה' זוסיא עליו השלום, איש הנחמד והנעים לכל, מקבל כל אדם בסבר פנים יפות, ובפרט לכל בני משפחתו, שמח בשמחתו, ונטל חלק בראש, אבל נסתרות דרכי ה', והגני משתתף בדברי תורה לעילוי נשמתו שכל ימיו התעניין ולמד ולימד, והי' מתעניין בכל התקדמות עניני התורה שלי בפרט, תנצב"ה.

סימן סז*

א. אין⁽¹⁾ שמיטת כספים⁽²⁾ נוהגות מן התורה אלא בזמן שהיובל נוהגות⁽³⁾, ומדברי סופרים

* להעיר דכמוכן כמה עניני שמיטה לא נתבררו בסימן זז, ראש וראשון דין שמיטת קרקעות, והשאלה מדוע השמיט השולחן ערוך דיני שמיטה? הרי הוא היה בארץ ישראל? יש שתירצו: זה לא היה מציאותי אז. [הגר"א נבנצל כתב: "השו"ע כתב על סדר הטור". הגר"ר שמאי קהת הכוהן גרוס, מח"ס שו"ת שבט הקהתי, כתב: "עיין רמ"א יו"ד סוף שלא (סעי' קמו) שנמשך אחר הרמב"ם ואפשר שהרמב"ם האריך מאוד, ומכל מקום צ"ע כעת" (הנה דברי הרמ"א שם: "הרב המחבר הזה השמיט כל דיני מעשר עני, שכתב הטור שיש ללמוד מהם הרבה דיני צדקה הנוהגים האידנא, אפשר שסמך עצמו על מה שנתבאר בדיני צדקה. אך גם בדיני תרומות ומעשרות השמיט כמה דינים שכתב הטור והכניס אחרים תחתיהם, וכל זה גרם לו שהעתיק דברי הרמב"ם הלכות תרומות ומעשרות ככתבם וכלשונם ולא שת לבו לדברים אחרים, והרוצה לעמוד על עקרי הדינים יעיין בפנים"). והשיב הגר"ח קנייבסקי: "לא היה מצוי אז שדות ישראל בארץ ישראל" (גיבורי כוח לרב ישי מזלומיאן סי' יח' שאלה ג) - מ"צ].

וחסר עוד ביאור ודיני איסור (דברים טו. ט.) "השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר קרבה שנת השבע שנת השמטה ורעה עינך באחיך האביון ולא תתן לו וקרא עליך אל ה' והיה בך חטא", וצ"ע.

⁽¹⁾ שו"ע סי' סז סעי' א.

⁽²⁾ החינוך (מצוה תע"ז) מבאר טעם מצוה זו: ללמד נפשנו במידות המעולות: מידת הנדיבות ועין טוב, ונקבוע בלבבנו הביטחון הגדול בשם ברוך הוא, ואז תכשר נפשנו לקבל טוב מאת אדון הכל כלול הברכה והרחמים. וגם נמצא מזה גדר חזק ומחיצה של ברזל להתרחק מאוד מן הגזל ומן החמדה בכל אשר לרענו, כי נשא קל וחומר בנפשנו לאמור: אפילו הלוויתנו ממוני והגיע שנת השמיטה - אמרה תורה להשמיט בין המלווה, שלא לגזול ושלא לחמוס לא כל שכן שראוי לי להתרחק עד הקצה האחרון.

התומים (סי' ס"ז) מבאר: ומה עצום מצווה זו, וטעם יש בה, ועל ידה ידע איש הישראלי אשר ימינו כצל על הארץ, וגרים ככל אבותיו אריסי בתי אבות, ולה' הארץ ומלוואו. וידע כי לא שלימות אנושי לעסוק בקיבוץ הקניינים ולאסוף חמרים חמרים... והיא שנת שביעית שנת רצון לה', אשר ישליך אדם

שתהא שמיטת כספים נוהגת בזמן הזה⁽⁴⁾, וי"א דאין שמיטה נוהגת בזמן הזה⁽⁵⁾, ויש טעם לדבר⁽⁶⁾, והמחמיר תבוא עליו ברכה⁽⁷⁾.

אלילי כספו, ולא יאמר אלקינו למעשי ידינו, הוא היקום והרכוש, כי אז אין כסף נחשב כלום, ולא יועיל הון ביום עברה. ולכן נוהג שמיטת קרקע וכספים בשנה היא, שבת נוגש עול מדהבה.

ומצווה זו גרמה לישראל שלא נשתקעו יותר מדאי בעסק משא ומתן, ולהרבות בסחורה כאניות סוחר, ולבלות בו זמן יום ולילה כהגויים אשר על פני האדמה. ולא כל המרבה בסחורה מחכים, כי לזו צריך הלוואת איש באחיו, ולהיות נושה איש ברעהו מזמן לזמן, וזה אי אפשר בהחזיק מצווה הנ"ל, כי בהגיע תור השמיטה - ישמט הנושה וייצא נקי מכל חובו. ואם כן היה, חובה עלינו להחזיק במידת הספקות כראוי ונאות לעובד השלם... וכאשר היו אבותינו, לא פנו אל הון, רועי צאן, מגו כבשים יתחממו ומחלב עתודים ישנו. וברכת ה' היא תעשיר, ברצונו נותן וברצונו נוטל, ושווא כל תחבולות בני אדם. ואם כן מצווה זו למה לא נדבק בה בתכלית הדביקות והשמחה.

יש הטוענים שהסיבה שהתורה הוסיפה את שמיטת כספים למצוות השמיטה, שעיקרה היא שמיטת הקרקעות, היא בשל הקושי הרב שיכול להיווצר לחקלאים לפרוע את חובותיהם בשנת השמיטה, שבה אין להם הכנסות. מסיבה זו אין לראות במהות השמיטה עניין סוציאלי, אלא שהדבר קשור יותר ליחס האדם לאדמה וזכות האדמה, כישות בפני עצמה, לנוח ולהיות עצמאית ללא שליטת האדם עליה בשנה זו.

⁽³⁾ בסמ"ע סק"א מבאר, דבפרשת ראה (דברים טו. א - ג) כתיב "מקץ שבע שנים תעשה שמיטה וזה דבר השמטה שמוט כל בעל משה ידו אשר ישה ברעהו לא יגוש את רעהו ואת אחיו כי קרא שמטה לה", את הנכרי תגש ואשר יהי לך את אחיך תשמט ידך", וילפינן (גיטין ל"ו ע"א) מדכתיב "וזה דבר השמטה שמוט כל בעל משה ידו כו", שבשתי שמיטות הכתוב מדבר, בשמיטת קרקעות, והיינו יובל שאינו נוהג בו אלא השמטת קרקעות שהיו חוזרין לבעליהן, ובשמיטת כספים, דנשמטה ההלוואה מהמלוה, והוקשו להדדי לומר שבזמן שאין שמיטת קרקעות (דהוא היובל) נוהג, דהיינו בזמן שאין כל יושבי בארץ ישראל, וכמו שכתוב ביובל (ויקרא כה. י). "וקראתם דרוור בארץ לכל יושבי", שמיטת כספים גם כן אינה נוהגת.

⁽⁴⁾ שם ובסמ"ע (סק"ב) מביא הטעם כדי שלא תשתכח תורת שביעית מישראל.

⁽⁵⁾ רמ"א שם, ומוסיף דנראה שעליהם סמכו במדינות אלו שאין נוהגין דין שמיטה כלל בזמן הזה. וראה בביאור הגר"א (סק"ה) שמביא שהוא שיטת הרז"ה שכתב, דוקא בזמן שהיובל נוהג מדרבנן, שיובל ושמיטה קשר שאין נפרד הוא, והיו נוהגין יובל עד שבטלו ב"ד.

⁽⁶⁾ רמ"א שם מהמהרי"ק (שורש צ"ב), וממהר"ר איסרלן בתרומת הדשן (סי' ש"ד), ובמהרי"ל, ואין לדקדק אחריהם.

בסמ"ע (סק"ד) מביא הטעם, כיון שפשט המנהג שלא להשמיט, והכל יודעים זה, ה"ל כאילו התנה על מנת שלא תשמט בשביעית.

להעיר דבשו"ע אדמוה"ז (הל' הלואה בעי' ל"ה) מביא סברא הנ"ל לטעם למה לא נהגו בפרוזבול, ולא כמ"ש טעם למה המנהג שלא להשמיט.

⁽⁷⁾ בש"ך (סק"ב) מביא מהב"ח (סעי' ה') דהנמנע ועושה על פי הדין תבוא עליו ברכה.

ובלבבש (סעי' ט') כתב, ומנהגינו שאין אנו חוששין כלל לשביעי קולא גדולה היא לעבור על דברי חכמים ישש בה מיתה בידי שמים וישכנו נחש, וגדולי חכמים האחרונים.. חתרו דרכים לקיים המנהג, אבל הם דחוקים מאד וליתנייהו אליבא דהלכתא, וראה עוד בפתחי תשובה סק"א.

- ב. אלו הן שהשמיטה משמטת:
- ג. שביעית משמטת את המלוח ואפילו מלוח שבשטר שיש בו אחריות נכסים⁽⁸⁾.
- ד. המלוח לחבירו על שדהו והמלוח אוכל פירות בנכיתא⁽⁹⁾ במקום שדרכם לסלק המלוח ככל עת שיביא מעותיו שביעית משמטתה, ומקום שאינו יכול לסלקו עד סוף זמנו אין שמינית משמטתה.
- ה. הנותן סחורה לחבירו למהצית שכר ונותן לו שכר עמלו שביעית משמטת פלגא שהיא מלוח⁽¹⁰⁾.
- ו. ערב שפרע למלוח השמיטה משמטו ללוח⁽¹¹⁾.
- ז. שביעית משמטת שבועת הדיינים⁽¹²⁾.
- ח. מי⁽¹³⁾ שנשבע לחבירו לשלם לו כל דבר שהשביעית משמטת פטור לשלם, ולפעמים⁽¹⁴⁾ צריך התרה על שבועתו.
- ט. אם⁽¹⁵⁾ כפר הלוח ונשבע לו ואח"כ הודה, או באו עדים, אם הודה אחר שעברה השמיטה אינה משמט⁽¹⁶⁾, אבל אם הודה קודם סוף שביעית הרי זה משמטת.

⁽⁸⁾ שו"ע שם סעי' ב', וכתב הסמ"ע (סק"ז) דמ"מ הרי הוא מחוסר גוביינא.

⁽⁹⁾ שו"ע שם לפי פירוש הסמ"ע סק"ח וסק"ט.

⁽¹⁰⁾ שו"ע שם סעי' ג', ופי' בסמ"ע (סקי"א) דקיימ"ל דפלגא הוי דין פקדון, ופלגא שני' ה"ל דין הלואה, דאחריות הפסד ושכר על המקבל.

⁽¹¹⁾ שו"ע שם סעי' ה', דערב שפרע למלוח וקודם שפרעו הלוח הגיע שנת השמיטה משמט, ופי' הסמ"ע (סקי"ג) דמיד שפרע בשביל הלוח נתחייב לו הלוח בתורת הלואה אותו סך שפרע עבורו.

⁽¹²⁾ שו"ע שם סעי' ו', שבועת הדיינים שאם הי' מודה בו היתה שביעית משמטתו משמטת שבועתו, ופי' בסמ"ע (סקי"ד) דילפינן לה (שבועות מ"ט ע"א) מדכתיב (דברים טו. ב.) "וזה דבר השמטה", אפילו דבור השמיטה משמטת, והיינו שבועה.

⁽¹³⁾ רמ"א שם סעי' ו', דלא נשבע לשלם רק כל זמן שחייב הממון.

⁽¹⁴⁾ בסמ"ע (סקט"ו) מבאר, דהרמ"א איירי כגון שקבע לו זמן פרעון קודם שמיטה, ואח"כ נשבע לו שלא יעכב מלפרעו על כל פנים בזמן פלוני, דהוא אחר השמיטה, דבכהאי גוונא משמט, כיון דקביעת זמן פרעון הוא קודם השמיטה ובידו לנוגשו אז מכח הזמן ולומר לא הי' דעתי מעולם להמתין לך על זמן השבועה, וזבה אתי שפיר דלא הזכיר הרמ"א דיתיר את שבועתו, משום דבכה"ג אין צריך התרה, דלא נשבע אלא לשלם כל זמן שהוא חייב, משא"כ אם כבר עבר שבועתו קודם שביעית, צריך התרה.

⁽¹⁵⁾ שו"ע שם סעי' ז'.

⁽¹⁶⁾ וביאר בסמ"ע (סק"ט"ז) דהא בשעת שמיטה כיון שכבר נשבע לא הי' למלוח עליו שום חוב, ואחר השמיטה כשהודה ה"ל כהלואה חדשה, משא"כ כשהודה קודם השמיטה, דהשמיטה הבאה אחר ההודאה משמטת לאותה הלואה החדשה.

- י. המלוה את חבירו והתנה עמו שלא תשמיטנו שביעית הרי זה נשמט⁽¹⁷⁾.
- יא. המוכר שטר חוב לחבירו ואחר כך עברה עליו שמיטה אין הלוקח חוזר על המוכר⁽¹⁸⁾, ואם כבר עברה עליו שמיטה כשמכרו טוענין ללוקח שהמוכר הי' לו פרוזבול ואבד⁽¹⁹⁾.
- יב. המחזיר חוב שעברה עליו שביעית יאמר לו המלוה משמט אני וכבר נפטרת ממני⁽²⁰⁾, אמר לו אעפ"כ רצוני שתקבל יקבל ממנו⁽²¹⁾, והוא דלא אמר לו שבחובי אני נותן לך⁽²²⁾.
- יג. אלו הן שאין השמיטה משמטת:
- יד. אם הגביל הלוח למלוה מיצרי השדה ואמר לו מכאן תגבה חובך אין השביעית משמטתה⁽²³⁾, וי"א דהני מיילי באתרא דלא מסלקי לי⁽²⁴⁾.
- טו. אין שמיטית משמטת חלק משותפות שנשאר ביד אחד⁽²⁵⁾.
- טז. שמיטה אינה משמטת שבועת השומרים והשותפים⁽²⁶⁾.
- יז. אם כפר⁽²⁷⁾ הנתבע והייבוהו בית דין על פי עדים וכתבו לו פסק דין⁽²⁸⁾ אינו משמט.

⁽¹⁷⁾ שו"ע שם סעי' ט', וביאר בסמ"ע (ס"ק י"ח) דתנאי זה קאי אשמיטה שלא תשמטה והרי הוא מתנה על מה שכתוב בתורה.

⁽¹⁸⁾ שו"ע שם סעי' ל"ח, שהלוקח פשע בעצמו שלא עשה פרוזבול.

⁽¹⁹⁾ שם, ובסמ"ע (סק"ס) ביאר, דקיימ"ל טוענין ללוקח כל מה שהי' המוכר בעצמו יכול לטעון, אבל כשלקחו קודם שביעיתאין טוענין, דמסתמא עדיין לא הי' ביד המוכר פרוזבול כיון דלא הגיע זמן השמיטה.

⁽²⁰⁾ שו"ע שם סעי' ל"ו.

⁽²¹⁾ שם, וממשיך - אל יאמר לו בחובי אני נותן לך, אלא יאמר שלי הם ובמתנה אני נותן לך, החזיר לו חובו ולא אמר לו כן, מסבב עמו בדברים עד שיאמר לו שלי הם ובמתנה נתתם לך.

⁽²²⁾ שם, ואם לא אמר, לא יקבל ממנו, אלא יטול מעותיו וילך לו, ופי' בסמ"ע (ס"ק נ"ח) דיחזור הלוח ויטלם וילך לו.

⁽²³⁾ שו"ע שם סעי' ב', ובסמ"ע (סק"י) ביאר, דאז ה"ל מיוחד יותר לחובו וכגבוי בידו דמי.

⁽²⁴⁾ שו"ע שם, וראה בט"ז שתמה עמ"ט בסמ"ע (סק"י) לחלק בין משכנתא ויחד לו שדה.

⁽²⁵⁾ שו"ע שם סעי' ד', שאין שביעית משמטת אלא מלוה, (שחלק חברו מופקד בידו - סמ"ע ס"ק י"ב).

⁽²⁶⁾ שו"ע שם סעי' ו', לפי שהם פקדון ולא מלוה, אין שביעית משמטת שבועתו.

⁽²⁷⁾ שו"ע שם סעי' ח', דהוי כגבוי ואינו משמט.

⁽²⁸⁾ ובסמ"ע (סקי"ז) מביא מהרא"ש דסב"ל דאף אם פסקו הב"ד הדין אלא שלא כתבו הפסק דין משמט החוב.

- יח. אם התנה עמו שלא ישמיט הוא חוב זה ואפילו בשביעית תנאו קיים⁽²⁹⁾, אבל אם נהגו לכתוב כן בשטרות ובשטר אחד לא נמצא כן שמיטה משמטתו⁽³⁰⁾.
- יט. אם כתב בשטר לשון פקדון אינה משמטת⁽³¹⁾.
- כ. המלוה את חבירו וקבע לו זמן אין שביעית הבאה בתוך הזמן משמטתו⁽³²⁾.
- כא. המוסר שטרותיו לבית דין⁽³³⁾ ואמר להם את לי חובי אינו נשמט⁽³⁴⁾.
- כב. המלוה על המשכון אינו משמט מה שכנגד המשכון⁽³⁵⁾, ואפילו משכון שלא בשעת ההלוואה⁽³⁶⁾, ויש מי שאומר שאף היתר על המשכון אינו משמט⁽³⁷⁾.
- כג. הקפת חנות אינה משמטת⁽³⁸⁾, ואם זקפה במלוה משמטת, ומיקרי זקיפה משעה שקבע לו

⁽²⁹⁾ שו"ע שם סעי' ט', שנמצא שחייב עצמו בממון שלא חייבתו תורה שהוא חייב.

והנה, בפתחי תשובה (אות ב') מביא מתבואות שור (סוף מס' מכות) שהקשה, לכאורה איכא למידק א"כ אמאי הוצרך הלל לתקן פרוזבול, ומתריץ - דלא קשיא מידי, דבאמת כשהי' הלוה מרוצה ללות בתנאי זה לא הי' צריך יותר, אבל אם כשבא הלוה ללות, והמלוה לא רצה כי אם בתנאי שלא ישמטנו, והלוה לא רצה להסכי לתנאי זה, ומתוך כך נמנע המלוה להלוותו, מיד הוא עובר על (דברים טו. ט.) "השמר לך" וגו', שאסור למנוע בשביל שמיטה, אבל בתיקון פרוזבול אין שום איסור, דלאו בלוח תליא מילתא, והוא מלוה לו בלא שום תנאי, ופרוזבול מילתא אחריתא, והיינו דקרי ל' פרוזבול, פירוש, תיקון עשירים.

⁽³⁰⁾ רמ"א שם סעי' ט' לפי ביאור הסמ"ע ס"ק י"ט, וראה בסמ"ע (סק"כ) כיון דמדיון מצות שביעית מופקע ועומד הוא ממנו, אין בידו לתובעו מכח מנהג הכתיבה, דהלוה יאמר דהמלוה בכיון לא כתב כפי המנהג כדי לקיים מצות שביעית.

⁽³¹⁾ רמ"א שם סעי' ט', דלהכי כתב לשון פקדון שלא ישמט.

⁽³²⁾ שו"ע שם סעי' י', דהשתא לא קרי בי' "לא יגוש".

⁽³³⁾ שו"ע שם סעי' י"א, ומבאר הסמ"ע (ס"ק כ"ב) דאין זה דין פרוזבול דאינו מוסר גוף השט"ח ביד הבי"ד, אלא אומר בפניהן בעל פה שמוסר בידם החובות, ומשום הכי בעי דיכתבו לו הבי"ד, וכאן מיירי שמסר בידם השט"ח, לכך לא בעי כתיבה.

⁽³⁴⁾ בסמ"ע ס"ק כ"ג) מבאר, דהתורה לא הזהירה אלא ד"לא יגוש" המלוה להלוה בשביעית, משא"כ זה דכבר סילק המלוה נפשו מזה ומסרו לב"ד, ואין הב"ד מוזהר על זה.

⁽³⁵⁾ שו"ע שם סעי' י"ב, דכיון שיש בידו לא שייך בי' "לא יגוש".

⁽³⁶⁾ שו"ע שם סעי' י"ג, ומבאר בסמ"ע (ס"ק כ"ה) דאע"פ שצריך לחזירם אינו משמט, דמיד שמשכנו קנה המשכון והוי שלו בעד חובו עד שישלם לו, אלא שחוזר ומשאל לו בעת צרכו, והראי' שהלוה צריך להחזיר לו כלי יום בלילה.

⁽³⁷⁾ בסמ"ע (ס"ק כ"ד) מבאר הטעם, כיון דמתחילה נטל המשכון בעד כל ההלוואה, ה"ל כאילו יש בידו משכון שוה ככל ההלוואה.

⁽³⁸⁾ שו"ע שם סעי' י"ד, ומבאר בסמ"ע (ס"ק י"ד) לפי שדרך החנוני להקיף שנה ושנתיים ובסוף נוטל חובו ואין דרך לנוגשו, וה"ל כאילו הלוהו וקבע לו זמן לאחר שביעית דאין השביעית משמטתו.

זמן לפרעו⁽³⁹⁾, וי"א דמיד שכתב בפנקסו כל החשבון ביחד מיקרי זקיפה⁽⁴⁰⁾.
כד. שכר שכיר אינו משמט, ואם זקפו במלוח משמט⁽⁴¹⁾.
כה. קנס של אונס ומפתה ומוציא שם רע אינם משמטין⁽⁴²⁾, ואם זקפן במלוח משעת העמדה בדין⁽⁴³⁾ משמטין.
כו. שמיטה אינה משמטת כתובתה של אשה⁽⁴⁴⁾, ואם פגמתה או זקפתה במלוח נשמטת⁽⁴⁵⁾.
כז. מי שקנה שטר מן הגוי⁽⁴⁶⁾ על חבירו אין השביעית משמטתו⁽⁴⁷⁾.
כח. מי שערב בעד חבירו נגד גוי ופרע לגוי ותבע חבירו באותו השטר אין השביעית משמטת⁽⁴⁸⁾, והיינו דוקא אם לקח השטר מן הגוי⁽⁴⁹⁾, אבל אם זקפו עליו במלוח משמט⁽⁵⁰⁾.
כט. מי שחייב לקופת הצדקה אינו משמט⁽⁵¹⁾.

⁽³⁹⁾ וראה בסמ"ע (ס"ק כ"ז) ולא תימא דוקא משעת העמדה בדין כמו בקנס.

⁽⁴⁰⁾ רמ"א שם.

⁽⁴¹⁾ שו"ע שם סעי' ט"ו.

⁽⁴²⁾ שו"ע שם סעי' ט"ז, וביאר הסמ"ע (ס"ק כ"ט) דאינן הלואה.

⁽⁴³⁾ בסמ"ע סק"ל מביא הטעם, כיון דאונס ומפתה מעשה ב"ד הוא, מש"ה לא הוה זקיפה דידי' כהלואה כי אם אחר שעמדו בדין, משא"כ בהקפת חנות דלאו מעשה ב"ד הוא, ובס"ק ל"א מוסיף דהוא דוקא דלא כתבו לו פסק דין.

⁽⁴⁴⁾ שו"ע שם סעי' י"ז, דהוה מעשה ב"ד.

⁽⁴⁵⁾ פ"י בסמ"ע (סקל"ב) דיצאה בהמותר משם סתם חיוב כתובה וה"ל צלוח.

⁽⁴⁶⁾ רמ"א שם סעי' י"ז.

⁽⁴⁷⁾ פ"י בסמ"ע (סקל"ג) כיון דבשטרותיהן גובין בו מדינא דמלכותא.

⁽⁴⁸⁾ רמ"א שם, דהבא מכח גוי הרי הוא כגוי.

⁽⁴⁹⁾ רמ"א, דנעשה מלוח ומשמט (סמ"ע ס"ק ל"ה).

⁽⁵⁰⁾ רשב"א הובא בסמ"ע סקל"ד.

⁽⁵¹⁾ שו"ע שם סעי' כ"ח, ופ"י בסמ"ע (ס"ק נ') דהב"ד יד עניים כיד יתומים.

דיני פרוזבול

ל. פרוזבול⁽⁵²⁾ אינו משמט⁽⁵³⁾.

לא. י"א דאין הפרוזבול נכתב אלא בבית דין חשוב⁽⁵⁴⁾, וי"א דכותבין פרוזבול בכל בית דין⁽⁵⁵⁾.

לב. כך אומר המלוה⁽⁵⁶⁾: מוסרני⁽⁵⁷⁾ לכם פלוני ופלוני הדיינים שבמקום פלוני שכל חוב שיש לי שאגבנו כל זמן שארצה, והדיינים או העדים חותמים מלמטה, ויכול למסור לבית דין חובותיו שבעל פה⁽⁵⁸⁾.

לג. יש מי שכתב⁽⁵⁹⁾ שהולך המלוה אצל שלשה (או שנים⁽⁶⁰⁾) עדים ואומר הוי עלי סהדי והווי

⁽⁵²⁾ רש"י (גיטין ל"ו ע"ב ד"ה פרוז) פי', פרוז הוא לשון תקנה, תקנת הפרוזבול היא יוצאת דופן בחריפותה, זוהי אמנם תקנת חכמים, אך היא נראית על פניה כתקנה העוקרת מיסודה מצווה מפורשת, האמורה שמואל אמר בעניין זה: "הא פרוסבלא - עולבנא דדייני הוא, אי אישר חיל אבטליניה!" (בתרגום: פרוזבול זה עלבון לדיינים הוא, אם אאזור כוח - אבטל אותו!). עם זאת, לאורך הדורות התקבלה תקנה זו. שכן לא מדובר בביטול של מצווה מן התורה, שכן תוקף השמיטה הנהוגה כיום היא בדרגת חיוב מדברי חכמים ולא חיוב מהתורה.

הסיבה שעומדת מאחורי תיקון הפרוזבול, מבאר בערוה"ש (סי' ס"ז סעי' י') אף שהוא עוקר למעשה את כל מצוות שמיטת כספים דרבנן, היא שכאשר חכמים תיקנו את שמיטת כספים כמצווה מדרבנן, הם לא התכוונו שעל ידה יבואו אנשים לעבור על ציווי התורה של הימנעות מהלוואות ערב שנת השמיטה, ולכן אם אנשים נמנעים להלוות ערב שנת השמיטה, ניתן יהיה לתקן תקנה שתעקוף למעשה את מצוות שמיטת כספים דרבנן.

⁽⁵³⁾ שו"ע שם סעי' י"ח, והטעם מבואר בסמ"ע (ס"ק ל"ו) עפ"י המשנה במס' שביעית (פ"י מ"ג) כשראה הלל שנמנעו מלהלוות ללווה ועוברין על מה שכתוב בתורה (דברים טו. ט). "השמר לך פן יהי' דבר עם לבבך בליעל" כו', התקין הלל פרוזבול.

ושם בגמ' (גיטין שם) מבאר, דאע"ג דמן הדין משמט, מ"מ יש כח ביד חכמים לתקן שלא ישמט כי הפקר ב"ד הפקר.

⁽⁵⁴⁾ שו"ע שם דהיינו שלשה בקיאים בדין ובענין פרוזבול ויודעים ענין שמיטה, והמחום רבים עליהם באותה העיר, בסמ"ע (שם) מבאר, דכיון שמכח הפקר ב"ד הוא דאינו משמט, משום הכי אמרו ג"כ דאין כותבין פרוזבול אלא בב"ד חשוב שראויים להפקיר.

⁽⁵⁵⁾ רמ"א שם, בסמ"ע (ס"ק ל"ז) הוסיף, אפילו במדינה שנוהגין בהן שמיטה.

⁽⁵⁶⁾ שו"ע שם סעי' י"ט, וראה בסמ"ע (ס"ק ל"ח) דהדיינים כותבין דבריו בנוסח זה: במוטב תלתא כחדא הוינא ואתא פלוני המלוה ואמר לפנינו מוסרני לכם פלוני כו', וחותרין שלשתן למטה פלוני דין ופלוני דין כו', או חותרין בלשון עדים.

⁽⁵⁷⁾ בסמ"ע שם, אינו ר"ל מוסר השטרות, דבפרוזבול אין צריך למסור השט"ח, אלא ר"ל מוסרני דברים הללו לכם הב"ד.

⁽⁵⁸⁾ וראה בסמ"ע שם שהקשה, מהיכי תיתי לחלק, כיון דלא כתב המחבר דבשט"ח איירי.

⁽⁵⁹⁾ שו"ע שם סעי' כ"א.

⁽⁶⁰⁾ ראה סמ"ע שם ס"ק מ'.

דאנא מסרנא פרוזבול קמי שלשה דיינים דאינון פלוני ופלוני ופלוני דיינים שבמקום פלוני ודי
לו אם יהתמו בו אותם עדים, ואי התמי בי' דייני מפי מעלי.

לד. תלמידי חכמים שהלוו זה את זה אינו צריך לכתוב פרוזבול⁽⁶¹⁾, ובדברים בלבד היא נדחת,
וי"א דכל אדם נמי יוכל לומר דבריו בעל פה לפני בית דין ומהני⁽⁶²⁾.

לה. יכול המלוה לומר אפילו שלא בפני הדיינים⁽⁶³⁾ אני מוסר שטרותי לבית דין פלוני שבעיר
פלוני.

לו. אין כותבין פרוזבול אלא על⁽⁶⁴⁾ הקרקע⁽⁶⁵⁾, ואפילו אין ללוה ויש לחייב לו⁽⁶⁶⁾ או לערב או
למי שחייב לו כותבין, ואפילו אין לזה ולא לזה ויש למלוה או למי שמחייב לו מזכהו אפילו ע"י
אחר, ואפילו שלא בפניו⁽⁶⁷⁾.

לז. אם הלוח לפנינו וצוח איני רוצה לזכות בקרקע של אחרים אין מוכין לו בעל כרחו⁽⁶⁸⁾.

לח. השאילו⁽⁶⁹⁾ או השכירו⁽⁷⁰⁾ מקום לתנור כותבין עליו פרוזבול.

⁽⁶¹⁾ שו"ע שם סעי' כ', אם מסר דבריו לתלמידים ואמר: מוסרני לכם שכל חוב שיש לי שאגבנו כל
זמן שארצה, אינו צריך לכתוב פרוזבול, מפני שהם יודעים ששמיטת כספים בזמן הזה מדבריהם,
ובדברים בלבד היא נדחת.

⁽⁶²⁾ רמ"א שם, וראה בפתי תשובה (אות ג') שמביא דוקא לתלמידי חכמים מהני בלי מעשה.

⁽⁶³⁾ רמ"א שם.

⁽⁶⁴⁾ שו"ע שם סעי' כ"ב, ובסמ"ע (ס"ק מ"א) מפרש הטעם, משום דלא תיקנו פרוזבול כי אם אסתם
הלואה, וסתם הלואה אינו כי אם למי שיש לו קרקע וסמוך עלי' בגביות חובו, ויש מפרשים הטעם משום
דכשיש לו קרקע מחשב טפי כגבוי ועומד ביד הב"ד.

⁽⁶⁵⁾ ואפילו קרקע כל שהוא סגי, ואפילו אין לו אלא עציץ נקוב מונח על גב יתדות באויר.

⁽⁶⁶⁾ פי' בסמ"ע (ס"ק מ"ג) למי שחייב להלוה, דהיא משובעת להמלוה מדרבי נתן.

⁽⁶⁷⁾ ומדייק בסמ"ע (ס"ק מ"ד) אע"ג דאין חבין לאדם שלא בפניו, מ"מ כיון דביזכוי שם זכות הוא לו,
אע"ג דיבוא לו ע"י הזיכוי חובה, הולכין אחר שם זיכוי דמעיקרא, והטעם דקיל הוא שמיטת כספים
בפרט בזמן הזה.

⁽⁶⁸⁾ רמ"א שם.

⁽⁶⁹⁾ שו"ע שם סעי' כ"ג.

⁽⁷⁰⁾ ופי' בסמ"ע (ס"ק מ"ד) ולא תימא דוקא בהשאילו שהוא עומד ברשות השואל אף לענין אונסין,
משום הכי חשיב שלו, משא"כ בשכירות.

וראה בפתי תשובה (אות ד') שמביא מהחת"ס (ח"מ סי' נ') שהקשה השואל, א"כ היכי משכחת מי
שאינו ראוי לפרוזבול, אם לא מי ששוכב אקיקלא דמתא ואין לו בית דירה לא בשאלה ולא בשכירות?
והשיב - דמשכחת בסומך על שלחן אחר ויכול לסלקו כל שעה, א"ג הדר בחצר חברו שלא מדעתו
דאין צריך להעלות שכר משעבר, ומ"מ בכל שעה יכולים הבעלים להוציאו.

- ל.ו.** היתה לו שדה ממושכנת⁽⁷¹⁾ כותבין עלי' פרוזבול⁽⁷²⁾.
- מ.ו.** כותבין לאיש על נכסי אשתו, ולאשה על נכסי בעלה⁽⁷³⁾, וליתומים על נכסי אפוטרופוס⁽⁷⁴⁾.
- מ.א.** חמשה שלוו מאחד די לו בפרוזבול אחד⁽⁷⁵⁾.
- מ.ב.** חמשה שהלוו לאחד כל אחד צריך פרוזבול⁽⁷⁶⁾.
- מ.ג.** יתומים קטנים שיש להם מלוה ביד אחרים אין צריכים פרוזבול⁽⁷⁷⁾.
- מ.ד.** יתומים⁽⁷⁸⁾ גדולים⁽⁷⁹⁾ טענינן להו⁽⁸⁰⁾ שמא הי' לאביהם פרוזבול, או שמא התנה שלא ישמטנו בשביעית.
- מ.ה.** אין שביעית משמטת כספים אלא בסופה⁽⁸¹⁾.
- מ.ו.** כל זמן שהוא יכול לגבות החוב כותבין פרוזבול⁽⁸²⁾.

⁽⁷¹⁾ פי' בסמ"ע (ס"ק מ"ו) שהלוה השכינה ביד אחר, אע"פ שאין לו מעות לפדות וגם הוא באתרא דלא מסלקי, מ"מ המלוה יכול לכתוב עלי' פרוזבול כאילו השדה היתה ביד הלוה.

⁽⁷²⁾ שו"ע שם סעי' כ"ד.

⁽⁷³⁾ שו"ע שם סעי' כ"ה.

⁽⁷⁴⁾ פי' בסמ"ע (ס"ק מ"ז) דקרקע שיש להן להאפוטרופוסים שלהן מחשב כאילו היא של יתומים, ועיי"ש דמחלק בין חוב של אביהם לחוב של היתומים עצמן

⁽⁷⁵⁾ שו"ע שם סעי' כ"ו, ומוסיף - ואם לוו בשטר אחד אפילו אין קרקע אלא לאחד מהם כותבים פרוזבול על כולם, וראה סמ"ע ס"ק מ"ט הטעם.

⁽⁷⁶⁾ שו"ע שם סעי' כ"ז.

⁽⁷⁷⁾ שו"ע שם סעי' כ"ח, ופי' בסמ"ע (ס"ק נ') דהב"ד הוא אביהן של יתומים, ושטרותיהן וכל אשר להן כמסורין לב"ד דמי.

⁽⁷⁸⁾ שו"ע שם סעי' כ"ט.

⁽⁷⁹⁾ בביאור הגר"א (אות נ"א) כתב, דגדולים אין ב"ד אביהם דהם ככל אדם.

⁽⁸⁰⁾ ובסמ"ע (ס"ק נ"א) מדויק, דביתומים קטנים אין צריך לזה, דאפילו ידוע דלא הי' לאביהן פרוזבול ולא התנה שום תנאי אין הלוואתן משמטת.

וראה בהגהות רע"א שהקשה, על כרחך מיירי הכא בירשו קודם שביעית, וא"כ אמאי טענינן להו, דמאי שנא מלווקה, וצ"ע.

⁽⁸¹⁾ שו"ע שם סעי' ל', ובסמ"ע ס"ק נ"ב ביאר, דכתיב (דברים טו. א-ב) "מקץ שבע שנים תעשה שמטה", "וזה דבר השמטה שמוט כל בעל משה ידו" כו'.

⁽⁸²⁾ שו"ע שם סעי' ל"א, ובסמ"ע (ס"ק נ"ג) מביא מחלוקת הרא"ש והרמב"ם, ואע"ג דאין השמיטה משמטת אלא בסופה, מ"מ אין כותבין פרוזבול אלא עד סוף שנה שישית, וראה פתחי תשובה (אות ה) שמביא מתשובת החת"ס (ח"מ סי' נ') שמאריך בזה.

בשו"ע אדמוה"ז (הל' הלוואה סעי' ל"ז פוסק, זמן הפרוזבול הוא לכתחלה בסוף הששית לפני ר"ה של שביעית... ואם לא עשה פרוזבול בסוף ששית יעשה בשביעית עד ר"ה של מוצאי שביעית, בלוח כולל

מוז. פרוזבול המוקדם כשר⁽⁸³⁾, והמאוחר פסול⁽⁸⁴⁾.

מוח. עד הפסק דין⁽⁸⁵⁾ נאמן אדם לומר פרוזבול הי' לי ואבד⁽⁸⁶⁾.

מוט. אם אמר המלוה תנאי הי' בינינו שלא תשמיטני שביעית נאמן⁽⁸⁷⁾.

נו. אם טוען הנתבע שמלוה זו שהמלוה תובע אחר פרוזבול זה היתה התובע נאמן⁽⁸⁸⁾.

נא. שטר חוב שעברה עליו שביעית ולא נכתב עליו פרוזבול מוציאין שטר מהמלוה להחזירו ללוה⁽⁸⁹⁾.

חב"ד נאמר שיש לעשות פרוזבול גם בסוף השנה השביעית.

⁽⁸³⁾ שו"ע שם סעי' ל"ב.

⁽⁸⁴⁾ הטעם כתב הסמ"ע, משום דאינו יכול למסור לב"ד החובות שאינו חייב לו עדיין, וכשיאחר זמנו של הפרוזבול יוציאנו לאחר זמן ויגבה בו אפילו החובות שנתחייבו לו אחר כתיבתן, אבל במוקדם מגרע כוחו.

⁽⁸⁵⁾ רמ"א סעי' ל"ג, אבל לאחר פסק דין אינו נאמן, והטעם כתב בסמ"ע (ס"ק נ"ו) דכיון דשתק בשעת פסק דין הרי הוא כמודה שלא הי' לו פרוזבול, וכשיצא אגמרוהו טענת שקר.

⁽⁸⁶⁾ שו"ע שם סעי' ל"ג, ולא עוד אלא שפותחין לו שמא פרוזבול הי' לך ואבד, אם אמר כן נאמן, והטעם כתב בסמ"ע (ס"ק נ"ה) דחזקה הוא דלא שביק איניש היתירא ואכל איסורא, ובודאי מסר שטרותיו לב"ד או כתבו לו פרוזבול.

⁽⁸⁷⁾ שו"ע שם סעי' ל"ד, ונאמן במיגו דאי בעי אמר פרוזבול הי' לי ואבד.

וראה בחידושי רע"א שמוסיף, דאפילו עכשיו דאין רגילים בפרוזבול ואין יודעים אותו, נאמן לומר תנאי הי' לנו, מההיא טעמא דלא שביק היתירא.

⁽⁸⁸⁾ שו"ע שם סעי' ל"ה, שאילו אמר פרוזבול הי' לו ואבד נאמן, ואעפ"י שאין אנו יודעים זמן הפרוזבול שאבד.

⁽⁸⁹⁾ שו"ע שם סעי' ל"ז, ובסמ"ע (ס"ק נ"ט) מביא, דודאי דמי הנייר צריך הלוה להחזיר לו, דה"ל השטר משכון בידו בעד דמי הנייר, אבל דמי שכר הסופר אין צריך ליתן לו, דג"כ נשמט בשביעית, דהא גוף השטר אינו שוה יותר מדמי הנייר לצור על פי צלוחיתו.

– דיני פרוזבול –

ספר המנהגים חב"ד ע' 86: מצוה לפרסם דעת רבינו הזקן דזמן הפרוזבול הוא לכתחלה בסוף השישית לפני ראש השנה של שביעית .. מיד שקרא שמיטה לה' לא יגוש.

לקו"ש חב"ד ע' 316: אע"פ ש"עכשיו לא נהגו בפרוזבול במדינות אלו", אך ממ"ש "זמן הפרוזבול הוא לכתחלה בסוף השישית", אפשר ללמוד שלא רק כל ירא שמים יחמיר לעצמו לעשות פרוזבול, אלא יש לנהוג כן לכתחילה.

לקו"ש חב"ד ע' 317: אפילו די וואס זיינען זיכער אז זיי האבן ניט קיין חובות וואס זיי דארפן איבערגעבן צו ב"ד, איז אזוי ווי ס'איז דאך דא די חביבות פון אן ענין של דברי סופרים, וואס ערבים עלי דברי סופרים יותק מדברי תורה .. איז כדאי אז מ'זאל (האבן א חוב כדי אז מ'זאל קענען) מקיים זיין דעם ענין פון פרוזבול.

לקו"ש ח"ז ע' 356: כדי שלא ישכח לעשות את הפרוזבול, הטוב ביותר שיערכנו מיד אחר התרת נדרים, שבאותה שעה מזומנים לפניו בלאו הכי שלושה אנשים כשרים המהווים בית דין, ויכול לומר בפניהם את נוסח הפרוזבול.

רמ"א סעי' א': יה"ר שיבנה בית המקדש ויחזרו אז למנות שמיטין ויבלות כי יבא של"ה לפרט.

עניני זי"ך¹

הרב מרדכי דובער ווילהעלם
מגיד שיעור בישיבה חב"ד טארנטא

יש לתמוה²

"מלאים זיו ומפיקים נגה וכאשר בעצמם מלאים זיו מזיו קודש תורת החסידות במסירה ונתינה אמיתית
אז מפיקים נגה ואור חיות פנימי להאיר גם לזולתו"³

א. איפה בתפילה אומרים זיו?

ב. איפה בתפילה מצאנו מקור למ"ש בתניא [לקו"א פרק לג, ושער היחוד והאמונה פרק ג'] שאור וזיו
ישנו ג"כ בגוף כדור השמש עצמו? [ספר המאמרים תרס"ח ד"ה אור זרוע]

ג. למה העדיף אדה"ז הנוסח "הזיו והזהר" על נוסח "הזך והזהר"? [שער הכולל פרק יט אות ד.]

ד. איפה מצאנו תיבה בתנ"ך שמורכבת מהאותיות ו' ז' י': [קונקורדנציה]

ה. איזה חודש נקרא זיו? [ר"ה יא, א.]

ו. למה נקרא החודש 'זיו'? [ר"ה יא, א. ובפירוש רש"י שם. מאמר ד"ה דבר אל כל עדת בני ישראל גו'
יג אייר תשכ"א אות י']

ז. לענין מה מזכיר רש"י על התורה 'זיו'? [וישב לז, ב, ג.]

ח. מהו כוונת רש"י (בראשית כח, י.) "שבזמן שהצדיק בעיר . . הוא זיוה"? [לקוטי שיחות חלק לה עמוד
121.]

ט. מהו החילוק בין אור וזיו? [לקוטי שיחות חלק ז' עמוד 309]

י. מהו החילוק בין הוד וזיו? [לקוטי שיחות חלק לה עמוד 121]

יא. איזה ספירה נקרא זיו? [לקוטי שיחות חלק ה' עמוד 381]

יב. על מה הוא הסימן "הזיו" ל"ך"? [ר"ה לא, א.]

1. ראשי תיבות ישעי' זוסיא ווילהעלם ועש"ז קרא לספרו זיו השמות.

2. להעיר אשר יש לתמוה עם התיבות, בגימטריא ישעיה זוסיא בן אברהם דוד.

3. אגרות קודש אדמו"ר מוהרי"צ חלק א' אגרת שכו עמוד תקצה.

יש ליישב

א. ובא לציון ואתה קדוש "זיו יקריה". ידיד נפש "הדור נאה זיו העולם". האדרת והאמונה "הזיו והזהר". אל אדון "מלאים זיו ומפיקים נגה".

ב. בפיוט א-ל אדון "מלאים זיו ומפיקים נוגה".

ג. שער הכולל פרק יט אות ד. "והטעם אשר לא גריס הזך אפשר לומר משום שכל השבחים מן האדרת והאמונה הם כנויים לעשר ספירות כו' עיין בערכי הכנויים ובמאורי אור אבל הזך הוא שם הוי' בעצם כמ"ש בדרושים שבסדר הגדול ולא יתכן לומר הזך כו' לחי עולמים".

ד. 'ויז'. ויקרא ח, יא, ל. מ"ב, ט, לג. ישעיה סג, ג. [זיו נכתב חסר יו"ד במ"א, ו, א, לז].

ה. אייר (ר"ה יא, א).

ו. א. "בירח שנולדו בו זיוני עולם" [נפירש רש"י "כשנתחדש אייר נולדו כבר בניסן". "ויש לבאר מ"ש רש"י דזה שחודש אייר נקרא בשם זיו לפי שבו נולדו זיוני עולם (אף שהאבות נולדו בניסן) הוא כי כשנתחדש אייר נולדו כבר בניסן, דצריך להבין, הרי זה שבחודש אייר היו זיוני עולם הוא רק תוצאה מזה שנולדו בחודש ניסן, ולמה נקרא אייר בשם זיו. ויש לומר הביאור כזה, דענינו של הזיו, הגילוי שנמשך ע"י עבודה, הוא שיאיר בעולם בפנימיות ובהתיישבות, והגילוי דהאבות (זיוני עולם) בפנימיות ובהתיישבות בעולם הי' בהחודש לאחרי שנולדו, כשנתחדש אייר נולדו כבר. ב. "דאית במה זיוא לאילני".

ז. "זיו איקונין של יוסף דומה לו [ליעקב]".

ח. זיוה: "זיו" הוא כמו "זיו השמש", שפירושו — מלשון אור, אלא שאין זה האור עצמו, אלא רק זיו והארה שמתפשט ממנו להאיר לעולם. ועד"ז בנדו"ד, ש"בזמן שהצדיק בעיר. הוא זיוה", כי ע"י הנהגתו הטובה ומעשיו הטובים, ה"ה מקרין אור וזיו על כל אנשי העיר, ולומדים ממעשיו כו'.

ט. "דבר גדול הוא לתרץ כפילת לשונות כמו אלו. . ובכלל - ע"פ השמוש בלשונות אלו בכמה ענינים מובן החילוק שבין אור וזיו, הן בהמשפיע והן בהמקבל. ובנוגע להמשפיע האור הוא יותר עיקרי מאשר הזיו - שהוא ענין חיצוני וטפל ביחס לאור. ולכן הלשון בכ"מ: אור מעין המאור, האור דבוק בהמאור וכו' וכו' - ולא זיו. ובנוגע להמקבל הנה האור, מצד היותו ענין נעלה, מעין המאור - כללות קבלתו הוא באופן מקיף, משא"כ זיו, שמצד זה שהוא טפל וחיצוני יש באפשריות המקבל לקבלו ג"כ בפנימיות. ולכן דיוק ל' רז"ל: עטרותיהם בראשיהם (עטרה - מקיף) ונהנין מזיו השכינה כו' ויאכלו - הנאה - פנימיות (רש"י ברכות יז, א).

י. "הוד" הוא מלשון אור (כמו זיו), כפי שמצינו בנוגע ל"קרני הודו של משה", ובלשון הכתוב "ונתת מהודך עליו", "זה קירון עור פנים" ("פני משה כחמה, פני יהושע כלבנה"), אלא שב"הוד" יש ענין נוסף לגבי "זיו" — ש"קרן עור פניו" פעל ש"ויראו מגשת אליו", שמזה מובן, ש"הוד" אינו "זיו" סתם, אלא אור

הגורם ליראה ופחד. [נוכמובן גם בפשטות: זיו החמה וזיו הלבנה אינם פועלים רגש של יראה ופחד, ואדרבה — נהנים מאורם, ואילו קרני הוד של משה — פעל שייראו מגשת אליו].

יא. "וועגן זיו שטייט אין מאורי אור, אז דאס איז יסוד (ס'איז ניט קיין סתירה פון דעם וואס אין תניא איז משמע אז זיו איז מלכות - ווייל דאס וואס יסוד ווערט אנגערופן זיו איז "כי ממנו זיו יוצא למלכות")."

יב. ר"ה לא, א. "במוספי דשבתא מה היו אומרים אמר רב ענן בר רבא אמר רב הזי"ו ל"ך". ופירש רש"י: במוספי דשבתא. מאי שיר אמרי: הזי"ו ל"ך. פרשת שירת האזינו חולקים אותה לששה פרקים הראשון האזינו השני זכור ימות עולם השלישי ירכבהו על במותי ארץ הרביעי וירא ה' וינאץ עד כאן ששה פסוקים לפרק ומכאן ואילך שמונה פסוקים לפרק החמישי לולי כעס אויב אגור הששי כי ידין ה' עמו:

בגדר המצה דכורך, והמסתעף לדינא כשמפסיק בין מצה, מרור וכורך

הרב אברהם ליב שוחאט

ראש ישיבה - ישיבה גדולה קאראקאם וועגעזועלא

גדר המצה דכורך - חיוב מצה שני מדרבנן ואיסור שיחה בין החיובים

בנוגע המובא בהגש"פ עם לקוטי טעמים ומנהגים בפסקא כורך ביסוד דין כורך מצה ומרור, דמובא שם בקיצור ע"פ המבואר בארוכה בשו"ע אדה"ז סי' תעה מסעיף יח עד סעיף כ', ומבוסס על הגמרא בפסחים דף קטו ע"א, דאחרי שחייבים לאכול כזית מצה לחוד בכדי לצאת מצוות אכילת מצה מה"ת שזהו לכו"ע, בזה"ז שאין ביהמ"ק ואין ק"פ, וחייבים לאכול אח"כ כזית מרור לחוד שבזה"ז אינו אלא מד"ס, זכר למקדש. ולשיטת חכמים חייבים לאוכלו לחוד ולא לכורכו עם מצה לצאת ידי חובה הנ"ל דאכילת מרור מד"ס אחרי שכבר אכל כזית מצה לחוד, הרי לפי הלל אין לצאת חובת אכילת מרור זכר למקדש אלא ע"י שכורכו עם מצה דכמו שנעשה בזמן המקדש וקרבת פסח לשיטתו, אף בזה"ז צריך לכורכו לצאת חובת אכילת מרור, ומסיק "נמצא יש עליו בזה"ז חיוב מצה שני מדרבנן לדעת הלל". עכ"ל.

בפשטות נראה שהוציא מסקנא הנ"ל דחיוב מצה שני מדרבנן, מדברי שו"ע אדה"ז שם בהסברת הדין המובא בטוש"ע סי' תעה שלא לשוח בין אכילת מצה ובין אכילת כורך בכדי שתעלה ברכת אכילת מצה וברכת אכילת מרור גם לכריכה זו לפי הלל, ואף שאם שח אין לחזור ולברך על הכריכה, לחוש לדברי חכמים שאין מצוה בכריכה, הרי מבואר שלשיטת הלל צריך שתעלה גם ברכת אכילת מצה על הכריכה עכ"פ לכתחילה, ומובן מזה שיש בכורך חיוב מצות אכילת מצה שניה מדרבנן, שע"ז צריך שתעלה הברכה מלבד מצות אכילת מרור לשיטתו שבכדי לצאת חובתו צריך לכורכו עם מצה, ובוודאי צריך שתעלה ברכת אכילת מרור על הכריכה לשיטתו, ואם שח בין ברכת אכילת מרור לאכילת כורך שלא מענין המצוה לפי שיטת הלל צריך לחזור ולברך, מאחר שלא יצא עדיין מצות אכילת מרור לשיטתו, לפי המפורש ג"כ בשו"ע אדה"ז שם, וכן לפי המבואר בפסקא הנ"ל בהגש"פ, אלא שיש לחוש לדברי חכמים כנ"ל.

באם עבר ושח - האם צריך לחזור ולברך

וכן בנוגע לברכת אכילת מצה יש לדון, דמאחר שיצא מה"ת מצות אכילת מצה באכילתו לחוד בזה"ז אף לשיטת הלל, הרי בזמן ביהמ"ק וקרבת פסח היה עליו לקיים אותה מצות אכילת מצה מה"ת בכריכה עם המרור וק"פ בכדי לקיים מצות אכילת מרור כדבעי לפי הלל (וכן ק"פ שבוה יש חילוקי דיעות דלפי הרמב"ם

משמע בפ"ח מהל' חמץ ומצה הלכה ו' וז', שאין צריך בכריכה כמובא בפמ"ג שם וכן בהגש"פ עם לקוטי טעמים ומנהגים שם, ואכ"מ). וא"כ יש מקום לומר שכל זמן שיש עליו חובה לאכול מצה, אם שח בינתיים נחשב כהפסק בין הברכה לתחילת עשיית המצווה אף בזמה"ז, וצריך לחזור ולברך לפי שיטת הגאונים המובא ברא"ש בריש מס' פסחים לגבי הפסק באמצע מצות בדיקת חמץ, והרא"ש חולק עליהם, ובט"ז בריש סימן תלב פסק כמותם שיהיה אסור מדינא להפסיק (אף שאין לחזור ולברך) וכן בש"ע אדה"ז חושש לשיטה הנ"ל שעכ"פ לכתחילה אין להפסיק כלל אפילו בדברי תורה כ"א מעניינים צרכי הבדיקה, וכן פסק הט"ז בסי' תקצב שיש איסור הפסק מדינא בין תקיעות מיושב לתקיעות מעומד מה"ת בתקיעות מיושב, מאחר שיש חובה לתקוע תקיעות מעומד על סדר הפסוקים, כשיטת הגאונים המובא ברא"ש ורי"ף ברי"ש פ"ד דמס' ר"ה, והרי"ף והרא"ש חולקים עליהם.

וכן בשו"ע אדה"ז בסימן תקצב סובר שאין איסור מדינא ואף לכתח"י אין צריך לזוהר אלא מלדבר דברים בטלים ומחלק שם בין הדין דתקיעות שכבר יצא ידי חובתו אלא שיש לתקוע עוה"פ על סדר הפסוקים מד"ס ובין בדיקת חמץ שעדיין חובה עליו לבדוק שאר מקומות, וע"ש וכן הט"ז רוצה לומר בסימן תעה לגבי איסור הפסק בין ברכת אכית מצה לאכית כורך לפי הלל דיש מקום לומר דצריך לחזור ולברך לפי הלל דיש חובה לכרוך המרור עם המצה לקיים מצות מרור בזמן המקדש ולכן יהיה איסור בזמה"ז, דמצד זכר למקדש כהלל יש חובה לכרוך המרור עם המצוה ויש מקום לומר להלל דצריך לחזור ולברך אף על אכילת מצה אם הפסיק לפני אכילת כורך דנחשב שלא גמר חובתו דאכילת מצה ג"כ, ויהיה איסור מדינא.

אבל לפי שו"ע אדה"ז אין איסור בדבר אלא דברים שלא מענייני הסעודה כלל ובדוגמא שיטתו בתקיעת שופר (משא"כ לגבי ברכת על אכילת מרור לשיטת הלל י"ל דחזור ומברך מאחר שלא יצא חובתו כלל אלא דיש לחשוש לשיטת חכמים כנ"ל שלא לחזור ולברך) מאחר שכבר יצא חובת מצה מה"ת אלא שיש חיוב מצה שני מד"ס בכדי לקיים מצות מרור זכר למקדש מד"ס לפי הלל, בדוגמא תקיעת מעומד שצריך לתקוע שנית על סדר הפסוקים, וכמובא ג"כ במ"א בסימן תעה דאין לחזור ולברך ומציין לסימן תקצ"ב לגבי הפסק בין תקיעות דמיושב ותקיעות דמעומד, וכן מציינים הט"ז ומ"א לשיטת הב"ח על הטור שאומר דאינו אלא מצוה מן המובחר שלא להשיח בין ברכת אכילת מצה ומרור לאכילת כורך בכדי שתעלה הברכות על הכורך אף שמדינא לשיטתם אף יצא חובת המרור מד"ס מדינא בלי הכריכה בזה"ז ואין הדין דזכר למקדש לכורכו עם המצה (כשאר קרבן פסח ואין הכריכה בשלימותו) אלא למצוה מן המובחר כמובא ג"כ בפמ"ג וכן בהגש"פ עם לקוטי טעמים ומנהגים.

אלא שבשו"ע אדה"ז וכן בט"ז לא סוברים כמותו כמפורש גם בהגש"פ שם, שהרי לפי הב"ח יש מקום לומר שאף בזמן המקדש להלל אין חיוב לכורכה המצה עם המרור שהפסוק על מצות ומרורים יאכלוה אינו אלא למצוה ולכתחילה כשיטת התוס' בפסחים ובזמה"ז יש לומר שאינו אלא למצוה מן המובחר ולזכר המקדש בעלמא לקיים מצות מרור למצוה מן המובחר לפי הלל אבל עצם המצוה דמרור מד"ס אינו זכר למקדש אלא מצוה מד"ס בזה"ז שתקנו שלא לבטל מצות מרור כולו ולא נאמר זכר למקדש אלא להלל בדין כורך בזמן הזה למצוה מן המובחר ובכדי שיהיה יותר דומה להמקדש שיהיה זכר למקדש מן המובחר הוא שיעלה הברכה של המצה והמרור על הכריכה בדוגמת המקדש שלהלל היו עושים הכריכה

לכתחילה עם ברכה ע"ש. משא"כ לפי הט"ז והשו"ע אדה"ז הרי הכריכה מעכב המצוה שלא יוצאים חובת המרור להלל בזמן המקדש בלי כריכה עם מצה וכן בזמן הזה שתקנו זכר למקדש צריכים לכורכה עם המצה לצאת ידי חובת מרור מד"ס לפי הלל.

חילוק יסודי בין הט"ז ואדמו"ר הזקן בזה

אלא שיש הבדל בין הט"ז לשו"ע אדה"ז, שלשיטת הט"ז הוי דין מרור בגדר מצות מרור מד"ס אלא שתקנו שיהיה באופן של זכר למקדש שלכן תקנו שבאותה מצוה מד"ס של מרור שיאכל המצה בכריכה עם המרור להלל וכל זמן שלא כרך המצה עם המרור הרי לא קיים המצוה מד"ס כדבעי, וכנ"ל שלכן אסור לשוח בין אכילת המצה והמרור ובין הכריכה מדינא כנ"ל לשיטתו במצוות אחרות.

אבל לשיטת אדה"ז וכמבואר ג"כ בלשון ההגדה עם לקוטי טעמים ומנהגים הרי כל תקנת מצות מרור מד"ס לכו"ע הוי מטעם זכר למקדש בזה"ז ובדוגמת המובא במשנה ברפ"ד דר"ה ובספ"ג דסוכה, משחרב ביהמ"ק התקין ריב"ז שיהא לולב ניטל במדינה כל שבעה זכר למקדש, ולכן להלל שבביהמ"ק אין יוצאין ידי חובה אלא בכריכה לשיטות הראשונים (שלא כתוסי) הרי מד"ס לא יוצאין ידי חובה בזה"ז ג"כ במצות מרור מד"ס אלא בכריכה עם מצה שהרי כל מצות מרור מד"ס הוי תקנת זכר למקדש, שלכן חלה ג"כ חובת מצה שניה בגדר מצוה מד"ס (כביאור הנ"ל בהגש"פ) (שלא כשיטת הט"ז שלשיטת הלל שזהו נכלל באותה חובת מצוה מד"ס דמרור שיהיה בכריכה עם מצה לשיטתו מאחר שתקנו שיהיה נעשה המצוה באופן שיהיה זכר למקדש כנ"ל, שלכן חלה באותה מצוה, גם חובת מצה מד"ס) שהרי אינה כלול במצות מרור בזה"ז שכל כולו הוי זכר למקדש לשיטתו ולכן צריך ג"כ שתעלה ברכת אכילת מצה כמו ברכת אכילת מרור על אכילת הכריכה ואין לשוח ביניהם עכ"פ שלא מענין הסעודה, ואין איסור מדינא לגבי ברכת אכילת מצה אף לדברי הלל בכדי לחייבו לחזור ולברך מאחר שכבר יצא חובת אכילת מצה בכריכה הראשונה ואינו אלא חוזר ואוכל מצה שניה מד"ס בדוגמת שיטתו בהפסק בין תקיעות דמיושב לתקיעות דמעומד כנ"ל, משא"כ לגבי ברכת אכילת מרור דלכאורא יהיה אסור מדינא להפסיק ואף לחזור ולברך לפי הלל שהרי עדיין לא יצא חובתו כלל, אלא להלכה נפסק ג"כ דמאחר שלפי חכמים כבר יצא חובת מרור ג"כ, דבוודאי אין לחזור ולברך אם שח, לחוש לדברי חכמים, וגם לא אסרו להפסיק אלא מדברים שלא מענין הסעודה כלל כמפורש בשו"ע אדה"ז שם.

ובזה יומתק ג"כ שבטור לא הדגיש זכר למקדש, לא לגבי מצות לולב מד"ס כל שבעה בסימן תרנ"ח ולא לגבי מצות אכילת מרור מד"ס בסי' תעה דמאחר ששניהם הם מצוה מד"ס, אין להדגיש שהמצוה דלולב מד"ס הוי מטעם זכר למקדש, ולגבי מצות אכילת מרור י"ל דאינו מטעם זכר למקדש כנ"ל לפי הב"ח, אלא במצות כורך להלל מביא דהוי זכר למקדש להדגיש דאינו אלא למצוה מן המובחר לזכר המקדש בעלמא, ולאידך גיסא בשו"ע המחבר אינו מדגיש דהוי זכר למקדש ואף לגבי מצוות כורך, אלא דאומר באכילתו זכר למקדש כהלל, מאחר דלשיטתו לפי הט"ז, אף מצות כורך להלל הוי מצוות מרור מד"ס אלא שתקנו שיהיה באופן של זכר למקדש כנ"ל (והרי בשו"ע אינו מביא הלכות בטעמיהם כידוע) אבל בשו"ע אדה"ז (שמביא הלכות בטעמיהם) מדגיש דכל תקנת מצות מרור מד"ס הוי זכר למקדש ואף לשיטת חכמים, ובמילא אף לשיטת ב"ה דמצוותו בכריכה, ובכל פרטי הדינים המסתעפים מזה, כנ"ל בארוכה.

שיטת הרמב"ם בכהנ"ל

והרי ברמב"ם בהל' לולב פ"ז הל' ט"ו מביא בית המקדש זכר למקדש ולגבי מצוות אכילת מרור מד"ס בהל' חו"מ פ"ל הל"ח אינו מביא אלא שמצוותו מד"ס זכר למקדש, וי"ל ששיטתו הוא דאכילת מרור הוא מצוה מד"ס ואינו מטעם זכר למקדש אלא שמצות כורך הוי תקנה בפ"ע להלל זכר למקדש, וי"ל דהוי תקנה גמורה מד"ס בפני עצמה זכר למקדש ואינה בגדר מצוות מצה ומרור שאף להלל בזה"ז יוצא חובת מצווה מד"ס באכילת מרור בפ"ע אלא שמאחר שזמן המקדש היה עליו חובה בכריכה לקיים מצות מרור ולכן תקנו חכמים זכר למקדש שהיה חוזר וכורך כלשונו שם ואכ"מ. ולכן יש לומר שא"צ שיעלה הברכה על זה כלל.

וכן יש לדון אם צריך הסיבה לשיטתו שלא מוזכר ברמב"ם חובת הסיבה בפ"ז מהל' חו"מ הל"ח אלא בשעת אכילת מצה ובשתיית ד' כוסות, ובפשטות כוונתו לאכילת מצה הראשונה, אלא שמזכיר בכורך לטבול בחרוסת שי"ל שזהו דין במצוות חרוסת דהוי מצוה מד"ס בפ"ע זכר לטיט כשיטת ר"א בן צדוק במשנה וכפי שדן בשיטת הרמב"ם בלקו"ש חל"ב שיחת חגה"פ לגבי שיטת הרמב"ם דמטבל אף המצה בחרוסת ואכ"מ, משא"כ הכרעת הטושו"ע בסי' תעה ושו"ע אדה"ז לאכול כורך בהסיבה או מטעם זכר למקדש כהלל שאכלו בהסיבה שהרי קיים בזה מצות מצה ואף מצוות ק"פ שמצוותו ג"כ בהסיבה דרך חירות כמובא בשו"ע אדה"ז בסי' תעב סעיף י"ד ובסי' תעה סעיף כ', ע"ש. ולגבי חרוסת ג"כ הכריעו כל הפוסקים לאכול בחרוסת ג"כ מטעם הנ"ל זכר למקדש כהלל שיצא ידי חובת מרור באכילה זו אלא שברמ"א איתא בסי' תעה דנוהגין שלא לטבול בחרוסת (שלא שלא תקנו שתי טיבולים בליל הסדר) ומ"מ הכריעו המ"א וט"ז וב"ח ושו"ע אדה"ז לטבול בחרוסת.

יסוד לגדר כורך – לקחת המצה השלישית למצוה

ואולי יש להוסיף מקור לביאור הנ"ל בהגש"פ עם לקוטי טעמים ומנהגים, דהוי אכילת מצה שבכורך מצה שני מד"ס, מזה שמובא בתוס' פסחים קטז, ע"א דלוקחים הכזית מצה שבכורך ממצה השלישית בכדי לעשות מצוה בכל אחד משלשתן וכן מובא ברא"ש בפ' ערבי פסחים סי' ל, וכן מובא בטושו"ע סי' תעה דלוקחין הכריכה ממצה השלישית ובב"ח וט"ז שם מביא טעם הנ"ל.

והרי ברא"ש שם מובא ענין הנ"ל בהמשך המנהג באשכנז וצרפת לאפות הג' מצות מעשרון אחד בדוגמת לחמי תודה ולאפותן אחד אחד ולסמנן איזהו ראשונה ושניה ושלישית ולסדרן בקערה לפי סדר עשיית המצוות שנעשה בכל אחד, הראשונה והעליונה לברכת המוציא והשניה לאכילת מצה ממהפרוסה האמצעית, והשלישית התחתונה למצוות כורך, דכיון דתיקן שלש מצות כל חדא נעביד בה מצוה ומסיק דאם החליף ושינה הסדר לא עיכב ע"ש.

ובשו"ע אדה"ז אינו מפורש בסי' תעה לקחת כורך ממצה השלישית וכן אינו מביא שם מנהג הנ"ל שברא"ש שם אלא בסי' תנח ומאריך שם ביותר בהרבה פרטים המובא שם מפוסקים אחרים שדנים

במנהג הנ"ל (שאינם מובאים ברא"ש וטור ורמ"א אלא בקיצור מאחר שאינו מעכב כלל כנ"ל ואינו נוהג בזמנינו כדאיתא בנר"כ על אתר) מטעם אין מעבירין על המצות.

ואף שמסיים בסעיף ט"ו וכל הדברים האלו אינו אלא מנהג וזריזות לכתחילה אבל מעיקר הדין א"צ ליזהר כלל בכל הדברים האלו ע"כ. ומכ"ז רואים שאף למצוות כורך ישנה חשיבות מצות מצה. והוי סיוע ומקור לביאור הנ"ל בגדר המצה דכורך דהוי מצה שניה במצוה מד"ס. כנ"ל.

ואף שמובא ג"כ בטור דלוקחים ממצה שליטת ומציין הב"ח לטעם הנ"ל, וכן בשו"ע המחבר ומציין הט"ז לטעם הנ"ל ג"כ בכדי לעשות מצוה בשלשתן, הרי י"ל שאף לשיטת הטור לפי ביאור הב"ח דאינו אלא למצוה מן המובחר, י"ל דהוי מצוה מן המובחר במצות מצה ומרור לעשותם באופן שנעשה במקדש להלל שיוצא ידי חובת מצה ומרור בכריכה ועם ברכת המצות כנ"ל, וידוע בשיחות כ"ק אדמו"ר בכ"מ בהבדל בין הלשון מצוה מן המובחר ובין הלשון הידור מצוה כמבואר בלקו"ש ח"כ חנוכה, ובהע' 14 שם. ובלקו"ש חכ"ז חגה"פ סעיף ה', ובלקו"ש חט"ז בשלח (ד) סעיף ח' דבמצוה מן המובחר, פירושו שנתוסף בחפצא של המצוה וקימו שנעשה המצוה עצמה מן המובחר, משא"כ הלשון הידור המצוה הוא בהגברא שמהדר במצוה ע"ש.

וכן בנוגע המובא בשו"ע המחבר לפי ביאור הט"ז דהוי אכילת מצה שבכורך מחובת המצוה מד"ס שכולל אכילת מצה באותה תקנת מצוה מד"ס שיהיה נעשה המצוה כדבעי באופן שיהיה זכר למקדש, ומאחר שנעשה בהכרח לקיום חובת המצוות הרי יש לזה חשיבות המצוות כידוע בריבוי שיחות המדובר במכשירי מצוה שיש לזה חשיבות מצוה, כמובא בלקו"ש ח"י"ז אחרי (ב) סעיף ה', ובלקו"ש שם קדושים (ד) סעיף ד' ועוד.

אלא שלפי שיטת שו"ע אדה"ז במצות מרור מד"ס הוי כולו תקנת זכר למקדש, והרי מצות מצה אינו בגדר הנ"ל אלא שלפי הלל הרי צריך לאכילת מצה בכדי שיתקיים הזכר למקדש כהלל ואינה מאותה מצוה מד"ס שכל כולו הוי תקנת זכר למקדש. וע"ז צריך לחדש דחלה על אכילת מצה הנ"ל חיוב מצוות מצה שניה מד"ס, שמשום זה צריך ג"כ שתעלה ברכת מצוות אכילת מצה על מצה שבכורך, שעפ"ז יש לה ג"כ חשיבות מצוה לגבי ענין הנ"ל שבכל אחד משלושת המצוות יהיה נעשה מצווה, ולפי כל הגדרים של מצוות המבואר בסימן תנח, שלכן מאריך שם בכל הפרטים המבוארים שם, אף שאינם מעיקר הדין כבסיום דבריו שם, משום שבזה מתבטא החשיבות שבמצוות מצה שניה הנ"ל. והרי זהו סיוע לביאור הנ"ל בהגש"פ לפי שו"ע אדה"ז ודו"ק.

עפ"ז ביאור מנהג חב"ד באמירת מצה זו, מרור זה

ובזה יובן בדא"פ מנהג חב"ד בליל הסדר, דאף דמבואר בסי' תעג סעיף מה בשו"ע אדה"ז ע"פ הגמרא בפסחים דף קטז, ע"ב ובטושו"ע שם סעיף ז, דכשיגיע למצה זו בהגדה, צריך להגביה המצה ויש להגביה האמצעית הפרוסה שבה יוצא יד"ח דלחם עוני וכן במרור זה צריך להגביה המרור וכן איתא בהגדה של סידור אדה"ז, הרי מובא בהגדה עם לקוטי טעמים ומנהגים שם דמנהג בית הרב לאחוז המצה השניה והשלישית ולהניח ידיו על המרור והכורך, וכן נוהגים.

ועפהנ"ל י"ל שמאחר שהמצה שבכורך נחשב מצה שניה מד"ס וכן המרור שבכורך הוא באותו גדר של מצות מרור מד"ס בזה"ז דכל התקנה שבמרור מד"ס הוי מטעם זכר למקדש וכן בהמשך לזה ע"פ שו"ע אדה"ז, ולכן אוחזים במצה השניה של אכילת מצה מה"ת עם המצה השלישית של כורך, שזהו מצה שניה מד"ס, וכן מרור שבכורך דהוי זכר למקדש כהלל ושייכים זל"ז המצה שני' שבכורך מד"ס עם אכילת מצה מה"ת וכן אכילת מרור שבכורך עם מצות אכילת מרור מד"ס מטעם זכר למקדש כנ"ל.

בענין "שני כוחות באדם אחד" (שבת ה, א)

הרב שלום דוד גייסינסקי

ר"מ ומשיב ביישיבת תומכי תמימים - 770

לזכות ולעילוי נשמת הרב החסיד התמים ר' ישעי' זושא ז"ל ווילהעלם מנהלה הרוחני ד"מתיבתא אהלי תורה" למעלה משלשים שנה.

בין ריבוי המעשים טובים שפעל ועשה, עסק במרץ ב"פיקוח נפש" ממש ובזכותו נתקבלו ונשארו עשירות בחורי חמד בכותלי הישיבה שבלעדו היו ח"ו במצב של "פירות הנושרין".

זכו בחורים אלו לילך מחיל אל חיל ולהקים דור ישרים של חסידי וירא-שמים בתכלית וכו"כ מהם אף זכו לעלות להיות שלוחיו של כ"ק אדמו"ר "נשיא דורנו משיח צדקנו".

אשרי חלקו וגדול זכותו של הרב ווילהעלם ז"ל. יהי זכרו ברוך.

(א) [להעיר שלרש"י הדיוק הוא "עקר הוא וחטפו מהו" ודוק. אך לר"ח לכאורה הי' מספיק לומר "ונעקר ממקומו וכו'"].

(ב) ולכאורה קשה, דאף שאכן יש לחלק בין היכא דנעשית ההנחה מכח הזריקה להיכא דההנחה נעשית מכח נוסף, מ"מ מאי שנא מכל מעביר ד"א ומכל מוציא ומכניס, ששתי הכוחות והפעולות מצטרפות.

(ג) עד"ז קשה קושיית הרש"ש מהכותב שתי אותיות. ואין זה שייך לביאור הרבי (לקו"ש ח"ז פ' מצורע) לעיל ג ע"א שיש חילוק עצמי בין חצי שיעור לחצי מלאכה (ושעקירה בלי הנחה אין לה שום איכות וסרך של מלאכת הוצאה, ומותרת מה"ת, דחצי שיעור הרי הוא אסור מחמת שיש לו אותה האיכות של שיעור שלם), דהרי כאן המדובר בצירוף שתי פעולות של הוצאה, העקירה וההנחה, שעשה שתיהן.

(ד) והנראה בזה פשוט ע"פ ביאור תוס' הרא"ש בחקירתו של ר' יוחנן, שר' יוחנן בעצם חוקר בטעם הפטור של שני בני אדם כשהשני חטפו לפני הנחתו, אם הוא משום שביטל וסתר פעולת העקירה של הזריקה, "דהויא לה עקירה קמייתא בלא הנחה", וכמו שפירש"י כמה פעמים, דוק ותשכח, ופטור הזה שייך גם באדם אחד, או מטעם הפטור של שנים שעשאוהו, והפטור הזה לא שייך באדם אחד.

(ה) אשר לכן אין לדמות ה"שני כוחות" בנידון דידן שהפעולה השני' סותרת ומנגדת לפעולה הראשונה, ל"השני כוחות" במעביר ד"א ומוציא ומכניס ובכותב ב' אותיות, דהתם הרי שתי הפעולות מסייעות ומחזקות אחת להשני' ולכן הן מצטרפות.

ו) והנה מה שהרא"ש נטה לפי הר"ח על יסוד פסק הגמ' לקמן צו, ב שנתכוין לזרוק ח' זרוק ד' חייב, לא יכולתי להולמו דהרי בגמ' שם מפורש איפכא שאכן פטור, עיי"ש ברש"י ותוס'. שוב ראיתי פסק הרא"ש בב"ק פרק ב' סי' טו שאכן חייב, ומובן שהרא"ש מפרש הגמ' לקמן דלא כרש"י ותוס'.

ובגוף דבר זה (שנתכוין לזרוק ח' זרוק ד' ונח אחר ד') פשוט שזה תלוי בהחקירה האם העקירה וההנחה הן רק תנאי והעיקר הוא העברת ד"א ברה"ר ואכמ"ל.

ז) והנה יש להעיר טובא בפי' הר"ח:

1 - למה דייק ר' יוחנן להוסיף "ונעקר הוא ממקומו וחזר וקבלו" (ולא "ונעקר ממקומו וחזר וקבלו")? כנ"ל ראשית דברינו.

2 - הרי רב אדא בר אהבה קובע בנידון (חקירת ר' יוחנן) דאיירי שיש כאן "שני כחות באדם אחד", ולכאורה לפי הר"ח אין כאן "כח שני" דהרי לא "חטפה"?

3 - ביחוד צ"ע המשך האיבעיא "או דילמא כאדם אחד דמי ופטור", ומפרשים התוס' "דהוי כמו שנתן מימינו לשמאלו, דאע"פ שהעבירה ד' אמות פטור". והדברים תמוהין לכאורה עד למאוד, דהרי כאן גופו זו וקבל החפץ והנחת גופו הרי הוא כהנחת חפץ? וכי נגרע הדבר מחמת שהחפץ יצא מגופו ושוב קיבלו?

ואוא"ל ביחס להערה השלישית, שמירי שנעקר ממקומו וקבלו בידו מחוץ לד' אמות (ממקום הזריקה) אך גופו עדיין לא יצא מתוך ד"א שבהן עמד (בעת הזריקה), והוה כמעביר מימינו לשמאלו (דידו בתר גופו גרירא) דהרי גופו עדיין בתוך הד"א.

ברם, לפ"ז יוצא (לאור חקירת ר' יוחנן) שבאם הדבר נעשה כן בשני בני אדם, היינו, שאדם א' נעמד בתוך ד"א של הזורק והוציא ידו וקבל החפץ מחוץ לד"א (איפה שהי' צריך להיות נח מכח הזריקה), הזורק חייב, והדבר צריך תלמוד.

ח) והנה העיר הת' יעקב שי' מזרחי שכנראה רש"י מהסס לפרש כפירושו ומהלכו של ר"ח יען שלשיטתו אזיל (ג, סע"א) שיד האדם נחשבת כמקום בפני עצמו ולא גריר בתר גופו (מתאים לסתימת לשונו בהמשנה: "או שנטל מתוכה והוציא החפץ והניח בר"ה, דעביד לי' עקירה ברה"י והנחה ברה"ר" וכדדשו בזה רע"א והשפ"א ועוד ואכמ"ל), אי לזאת מסתבר שרש"י אכן יחייב במעביר מימינו לשמאלו, אך הר"ח והתוס' לשיטתם שסברי שידו בתר גופו גריר.

שיטת הרמב"ם בתרי מימרא דר' יוחנן

"הי' טעון וכו'", "המפנה חפצים וכו'"

(שבת ה, ב)

(א) יעויין ברמב"ם יג, ח דשבת (ובמ"מ שם): "אפילו יצא ונכנס כל היום כולו עד שיצא היום פטור, לפי שעקר ולא הניח", והיינו שמפרש שחידושא דר' יוחנן במימרא הא' הוא דלא אמרינן כבן עזאי שמהלך כעומד שתחשב הנחה של חיוב (אף שעשה עקירה רגילה של איסור על מנת לצאת) "עד שיעמוד" (ולא כפירש"י "עד שיעמוד ואח"כ יעקור עצמו לצאת").

ולשון הגמ' בביאור דברי ר' יוחנן "קמ"ל שלא היתה עקירה משעה ראשונה לכך" (ע"פ הלשון "הי' טעון" וכמבואר ברש"י ותוס' הרא"ש) יתבאר אי"ה בסמוך אותיות ד', ו' (שני מהלכים לדעת הרמב"ם).

(ב) ומימרא הב' דר' יוחנן ד"המפנה חפצים כו' ונמלך עליהן להוציאן פטור שלא היתה עקירה ראשונה לכך" מפרש הרמב"ם פרק יג, יד דשבת (ובמגיד משנה שם) שמדובר שעשה אח"כ הנחה רגילה ואעפ"כ פטור שלא היתה כאן עקירה של איסור. והיינו דמימרא הא' של ר"י מחדש שפטור דאין כאן הנחה ומימרא הב' דר"י מחדש שפטור שאין כאן עקירה.

(ג) והא דמבואר בגמ' שאף הפטור דמימרא הא' דר' יוחנן הוא משום "שלא היתה עקירה משעה ראשונה לכך", (ע"פ הלשון "הי' טעון"), מבאר הלחם משנה שאיה"ג והרמב"ם רק למד הדין מתוך דברי ר' יוחנן, וכמבואר דעת הרשב"א שבתוס' ד"ה "בשלמא" שר' יוחנן על כרחין לא סובר דמהלך כעומד.

(ד) ברם:

(1) מלשון הרמב"ם יג, ח דשבת הנ"ל) מוכח ברור שמפרש דברי ר' יוחנן "אפילו יצא ונכנס כל היום כולו פטור" שהיינו משום ד"לא הניח" והילוך לבד (ברשות האחרת) לא סגי, וכסתימת סיום דברי ר' יוחנן "עד שיעמוד", ודלא כפירש"י שכוונת ר' יוחנן היא "עד שיעמוד (מעקירת היתר) ואח"כ יעקור עצמו לצאת".

(2) הרי המגיד משנה מציין שם לר' אבין משמ"י דר' יוחנן, ונראה ברור הטעם לזה משום דמימרא דר' אמי בשם ר' יוחנן ("המפנה חפציו וכו'") לא מוכח אלא שאין מהלך כעומד לשווא הנחה שתחשב העקירה (של איסור) דבתרה עקירה, אך עדיין לא הייתי יודע שאפי' אחרי עקירה של איסור אין ההילוך חשוב הנחה וגמר ההוצאה, ורק מדין ר' אבין שמייירי (להרמב"ם) שעשה עקירה של איסור ו"יצא ונכנס כל היום כולו ולא הניח", אפשר להוכיח שמהלך לאו כעומד אפי' לא לשווא הנחה שבתר עקירה (רגילה של איסור) הנחה.

[והסברא לחלק בין הנחה דבתר עקירה (רגילה) להנחה להחשיב העקירה דבתרה עקירה, מבואר בגמ' לעיל ד, ב "ודילמא הנחה הוא דלא בעיא (מקום דע"ד) הא עקירה (כן) בעיא" (מקום דע"ד) (עי' רשב"א שם). וכן מבואר לעיל בסמוך "מים ע"ג מים היינו הנחתן" ומפרש רש"י שהחידוש הוא "היינו הנחתן (גם) תהוי עקירתן (שאח"כ) עקירה", אבל ביחס לעצם הנחתן של המים פשיטא ד"היינו הנחתן" (ראה חזון יחזקאל כאן).

וכן מוכח שיטת הרמב"ם, דבפרק יג, ד דשבת פסק: "אם היו הפירות צפין על פני המים והוציאם שהוא פטור", אך בפרק יד, כג דשבת פסק בור מלא מים וזרק בו חפץ חייב, הרי דלענין הנחה הוי הנחה אף ע"ג

מים אך אינה חשובה הנחה שתחשב עקירת הפירות דבתרה עקירה, וראה מפרשים כאן ומהרש"א לעיל ג, א ד"ה עקירת גופו.

ויעוין גם חתם סופר בסוגיין ד"ה הי' טעון, שאביי למד בק"ו שאם רבה מצריך "הנחה שאחר עקירה (ב) עומד לפוש דוקא, הוא הדין וכל שכן (ש)הנחה שממנה (ואחרי") תהי' עקירה שצריכה שתהי' בעומד לפוש דוקא".

נוסף לכל זה יובא לקמן בסמוך בשם החתם סופר עוד סברא לחלק בין כשהיתה עקירה הראשונה במחשבת היתר שאז יש מקום לומר שכדי לבטלה צריכים דוקא עמידה לפוש אף לבן עזאי, להיכא דעקירה הראשונה היתה כבר לאיסור שאז מספיק לבן עזאי הליכה לבד ברשות האחרת].

הרי מכל זה מוכרח שהרמב"ם והמגיד משנה מפרשים שב' המימרות דר' יוחנן מיירי בתרי דינים וחידושים שונים ודלא כהלחם משנה.

ה) והנראה לומר בדעת הרמב"ם ע"פ המבואר בחת"ס שקושיית הגמ' "והא אמרה ר' יוחנן חדא זימנא" היא אך ורק אחר שהובא דינו דאביי דעמד לפוש על יסוד דברי רבה, וכדיוק לשון אביי "מדאמר מר", עיי"ש בחת"ס.

והיינו שהרמב"ם סובר כהרשב"א שבתוס' דר' יוחנן לא סובר כבן עזאי, ולכן מפרש הרמב"ם את כוונת מימרא הראשון דר' יוחנן שבא לשלול את דינא דבן עזאי שמהלך כעומד וכפי שנת"ל באריכות, אך אביי (וכן דעת הרי"ף) שפוסק שר' יוחנן מסכים עם בן עזאי (ושלכן הוכרח ר' יוחנן לומר לקמן ו, א שבן עזאי מודה דמושיט וזורק מרה"י לרה"ר דרך כרמלית חייב כמו שמבאר הרי"ף את דעת הרי"ף) לכן מפרש אביי (וכן היא דעת הרי"ף בסוגיין ורש"י בפרק אלו נערות המובא לקמן בסמוך) שאא"ל שמימרא הא' דר' יוחנן מיירי בשעקר על מנת להוציא ולא עמד ובה לשלול את דעת בן עזאי, כי אם שבא לחדש שהיכא דעקירה הראשונה לא הי' לאיסור אז צריכים עמידה (לפוש) אף לבן עזאי כדי לבטל עקירה של היתר, עי' בחת"ס, ושם, שחולקים הרמב"ם והרשב"א שבתוס' נגד אביי והרי"ף ורש"י בביאור תירוץ הגמ' בפרק אלו נערות (לא, ב) שהברייתא שם דהגונב כיס בשבת והוציאו חייב סקילה על ההוצאה ו(ממון) אף על הגניבה היא בשיטת בן עזאי, וחולקים האם מיירי שהגב"י הכיס על מנת להצניעו על דרך המקרה דר' יוחנן בהמפנה חפציו וכו', שאז יוצא שבן עזאי פליג על ר' יוחנן שפותר בכה"ג על איסור שבת (דעת הרמב"ם והרשב"א שבתוס' וכן מפורש בר"ן על הרי"ף עיי"ש), או שמדובר שהגב"י הכיס ע"מ להוציאו אבל בע"מ להצניעו גם בן עזאי יסכים לדינא דר' יוחנן שאינו חייב על איסור שבת עד שיעמוד (לפוש) כדי לבטל מחשבתו הראשונה (דעת אביי והרי"ף ורש"י שם).

וממשיך החת"ס לבאר שהרמב"ם והרשב"א שבתוס' סברי שמוכרחים לפרש רק באופן שהגב"י ע"מ להצניעו, (דהם סברי ש)אם הגב"י הכיס ע"מ להוציאו הרי אף לבן עזאי הי' פטור, דסוף סוף (אף שלבן עזאי עשה כמה עקירות והנחות בינתיים) הרי ההגבהה היתה לצורך הנחה, וכמו המגב"י חלב ע"מ לאוכלה שהדין הוא שפטור על החלב כשהגבהה צורך אכילה היא וד"ל.

ו) אי לזאת, לדעת הרמב"ם והרשב"א שבתוס' הרי שפתי הש"ס בפרק אלו נערות ברור מללו ששיטת בן עזאי לא עולה בקנה אחד עם שיטת ר' יוחנן ושכן עזאי סובר שאף העוקר עקירת היתר בכוונה ובמחשבה לפנות חפציו ונמלך במחשבתו להוציאן והוציאן חייב על עקירה חדשה והוצאה של איסור יען דמהלך כעומד מספיק לבטל עקירה הראשונה שהיתה בכוונת ומחשבת היתר ושתחשב כהנחה ועמידה רגילה שתהא עקירה שאחרי' כעקירת חפץ יציב ונח.

וממילא, שלהרמב"ם והרשב"א שבתוס' פליג סתימת הש"ס בפרק אלו נערות על שיטת אביי בסוגיין, היינו שסתימת הש"ס בפרק אלו נערות סובר שאי אפשר להתאים בשום פנים ואופן את שיטת בן עזאי עם דינא דר' יוחנן, ושלעולם אין בן עזאי סובר כר' יוחנן אף במפנה חפציו מזוית לזוית ונמלך כו', ועל כן (היות שלסתימת הש"ס בכתובות פליג בן עזאי על ר' יוחנן) אין עוד שום סיבה לדחוק ולפרש את מימרא הא' דר' יוחנן שלא כפשוטו וודאי שסתימת הש"ס בכתובות אכן מפרש מימרא הא' דר' יוחנן כפשוטו שר' יוחנן פוטר אף אחר עקירה של איסור כל זמן שלא עמד ברשות האחרת, וההילוך שם לבד לא סגי, ושלעולם אין ר' יוחנן סובר כבן עזאי אף בשעקר עקירת איסור; אך אביי בסוגיין שפתי ברור מללו שר' יוחנן אמר דינו (שהליכה לבד לא סגי) אך ורק ב"שלא היתה עקירה משעה ראשונה לכך" כגון שעקר בהיתר אוכלין ומשקין או חפצים להוליכן מזוית לזוית בבית ונמלך להוציאן, שרק אז פוטר ר' יוחנן "עד שיעמוד ואח"כ יעקור עצמו לצאת" ואף בן עזאי סובר כן, ואביי מפרש את האוקימתא שבפרק אלו נערות שהברייתא (שם) כבן עזאי, בהגביהו ע"מ להוציא, וכפירש"י שם, ושאר ר' יוחנן סובר כן.

ועל כן, למהלכם (סתימת הש"ס בכתובות סובר שבן עזאי ור' יוחנן פליגי וממילא שההלכה היא כר' יוחנן ולא כבן עזאי), פוסקים הרמב"ם והרשב"א שבתוס' כסתימת הש"ס (בכתובות) שההלכה היא כר' יוחנן ולא כבן עזאי, ודלא כאביי בסוגיין.

ז) אך הרי"ף מפרש כרש"י (בפרק אלו נערות) שגם סתימת הש"ס (שם) סובר כאביי בסוגיין שאפשר להתאים בן עזאי עם ר' יוחנן (שהעוקר אוכלין ומשקין וחפצים בכוונה ובמחשבה של היתר להוליכן מזוית לזוית בבית ונמלך והוציאן פטור עד שיעמוד לפוש ויעקור) וממילא שההלכה היא כבן עזאי שמי שעקר על מנת להוציא הנה מיד שיצא חייב אף בשלא עמד דמהלך כעומד דמי, ולאידך גיסא המוציא מרה"י לרה"ר דרך כרמלית פטור דמהלך כעומד דמי.

מזכרת הגיטין של הגאון הרב דוב בער אפפעלמאן זצ"ל

הרב שלום דוב בער שוחאט

דומ"צ כביד"צ אגודת הרבנים דארה"ב וקנדה

וראש הכולל להוראה מעשית ד'קראון הייטס

הקדמה

א. תולדות חייו (מתוך ספר תולדות אנשי שם):

נולד בשנת תר"ן ביאנאווא (פלך גראדנא פולין) לאביו הרב ר' אהרן ז"ל, למד בישיבות המפורסמות: לומזה, נובהרדוק, סלבודקה, מיר, כולל קובנה. נתחנך אצל הגאונים: ר' אליעזר שוביץ, ר' יוזל, ר' משה מרדכי אפשטיין, ור' אליהו ברוך קמאי זצ"ל. נסמך להוראה בשנת תער"ב ע"י הגאונים: ר' אליעזר ממינסק, ר' שמואל לנדוי מלוסק, ר' משה מרדכי אפשטיין, ר' ישראל ניסן קארק, ור' חיים עוזר גרודזענסקי ז"ל. שימש ברבנות בכמה קהלות חשובות בפולין. משנת תרע"ג-פ"א רב באורעטשע פלך מינסק. בתרפ"ב הגיע דארה"ב ונתקבל לרב ומנהיג רוחני בביהכנ"ס "חברה תהלים כתר ישראל" בברוקלין נ.י. הרב אפפעלמאן הנו עסקן ציבורי פעיל, לוקח חבל פעיל בכמה מוסדות חשובים, חבר ועד הפועל של אגודת הרבנים דארה"ב וקנדה, חבר ועד"פ של ועד הרבנים דניו יורק רבתי [ע"כ מספר תולדות אנשי שם חלק א' ע' 4]. נלב"ע ביום ז' כסלו תשכ"ה ומנ"כ בעיר עלמאנט, נוא יארק.

ב. מזכרת הגיטין דלפנינו

בהשגח"פ אנה ה' לידי באחרונה (ע"י הר"ר ישראל ש"י מזרחי) אוסף של כ"ז גיטין שנכתבו בבית-דינו של הגאון הנ"ל בעת שבתו על כס הרבנות בשכונת בראנזוויל, נ.י., ומהם נמצאנו למדים כתיבת כו"כ שמות באנגלית, ועוד דינים בכתיבת השמות. הגיטין נכתבו ברובם על קלף (ולא על נייר כנהוג) בכתיבה יפה ובהירה.

לעילוי נשמת ידידי, האי גברא רבא הרה"ג הרה"ת הרב ישעי' זוסיא ווילהעלם ע"ה, איש אשכולות ובקי בכל מכמני התורה, אשר ספרו הראשון שיצא לאור ונתקבל בכל קצויה תבל הוא ספר "זיו השמות" בדיני ומנהגי קריאת שמות לילדים וכו', הנני בזאת להציג בפניכם את הגיטין הנ"ל בב' חלקים: חלק א' והוא "מזכרת הגיטין" לפי התאריכים בהם נכתבו, וחלק ב' והוא רשימת "שמות גיטין בלע"ז", נסדרו לפי סדר כתיבתם בשפת האנגלית.

חלק א': מזכרת הגיטין

- (1) כ"ד חשון תש"ח: יהודה המכונה ליב דמתקרי לואי בן יוסף המכונה יאסל / שרה המכונה סערא בת שבתי המכונה שעפסיל.
- (2) ב' תמוז תש"ח: יהושע המכונה העשיל דמתקרי הערבערט בן בנימין יוסף הלוי דמתקרי אלטר / פיגא פערייל דמתקריא פלארענס בת משה יהודה דמתקרי ליב ודמתקרי לואיס.
- (3) כ"ח אייר תש"ט: משה המכונה מאריס בן דוד המכונה דיוויד / קילא דמתקריא קיטי בת אביגדור יוסף המכונה דזשאו.
- (4) י"ח אייר תש"ט: דוב המכונה בער והמכונה בעני בן משה המכונה מאריס / חנה מריס המכונה מעי בת חיים המכונה היימאן.
- (5) כ' כסלו תש"י: יצחק המכונה אורווינג והמכונה איזי בן יעקב המכונה דזיקאב / רבקה המכונה איווא בת אהרן המכונה הערי.
- (6) י"ח אלול תשי"ד: גדליה המכונה דזשארדזש בן יואל / חוה המכונה עוועלין בת צבי המכונה הירש דמתקרי קארל.
- (7) כ"ג אדר תש"ז: מיכל דמתקרי מייקל בן אברהם / סאסיא דמתקריא סאפיא בת פרץ.
- (8) כ"ה תשרי תשי"ח: אברהם בן ליב דמתקרי ליבוש / יוטא לאה דמתקריא דזודיט לי בת יעקב דוב הכהן המכונה יעקב בער והמכונה בערנארד.
- (9) י"א אדר תשי"ח: יוסף המכונה דזשאסעף בן יעקב אליעזר / סימא פיגא דמתקריא סיליא בת יעקב.
- (10) כ"ג ניסן תשי"ח: יוסף חיים המכונה יאסיל והמכונה דזא בן אברהם אבא דמתקרי אבא / אסתר בת יעקב.
- (11) כ"ג סיון תשי"ח: מרדכי צבי דמתקרי מרדכי הירש דמתקרי מייקל בן יצחק המכונה טשארלס / דבורה המכונה דארא בת דוד המכונה דיוויד.
- (12) כ"ג תמוז תשי"ח: דוב המכונה בער והמכונה בערי בן יעקב ליבש המכונה דזשיי והמכונה לי / מריס נחמה המכונה מעריאן בת יעקב המכונה דזשיק.
- (13) ט"ז אלול תשי"ח: שלמה המכונה סעמיועל בן חיים המכונה היימן / גרונא דמתקריא דזשיין בת חיים המכונה היימן.
- (14) כ"ו אלול תשי"ח: יעקב ישראל המכונה דזשעק בן זלמן דמתקרי סעם / חנה רשקא דמתקרי ראוז בת צבי המכונה הירש והמכונה הערי.

(15) כ' טבת תשי"ט: שמואל המכונה סעמיועל בן יואל המכונה דזשוליוס / גיטל דמתקריא גוירטרוד בת בצלאל המכונה סעמיועל.

(16) כ' שבט תשי"ט: משה המכונה מאריס בן נתן דמתקרי נטע / לאה המכונה לינא בת סענדר דמתקרי סיימן.

(17) כ"א אדר א' תשי"ט: אליה ליב דמתקרי אלבערט בן יעקב המכונה דזשיקאב / רחל המכונה רוט בת עזריאל זאוויל דמתקריא איזידאר.

(18) כ"ט אדר תש"כ: אליהו דוב המכונה עליס דמתקרי אליה בער בן מרדכי יואל / מינציא דמתקריא מיני בת חיים המכונה היימן.

(19) י"ט אייר תש"כ: ישעיה משה המכונה מאריס בן שמואל המכונה סעם / פערל דמתקריא פאלין בת דמתקרי סעם.

(20) י"ז תמוז תש"כ: העשיל דמתקרי הערי בן ישעיהו המכונה סעמיועל / חיה מאטלא דמתקריא מאטיא ודמתקרי מיריאם בת ראובן המכונה רובין.

(21) י"א אב תש"כ: שמואל המכונה סאל בן יעקב המכונה דזעק / חיה דריזל דמתקריא חיה המכונה קלעיר בת הערי.

(22) כ"ג שבט תשכ"א: הירש מיכל דמתקרי העראלד בן דוב הכהן הכונה בעריל והמכונה בעני / חנה רחל המכונה ענא והמכונה ען בת ליב דמתקרי לואיס.

(23) ט"ו סיון תשכ"ב: רפאל המכונה ראלף בן שלמה המכונה סעם / צירל שבע דמתקריא צירל דמתקריא סילוויא בת אברהם הלוי.

(24) כ"ו כסלו תשכ"ד: בנימין המכונה בען בן צבי המכונה הירשל והמכונה הערי / הינדא דמתקריא העלען בת יוסף המכונה דזשאוסעף.

(25) ה' שבט תשכ"ד: רובין וויליאם בן תנחום המכונה טיאדאר / דבורה מירל דמתקריא מערילין בת אברהם הכהן המכונה איברעהעם.

(26) ד' תשרי תשכ"ה: חיים המכונה סיימן בן משה / מינצא בת חיים.

(27) כ"ח חשוון תשכ"ה: יעקב המכונה דזשעק בן יצחק / ציונה בת שלמה המכונה סאל.

חלק ב': שמות גיטיין בלע"ז

הערה כללית: ליד כל שם נכתב מספר הגט ממנו נלקחו השמות.

Claire – (21) קלעיר	Jake – (12) דזשיק	שמות אנשים :
Dora – (11) דארא	Jay – (12) דזשיי	Abraham – (25) איברעהעם
Eva – (5) איווא	Joe – (10) דזא	Albert – (17) אלבערט
Evelyn – (6) עוועלין	Joe – (3) דזשאו	Ben – (24) בען
Florence – (2) פלארענס	Joseph – (24) דזשאוסעף	Benny – (22, 4) בעני
Gertrude – (15) גורטרוד	Joseph – (9) דזשאסעף	Bernard – (8) בערנארד
Helen – (24) העלען	Julius – (15) דזשוליוס	Berry – (12) בערי
Jean – (13) דזשין	Lee – (12) לי	Carl – (6) קארל
Judith – (8) דזודיט	Louie – (1) לואי	Charles – (11) טשארלס
Katie – (3) קיטי	Louis – (22, 2) לואיס	David – (11, 3) דיוויד
Lee – (8) לי	Michael – (11, 7) מייקל	Ellis – (18) עליס
Lena – (16) לינא	Morris – (19, 16, 4, 3) מאריס	George – (6) דזשארדזש
Marianne – (12) מעריאן	Ralph – (23) ראָלף	Harold – (22) העראַלד
Marilyn – (25) מערילין	Reuben – (25, 20) רובין	Harry – (23, 21, 20, 14, 5) הערי
May – (4) מעי	Sam – (23, 19, 14) סעם	Herbert – (2) הערבערט
Minnie – (18) מיני	Samuel – (20, 15, 13) סעמיוועל	Hyman – (4) היימאן
Miriam – (20) מיריאם	Simon – (26, 16) סיימן	Hyman – (18, 13) היימן
Pauline – (19) פאלין	Sol – (27, 21) סאל	Irving – (5) אירווינג
Rose – (14) ראוז	Theodore – (25) טיאדאר	Isidore – (17) איזידאר
Ruth – (17) רוט	William – (25) וויליאם	Izzy – (5) איזי
Sarah – (1) סערא	שמות נשים :	Jack – (21) דזעק
Sophia – (7) סאפיא	Anna – (22) ענא	Jack – (27, 14) דזשעק
Sylvia – (23) סילוויא	Anne – (22) ען	Jacob – (5) דזיקאב
	Cilia – (9) סיליא	Jacob – (17) דזשיקאב

Phone Dickens 2-1356

הרב ד. ב. אפפערלמאן

Rabbi D. B. Appelman

401 HERZL STREET
BROOKLYN 12, N. Y.

ב"ה זאלד דער גאנצער וועלט יאמ' אירע שיע
איר גאנצער וועלט אירע אירע אירע אירע

ימים וועלן אירע אירע אירע אירע
אירע אירע אירע אירע אירע אירע
אירע אירע אירע אירע אירע אירע
אירע אירע אירע אירע אירע אירע
אירע אירע אירע אירע אירע אירע

האירע אירע אירע אירע אירע אירע
אירע אירע אירע אירע אירע אירע

אירע אירע אירע אירע אירע אירע
אירע אירע אירע אירע אירע אירע

אירע אירע אירע אירע אירע אירע

אירע אירע אירע אירע אירע אירע

אירע אירע אירע אירע אירע אירע

דף קביעת שמות בכת"י הרב המסדר בו כתב שמות המגרש והמתגרש לגט מס' 25

באחד בשבת בחמשה ימים לירח שבט שנת חמשת אלפים ושבע מאות ועשרים וארבע
 לבריאת עולם למצין שאצו מצין כאן בברוקלין מתא דיתבא על כף ימא ועל צהר
 איסט ריווער ועל מי צהרות אצא רובין וויליאם בן תנחום המכונה טיאדאר העומד
 היום בברוקלין מתא דיתבא על כף ימא ועל צהר איסט ריווער ועל מי צהרות
 צביתי ברעות נפשי בדלא אניסצא ושבקית ופטרית ותרוכית יתיכי ליכי אצת
 אצתתי דבורה מירל דמתקריא מערילין בת אברהם הכהן המכונה איברעהעם
 העומדת היום בברוקלין מתא דיתבא על כף ימא ועל צהר איסט ריווער ועל מי צהרות
 דהוית אצתתי מן קדמת דנא וכדן פטרית ושברית ותרוכית יתיכי ליכי דיתוויין רשאה
 ושלטאה בצפשיכי למחר להתנסבא לכל צבר דידתיעבויון ואנש לא ימחא
 בדיכי מן יומא דנן וכל עם ורהרי את מותרת לכל אדם
 ודן די יהוי ליכי מצאי ספר תרוכין ואצת שבוקין ונט פטור
 כז
 אליהו משה בן אברהם עה
 יעקב יהודה בן חיים נפתלי הערץ עד
 נ משה . וישר . אכ

בששי בשבת בשלשה ועשרים יום לירח תמוז שנת חמשת אלפים ושבע מאות ושמנה עשר ד-
 לבריאת עולם למנין שאין מנין כאן בברוקלין מתא דיתבא על כף ימא ועל זהר איסט ריווער
 ועל מי נהרות אצא דוב המכונה בער והמכונה בערי בן יעקב ליבש המכונה דושיי והמכונה לל
 העומד היום בברוקלין מתא דיתבא על כף ימא ועל זהר איסט ריווער ועל מי נהרות
 צבית ברעות נפשי בדלא אצטא ושבקיד ופטרית ודער פכט
 יתיכי ליכי אצט אצט מרים נחמה המכונה מער אצט בת יעקב המכונה דזשיק העומדת
 היום בברוקלין מתא דיתבא על כף ימא ועל זהר איסט ריווער ועל מי נהרות
 דהווא אצט מן נדמות דצא וכדף פטרית ושבקיד ודער פכט יתיכי ליכי דיתוויין רשאה
 ושלטאה בנפשיכי למדך להתעסבא לכל זבר דידע צבייין ואצט לא ימחא
 בידוכי מן יומא דצן ולעלם ודרי אצט מודערת לכל אצט
 ודן די יהוי ליכי מנאי ספר תרומין ואצט שבקין וצט פטרין
 כז משיז וישיר אכ
 יואל בן יצחק מאיר הכהן עד
 אברהם חיים בן יצחק אהרן עד

גט שנכתב בו "דמתקרי" על שם שנקרא בו בילדותו ונשתקע

הרב שלום דוב בער שוחאט

דומ"צ בכיד"צ אגודת הרבנים דארה"ב וקנדה

וראש הכולל להוראה מעשית ד'קראון הייטס

שאלה: בגט ספרדי שבו נכתב בשם הבעל "פלוגי דמתקרי הירי" (עם "וכל שום"), ושם "Harry" הוא שם שקראו לו כמה בילדותו, ועתה רק דודה אחת קוראת לו בשם זה, וגם אשתו הנוכחית (שנשא אותה אחרי הגט הנ"ל) קוראת לו בשם זה, ורצה לקבוע לעצמו שם זה בעת הגט ולכן כתבו, אבל לא היה ג' שקראו לו בשם זה בעת כתיבת הגט, ויש רבנים שרוצים לפסול הגט מחמת זה, אך דא עקא שהמצב הוא שעת עיגון כי הבעל מסרב לתת גט נוסף, והשאלה היא האם יש דרך להכשיר את הגט.

תשובה: הנה, הגם שנשתברו קולמוסין הרבה בנדון זה, הנה רבותינו נשיאנו נר לרגלנו, ואביא כאן את שני תשובות משו"ת הצמח צדק הנוגעים לענייננו (ויש עוד הרבה תשובות בדינים אלה בשו"ת שלו, ובחתי השניים שלענ"ד נוגעים לענייננו), ומשם בארה.

א. בשו"ת שלו (אבהע"ז ח"ב סימן קעט) דן במי שנשתנה שמו מחמת חולי, שכתב הב"י בשם הקונדריסים שמאחר ולא הוחזק שם זה עדיין, ויש ספק איזה שם לכתוב ראשון, אזי יש לכתוב ב' גיטין מספק, ומבאר (סוף אות א') דיש ראי' אשר "שינוי שם שמשנים שמו במכוון – מילתא היא אפילו תיכף ומיד", והוא מפוסק "ויקרא משה להושע בן נון יהושע" ומהגמ' (סוטה לד, ב) עד"ז שמשא ביקש עליו רחמים וכו', ולכן "מוכח דתיכף ומיד שנקרא שמו כן חשוב זה שמו ממש", שהרי אם יצטרך להמתין ל' יום אזי אולי יפול בעצת מרגלים ח"ו ומה יעזור לו שינוי השם? ! ולכן כאשר משנים שם מחמת חולי שמתפללים עליו ומברכים אותו שע"י שינוי זה יושיעו השי"ת ג"כ חל שינוי השם מיד. וממשיך (באות ב') שלכן בשינוי השם, אפילו "אם מיעוטא דמיעוטא קורין לו בשם זה היינו בני ביתו, או אפילו רק אשתו וכה"ג – חשוב שם זה לעיקר", ומדמה זאת לקריאת שם בלידה או במילה דשם מהני אף קודם ל' יום. ובהמשך דבריו שם (באות ב' ובאות ג') מבאר מדוע אף המחמירים בנשתקע שמו, יקילו בנשתנה מחמת חולי, ומסיק (בסוף אות ד') ד"ה "קיצור אות א'" אשר במגרש מחמת חולי ונכתב ראשון השם שניתן לו מחמת חולי ואח"כ שמו האחר עם דמתקרי "י"ל דכשר, דשינוי שם שמשנים שמו במכוון – מילתא היא אפילו תיכף ומיד לקריאת שם". ומסיים שם (באות ג' השני) דשם שניתן מחמת חולי עדיף משם שנשתקע, ואף החולקים בשם שנשתקע יודו בשם מחמת חולי שנחשב שמו תומ"י.

ב. בתשובה אחרת ממנו שם (סי' תה) פותח בדין הב"י דמשמע שאם כתב שם שנשתקע אזי אפי' אם כתבו שם זה כשם הטפל – אינה מגורשת, והביא תשובת הספר שמות (נדפס בספרו באות שין, דף קד, א ואילך) המאריך בזה ומיקל במקום עיגון, ואח"כ מבאר הצ"צ מדוע מוכרח לומר שהוא פסול מד"ס ולא בטל

מה"ת, ולכן "עכ"פ ראוי לחפש אולי ימצא איזה טענות שמחמתן ישתנה הנדון להקל בו, כי הרבה שקדו חכמים על תקנות עגונות".

ומביא כמה טעמים להקל בזה, ולאחר שמביא ג' טעמים כותב (בד"ה "ועוד יש לעיין שמא") בנוגע לדברי המכתב מאליהו (שער ד' סוף סי' לג) בנוגע מי שהחזיק לעצמו שם חדש בעיר חדשה וגירש בשם החדש דכשר, ומקשה שא"א להביא רא' מדבריו שהרי שם לכאור' הוחזק, ובנדון השאלה נראה שלא הוחזק שמו ל' יום, ומבאר [בדומה לדבריו בתשובה האחרת] השינוי בין שם שניתן מחמת חולי לשינוי אחר, שבנשתנה מחמת חולי הנה מחמת שמברכים אותו בשם החדש לכן "הוקבע לו מיד", אבל "בשאר שינוי שמשנה שמו בלא הכנה ואמירה שיהי' שמו כך כו', בעינן חזקה ל' יום דוקא". וממשיך אח"כ דבנדון השאלה שבה הי' להמגרש ב' שמות ונשתקע אחד מהם הנה "שמא ע"י הודעה זו שהודיע בבית המסדר והי' שם מנין כנהוג, שמא עי"ז חזר שמו עליו לאיתנו כמו בשם מחמת חולי, דחושב [=דנחשב?] שם בו ביום כנ"ל". ואע"פ שא"א לדמותו ממש לשם שנשתנה מחמת חולי מאחר ולא בירכוהו, הנה "שאני הכא שהוא שמו הראשון, ולא דמי למחזיק עצמו שם חדש - אז בעינן ל' יום (או על ידי שמברכין אותו כו'), משא"כ בכה"ג שזהו שמו ממש וגם לא נשתקע כולו רק חצי השם. . אם כן שמא בקל חוזר לאיתנו כמו שם מחמת חולי, וכל שכן לדברי המסדר שאמר לו שהי' זמן ערך ג' מעת שהודיע ששמו גם יוסף עד סידור הגט".

וממשיך שם (ד"ה "וא"ת אם אתה"), מה המקור לכך שאפשר לומר שע"י שמודיע בשעת סידור הגט על שם שנשתקע שזה חוזר מיד, ומביא דשמא אפשר ללמוד זאת מדברי שו"ת שב יעקב (אבהע"ז סי' לג) שכותב דמאחר והודה ברבים בעת הגט שמעולם היה שמו כך וכך, "ובודאי היו עשרה אנשים אצל הגט כו' כמנהג שלנו", ובמעמד עשרה נחשב "מפורסם", אזי נחשב שהוחזק בב' השמות. ומבאר הצ"צ דה"ה אם לא הוחזק ל' יום, שהרי מה שצריך שיחזיק שמו ל' יום הוא מחמת חשש רמאות, אבל באם יש עשרה אזי אין חשש זה. ומבאר שזו היא הסיבה ג"כ מדוע בכתב שם שנשתקע הגט פסול זהו "כשלא היו עשרה ולא הי' פרסום" [אבל אם היו עשרה והי' פרסום, אזי משמע מדברי הצ"צ שאם נשתקע - הגט אינו פסול!]. ולכן מבאר, דכאשר מדובר בחלק משמו שהי' לו מקודם ונשתקע (ולא שמוסיף שם חדש) אזי אפשר לדמותו לשם מחמת חולי אליבא דהשב-יעקב במקום עיגון, ואי"צ ל' יום. אבל אם כל שמו נשתקע אזי אולי יצטרך ל' יום. ואף הפני יהושע (ח"א אבהע"ז סי' י"י) שמחמיר "שיודה להקל מטעמים הנ"ל, דעיקר הפיסול דכתב גם שם הנשתקע אינו ברור כל כך, ומה גם שיש לומר דלא דמי כלל לשם הנשתקע כנ"ל ושמעמידין הגט בחזקת כשרות". אלא שכל זה הוא רק כאשר הוא מקום עיגון ושעת הדחק, אבל באם אינו מקום עיגון ושעת הדחק בוודאי דצריך ג' שני. ומסיים מה הוא גדר מקום עיגון "כגון שהמגרש יבקש מעות הרבה שאי אפשר להאשה ליתן, אזי נלע"ד שיש מקום להקל לסמוך על גט הזה מהני טעמי דכתבנו".

ומסיים חלק זה דתשובתו (ד"ה "הכלל העולה") שאם מתבאר מקרוביו ומשפחתו שניתן לו גם שם זה השני בילדותו ונשתקע שם זה, אזי "אע"פ שאין קורא בו - יש להקל בודאי" באם הוא במקום עיגון, ואפילו אם לא יתברר מהם שאכן כך הוא, עדיין "יש גם כן לצדד להקל אם יהי' מקום עיגון" מחמת ארבעת הטעמים שביאר בארוכה בתשובתו "שבהצטרף כולם יש מקום לענ"ד להקל במקום עיגון", אלא "איני אומר למעשה רק להלכה, עד אם יסכימו בזה רוב חכמי גלילותינו דפקיעי שמיהו הן מטעמי דידי או

מטעמי אחרוני אז הנני נמנה עמהם גם כן להתיירה, וכבר מילתי אמורה שאם אפשר להשתדל [שיכתוב] גט שני ודאי צריך להשתדל בזה, וכל המו"מ שלנו הוא רק כשאי אפשר כנ"ל.

ובקטע הבא ממשיך, ד"אחר כתבי כל הנ"ל" התעורר אצלו עוד דבר עיון, דכל הנ"ל הוא רק כאשר כתבו שם שנשתקע סתם, אבל אם כתבוהו בלשון "דמתקריי" אזי הוי שקר גמור, ואע"פ שבד"כ כותבים "דמתקריי" על שם שבו קוראים אותו המיעוט, הנה בשם שנשתקע הוי גרוע יותר אם יכתבוהו דמתקריי, "שהרי זה וודאי שקר גמור", שהרי המגרש לא נקרא בשם זה כלל (משא"כ אם נכתב בשם הראשון "אנא פלוני" אזי אינו שקר). ומבאר, דע"פ תשובת הספר שמות (בדבריו בדף קח, א) שכתב שאפשר לפרש "דמתקריי" שזהו שם שקראו לו בעבר "בשעת המילה וכה"ג קראו לו שם זה" אולי אפשר להקל, אע"פ שפירוש זה שלו רחוק, ובפרט מאחר וכיום כותבים "דמתקריי" דוקא על שם שנקרא לפרקים, דהיינו שהוציאו תיבה זו מפשוטה, ולכן אם נקרא כך בשעת המילה וכה"ג אזי אולי אפשר להכשיר אף אם כתב עליו "דמתקריי" (ודומה לכך שכותבין "וכל שום" אפי' אם אין ידוע שיש לו שם אחר). ומדייק כך מלשון התרגום שתמיד מתרגם "נקרא", "הנקרא", בלשון "דאתקריי", שהכוונה בזה "אשר נקרא בשכבר" שהרי הפסוק מדובר שנקרא כבר. ומ"מ מסיק שצ"ע ג בזה.

ומסיים תשובתו שרק נשאר לצדד ע"פ מ"ש בטור ורבינו ירוחם בנוגע אם כתבו "החכם" או "הרב" או "הנשיא", שאע"פ שלא נקרא כן בפועל, הנה אין זה נחשב שינוי, ולכן בכתב שני השמות עם "דמתקריי" עדיין "אין זה שינוי שמו ממשי", שהרי עדיין זה "חשוב שמו עדיין מטעמים הנ"ל", ולכן אם כתב דמתקריי "אינו שינוי שמו ממש רק הוא של דמתקריי שאינו מתקריי בשם זה". ומסיים, דמאחר וכבר נשתרכב המנהג לכתוב "דמתקריי" בגט אפי' על שם שנקרא בו רק לעיתים רחוקות, לכן "יש לצדד להקל אף אם כתב על שם שאין קורין בו כלל (כל שהי' כשר אם כתב עליו אנא פלוני), דליכא לעז, שהרואה יסבור שנקרא בו כן לפרקים, או שהסופר חשב שנקרא בו כן כנ"ל". ואין לומר שהקילו רק במקום שכל החשש הוא משום לעז, משא"כ בחשש מחמת שינוי השם, דהרי הא בהא תליא, דכל מקום שאין לעז אין חשש שינוי השם.

ע"כ תוכן דברי הצ"צ.

ג. וע"פ הנ"ל י"ל בנדו"ד, שמאחר והמגרש רוצה דוקא לקבוע שמו Harry, וגם שם זה השתמשו בו בילדותו ועדיין משתמש בו אחת מבני משפחתו, הנה הגם שאינו דומה לגמרי לחצי שם שנשתקע (שהרי לא ניתן לו בברית מילה), אבל מ"מ ניתן לו בילדותו (ונכלל בדברי הצ"צ "בשעת המילה וכה"ג"), וגם אינו דומה לשם מחמת חולי (כי לא מתפללים בשם זה), אבל מ"מ אינו סתם שינוי השם שנעשה "בלא הכנה ואמירה שיהי' שמו כך", אלא הוא בדוקא כך, ולכן הי' נראה ע"פ דעת הצ"צ דלעיל שאין לפסול הגט במקום עיגון כשא"א להשיג גט אחר, ואע"פ שכתבוהו בתואר "דמתקריי", הנה כפי ביאור הצ"צ לעיל דבזה"ז "דמתקריי" יוצא מדי פשוטו, עדיין יש מקום להכשיר. ואם ימצא שהיו עשרה ששמעו ממנו ע"ד שרוצה שייקרא שמו דוקא Harry (באם הוא גט שליחות: הסופר, העדים, השליח, הבית-דין 7 וצריך עוד 3. ואם הוא גט מידו לידה: הסופר, העדים, הרב המסדר, והאשה הם 5 וצריך עוד 5) – אזי יש עוד סברא להקל שחזר ונתעורר שם זה.

ומ"מ כל הנכתב לעיל בענין זה אינו לא להלכה ולא למעשה, אלא רק לפלפולא בעלמא להגדיל תורה ולהאדירה.

כמה הערות על המאמר באתי לגני תשי"א

הרב לוי סטאליק

מתלמידי הרב זושא ע"ה ווילהעלם

לעילוי נשמת הרה"ח הרה"ת הרב ישעי' זושא בן הרב אברהם דוד ע"ה¹

בהמאמר דקבלת הנשיאות של דור השביעי², באתי לגני תשי"א, מתחיל לבאר באות ג' מעלת וחביבת דור השביעי ע"פ דיוק הלשון "כל השביעין חביבין" (ראה להלן), ומאריך בזה. וז"ל: "...והנה ביאר כ"ק מו"ח אדמו"ר (בתחילת בואו לאמריקה) [ובהערה ז, סד"ה החודש הזה לכם, ת"ש"ת]. שגם בענין דהשביעין חביבין ניכר מעלת הראשון, שהרי כל ענין שביעי הוא שהוא שביעי לראשון. וביאר אז מעלתו של הראשון שזהו אברהם אבינו, מפני עבודתו, ושהיתה עבודתו במס"נ. ואינו מסתפק בזה עדיין, ומוסיף עוד (אף דלכאורה אי"ז נוגע שם לגוף הענין) דאופן המסירת נפש שלו הי' שלא חיפש מס"נ, שזהו ההפרש בין המס"נ דאברהם אבינו להמס"נ דר"ע, דהמס"נ דר"ע הי' וואס ער האט געזוכט מס"נ, מתי יבוא לידי ואקיימנו, משא"כ באברהם הנה המס"נ שלו הי' בדרך אגב. דאברהם ידע שעיקר העבודה הוא כמ"ש ויקרא שם בשם הוי' אל עולם, א"ת ויקרא אלא ויקרא, אז יענער זאל אויך שרייען, ואם נצרך לזה בדרך אגב מס"נ הנה גם זה ישנו.

ושם: וכל מעלת השביעי הוא שהוא שביעי לראשון אז ער קען דורכפיהרן עבודת ושליחות הראשון דאל תקרא ויקרא אלא ויקרא³.

ומסיים: והנה זה תובעים מכאו"א מאתנו דור השביעי. . שנמצאים אנחנו בעקבתא דמשיחא, בסיומא דעקבתא, והעבודה - לגמור המשכת השכינה. . ובתחתונים דוקא.

היינו שהעבודה דדור השביעי הוא להביא משיח בפועל ממש.

1. סיום השבעה הי' בהשגח"פ ב' שבט, ותוכן המדובר כאן מבטא את סיפור חייו. והוא, שגם שהי' לו הרחבה כגו"ר, לא נרגע לרגע והלך בדרכו של הראשון ד"ויקרא שם בשם הוי' אל עולם", והשקיע בגופו נפשו ומאודו ותמיד עם יוזמות יצירתיות, שכולם לידמו חסידות וידעו שיש רבי בעולם, להביא לימות המשיח.

וכדאי גם לציין שכל פעם כשחזרו דא"ח ברעוא דרעוין בנתן'ס שול, הי' משתתף ומקשיב.

2. הרשמי. להעיר משה"ש תשנ"ב ע' 349: "יום אחד עשר לחודש אחד עשר (דער ערשטער גאנצער טאג לאחרי ההסתלקות), ובמיוחד בשנת עשתי עשר (תשי"א). - ווען עס האט זיך אנגעהויבן דער. דור השביעי".

3. וחזור על נקודה זו עוה"פ ובפרטיות יותר באות ח. וז"ל: וזה תובעים מכל אחד מאתנו שידעו אז מ'געפינט זיך אין דור השביעי, שכל מעלת השביעי הוא שהוא שביעי לראשון, שהנהגת הראשון הי' שלא חיפש לעצמו כלום ואפילו לא מס"נ. כי ידע שכל ענינו הוא כמ"ש ויקרא שם בשם הוי' אל עולם. ודוגמת הנהגת אברהם אבינו שהוא - געקומען אין אזעלכע ערטער וואָס מ'האָט דאָרטן ניט געוואוסט פון ג-טליכקייט, ניט געוואוסט פון אידישקייט און ניט געוואוסט אפי' פון אלף בית און זייענדיק דאָרטן האָט מען זיך אָפּגילייגט אָן אַ זייט, און אל תקרא ויקרא אלא ויקרא, וידוע שבהלימוד במדת אל תקרא, שתי הקריאות קיימות. וגם בזה הרי מפורש בתושב"כ ויקרא. מ"מ צריך לידע אז אויב ער וויל אים זאָל אַיינגיין דער ויקרא, מוז זיין דער ויקרא. דארפסטו זעהן אז יענער זאָל ניט נאָר וויסן נאָר אויך אויסרופען. הגם אז בין איצט האָט יענער ניט געוואוסט פון גאָרניט, אָבער איצט דארפסטו זעהן אז ער זאָל שרייען אל עולם, ניט א-ל העולם, היינו שאלקות הוא ענין בפני עצמו ועולם ענין בפני עצמו, אלא שאלקות מושל ושולט על העולם, כ"א שעולם ואלקות הוא כולא חד.

לכאורה צריך להבין, הרי משיח הוא גילוי היחידה⁴. ועל ידי מסירת נפש הוא גילוי היחידה. וידוע שע"י גילוי היחידה הפרטית מגלים עי"ז היחידה הכללית (משיח) ומביאים את הגאולה.

וא"כ, מהו הנפקא מינא איזה סוג מסירת נפש הוא. ואדרבה אולי יש מעלה בזה שר"ע השתוקק שכל ימיו מתי יבוא לידי ואקיימנו, עד שהצטער על זה, שהצער הוא מצד גודל גילוי כח המס"נ, עד שלר"ע ה"י מסירת נפש בפועל ממש שזהו מעלה יתרה⁵.

וכן יש לדייק מה מוסיף שני הסוגריים בקטע הזה, בסוגריים הראשון "בתחילת בואו לאמריקה" הרי הוא כבר מציין למאמר "החודש הזה לכם, ת'ש"ת", א"כ מבחינים מיד שהוא בתחילת בואו לאמריקה? וגם למה כ"כ נוגע להדגיש בסוגריים השני, "(אף דלכאורה אי"ז נוגע שם לגוף הענין)?"

ואולי י"ל בדרך אפשר, שבאות ג"כ נוגע לבאר לא רק את התפקיד דדור השביעי (להמשיך עיקר שכינה למטה), אלא את סוג העבודה המיוחדת של דור השביעי, שדוקא על ידו נמשך את עיקר השכינה למטה.

וביאר זה שהותחל במאמר הראשון של דור השביעי מפורש ומבואר עוד יותר במאמר האחרון שהוגה לע"ע ד"ה ואתה תצוה תשמ"א (קונטרס פורים קטן תשנ"ב).

שמבאר שם מאות ט' ואילך שיש שני אופנים ב"כתית למאור" א) בזמן גזירת המן, שהיו להם מסירת נפש שלא לכפור ח"ו, שע"י מס"נ "כתית" מגיעים "למאור" ה"עצם" (יחידה. ב) ועוד אופן שהתחיל לאחר גזירת המן, ובמצב של הרחבה בגשמיות וברוחניות⁸. והוא כתית מזה שחסר גילוי אלוקות, אפילו בפינה נדחת.

ומבאר שם בארוכה העילוי דכתית באופן השני דוקא, וז"ל: "דגילוי עצם הנשמה בענין המס"נ, יש לומר, שבנוגע לכוחות הגלויים הוא כמו דבר נוסף.

"וכמו שרואים בפועל בכמה אנשים, שבהיותם במקום שהיו שם גזירות על תומ"צ ה"י להם מס"נ בפועל משך כו"כ שנים, וכשבאו אח"כ למדינות שאפשר לעסוק בתומ"צ מתוך הרחבה, אין ניכר בהם (כ"כ) המס"נ שה"י להם מקודם.

"...והגילוי דעצם הנשמה בזה שהוא נשבר ונדכא מזה שהוא נמצא בגלות הוא שגם כוחות הגלויים שלו (הציור דכחות הגלויים) הם כמו חד עם העצם.

4. עיין קונטרס ענינה של תורת החסידות.

5. עיין בארוכה בר"ה וה"י עקב תשכ"ז, סה"מ מלוקט ב' ע' עב. ב במעלת מסירת נפש בפועל ממש לא רק בכח, שלכן ר"ע הצטער.

6. בדרך הרמו ודרך הצחות אולי י"ל שהוא ר"ת גאולה.

7. וחולק לאנשים נשים וטף, ביחד לעקאח וג' דולר לכמה שעות.

8. אולי יש לומר שענין זה שבאתה תצוה "שגם כוחות הגלויים שלו (הציור דכחות הגלויים) הם כמו חד עם העצם". קשור במה שהביא בבאתי לגני בסיום אות ח' (הועתק לעיל בהערה): "הגם אז ב"ז איצט האָט יענער ניט געוואוסט פון גאַרניט, אָבער איצט דאַרפסטו זעהן אז ער זאָל שרייען אל עולם, ניט אל העולם, היינו שאלקות הוא ענין בפני עצמו ועולם ענין בפני עצמו, אלא שאלקות מושל ושולט על העולם, כ"א שעולם ואלקות הוא כולא חד".

”דבחינת המאור דהנשמה שמתגלית ע”י מס”נ היא עצם הנשמה כמו שהיא מוגדרת בענין הפשיטות שלמעלה מציור דכחות, ובחינת המאור דהנשמה שמתגלית ע”י הענין דכתיבת מזה שנמצאים בגלות, הוא גילוי עצם הנשמה כמו שהיא מושרשת בהעצמות” (היינו למעלה מענין היחידה).

ומבאר שדוקא ע”י גילוי העצם באופן כזה פועלים שהאהבת ישראל הוא לא רק ע”י שעושים גופם טפל (כמפורש בתניא פרק לב), ”אלא גם בענינים השייכים להגוף”.

עפ”י ז’ יובן מעלת המסירת נפש דאברהם אבינו על המסירת נפש דר’ עקיבא, שרבי עקיבא הוא רק יחידה, משא”כ זה שרוצים שיהיה גילוי אלוקות אפי’ בפינה נדחת, הוא מצד גילוי העצם שלמעלה מיחידה. ודווקא בזה מתבטא החידוש של דור השביעי.

ועפ”י ז’ יומתק ביותר הדיוקים דלעיל בשני חצאי ריבוע שבאות ג’, שזה שמדגיש ”בתחילת בואו לאמריקה”, הוא משום שענין זה (מעלת א”א על ר”ע) קשור, לא עם זמן של גזירה כמו בדור השישי, אלא לדור השביעי בהזמן של הרחבה. והעבודה הוא ”כתיבת” על זה שחסר בגילוי אלוקות.

ולכן אומר שם ”אף דלכאורה אי”ז נוגע שם לגוף הענין” משום שהמאמר בת”ש רוצה להדגיש שזה בעצם נוגע לדור הבא, דור השביעי!

ובזה יומתק שבאות ו’ בהמאמר, בהסיפורים של כל רבותינו נשיאינו איך שהם קיימו מה שתבעו מהחסידים בוחר בסיפורים שהם בקשר לענין של אהבת ישראל דוקא (אע”פ שתבעו גם ללמוד חסידות - יחידה שבתורה, ועבודת התפילה וכו’), ושלשה מהחמישה סיפורים הם ע”ד עזרה בצרכי הגוף של היהודי (ואפי’ על חשבון הרוחניות)⁹. כמפורש לעיל מואתה תצוה אות ט’, שגילוי עצם הנשמה באופן זה דוקא פועל מעלה יתירה באהבת ישראל שהוא לא רק ע”י שעושים גופם טפל, ”אלא גם בענינים השייכים להגוף”¹⁰.

עפ”י ז’ אולי יש להוסיף (ע”ד הרמז עכ”פ), עוד דיוק באות ג’ במעלת דור השביעי, שמביא (פעמים) שזה ”לא מצד רצונו ועבודתו” ו”לא ע”י הבחירה” כי אם ”מצד התולדה”.

ובקהדמ מה שמבואר במשיחת תולדות תשנ”ב אות ט’: ”שהמעלה העיקרית דגאולה האמיתית והשלימה מתבטאת בהחידוש שברגע המולד”. ובאות י’: ”שבעבודת ההכנה להגאולה האמיתית והשלימה ע”י משיח צדקנו צ”ל מעין ההתחדשות ש”עתידיים להתחדש כמותה”, בדוגמת החידוש דמולד הלבנה, שהו”ע התגלות העצם דישאל, עצם הנשמה שלמעלה גם מבחי’ היחידה”. ובסיום השיחה סעיף י”ב: ”המעשה הוא העיקר”. התעוררות מחודשת בתוקף מחודש דעצם הנשמה וכל זה לאו דוקא

9. ובנוגע לשני הסיפורים שמביא בנוגע לעזרה ברוחניות, אולי י”ל גם הם ”בענינים השייכים להגוף”, א. שהתאונן על דברים שבאים מצד טבע הגוף, וב. שהאדמו”ר האמצעי ”שהראו לו שצפד עורי...”. וכן הסיפור של אדמו”ר מהר”ש שנסע לפרוץ, הרי ידוע אריכות הסיפור בזה איך שהנסיעה בכל פרטיו הי’ שיא התלבשות בהגשמיות והחומריות של עולם הזה, מתחיל עם זה שהי’ בצרפת (כמפורש בהמשיחת דש”פ וישב תשנ”ב), ובמלון הכי מפואר ומשוכלל וכו’, ודוקא לקח חדר יקר, ונכנס בעצמו להמקום שמשחקים וכו’ ושהה במקום וכו’ וכו’. שהי’ באופן שהי’ קשור להציור של כחות הגילויים (דיבר איתו על סוג העבירה ואיך זה פועל עליו לרעה...).

10. ולהעיר שבהתלמידים של רבי עקיבא הי’ מצב ש”לא נהגו כבוד זה בזה”. ולהעיר מפדה בשלום תשכ”ב, סה”מ מלוקט ו. אות ז. שבר דעת גדול בהשכלה התאונן גם בהיותו ביחידות שדורסים עליו. ושם: ”דענין היחידות הוא התקשרות היחידה של זה הנכנס ליחידות עם היחידה של האדמו”ר שאליו נכנס, ואע”כ, גם בהיותו ביחידות הי’ אצלו ההרגש שדורסים עליו”.

בענינים נעלים הקשורים עם בחי' היחידה, כמו לימוד והפצת תורת החסידות, יחידה שבתורה, אלא גם (ובעיקר) בענינים פשוטים, כמו נתינת צרכיו הגשמיים של יהודי¹¹,

ונזכה זעהן זיך מיט'ן רבי'ן . . והוא יגאלנו.

11. וכן יש להעיר מה שבבאתי לגני תשי"א בהערה הב' "בביאור ע"פ הוי' לי בעזרי נדפס באוה"ת האזינו ..", מוסיף מראה מקום נוסף בסוגריים "הובא בד"ה וככה הגדול פכ"ז)" שי"ל שבנוסף להידוע שתמיד הי' חביבות מיוחדת להמשך הזה, יש להוסיף שאם דברינו דלעיל נכונים בפשט המאמר בנוגע להדגשת החידוש דדור השביעי במעלת הגוף דוקא, אולי י"ל שהמשך הזה הוא גם המקור הראשון להחידוש שלע"ל יהי הנשמה ניונת מהגוף, מעלת הגוף !

שנזכה לוהקיצו ורננו .. נאו ממש.

ספק נתבשל כמאכל בן דרוסאי [מהדורה קמא]

הרב טוביה הלוי קאסימאוו

מו"ץ ק"ק קראון הייטס ומח"ס דברי טוהר

נשאלתי מאחד שיש לו קדירה שצריכה זמן רב לבשל הנקרא "קראק פאט" ותמיד מכין ה"קראק פאט" שלו עם המאכל כמה שעות לפני השבת בכדי שיהיה ודאי נתבשלה כמאכל בן דרוסאי לפני כניסת השבת כשיטת חנניה, ובשבת זו מחמת איזה אונס שכח ולא שם המאכל בתוך ה"קראק פאט" אלא כשעה לפני השקיעה. ובשעת השהייה היתה בדעתו שיגיע המאכל לשיעור בישול כמאכל בן דרוסאי מחמת הרגילות משאר השבועות ולכן גם לא שם שום כיסוי על מקום החום. אמנם לאחר כניסת השבת הכיר שלא השאיר המאכל בתוך ה"קראק פאט" אלא כשעה ונסתפק אם הגיע לשיעור מאכל בן דרוסאי (לכל הפחות לשליש בישול) או לא, והשתא נפשו בשאלתו אם דינו כמי שכח ושיהיה ואסור המאכל עד לאחר השבת בכדי שיעשו או אפשר שבמקום ספק אינו אסור ומותר לאכלו אפילו בשבת זו.

(א) הנה תחילה יש לברר הדין דקנס שקנסו חז"ל במעשה שבת, דהביא הטור (ריש סימן שיה) ג' דעות במי שעבר באיסור שבת אם אסור לו ולאחרים. לדעת רבי מאיר אם היה שוגג, מותר לו ולאחרים בו ביום, ובמזיד אסור לו ולאחרים בו ביום ולמוצאי שבת מותר לו ולאחרים. לדעת רבי יהודה בשוגג אסור אפילו לאחרים בו ביום ומותר למוצאי שבת אפילו לו ובמזיד אסור לו לעולם ולאחרים מותר למוצאי שבת. ודעה השלישית היא דעת רבי יוחנן הסנדלר דבשוגג אסור לו עולמית ומותר לאחרים למוצאי שבת ובמזיד אסור לעולם.

והר"י פסק כשיטת רבי מאיר, וכן פסק הסמ"ג והספר התרומה עיין בב"י שם. אמנם הרמב"ם והר"ף פסקו כרבי יהודה. ובדעת הרא"ש כתב הב"י שס"ל כרבי יהודה, אמנם כתב הב"ח דהרא"ש והטור ס"ל כרבי מאיר, וכ"כ הדרישה (ס"ק א) בדעת הרא"ש שפסק כרבי מאיר.

ובשו"ע פסק המחבר כשיטת רבי יהודה דבשוגג אסור לו ולאחרים בו ביום, וכן הוא דעת המ"א (סימן רנג ס"ק יא ובסימן שלט ס"ק ז) וכן הוא דעת השו"ע הרב.

וידוע שיטת הגר"א (סימן שיח ס"ק א) דס"ל דנקטינן כרבי מאיר וכתב הביאור הלכה דכן הוא דעת המחבר באיסור דרבנן, והביא עוד דכן הוא דעת החיי אדם.

ובנדו"ד אפילו לשיטת הגר"א וסייעתו בשכח והשהה, שאינו אלא איסור דרבנן מ"מ אסור לו ושרי לאחרים (עיין במ"א רנג ס"ק יא מה שהביא בשם ההגהת מרדכי) דשאני הכא דחמיר טפי שיאמרו שוגגים היינו כמ"ש הפמ"ג (סימן רנג א"א ס"ק יא), ובשו"ע הרב (סימן שיח סעיף א) כתב עוד טעם דאיסור זה קל בעיני הבריות.

(ב) וכל זה מיירי בעבר איסור בודאי אלא שיש חילוק בין שוגג ומזיד. והשתא יש לעיין בדין מי שיש לספק אם אכן עבר על איסור או לא, האם קנסו אותו חכמים כמי שודאי עבר על איסור או דלמא במקום ספק איסור לא קנסו.

דהנה כתב הפמ"ג (סימן שיח א"א ס"ק י) דכל שיש ספק פלוגתא אם הוה בישול או לא, בזה אמרינן ספק דרבנן לקולא, דהיינו דשם דן על המחלוקת אם מאכל בן דרוסאי נחשב כנתבשל כל צרכו לגבי שבת, והכריע דכל שהוא ספק פלוגתא בדרבנן אזלינן לקולא. ויש לעיין אם ע"פ דברי הפמ"ג אלו יש לצדד להקל בנדו"ד או שמא יש לחלק ביניהם, דכאן הוי ספק איסור משא"כ כשיש ספק מחמת פלוגתא י"ל שלא אסרו משום שאפשר לסמוך על שיטה האחרת ודוקא באופן כזה לא קנסו חכמים ולא בנדו"ד.

והיה נראה לפשוט ספק זה ע"פ מ"ש הכף החיים (או"ח סימן שיח ס"ק ה) שהוסיף ביאור בדברי הפמ"ג, וז"ל וכל שיש ספק פלוגתא אם הוא בישול או לאו בזה ספק דרבנן לקולא, א"א או יו"ד, ור"ל דכ"ז שאסרו במבשל או בשאר מלאכות לעושה במזיד או בשוגג הוא משום קנס והוא מדרבנן לפיכך הולכין בספיקא לקולא עיין לקמן אות ח"י עכ"ל.

דהיינו, אע"פ שכתב הפמ"ג שיש להקל בספק פלוגתא והיה משמע דרק בזה יש להקל דסוף דבר לשיטה אחת לא עשה איסור ובכגון דא לא קנסו חכמים, משא"כ בנדו"ד היה מקום לחלק דבספק איסור לא הקילו חכמים, אמנם מדברי הכף החיים י"ל דאינו כן, שכתב דטעם לשיטת הפמ"ג הוא שהאיסור דמעשה שבת הוא רק משום קנס דרבנן ובספק אזלינן לקולא. ולפי זה כן הוא בנדו"ד דאיכא לספק אם היה התבשיל כמאב"ד, וספיקו לקולא.

[וכן הביא המ"ב (סימן שיח ס"ק ב) דברי הפמ"ג אלו, והביא עוד מדברי המ"א בסימן שג ס"ק יא לגבי טבילת כלים, דאם עבר וטבל בתחילה כתב דאסור להשתמש בהם וצ"ע לסימן שיח, ואח"כ הוסיף וז"ל "ואפשר דיש להקל בדיעבד מאחר דיש מתירין לכתחילה". וזה שהעיר המ"ב דאיכא סתירה בדברי המ"א, כבר השיבו רבים עליו ואכ"מ].

אמנם כל זה ליתא, דהא איתא בסימן שכה סעיף ה וז"ל המחבר "אינו יהודי שצד דגים או ליקט פירות לעצמו אסורים לישראל. ואפילו ספק אם ליקטן או צדן היום אסורים בו ביום, אבל לערב מותרים מיד אפילו אם ודאי ליקטן וצדן היום" עכ"ל, ובסעיף ז פסק המחבר וז"ל "ספק אם ליקטן בשביל ישראל או שידוע שליפטן בשביל ישראל ואין ידוע אם נלקטו היום אם לאו, אסורים בו ביום, ולערב בכדי שיעשו. ויש אומרים דלערב מותר מיד עכ"ל.

הרי מבואר דאפילו בספק איסור אסור בו ביום ולא הקילו אלא שאינו צריך להמתין בכדי שיעשו (וגם בזה איכא שתי דעות). וטעם הדבר, כתב השו"ע הרב (שם סעיף י) וז"ל "ספק אם ליקטן בשביל ישראל או שידוע שליפטן בשביל ישראל ואין ידוע אם נלקטו היום או לאו אסורות בו ביום וגם לערב בכדי שיעשו ואע"פ שהוא ספק דברי סופרים אין הולכין בו להקל הואיל והוא דבר שיש לו מתירין, ויש אומרים שלערב מותר מיד שכיון שאיסור זה אינו אלא כעין קנס וכו'" עכ"ל. הרי דבכל ספק דרבנן אזלינן לקולא חוץ מדבר שיש לו מתירין, וכמ"ש הט"ז (יו"ד סימן קב ס"ק ג) וז"ל "בדבר זה חמור דבר שיש לו מתירין משאר דברים שאינם בטלים דשם מותר בספיקן אם הודאי איסור הוא דרבנן אמרינן בספק שלו דמותר

ככל ספק דרבנן ולא יזיק לו אם הוא דבר חשוב אבל כאן אפילו בספק איסור דרבנן אסור כיון שיש לו מתירין".

ולפ"ז הוא הדין בנדו"ד דהוי דבר שיש לו מתירין דיכול לאכלו בהיתר לערב וממילא ספיקו אסור בו ביום, ואין לדמותו למ"ש הפרי מגדים הנ"ל דשם כשיש פלוגתא אם עבר על איסור או לא יש לסמוך על דעת המקילין לגבי הקנס ולא נחשב לדבר שיש לו מתירין.

ג) אמנם נראה דאפילו הכי יש לצדד להקל בנדו"ד ומכמה טעמים. דהנה בשו"ת זית רענן (ח"ב סימן ה אות ו) העלה דיש להקל בספק קנס ואין בו משום דבר שיש לו מתירין. וכתב דלדידן דנקטינן כרבי יהודה דס"ל במזיד אסור לו לעולם ולגבי זה אינו נקרא דבר שיש לו מתירין דאסור לעולם לבעליו, ונהי דלגבי שוגג אכן נחשב לדבר שיש לו מתירין מ"מ עיקר איסורו של שוגג הוא רק משום "אטו מזיד" ואיך שייך למימר דהטפל יהיה חמור מן המזיד והעלה שם למסקנה דכל דבר שאינו אסור אלא משום קנס בספיקו אזלינן לקולא, ורק במילתא דרבנן שגזרו או אסרו בזה אזלינן לחומרא.

והביא שם דברי המ"א (סימן שיה ס"ק ב) דס"ל דדבר שיש לו היתר לאחרים שפיר נקרא דבר שיש לו מתירין אע"פ שאסור לבעליו לעולם, דלפ"ז אין שייך לומר שהשוגג יהיה חמור מן המזיד דגם במזיד שייך דבר שיש לו מתירין, אמנם דחה השו"ת זית רענן דברי המ"א אלו וכתב דמכל האחרונים משמע דדעת הרמ"א (יו"ד סימן קב) מיירי שנתערב בשבת עצמו והביא גם דברי החו"ד שפליג על המ"א בזה והעלה דהעיקר דלא כהמ"א וגם הביא ראיות מדיני עירובין והעלה למסקנה דלא אסרינן בספק קנס משום דבר שיש לו מתירין.

אמנם כבר כתבנו בשם השו"ע הרב (ובאמת כן הוא שיטת המחבר) דאכן שייך דבר שיש לו מתירין בקנס, מ"מ חזי לאצטרופי שיטתו בתור סניף.

זאת ועוד, דאפילו להמחמירים בקנס דספקו אסור משום דבר שיש לו מתירין, מכל מקום בספק ספיקא מותר כדאיתא בשו"ע (סימן תצ"ז סעיף ד) וז"ל המחבר "ספק מוכן מותר ביום טוב שני משום דהוי ספק ספיקא", דהיינו הגם שהיה לנו לאסרו משום דבר שיש לו מתירין מכל מקום בספק ספיקא מותר. וכן כתב ה"ט"ז (שם ס"ק ג) להדיא וז"ל "אפילו למאן דס"ל איסור צידה דרבנן, מכל מקום הולכין בספיקן להחמיר דהוי דבר שיש לו מתירין. ומכל מקום בספק ספיקא כמ"ש אח"ז מותר. וצ"ע על רמ"א שכתב ב"ד סי' ק"י ס"ח דס"ס לא מהני בדשיל"מ ויש להחמיר אם לא לצורך וכאן לא כתב כלום" עכ"ל.

ומה שהקשה ה"ט"ז על דברי הרמ"א דס"ל שיש להחמיר בספק ספיקא בדבר שיש לו מתירין ולא כתב כאן כלום יש לתרץ בפשיטות דהמעייין בדברי הרמ"א יראה דלא ס"ל דהעיקר כהאומרים שדבר שיש לו מתירין אסור בספק ספיקא אלא דמעיקר הדין מותר, אלא שטוב להחמיר וז"ל הרמ"א שם "יש אומרים דדבר שיש לו מתירין אין להתיר מכח ספק ספיקא וטוב להחמיר אם לא לצורך, מאחר שיש לו היתר בלאו הכי" עכ"ל. דהיינו שלא נקט שיטת המחמירים כעיקר אלא שיש להחמיר שלא במקום צורך, וכאן דעסקינן בקנס י"ל דלא החמיר הרמ"א כמו בשאר איסורים ולכן לא כתב כאן כלום וממילא אפילו לשיטת הרמ"א מהני ספק ספיקא בדבר שיש לו מתירין כשאיסורו רק משום קנס. ועיין עוד במ"ש הפמ"ג (סימן שכה א"א ס"ק י"ג).

וכאן בנדו"ד אכן הוי ספק ספיקא, ספק הראשון הוא דשמא נתבשל התבשיל כמאכל בן דרוסאי וספק השני הוא שמא הלכה כדברי האומרים דבכירות שלנו לא שייך הגזירה דשמא יחתה (כדלקמן אות ז). ואם תקשה נפשך איך אפשר לעשות ספק ספיקא מספק השני דלא שייך הגזירה על כירות שלנו והלא רוב הפוסקים אכן מחמירים בזה, עיין בפמ"ג (א"א סימן רעו ס"ק ט) שצירף שיטת הבעל העיטור שהוא דעת יחיד לספק ספיקא וכ"ש בנדו"ד אפשר לצרף שיטת המקילין בכירות שלנו לספק ספיקא.

ד) והשתא דישראל לנו פתח להתירו נחזי אנן אם אפשר לצרף עוד צדדי קולא. דהנה ידוע שיטת הב"ח דחתוכה חיה עד שנתבשלה כמאכל בן דרוסאי עדיין נחשבת כקידרה חייתא, וכאן היה אפשר להתירו ממ"נ, אם לא נתבשלה עד שיעור כמאב"ד נחשבת כקידרה חייתא ומותרת ואם משהגיע למאכל בן דרוסאי שפיר אין בו איסור למאי דקיי"ל להקל כחנניה.

אמנם כל זה אינו אלא לפי שיטת הט"ז (סימן רנג ס"ק א) שהבין בשיטת הב"ח דקאי גם לשיטת רש"י דאם התחילה להתבשל ולא הגיע למאב"ד נחשבת כקידרה חייתא מדכתב "ולפי זה מותר מכל שכן להיש אומרים כיון שזה בכלל חיי", וכוונתו לשיטת רש"י וסייעתו.

אבל מדברי הפמ"ג (מ"ד ס"ק א) מוכח דחידושו של הב"ח אינו אלא לשיטת הרי"ף דעד כשיעור מאב"ד נחשב כקידרה חייתא, משא"כ לשיטת רש"י אינו כן דקידרה חייתא צריכה להיות חייתא לגמרי ואינה מותרת אלא בנתבשלה כמאב"ד או אם לא נתבשלה כלל. (ולפי זה הקשה על שיטת הב"ח דלפי דבריו הוי עוד נפק"מ בין השתי דעות והוי ליה להטור להביאו ומזה שלא הביאו ש"מ דלא ס"ל הכי).

ובאמת יש לעיין קצת בחידושו של הב"ח שהקשה על פירושו של הב"י ב"בשיל ולא בשיל" לפי שיטת הרי"ף (דס"ל דכל שאינו נתבשל כל צרכו ומצטמק ורע לו נחשב כבשיל ולא שביל) מדברי הטור שכתב "אבל אם נתבשל קצת או אפילו נתבשל כמאכל בן דרוסאי שהוא שליש בישולו", וכתב הב"ח דלמה הוסיף הטור "אפילו נתבשל כמאב"ד" דלפי מ"ש הב"י היה לו לכתוב בקצרה "אם נתבשל קצת או אפילו שנתבשל כל צרכו וכו'", דמה לי מאב"ד או פחות או יותר כל שאינו כל צרכו ומצטמק ורע לו נחשב כבשיל ולא בשיל ואסור להשהותו. ולפי דיוק זה חידש דאפילו לשיטת הרי"ף אם לא הגיע המאכל למאב"ד דינו כקידרא חייתא, ורק משיעור כמאב"ד ואילך נחשב כנתבשל קצת. אמנם לא זכיתי להבין דיוק דמ"ש הטור "אבל אם נתבשל קצת או אפילו נתבשל כמאב"ד" המשמעות הוא דדין אחד לשניהם אלא דיש קצת חידוש בהשני שאין בהראשון (והוא לאפוקי משיטת חנניה), דהיינו דכמאב"ד ונתבשל קצת שווים הם, ואפילו אם נתבשל כמאב"ד עדיין נחשב כבשיל ולא בשיל ואסור לדעת הרי"ף דהא לא חילק הטור ביניהם כלל. ושוב ראיתי דכן הקשה המאמ"ר (רנג ס"ק א) דאין לדייק כן בדברי הטור. ובאמת זהו קושית הט"ז (ס"ק א) דלא כתב כן הטור אלא לאפוקי משיטת רש"י.

והב"ח תירץ שיטתו בשו"ת שלו (החדשות סימן כו), וכתב דעד שיעור שליש בישולו אינו ראוי לאכילה כלל ונחשב כחי עיי"ש.

ולענינו, המעיין בשו"ת הב"ח הנ"ל יראה דשיטת הב"ח היא כמ"ש הפמ"ג דלא קאי אלא לשיטת הרי"ף דעד שיעור מאב"ד נחשב כחי ולא לשיטת רש"י (ובזה נסתלקה אחר מקושת הט"ז). ולפי זה אין לנו פתח להתירו מדברי הב"ח, דאנן קיי"ל כרש"י כמ"ש הרמ"א דנהגו להקל כסברא האחרונה, וגם בשו"ע

הרב הביא שיטת רש"י תחילה והכריע כמ"ש הרמ"א. ודברי הב"ח הם רק לפי שיטת הרי"ף, דלשיטת רש"י אם נתבשלה קצת נחשבת כבשיל ולא בשיל וממילא אסור לשהות. ומה גם שהט"ז (שס"ל שקאי נמי לשיטת רש"י) דחה שיטת הב"ח דלא נמצא כן בשום פוסק. וכן הכריע בשו"ע הרב כהט"ז.

ה) ויש לדון מצד אחר, דהנה כתב החזו"א (או"ח סימן לו ס"ק כז) וז"ל "שכח קדירה (ע"ג כירה שאינה גרופה) שלא נתבשל כמאכל בן דרוסאי בשעת קידוש היום (אפשר דהיינו צאת הכוכבים כיון שנתן הקדירה ע"ג כירה קדם בין השמשות, יעוין רש"י ל"ד א' ד"ה א"ה, מבואר דלרבי דלא גזרו על שבות בין השמשות ראוי להתיר שבות הטמנה והדין נותן דה"ה שהי", אף שאין מתירין רק במקום מצוה כדאיתא סי' שמ"ב מ"מ דיעבד יש להתיר) וכו'" עכ"ל. דהיינו שדעתו להקל אם לא נתבשלה כמאכל בן דרוסאי בשקיעת החמה דאפשר להקל אם הגיע למאכל בן דרוסאי לפני צאת הכוכבים, דלא גזרו על שבות בין השמשות.

ולכאורה יש להקשות על יסוד זה דא"א לומר כן בהגזירה דשמא יחתה, וטעם הדבר פשוט דלפני שהגיע שקיעת החמה אם יחתה ליכא איסורא (הגם שהביא הרמ"א בסעיף ב שיש מחמירים אם השהה או החזיר סמוך לברכו כשאין זמן להקדירה להתיר, עיין בט"ז שם ס"ק טו דאיסור זה אינו משום שמא יחתה אלא שמא ילמוד ממנה להשהות בשבת עצמו וכן ביאר המ"א ס"ק כז), אבל אם יחתה משקיעת החמה ואילך יתחייב קרבן חטאת כמ"ש הרמב"ם (הל' שבת פרק ה הלכה ד) וז"ל "והעושה מלאכה בין השמשות ערב שבת ובין השמשות במוצאי שבת בשוגג חייב חטאת בכל מקום", ואפילו לדעות הסוברים שנתחייב קרבן אשם תלוי מ"מ עבר על ספק איסור דאורייתא וכלשון הב"י (סימן רסא ד"ה ודע) שכתב לחלק בין תוספת שבת ובין השמשות וז"ל "שהרי תוספת זה אינו אלא עשה ובין השמשות ספק כרת הוא", ומה בכך אם נתבשל כמאב"ד בשעת צאת הכוכבים, והא עדיין לא הסיח דעתו ממנה כשהתחיל זמן האיסור של חיתוי ואם יחתה בבין השמשות יעבור ספק איסור תורה.

ויסוד זה מוכח בדברי המ"א (ס"ק כז), דכתב וז"ל "ובגמרא סוף פרק במה מדליקין כתבו רש"י והר"ן שמותר להדביק פת בתנור סמוך לברכו אם יש שהות ביום שיקרמו פניה קודם שתחשך, וכן כתב המגיד משנה סוף פרק ה', דלא גזרינן שמא יחתה אחר ברכו דהא לא אסור מדאורייתא וכו' עיי"ש.

ומבואר מדבריו שהקיל במי שקיבל שבת מבעוד יום דאינו צריך להיות כמאכל בן דרוסאי (ובנדון שלו שיקרמו פניה) בשעת קבלת תוספת שבת אלא אם יש שהות ביום שיקרמו קודם שתחשך שרי, והטעם הוא משום שאם יחתה אין בו איסור דאורייתא ולכן לא גזרו בו. ובנדון שלנו אם יחתה בבין השמשות יעבור על ספק איסור תורה שפיר י"ל שגזרו, ובפרט לפי דברי הט"ז (שם ס"ק טו) שהביא דברי הר"ן לתרץ למה אינו נחשב כגזירה לגזירה לאסור שהייה אחר ברכו קודם שקיעת החמה וז"ל "נ"ל כיון דבשבת גופא קרוב מאוד לבוא לידי איסור כמ"ש הר"ן הוה ליה כודאי איסור ושפיר גזרו רבנן בשבילו גם בערב שבת" וכ"ש בנדו"ד לאחר שקיעה דאכן יעבור על ספק איסור כרת.

ויומתק טפי לפי מ"ש הגרע"א שהקשה על דברי המ"א הנ"ל דתוספת שבת דאורייתא היא אלא שאינו חמור כשבת עצמו דאינו אלא עשה ואיך חילק המ"א ביניהם, ותירץ הגרע"א דתוספת שבת אין לו שיעור והך הוספה אינה אלא מדרבנן, ולפי זה נמצא דרך במקום שהוא איסור דרבנן לא גזרו, ובנדו"ד לאחר השקיעה שפיר י"ל שגזרו דהוי ספק איסור כרת.

וגם לפי מ"ש הפמ"ג (א"א ס"ק כו) לתרץ קושיא זו באופן אחר דאין בתוספת שבת אלא משום עשה משא"כ בשבת עצמו שיש בו כרת וסקילה, והיה משמע דאין להחמיר בנדו"ד, אבל כבר כתבנו לעיל מדברי הב"י דבין השמשות חמור טפי מתוספת שבת וגם לשיטת הפמ"ג י"ל שגזרו משקיעת החמה.

ומ"ש השו"ע הרב (סימן רנג סעיף א) וז"ל "אם כשהגיע הלילה אין התבשיל מבושל עדיין כמאב"ד", דאיכא למידק שכוונתו לצאת הכוכבים, לענ"ד אין לדייק כן מדכתב הרב שמקורו הוא מהמ"א, וכבר כתבנו לדעת המ"א א"א להקל משקיעת החמה (למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה או משום דלא גזרו כשאינו אלא איסור דרבנן כמ"ש הגרע"א, או כפי שכתב הפמ"ג דלא גזרו בתוספת שבת דאין בו אלא משום עשה משא"כ משקיעת החמה דחמיר טפי בודאי שגזרו).

ולפי זה נראה דאין להקל בקולא זו של החזו"א, ובודאי שצריך להיות כמאכל בן דרוסאי בשעת שקיעת החמה.

ו) ויש לעיין בעוד צד אם אפשר לצרפו כנסיף להקל, דכאן המאכל היה לצורך מחר, ויש לדון אם אפשר להקל מצד שהייה לצורך מחר. דהנה כתב הטור (סימן רנג) וז"ל "וכל זה בענין שהייה לצורך הלילה" וכתב הב"י וז"ל "דאפשר דלאו דוקא הוא, ואורחא דמילתא נקט והוא הדין שאם משהה לצורך מחר", ואח"כ הוסיף דאפשר דדוקא כתב כן הטור, דכל שמששה לצורך מחר מסח דעתיה ולא אתי לחתויי והביא דכן כתב הכל בו, וההגהות מרדכי. אמנם סיים וז"ל "אבל לא ראיתי בדברי שום פוסק זולתם שחילק בכך". ולהוסיף דכן כתב השבולי הלקט (סימן נז) בשם רבינו שמחה ועוד ראשונים.

ובסוף הסימן מוכח שאכן החשיב סברא זו כצד קולא דכתב וז"ל "אי נמי משום דאפשר דלא איירי בגמרא אלא במשהה לצורך הלילה אבל משהה לצורך מחר מותר אפילו ע"ג כירה שאינה גרופה ולא קטומה או בתנור דכיון דלצורך מחר הוא אסוחי אסחיה לדעתיה ולא אתי לחתויי". והעתיק הברכי יוסף (שם ס"ק א) דברי הב"י אלו, ומשמע דס"ל דאכן נחשב כצד להקל.

אמנם בשו"ע השמיט המחבר דין זה, ובסימן רנז (סעיף א) פסק הרמ"א דיש להקל בהטמנה לצורך מחר, וכתב המחצית השקל ד"ה "דבלאו הכי יתבשל" דרק בהטמנה יש להקל דאיכא שתי חששות, ולא בשהייה דאיכא רק החשש דשמא ימלך, וכ"כ הפמ"ג א"א ס"ק ח וציין לדברי המ"א בסימן רנד ס"ק כ. וכן הכריע השו"ע הרב סימן רנג (סעיף א) שכתב להדיא שאין להקל בשהייה לצורך מחר וז"ל "אסור ליתן עליה תבשיל מבעוד יום להשהותו עליה לצורך הלילה או עד למחר", וכתב כן גם בסימן רנד (סעיף יא).

אמנם המ"ב (סימן רנג בביאור הלכה ד"ה להשהותו עליה) כתב וז"ל "אלא שבדיעבד יש לסמוך על זה, רק שלא יהא רגיל לעשות כן" וציין שוב לדברי הרמ"א בסימן רנז.

והגם דעיקר ההלכה היא כדברי האוסרים, מ"מ אפשר לצרף שיטת המ"ב כסניף להקל ובפרט דהב"י הנ"ל אכן החשיב שיטה זו כספק להקל.

ז) ויש לדון בעוד צד, דידוע הפלוגתא בתנורים שלנו שהם של גז דנחלקו הפוסקים אם שייך בהם החשש דשמא יחתה. דהנה כתב השו"ת באר משה (ח"ז קונטרס עלעקטריק בד' חלקי השלחן ערוך סימן ג וסימן ד) בפשיטות דשייך בתנורים שלנו הגזירה דשמא יחתה, והעלאת האש דומה ממש לחיתוי האש, דבאותו

מקום מוסיף האש ואינו מביאו ממקום אחר ודומה ממש לחיתוי גחלים. דהיינו, דהיה סברא לומר דאינם שווים אלא פתיחת הגז דומה להבאת עצים שלא גזרו בו חז"ל, ואינו דומה להחשש דשמא יחתה. אבל כתב הבאר משה דכשם שמחתה בגחלים מוסיף אש במקומו ככה ממש כשמעלה האש, נעשית פעולה זו במקומו ואינו דומה להבאת עצים ושפיר נכללת בהגזירה דשמא יחתה.

אמנם בשו"ת אג"מ (ח"א סימן צג) כתב ממש להיפך מהבאר משה, דפתיחת הגז להעלאת האש דומה להבאת עצים שלא גזרו בו חז"ל, וביאר דבכדי להעלות האש צריך לפתוח הנקב להביא עוד גז ממקום אחר ואינו דומה לגחלים שמחתה אותם במקומם. ודן עוד שם דאפשר שיש לחלק בין הבאת עצים להוספת גז דאפשר שהטעם שלא גזרו חז"ל על הבאת עצים הוא משום דהוי טירחא יתירא ובודאי יזכור קודם לכן שאסור בשבת, וטעם זה אינו שייך בתנורים של גז. אמנם מסיק שם דחז"ל לא גזרו חז"ל על עצים הסמוכים לתנור, וכן הוא בתנורים של גז שלא נכללו בהגזירה דשמא יחתה. אבל גוף התשובה אינה להתיר שהייה בתנורים של גז, אלא אם חייבים לכסות הכפתורים של התנור, ומעולם לא דן להתיר שהייה בלי כיסוי על גבי האש. וכן נקטו למעשה רוב הפוסקים שחייבים לכסות האש בכיסוי.

ולאידך כתב האור לציון (ח"ב סימן יז אות ה) דאם השהה על תנור של גז ולא היה כמאב"ד דמותר בדיעבד משום שתנור של גז דומה לקש וגבבא דלא שייך בי' שמא יחתה.

ויש להוסיף עוד, דהפלוגתא בין הבאר משה והאג"מ הנ"ל היא אם שייך בתנורים החשש דשמא יחתה, אבל יש עוד צד גדול להקל בתנורים שלנו די"ל דדוקא בגחלים חיישינן לחיתוי דאין האש דולק יפה ומשום הכי חיישינן לחיתוי משא"כ בתנורים שלנו האש דולק באופן שאינו מתמעט ושפיר י"ל שמסיח דעתו ממנה וכן כתב להדיא הגידולי ציון (חלק ט סימן יא) דגזרו בגחלים דוקא שדרכם לדעוך מעט מעט. ולפי זה איכא עוד צד כשיטת האור לציון.

ולמעשה בודאי שאין להקל מסברא זו לחוד ומאחר שכל גדולי הפוסקים חולקים ע"ז ובפרט לפי דברי הט"ז (ס"ק יג וט"ו) שהביא דברי הר"ן שבדינים אלו קרוב מאד להכשל באיסור דאורייתא.

אמנם ראיתי בשם ה"מחזה אליהו" זצ"ל והגאון רבי פישל הערשקאוויטש זצ"ל שהקילו כשיטה זו כשיש עוד צד להקל ובנדו"ד דאכן איכא עוד צדדי קולא אפשר לצרף שיטת האור לציון להקל.

ח) ועוד יש להוסיף סברא אחת דבנדו"ד בשעת כניסת השבת היה בדעתו שנתבשלה כמאכל בן דרוסאי והסיח דעתו ממנה ושפיר אין לחוש שמא יחתה. ובודאי שאין להתיר מכח סברא זו, אלא חזי לאצטרופי לכל הני צדדי קולא.

העולה לדינא

יש להתיר מאכל זה לאכלו בשבת ואין חיוב להמתין לערב או בכדי שיעשו ואלו הטעמים:

(ב) שיטת השו"ת זית רענן דבקנס לא אסרינן במקום ספק משום דבר שיש לו מתירין.

(ג) ואפילו להמחמירים, כאן יש להתיר מכח ספק ספיקא שמותר בדבר שיש לו מתירין ואפילו לשיטת הרמ"א (יו"ד סימן קב) שס"ל שיש להחמיר בספק ספיקא מודה כאן לגבי קנס.

ד) שיטת המ"ב דיש להתיר בדיעבד שהייה לצורך מחר.

ה) שיטת האור לציון להקל בדיעבד בתנור של גז, ושיטת הגידולי ציון דגזרו דוקא בגחלים, ושיטת הפוסקים שמקילים ע"פ סברא זו כשיש עוד צד להקל.

ו) בשעת השקיעה היתה בדעתו שהגיע למאב"ד ואפשר לומר דהסיח דעתו ממנו ולא שייך בו משום שמא יחתה.

ביאור המחלוקת ר"מ ור"י בענין אימתי אנו נקראים בנים

הרב מנחם מענדל הרשקופ
מכינה – אהלי תורה

כתוב זאת זכרון בספר לכבוד האי גברא רבה איש האשכולות שהעמיד תלמידים למאות ולאלפים, שקד על תלמודו וחיבר כשישים חיבורים בפרד"ס התורה מלאים זיו הגה"ח ר' ישעי' זושע ווילהעלם ז"ל, ריש מתיבתא דאהלי תורה ור"י ישיבת מכוון למען ילמדו, ויהי רצון שיקום היעוד "והקיצו ורגנו שוכני עפר" והוא בתוכם תיכף ומיד ממש.

איתא בגמ' קידושין דף לו ע"א: "בנים אתם לה' אלוקים, בזמן שאתה נוהגים מנהג בנים אתם קרואים בנים, אין אתם נוהגים מנהג בנים, אין אתם קרויין בנים, דברי רבי יהודה. ר' מאיר אומר, בין כך ובין כך אתם קרויין בנים והגמרא מביאה ד' פסוקים שהם הוכחות לשיטת רבי מאיר.

מבואר, שרבי יהודה סובר שאין אנו קרואים בנים למקום אלא בשעה שאנו נוהגין מנהג בנים, ובלאו הכי אין אנו זוכים לתואר זה, אבל רבי מאיר חולק וסובר בין כך ובין כך קרויים בנים, ואפילו כשאנו בנים משחיתים עדיין אנו בני מעליא הראויים לחביבותו של הקב"ה.*

ולכאורה יש לחקור כיצד נפסקה ההלכה במחלוקת זו?

במסכת עירובין דף מו ע"ב איתא, אמר רבי יוחנן, רבי מאיר ורבי יהודה, הלכה כרבי יהודה, רבי יהודה ורבי יוסי הלכה כרבי יוסי. ואין צריך לומר רבי מאיר ורבי יוסי הלכה כרבי יוסי, השתא במקום רב יהודה ליתא במקום רבי יוסי מיבעי.

הרי כלל הוא בכל התלמוד כשיש מחלוקת ר"מ ור"י, שאין הלכה כר"מ.

וטעמא בעי למה אין הלכה כר"מ מחבריו?

וי"ל בגמ' עירובין דף יג עמוד ב': "אמר רב אחא בר חנינא, גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שאין בדורו של ר"מ כמותו*," ומפני מה לא קבעו הלכה כמותו, שלא יוכלו חבריו לעמוד על סוף דעתו.

*בבעל הטורים יש רמז לשיטת רבי מאיר מהפסוק: "הואיל משה" (דברים א, ה), וזה לשונו הואיל ג' במסורה: (א) הואיל משה (ב) "כי הואיל ה' לעשות אתכם לו לעם" (שמואל א, י"ב, כ"ב) ג' "הואיל הלך אחר צו" (הושע ה, י"א) – היינו דאמרינן בין כך ובין כך קרויין בנים של מקום, דהיינו בין עושין רצונו של מקום שמקיימים את התורה דהיינו הואיל משה, ובין עובדין ע"ז ח"ו דהיינו הלך אחרי צו, הואיל ה' לעשות אתכם לעם עכ"ל.

אך בדברים (י"ג, ט) הביא רמז לשיטת רבי יהודה – שכתוב לעשות הישר בעיני ה', וסמך ליה (פסוק כ')
 "בנים אתם, דבומן שעושיין רצונו של מקום קרואיין בנים. ויש להמליץ על זה דברי הגמ' תענית דף ט':
 "ליכא מידי כלאו רמיזי באורייתא" ע"כ.

**ולכאורה התנא האלוקי רשב"י היה הגדול בדורו ואיך זה עולה בקנה אחד עם מאמר הגמרא "שאיין
 בדורו של ר"מ כמותו"? וי"ל שר"מ היה גדול בדורו לפני שרשב"י יצא מהמערה בשנית לאחר י"ג שנה.
 ואפרש שיחתי, איתא בגמרא שבת לג ע"ב שביציאתם של רשב"י ובנו רבי אלעזר מהמערה אחר י"ב
 שנה, והם ראו אנשים עוסקים בחיי שעה "כל מקום שנתנו בו עיניהם מיד נשרף", ודוקא ביציאתם שנית
 לאחר שנה הי"ג אזי "כל היכא דהוי מחי ר"א הוי מסי ר"ש, א"ל בני די לעולם אני ואתה". ובלקו"ש
 חלק יז ע 309 ביאר כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו שכל זה נרמז בהחילוק בין י"ב שנים וי"ג שנים. המספר י"ב
 מורה על סדר השתלשלות (יב ר"ח, י"ב גבולי אלכסון וכו'), ומספר י"ג מורה על למעלה מהשתלשלות, ולכן
 מדות הרחמים הם במספר י"ג. ובאגרות קודש חלק ד ע' שלב ביאר רבנו ביאור נפלא בענין זה ותמצית
 דבריו שבענין פסק הלכה ר"מ היה גדול בדורו "שהאיר עיני חכמים בהלכה", אבל בנוגד למארי ראזין
 דאורייתא ופלפולא דאורייתא בזה היה ר"ש יחיד בדורו עיי"ש.

יוצא מכל הנ"ל כיון שכללא הוא בש"ס שפסקינן כר"י נגד ר"מ, וכמעט שאין יוצא מן הכלל בכל
 הש"ס, א"כ במחלוקת אודות אימתי אנו נקראים בנים למקום יש לפסוק כר"י.*** שבזמן שאין אנו
 עושיין רצונו של מקום אין אנו נקראים בנים!

יש לבאר זה בכמה אופנים:

(א) אע"פ שהכלל הוא שהלכה כר"י נגד ר"מ, אעפ"כ פלוגתא זו היא יוצאת מן הכלל! וקיימא לן הלכה
 כר"מ ולא כר"י. וכן מצינו בשו"ת הרשב"א ח"א סימן קס"ד וסימן רמ"ב – "ישראל משומד וכו'" (הביאו
 החיד"א במדבר קדמות מערכת ב אות ב), ובכלל בנים הוא, כדברי ר"מ בשילהי פרק קמא דקידושין, דגרסינן
 התם וכו' ר"מ אומר בין כך ובין כך אתם קרויין בנים שנאמר וכו'. ואע"ג דמחלוקת ר"מ ור"י הלכה כר"י
 הכא ר"מ קראי קא דייק, כלומר בפלוגתא זו פוסקים כר"מ כיון שבפסוקים מביאים ראיות לשיטתו.

(ב) ובספר "אלוקה דר"מ ענני" ראיתי שהביא מספר "אמת ליעקב" (לרבי יעקב שאלתיאל נניו ז"ל) שנתן
 טעם אחר למה קיי"ל כר"מ בפלוגתא זו. וז"ל "ולענ"ד לומר באפשר מטעם אחר לומר דהכא ההלכה
 כוותיה דר"מ, הואיל ושקלא וטריא אליבא דר"מ, שאמרו מאי ואומר וכו'. והיכא דשקלא וטריא אליביה
 הלכתא כוותיה כנודע". כלומר יש כלל דהיכא שהגמרא שקיל וטרי לפרש רק שיטה אחת אנו פוסקים
 להלכה כשיטה זו, ומכיון שהגמרא מאריכה בשיטת ר"מ ומביאה ארבע פסוקים להוכיח כדבריו הלכה
 כר"מ.

(ג) עוד תירוץ נאה כתב בעל "האמת ליעקב" הנ"ל, וז"ל "האמנם הנה יצאתי לדון בדבר חדש, די
 חילוק בדיני אדם לדיני שמים, והוא דעד כאן לא כאמרי רבנן דאין הלכה כר"מ אלא לגבי ב"ד של מטה
 אבל לא לגבי ביד דין של מעלה וכו', והיינו טעמא דכל הטעם שלא פסקו הלכה כר"מ היינו כמ"ש בגמ'
 (עירובין דף יג ע"ב) "גלו וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שאין בדורו של ר"מ כמותו, ומפני מה לא קבעו

הלכה כמותו מפני שלא ירדו חכמים לסוף דעתו" א"כ זה הטעם אינו שייך לגבי הקב"ה, דלפניו נגלו כל תעלומות סתרי כל חי, ואין דבר נעלם ממנו". ודברי פי חכם חן.

ד) עודביאור נאה מובא בספר ענף ענף אבות על פרקי אבות מהגאון עובדיה יוסף ז"ל בעמוד ריא. הוא מביא את הגמ' בבא בתרא (דף י' ע"א) וז"ל הגמ' "שאל טורנוסרופוס את ר"ע, אם אלוקים אוהב עניים הוא, מפני מה אינו מפרנסם? אמר לו כדי שנוכה לינצל בה מדינה של גהנום, אמר לו אדרבא היא שמחייבת אתכת לגהנום. משל למלך שכעס על עבדו והכניסו בבית האסורים וציווה שלא להאכילו ולא להשקותו, והלך אדם אחד והאכילו והשקהו כששומע מלך לא כועס עליו? ואתם קרויים עבדים! אמר לא ר"ע לא כן, אלא למה הדבר דומה, למלך שכעס על בנו, וציווה שלא להאכילו ושלא להשקותו והלך אדם אחר והאכילו והשקהו, כששומע המלך לא דורון משגר לו? ואנו קרויים בנים! ומוכח שר"ע סבירא ליי' כר"מ שאף בזמן שאין עושין רצונו של מקום נקראים עבדים, ומכיון שר"ע סבירא ליי' כר"מ, וקיימא לן הלכה כר"ע מחבירו (עירובין דף מו ע"ב) וכש"כ מר"י תלמידו, וגם ר"ע ור"מ הוו רבים, ואין הלכה כיחיד (כר"י) במקום רבים ר"ע ור"מ.

***יש להעיר מהרב"ן דברים לב/ה עה"פ שחת לו לא בניו מומם וז"ל באמצע דבריו "וקראם לא בניו" כאשר יקראו בניו דעת הרצון משמע כשיטת רבי יהודה, וכן למד הגאון החידא ז"ל במדבר קדמות מערכת ב' אות ב'.

ה) באגרת הנחמה לרבי מימון אבי הרמב"ם ז"ל כתב וז"ל "כל אלה הם משפטים ברורים וכו'. ושהקב"ה לא ישנא אותנו ולא יסיר מעלינו שם בנים, לא כשירצה בנו ולא כשיכעוס עלינו, לא כשנאמין בו ולא כשנסור ממנו" וכו'. ומביא כו"כ פסוקים לראיות.

וכתב שם המגיה' בהערותיו שלכאורה תמוה הדבר הלוא כלל ידוע ומקובל מפי חכמינו (עירובין מו ע"ב) ר"מ ור"י הלכה כר"י. ואיך שנא כאן רבי מימון משנתו כר"מ? ואפשר לומר וליישב כי בכל מקום במשנה ובתוספתא במחלוקת ר"מ ור"י, מקדימין דעתו של ר"מ לדעתו של ר"י, ואילו כאן הברייתא מקדימה דעת ר"י ואחר כך היא מביאה דעתו של ר"מ. וכבר כתבו הראשונים, כי במקום שהגמ' מקדימה דעת המאחר, הוא בא להורות שאין הלכה כמותו. לדוגמא תוספות ע"ז כב א' ד"ה אין מעמידין, וברא"ש בבא קמא פ"א סימן ה', ביאור נעים ונחמד.

ו) אולי יש לבאר באופן אחר. ידועה הגמ' ביומא דף פג ע"ב שרבי מאיר הוה מדייק בשמא, והגמרא בעירובין יג אומרת שנקרא מאיר "על שם שהאיר את עיני חכמים בהלכה", ובהתאם לשמו מאיר מלשון אור היה מדייק בשם האדם ומגלה את תכונתו גם כאשר תכונת נושא השם הוא בהעלם, וגם אופן לימודו היה באופן דעוקר הרים ובאופן מיוחד, היינו מעלת החריפות שהוא הבנת עמקי טעמי ההלכות, לימוד שמדגיש את החשיבות דאיכות הלימוד שעדיפה על הכמות, וכל כך גדלה מעלת לימודו בחריפות ועמקות "עד שלא יכלו חבריו לעמוד על סוף דעתו" ולכן המחלוקת הנ"ל בין ר"י ור"מ הלכה כר"מ, אף שבדרך כלל הלכה כר"י. כי כשהנדון הוא אודות כלל ישראל האם הם בנים למקום או לא, כלומר דבר שנוגע לעצם הנפש של כל אדם מישראל, אזי אנו פונים לר' מאיר שהוא המסוגל ביותר לרדת לשורש הנשמה של יהודי. דוקא ר"מ שהוא מדייק בשמא יש ביכלתו להוציא את הכח לפועל וההעלם לגילוי.

ומצד העצם של כל יהודי הרי "ישראל אע"פ שחטא ישראל הוא" (סנהדרין מד). ודבר זה נתגלה דוקא ע"י ר"מ האור המאיר שמגלה את עצם הנשמה של כל יהודי.

וי"ל שלמד הנהגה זו לגלות את הטוב הטמון ביהודי מברורי' אשתו. כדאיתא בגמרא ברכות דף י ע"א שהיו בריונים בשכונתו של ר"מ שהיו עושין לו צרות, ור"מ היה מתפלל שימתו, אמרה לו ברורי' אשתו כתוב בפסוק: "יתמו חטאים מן הארץ", חטאים ולא חוטאים, ועוד, תסתכל בסופו של הפסוק שכתוב: "ורשעים עוד אינם" אז אם יתמו החטאים במילא הם לא יהיו רשעים, אז תתפלל עליהם שיעשו תשובה, ואכן כך הוה ועשו תשובה. וי"ל של מאיר למד פרק באיך להתייחס ליהודי אפילו כזה הנקרא "בריון" מברורי' אשתו, שהיא בבחי' "איזהו אשה כשרה העושה רצון בעלה" – כלומר שהיא עושה היינו שמעוררת בו רצון, היא עושה את רצונו.

ומה גם שהיה לאחד מתלמידי ר"ע (ואבהת לרעך כמוך) שהם הם העמידו תורה, ופסק כפסק רבו שישראל נקראו בנים למקום, ויש להוסיף עוד דוגמא בולטת איך שלרבי מאיר היה את הכולת לרדת עמוק עמוק לנשמתו של כל אדם ואפילו החוטא הכי גדול ולהחזירו בתשובה. כך מצינו איך שרבי מאיר התייחס לרבו אלישע בן אבויה שסר מן הדרך, וכדמצינו בגמ' חגיגה דף טו ובירושלמי פרק ב'א, שר"מ היה יושב ודורש בבית המדרש בטבריי, והיה אלישע רבו מטייל בשוק כשהוא רוכב על סוסו בשבת. באו ואמרו לר"מ, הרי אלישע רבך בא ומטייל בשוק, הפסיק דרשתו ובה אליו. אלישע שאל את רבי מאיר במה היה דורש והגמ' מביאה את כל הדין ודברים ששוחחו ביניהם בפירוש הפסוקים. ובאמצע שיחתם דרש אלישע מפסוק שת"ח אע"פ שסרח יש לו תקנה. אמר לו ר"מ אף אתה חזור בך! אמר לו איני יכול. אמר לו למה? ענה לו רוכב הייתי על סוס ומטייל אחורי בית המקדש ביום הכיפורים שחל בשבת ושמעתי בת קול שאומרת: "שובו בנים שובבים" חוץ מאחר "שידע כחי ומרד ביי".

כיון שהגיע לתחום שבת, אמר לו מאיר חזור בך, שכבר שערתי בעקבי סוסי עד כאן תחום שבת, אמר לו אף אתה חזור בך, אמר לו והלא כבר אמרתי לך ששמעתי מאחורי הפרגוד שאין לי סיכוי "חוץ מאחר" וכו'. והגמרא ממשיכה שלאחרי ימים חלה אלישע בן אבויה, באו ואמרו לרבי מאיר, אלישע רבך חולה. הלך אצלו, אמר לו חזור בך, אמר לו ועד כאן מקבלים? אמר לו, ולא נאמר "תשב אנוש עד דכא" – עק דכדוכה של נפש?

באותו שעה בכה אלישע בן אבויה ומת, והיה ר"מ שמח ואמר דומה שמתוך תשובה מת רבי! כלומר אפי' אדם שהרשיע כאלישע בן אבויה, ר"מ מצא פתח והשפיע עליו לחזור בתשובה, ואף שמע מאחורי הפרגוד שאין לו דרך לתשובה, אבל אם "דחק ונכנס", אזי אין לך דבר העומד לפני התשובה.

ובגמ' חגיגה שם איתא: אשכחיה רבה בר שילה לאליהו, אמר ליה מאי קא עביד הקב"ה, אמר לי קאמר שמעתא מפומייהו דכולהו רבנן, ומיפומי' דר"מ לא קאמר, אמר ליה אמאי? משום דגמר שמעתא מפומי' דאחר, אמר לו אמאי, ר"מ רמון מצא תוכו אכל קליפתו זרק". מפורש שר"מ שייך אל הפנימיות אל התוך.

ועל פי זה יש לבאר מה דאיתא בכתבי האריז"ל על המשנה "ר"מ אומר אל תסתכל בקנקן אלא במה שיש בו וכו'. האריז"ל מבאר את המשנה על פי סוד וזלה"ק: הנה הכתוב אומר "ונקה לא ינקה" (שמות לד/ז) שיש בהם אותיות קנקן, ויש בהם גם רמז לשם הוי' כי במלת ונקה יש ו-ה ובמלת ינקה יש י-ה. והנה

מפשטן של דברים משמע שאפילו לשבים אינו מוחל, לזה אמר "אל תסתכל בקנקן אלא במה שיש בו", דהיינו שם הוי' הרמוז בר"ת וס"ת של ונקה - ינקה העולה מ"ה (שם הוי' במילוי אלפין בגימטריא מ"ה) שהוא המקבל שבים, עד כאן דבריו הקדושים.

ואיתא בגמרא חגיגה טו ע"א/ע"ב שרבי מאיר תיקן את נשמת אחר ובסופו של דבר עלתה לג"ע, וזה בהתאם למאמרו בפרקי אבות מילתא דחסידותא (כבא קמא דף מ) "אל תסתכל בקנקן" שמשמע שאין אפשרות לתשובה אלא במה שיש בו, שמשם נלקח הכח לכללות ענין התשובה כולל תשובה הנדרשת מאחר תשובה באופן של "דחק ונכנס".

ולכן בשאלה גורלית כזו, האם אנו נקראים בנים למקום בכל מצב או לא, דוקא ר"מ המאיר ומגלה אפילו בחשך הכי גדול, הוא זה שמגלה ופוסק שבכל יהודי יש את ה"מה" הנשמה הטהורה שננתי בי, "שאפילו בשעת החטא היתה באמנה אתו", דוקא הוא העוקר הרים והיורד לשרשן של דברים ופוסק "שבין כך ובין כך בני הם" ולכן בענין זה הלכה כמותו!

מצה דכורך – "חיוב מצה שני מדרבנן" ועפ"ז ביאור בהגש"פ פ' פיסקא ד"ה ויכוין שבסי' מצה

הרב מנחם מענדל שוחאט

שליח כ"ק אדמו"ר - מנהטן, נ.י.

רבות המתנות שקבלנו בתור תלמידי הרב זושא ווילהעלעם ז"ל במתיבתא אהלי תורה, ומהם: הדחף ללימוד כל המסכת בע"פ כל שנה, חיות בשינון שו"ע אדה"ז הלכה למעשה, לימוד סוגיות ממקורם והבנת מסורת והשתלשלות תושבע"פ, פתיחת צוהר לתלמידים לעולמות שבדרך כלל לא נלמדים בישיבות: עולם המנהגים, פרפראות, גימטריאות, מדרשים עלומים, וספרים עתיקים ועוד ועוד.

העולה על כולנה היה היוקר העצום שהנחיל לנו בלימוד תורת כ"ק אדמו"ר, כשהיה לומד ברבים שיחה מלקו"ש או מכתב מאג"ק, פתאום היית מבין כמה עומק יש בכל תיבה שהרבי כתב, האופן בו היה מפענח את ההערות, מסביר כל מראי מקום, ומביא רקע היסטורי לכל ספר שהרבי מציין ועוד.

ומבין כל ספרי כ"ק אדמו"ר, זכות מיוחדת היתה לנו, ללמוד עמו את ההגדה של פסח עם לקוטי טעמים ומנהגים. בין פורים ופסח היה נשאר בשעה של ארוחת ערב, ללמוד עם קבוצה של תלמידים את ההגדה, כל ערב היה לוקח פיסקא אחת, ולאט לאט מבאר, תיבה אחר תיבה, כל מראי מקום, כמונה מרגליות ממש. בתור בחורים צעירים שאף פעם לא התנסינו בלימוד ההגדה, ר' זושא היה הראשון שפתח לנו עולם קסום זה. ור' זושא בדרך הכל כך אופיינית לו, היה דואג שיהיה זה טוב לשמים וטוב לבריות, היה מזמין "בייגלס" לתלמידים שנשארו ללמוד, ומדי פעם גם מביא הגדה עתיקה מהאוסף היקר שלו, כדי שיהיה מעניין...

ההגדה מתאפיינת בכך שהרבי "נוגע" בכל תחומי התורה, ור' זושא לא היה מניח דבר מתחת ידו, כל ערב היה לוקח פיסקא אחרת מתחום אחר לגמרי: מנהגים, דיוק בשו"ע אדה"ז, השוואת גירסאות בדברי הראשונים, מקור בעל ההגדה, המשך חלקי ההגדה, חילוקי לשונות בין השו"ע והסידור, פתגמים מרובותינו נשיאנו, ביאורים ע"ד הקבלה ועוד, את הכל הוא למד ולימד, על הכל היה לו משהו להוסיף ודרך לבאר. ואחרי טעימות אלו, לא נשאר לנו התלמידים, אלא להבטיח לעצמנו שלעולם לא נעזבנה, ובכל שנה ננסה עוה"פ "לגעת" בהגדה, לנסות להבין עוד פיסקא, להעריך עוד נקודה. את הטעם הטוב של השיעורים אנחנו עדיין מרגישים ומתגעגעים.

ההערה דלקמן, נדפסה לראשונה בקובץ העו"ב גליון א'קעז, וכאן נדפסה מחדש עם תיקונים והוספות. כמו"כ אבי מורי שי' כתב באותו העניין בספר זה, בתור הבעת תודה ומזכרת נצח לידידו וחבירו ר' זושא ז"ל שקיבל וקירב כו"כ מבניו - אחיי - במתיבתא אהלי תורה במשך השנים.

א. מקור הדין שאין לסוח בין ברכת המצה והכריכה

בהגש"פ עם לקוטי טעמים ומנהגים - סימן מצה, ד"ה ויכוין לפטור:

"ויכוין לפטור ג"כ אכילת הכריכה. ולכן נזהרין בינתיים משיחה שלא מעין הסעודה (ר' יחיאל אחי בעה"ט. אבן הירחי)".

והנה יש לדייק כאן כמה דיוקים:

במקור הדין ציין רבינו לר' יחיאל אחי בעה"ט ולאבן הירחי, והנה הציון לאבן הירחי מובן שפיר, דהרי מקור הדין הוא מספר המנהיג לר' אב"ן (אברהם בן נתן) הירחי, בסי' פ"ד וז"ל: "ויראה לי כי הבא לקיים מצוה מובחרת לצאת ידי חובה כרבנן וכהלל לא יסיח בנתיים אחרי הברכות שבירך על המצה ועל המרור עד שיעשה כתרואוהו להעלות הברכות על הסדר", וכן הביא הטור בסי' תעה דין זה בשם המנהיג. עיי"ש.

אבל הציון לר' יחיאל אחי בעה"ט, צריך ביאור קצת, דהרי בפשטות כוונת רבינו היא למה שכתב הטור בשם אחיו ר' יחיאל (מיד קודם שהביא את הדין דספר המנהיג הנ"ל) וז"ל: "כתב אחי ה"ר יחיאל ז"ל מספקא לי בכריכה אי בעי הסיבה כיון דמרור לא בעי הסיבה. ובעל המנהיג כתב דבעי הסיבה בעבור המצה שבאה זכר לחירות". ואח"כ ממשיך הטור: "וכתב עוד (המנהיג בסי' פ"ד) הרוצה לקיים מצוה מן המובחר לא יסיח עד שיעשה כריכה כהלל וכו'".

וצ"ב מדוע ציין רבינו כאן - אודות הזהירות שלא לסוח בין הברכה והכריכה - לר' יחיאל שקאי אודות דין אחר (אי בעינן הסיבה בכורך)? ולא עוד אלא שהקדים וציין לר' יחיאל, ורק אח"כ ציין לספר המנהיג, והרי המקור העיקרי (והקדום ביניהם) הוא מדברי המנהיג שכתב בפירוש אודות זהירות זו?

ואמנם הטור הסמיך את ב' הדינים זה לזה והקדים את ספיקו דר' יחיאל כנ"ל, אך הא גופא דורש ביאור ובירור, האם הסמיכות מורה שהזהירות שלא לסוח מיוסדת על החקירה אודות הסיבה בכורך, ואי הכי מהו הביאור בזה, ומדוע הוצרך רבינו ליכנס לכל זה כאן, ולא כתב מקור אחד ופשוט על דין זה?

ואולי י"ל שבתבות אלו תירץ רבינו קושיא שאפשר להקשות על הזהירות הנ"ל ע"פ מסקנת שו"ע אדה"ז, ועוד שפיסקא זו היא הפיסקא הראשונה שדנה בכורך, ובציונים אלו, העמיד רבינו את היסוד להמשך מהלך ביאורו וחידוש אודות כורך. וכפי שנבאר לקמן.

1. והנה בספר הלכות ליל הפסח כתב לבאר את ציון הרבי לדברי הר' יחיאל (ולכאורה כך הבין גם הרשד"ל בביאורו על ההגדה ובספרו דברי שלום על שו"ע אדה"ז), שדברי הטור "כתב אחי הר' יחיאל" נמשכים גם על דברי המנהיג, דהיינו שדברי המנהיג המובאים בטור, הם בעצם חלק מציטוט דברי הר' יחיאל, ועפ"ז, הציון לדברי הר' יחיאל, מכוונים באמת לדברי המנהיג.

וצע"ג על ביאור זה, כי בפיסקא זו אין הרבי דן כלל אודות הסיבה אלא אך ורק אודות איסור שיחה, והנ"ל מקורו מהמנהיג, ולא מדברי ר' יחיאל, ולמה לציין (ללא צורך) לר' יחיאל? ומה מוסיף בזה?

והא דהבאר הגולה (על המחבר - סי' תעה סעיף א') ציין לר' יחיאל, י"ל שהבאר הגולה קאי גם על הדין של הסיבה שמוכח במחבר שם. [ועוד שבדפוסים המתוקנים תקנו את הציון וכתבו "טור בשם המנהיג" ולא בשם ר' יחיאל. עיי"ש. ואכ"מ]. - כהנ"ל מהערת הרנ"ש בקובץ העו"ב גליון א'קעח.

ב. הגדר דמצה שבכורך ע"פ שו"ע אדה"ז ולשון רבינו בהגש"פ

אך תחילה נקדים קושיא ודיוק אחר בכורך², דהנה ידוע לכל בר בי רב שסוגיית כורך בדברי הראשונים והפוסקים ארוכה מני ים, ולא באנו כאן להאריך ולפלפל בה³. אבל הלומד את מסקנת הדברים כפי שמופיעה בשו"ע אדה"ז⁴ יוצא עם ההבנה דלקמן: היות שלא נפסקה הלכה כרבנן או כהלל, עבדינן כתרוויהו: אוכלים מצה בפ"ע לקיים מצות מצה דאורייתא – לקיים מצות מצה לכו"ע (רבנן והלל). אח"כ אוכלים מרור בפ"ע – לקיים מצות מרור לשיטת רבנן. ואח"כ כורכים מצה ומרור לקיים מצות מרור בזמה"ז⁵ לשיטת הלל. (עיין בשו"ע אדה"ז שם כל הטעמים והנימוקים).

והנה לאחר לימוד המסקנא הנ"ל, לכאורא עולה קושיא בהבנת שיטת הלל:

הרי כל חיוב המרור בזמן הזה הוא מדברי סופרים זכר למקדש, ובמקדש היה כורך מצה של מצוות אכילת מצה עם מרור של מצוה⁶ ואוכלים ביחד. אבל עתה בזמן הזה, שאת המצה של מצוה כבר אכל בפ"ע (ויצא בה ידי חובת מצה לגמרי), אם כן המרור כבר לא יהיה בדוגמת המרור של המקדש (זכר למקדש), כי אינך אוכלו עם מצה של מצוות אכילת מצה?

ואה"נ שהבהיר זאת רבינו הזקן שם, בכותבו שמצה זו דהכריכה, היא חובה מדברי סופרים, ואינה רשות (ולכן אינה מבטלת את המרור דהכריכה, כי שניהם הם חובה מדברי סופרים ואינם מבטלות זא"ז), אבל עדיין קשה, שהרי בפשטות כוונת "חובה" הכא, היא חובה לאכול מצה כדי לקיים מצוות מרור, אך אין זה חובה במצוות מצה גופא (שכבר יצא ידי חובתה לגמרי).

וא"כ הדרא קושיא לדוכתא: המרור בזמה"ז אינו בדוגמת זכר למקדש, כי בזמן המקדש היה כורך מרור עם מצה שחיובה מדין מצה, ובזה כורך את ב' המצוות דמצה ומרור יחד, ואילו עתה הנך כורך מרור עם מצה שחיובה מדין מרור? ואם כן אינו מקיים את מצות מרור כתיקונה (כריכת ב' מצוות דמצה ומרור) יחד?

וי"ל שכדי לתרץ תמיהה זו, כתב רבינו בהגש"פ לקמן בריש סימן כורך: "נמצא יש עליו, בזמה"ז חיוב מצה שני מדרבנן, לדעת הלל"⁷.

דהיינו שכשחכמים באו וקבעו חובת אכילת מרור בזמן הזה, הוצרכו לקבוע גם חיוב מצה שני, כדי שנוכל לקיים מצות מרור. כי לשיטתו הרי בעינן כריכה, וכריכה פירושה כריכת מצות מצה ומצות מרור

2. שוב ראיתי שדן בזה ראפ"א, במאמרו המאלף אודות כורך, נדפס בקובץ פלפולים אהלי תורה - לה (י' שבט ה'תש"פ).

3. ועיין במאמר הנ"ל באריכות נפלאה פרטי הסוגיא בראשונים, בשו"ע אדה"ז ובהגדת רבינו. וקצתהי כאן בכמה מהדברים ובמ"מ, ומשם תקחנו.

4. סי' תע"ה סעיף יח-כ.

5. ולא רק בתור "זכר למקדש" (שיטת הב"ח בטור שם, המהר"ל בגבורות ה' פס"ג ועוד). אלא כדברי הפר"ח והגר"א שם.

6. כך עולה משיטת הראשונים, שעל פיהם פסק אדה"ז כאן. וכפי שהאריך במאמר שם. ואכ"מ.

7. בהגש"פ שם: "כורך (פסחים קטו, א). לדעת הלל הזקן: בזמן שיש פסח אינו יוצא אלא א"כ כורך פסח מצה ומרור ואוכלן ביחד. בזמן שאין פסח אינו יוצא ידי חובת מצה - שהוא מן התורה - אלא אם אוכלה בפ"ע. ואינו יוצא ידי חובת מרור - שתקנוהו חכמים זכר למקדש - א"כ כורכו עם מצה ואוכלן ביחד (כמו שעשה בזמן ביהמ"ק). נמצא יש עליו, בזמה"ז, חיוב מצה שני מדרבנן, לדעת הלל. ולא נפסקה הלכה לא כהלל ולא כחבריו וצריך לצאת ידי שניהם. (שו"ע רבנו סתע"ה סי' טז-יח ובאחרונים ובס' שבה פסח האריכו)".

יחד. והיות שלא היתה לנו ברירה והוצרכנו לאכול את המצה בפ"ע⁸, ותו ליכא מצות מצה, אזי עלינו לתקן עוד חיוב מצה מד"ס, כדי שיהיה משמעות להכריכה, ונוכל לקיים מצות מרור⁹.

ונמצא שמחד גיסא חיוב המצה בכריכה בא כדי לקיים מצות מרור בזמן הזה לשיטת הלל. אך לאידך בפועל ממש יש לנו בכריכה - לא רק קיום מצות מרור - אלא עוד חיוב מצות מצה¹⁰.

ובתיבות ספורות אלו, מעמיד רבינו יסוד גדול, שההבנה הנכונה ב"חובה" הנ"ל דאכילת מצה בכריכה, היא חובה במצות מצה עצמה, ולא רק חובה כדי לקיים מצות מרור. ודוק בלשון הרבי שכותב "נמצא" (ולא "ויש לומר" וכיו"ב), דהיינו שהגדרה זו ("חיוב מצה שני") היא מוכחרת ו"יוצאת" מתוך ביאור אדה"ז שם. (אף שאדה"ז בעצמו לא כתב הגדרה זו מפורשות, ולולא דברי הרבי בהגש"פ, לא דווקא שהיינו שמים לב בדברי אדה"ז שבכורך יש ב' חיובי מצה).

ג. הסיבה בכורך, והזהירות שלא לסוּחַ עד כורך

ומעתה לאחר כל הדברים האלה, נחזור לבאר את הפיסקא ד"ה ויכוין שהבאנו בריש דברינו:

דהרי לפי המובן בשטחיות ובהשקפה ראשונה מדברי אדה"ז שם - שבכריכה מקיים מצות מרור, והמצה דכריכה היא בשביל מרור גרידא - צריך ביאור קצת: מהו הזהירות דספר המנהיג שלא לסוּחַ בין ברכת המצה ועד הכריכה, והרי בשלמא בין ברכת המרור והכריכה מובן שפיר, כי רק בשעת הכריכה הוא מקיים את מצות מרור לשיטת הלל, ולכן אין להפסיק בשיחה ביניהם¹¹. אבל בין ברכת ואכילת המצה והכריכה אמאי אין להפסיק, והרי חיוב אכילת מצה כבר התקיים בעת אוכלו את המצה בפ"ע (לכו"ע)¹²?

ובאמת שלכן כתב הפר"ח (בסי' תע"ה שם ד"ה כדי שתעלה) וז"ל: "זה אינו מדוקדק דהא ודאי כיון דלהלל אפי' האידינא בעי כזית מצה לחוד והדר כריכה וכמו שכתבתי לעיל, אם כן אף אן מפסיק בין כזית אכילת מצה לכריכה אין בכך כלום, אבל ודאי צריך ליהזר שלא יפסיק בין ברכת אכילת מרור לכריכה זו"

8. וא"א לן לקיימה באופן אחר, וכמו שביאר אדה"ז שם.

9. ועפ"ז יומתק דיוק לשון רבינו שכתב בריש סימן כורך שם שם אודות מרור: "שתקנוהו חכמים זכר למקדש" (בהדגשת התיבות הנ"ל), אף שלכאורא אין זה נוגע לנדרו"ד, אלא שבוה רוצה להדגיש שכשחכמים קבעו את מצות אכילת מרור מד"ס זכר למקדש, כחלק מתקנה זו, הוצרכו לקבוע גם עוד חיוב מצה שני, ולולא זאת לא היו יכולים לקיים את מצות מרור לשיטת הלל בזה"ז.

10. ובאותו הגדר דחיוב מצה הראשון, שלכן היו שני לו ורק שכנ"ל חלוקים ברמת חיובם - מה"ת או מד"ס. וראה בכל זה במה שכתב אבי מורי שי' בספר זה, והאריך להביא יסודות מדברי הראשונים על גדר זה. וכן נפק"מ להלכה כשהפסיק בשיחה. ועוד מרגלית טובה ממנהג חב"ד באמירת מצה זו, מרור זה. עיי"ש באריכות.

11. וכמו שכתב רבינו בפשיטות בסי' מרור ד"ה ויברך: "צ"ע מפני מה לא העתיק מ"ש בשו"ע שלו (תע"ה סי' יח) - וכן מנהגו - שצריך לכוון לפטור בברכה זו גם מרור שבכורך".

12. ואמנם הבי"ח ביאר את דברי המנהיג, שהזהירות היא גם חלק מהזכר למקדש, אבל: א. זהו לשיטתו שכל הכריכה הוי רק לזכר, ולא לקיום מצות מרור. וב. אין זה פשטות משמעות דברי המנהיג והטור (הובאו לעיל בתחילת דברינו), ואדרבא מתוך דבריהם משמע שהזהירות שלא לסוּחַ הוא כדי לקיים את שיטת הלל - עתה.

וכדי לתרץ קושיא זו הקדים רבינו וציין לדברי רבי יחיאל, שמספיקו אודות הסיכה בעת הכריכה למדנו יסוד גדול:

דהנה כשמעיינים בצדדי הספק צע"ק, דמהו הצד שלא להסיב בעת הכריכה, והרי בכריכה יש הן מרור והן מצה, ומצד המצה בעי הסיכה, לאידך מצד המרור לא בעי כריכה אבל ליכא איסורא להסיב (ראה ב"י ס), ואי הכי אמאי שלא להסיב? בשלמא במרור שכל תקנתו זכר לשעבוד ולא לחירות, אזי לא מתקנים בו הסיכה, ופשוט. אבל בכורך שיש בו שניהם, מהי הסברא שדווקא לא להסיב?

אבל ע"פ ביאורנו לעיל בפרק ב', יש לומר שרבינו יחיאל הסתפק בזה גופא, מהו הגדר דהמצה שבכורך בזמן הזה:

האם המצה באה רק כדי להכשיר ולקיים את מצות אכילת מרור (לפי שיטת הלל), ואזי המצוה היחידה בכורך הוא המרור (והמצה הוי רק טפל ומכשיר למרור), ולכן לא מתאים לתקן הסיכה למצות מרור.

או שלפי שיטת הלל מוכרחים אנו לומר שיש חיוב מצה שני מד"ס בעת הכריכה, ואי הכי בכורך ישנם ב' מצות, הן מרור והן מצה, ובאם יש כאן חיוב מצות מצה, פשיטא דבעינן הסיכה, שהרי המצה באה זכר לחירות.

ומעתה ספר המנהיג הכריע כהצד ה'ב', וכלשון הטור: "ובעל המנהיג כתב דבעי הסיכה בעבור המצה שבאה זכר לחירות", דהיינו שיש להסיב בעת אכילת הכריכה מצד המצה שבה, וכמו שמסיב בעת שאוכל מצה בפ"ע, כי בשניהם הוא מקיים חיוב מצות אכילת מצה "שבאה זכר לחירות".

ועפ"ז יומתק ההמשך וקישור העניינים בטור שם, שממשיך עם דברי המנהיג אודות הזהירות שלא לסוח בין ברכת המצה והכריכה:

היות שהמצה דהכריכה היא חלק ממצות מצה בלילה זה - "חיוב מצה שני מדרבנן" (ולכן בעי הסיכה), פשיטא שברכת אשר קדשנו במצוותיו וצונו על אכילת מצה קאי גם עליה (כמו שברכת מרור קאי על המרור שבכריכה) ולכן יש ליזהר שלא לסוח בין הברכה דמצה ואכילת הכריכה, כי חיוב אכילת מצה לא מסתיים עד אכילת הכריכה.

ועפ"ז מתורץ מדוע מקפידים גם שלא לסוח בין ברכת המצה והכריכה, ולא רק בין ברכת המרור והכריכה (ודלא כהפר"ח הנ"ל).

ונמצא שב' הדינים תלויים זה בזה: הא דבעינן הסיכה בכריכה, והא דיש ליזהר שלא לסוח בין ברכת המצה והאכילה, כי יסוד שניהם חד הוא - דהמצה שבהכריכה יש לה גדר דמצות מצה, ובלשון רבינו: "חיוב מצה שני מדרבנן".

ועפ"ז יבואר מדוע ציין רבינו לר' יחיאל, אע"פ שר' יחיאל דן בהסיכה בכורך, ואנן קאינן על הזהירות שלא לסוח, כי דווקא ע"פ ההבנה בב' צדדי הספק דר' יחיאל, והכרעת ספר המנהיג אודות הסיכה בכורך, מבינים אנו נכונה: א) את המשך דברי המנהיג שלא לשוח בין ברכת המצה והכריכה (ולא רק ברכת המרור)

וב) את יסוד שיטת רבינו בכורך, שהמצה דהכריכה היא "חיוב מצה שני מדרכנן". וכפי שביארנו לעיל בארוכה.

פרק ד. הכוונה בשעת הברכה לפטור את הכריכה

ועפ"ז יש לבאר עוד פיסקא בהגש"פ עם לקוטי טעמים ומנהגים, דהנה במרור, פיסקא ד"ה "ויברך" כתב וז"ל: "צ"ע מפני מה לא העתיק מ"ש בשו"ע שלו (תע"ס סעי' יח) – וכן מנהגו – שצריך לכוון לפטור בברכה זו גם מרור שבכורך"

ורבים העירו על דברי הרבי כאן¹³, דלכאורא כשמעיינים בשו"ע אדה"ז לא כתוב מפרשות שצריך לכוון לפטור את המרור שבכורך, אלא אך ורק שאין להסיח בין הברכות דמצה ומרור עד הכריכה, כי ברכות אלו עולות בשביל הכריכה. ואה"נ שמה מובן מאליו שצריך לכוון, אבל עדיין צ"ע לשון הרבי: "מפני מה לא העתיק. . . שצריך לכוון לפטור", והרי תיבות אלו לא מופיעות בשו"ע אדה"ז, ולכן אין מאיפה להעתיקם?

ובפרט שלעיל במצה, כתב אדה"ז בסידור: "ויכוין לפטור גם כן אכילת הכריכה", ולכן ה"צ"ע" יכל להיות, מדוע לא כתב אדה"ז במרור כמו שכתב במצה. ומדוע הוצרך רבינו להביא משו"ע אדה"ז ועוד בלשון "להעתיק"?

וע"פ כל המבואר לעיל אולי י"ל, שבזה רוצה רבינו להדגיש את היסוד שביארנו לעיל, שאיסור שיחה הוא תוצאה ישירה מההבנה שהמצוה דהכריכה הוא באותו הגדר ממש של המצוה שעליה אמר את הברכה. ורק באם מעמידים שהמצוה דהכריכה והמצוה שעליה בירך הם באותו הגדר ממש, אזי יש איסור שיחה ביניהם. וגם לאידך, באם פוסקים שיש איסור שיחה, הרי זה בגלל שמובן וברור שהמצוה דהכריכה והמצוה שעליה בירך – הם באותו הגדר.

ולכן כשאדה"ז כותב שאסור לשוח בין הברכה על המצה והמרור לבין הכריכה, הרי בתיבות אלו גופא הוא "אומר" את היסוד שעליו בנוי דין זה, שהברכה והכריכה הם באותו הגדר. ו

[והנה במצה, אין הדבר פשוט, וצריך להוכיח ולבאר שהמצה דהכריכה היא באותו הגדר ממש של המצה שעליה בירך (ולא רק טפילה ופרט במרור), וכמו שהרבי מדגיש שהמצה דהכריכה היא "חיוב מצה שני מדרכנן", דהיינו שהיא שניה לראשונה. ובאותו הגדר דהראשונה – חיוב מצה. אבל במרור הוא דבר הפשוט: היות שלפי הלל עדיין לא קיים מצות מרור כלל, ואת הברכה אמר לפני זמן מה, כשאכל את המרור בפ"ע, אזי פשיטא שהמרור דהכריכה הוא הוא (ולא רק "שני") המרור שעליו בירך, והיינו הך]

ומעתה יומתק הלשון "העתיק", כי אדה"ז אכן "כתב" בשו"ע שיש לכוון לפטור, בשעה שכתב שאסור לשוח ביניהם. דהרי באיסור שיחה "מונח" (ליגט) שהברכה והכריכה הם אותה המצוה, ולכן פשיטא שיש לכוון בעת הברכה על הכריכה כדי שתעלה הברכה.

13. וראה מה שכתב בזה ידידי ר' מ"מ שפיצער בקובץ "כי ישאלך בנך" (מלבוש תשע"ד) ע' 26 ואילך.

ועד"ז יש לבאר גם לעיל במצה, כשאדה"ז כתב שיכוון לפטור, הרי זו "העתקה" משו"א אדה"ז, אף שלא כתוב כן מפורשות שיש לכוון על המצה, כי כנ"ל באיסור שיחה "מונח" כל ההבנה הנ"ל. ודו"ק.

בדברי הרמב"ם בהא דערבה דוחה שבת

התמים אברהם שניאורסאהן
תלמיד מהרב זושא ע"ה ווילהעלם בשיבה

לע"נ האי גברא רבא ויקירא גריס באורייתא תדירא רב פעלים לתורה ולצדקה העמיד תלמידים לאלף ולרובה מחו' הרה"ח הרה"ח מוה"ר ישעי' זוסיא ווילהעלם ז"ל תנצב"ה ויקום לתחי' בכיאת הגואל כמהרה.

א. בסוכה דף מג רע"ב: "ערבה בשביעי מ"ט דחיא שבת? א"ר יוחנן כדי לפרסמה שהיא מן התורה. אי הכי לולב נמי לידחי" (רש"י: "בשאר ימים במקדש, כדי לפרסמו שהוא מן התורה כל שבעה, דהא לא מפרשא בהדיא, דאיכא למיטעי ולמימר דהאי 'ושמחתם לפני ה' שבעת ימים' לאו שמחת לולב קאמר")? ומשני: "לולב גזרה משום דרבה". ופריך: "אי הכי ערבה נמי נגזור"? ומתריך: "ערבה שלוחי בית דין מייתי לה, לולב לכל מסור". "אי הכי כל יומא נמי לידחי? אתי לפקפוקי בלולב". "ולידחי ביום טוב ראשון? לא מוכחא מילתא אמרי לולב הוא דקא דחי" (רש"י: "לאו מוכחא מילתא דמשום ערבה הוא דמיפרסם שהיא מה"ת, דאמרי משום דנתנה לדחות אצל לולב נדחית אף אצל ערבה, ועיקר משום לולב הוא). "ולידחי בחד מהנך? כיון דקא מפקת לה מראשון אוקמה אשביעי". ע"כ הנוגע לענינינו.

ב. ומבואר, דלמסקנת הסוגיא, מה שערבה דוחה שבת אינו כדברי רבי יוחנן כדי לפרסמה שהיא מה"ת, דא"כ מאי שנא מלולב שאין דוחין שבת בשאר הימים כדי לפרסם שהוא מה"ת, אלא הטעם הוא משום דערבה שלוחי ב"ד מייתי לה ואין סיבה לגזור שלא יטלו.

ג. והענין ד"לפרסמה שהיא מה"ת" הוא רק הסיבה שתיקנו שערבה ידחה בשביעי ולא בראשון, שאם ידחה בראשון לא יתפרסם כ"כ שערבה היא מה"ת, שיאמרו שדוחה רק אגב לולב, אבל אין זה היסוד לזה שערבה דוחה שבת, אלא עיקר הטעם הוא ששלוחי ב"ד מייתי לה כנ"ל. (וזה שדוחה רק בשביעי ולא בשאר ימים הוא משום שלא יזולו בלולב כדאיתא בסוגיא).

ד. אולם לפ"ז צ"ע בדברי הרמב"ם בפ"ז מהלכות לולב הלכה כא שכתב: "חל יום שבת להיות בתוך החג אין זוקפין ערבה אלא אם כן חל יום שביעי להיות בשבת זוקפין אותה בשבת כדי לפרסמה שהיא מצוה". עכ"ל. ושבק הרמב"ם עיקר הטעם דערבה שלוחי בית מייתי לה ונקט טעם שאינה כעיקר – לפרסמה שהיא מה"ת".

ה. וכבר הרגיש בזה הלחם משנה על אתר וכתב ז"ל: "זהו מש"כ בגמרא אמר ר' יוחנן כדי לפרסמה שהיא מה"ת, אע"ג דלכאורה כשתירצו שלוחי ב"ד מייתו לה לא קאי מילתא דר"י, אינו כן, ולפי המסקנא דאמר ולידחי ביו"ט וכו' ותירצו לא מוכחא מילתא וכו' ודאי דקאי הך דר"י, ולכך עבדינן לה ביום ז' ולא ביום ראשון כדי לפרסמה וליכא פירסום ביום ראשון. עכ"ל.

ו. אלא דכל מה שביאר הלח"מ הוא דגם למסקנת הגמ' לא נדחו לגמרי דברי רבי יוחנן ויש ענין לפרסם שערבה הוא מה"ת, ומשום הכי ערבה דוחה בשביעי ולא ביו"ט ראשון, אבל לכאורה עדיין צ"ע דסו"ס עיקר הטעם שערבה דוחה שבת אינו מבואר בדברי הרמב"ם, ולמה כתב הטעם שדוחין יום שביעי ולא ראשון ולא הטעם שדוחין שבת בכלל, לכאורה העיקר חסר מן הספר.

ז. ואולי יש לומר ע"ד הפלפול בהקדם מה שהעיר בספר כפות תמרים על קושית הש"ס אדברי רבי יוחנן "אי הכי לולב נמי לידחי כדי לפרסמו שהיא מה"ת" וז"ל: "וקשה לי דאכתי לא דמי ערבה ללולב, דערבה אין לה רמז בתורה אלא הוא הלכה למשה מסיני כדלקמן, הלכך רצו לפרסמה שהיא מה"ת, אבל לולב ז' רמז בכתוב ושמתם לפני ה' אלקיכם ז' ימים ולא בעיא פרסום כיון דרמיזא בתורה ודוק".

ח. היינו דקושית הש"ס על ר"י צ"ע, דלכאורה אפשר לחלק בקל בין ערבה ללולב, שבערבה יש יותר צורך לפרסם שהיא מה"ת משום שאין לה שום רמז בתורה, דלא כלולב שיש לו רמז בקרא דושמתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים, והגם דאינו מפרוש להדיא ו"איכא למיטעי" דלא קאי אלולב, מ"מ אינו דומה לערבה שהיא הלמ"ס.

ט. וראיתי בספר עמק סוכות שתירץ בזה וז"ל: "והנראה לי דהש"ס רצה למצוא תירוץ גם אליבא דאבא שאול דאמר ערבי נחל כתיב אחת ללולב ואחת למקדש, כדאיתא לעיל ובסמוך בסוגיין, והוצרך לחילוק אחר בין לולב לערבה". עכ"ל.

י. ולפ"ז, הקושיא ד"אי הכי לולב נמי לידחי" הוא רק אליבא דאבא שאול דיליף מצות ערבה מ'כפות' לשון רבים, דלשיטתו ערבה שוה ללולב דשניהם ילפינן ממקרא שאינה מפורשת, אשר לפ"ז קשה למה ערבה דוחה שבת לפרסמה שהיא מה"ת ולא לולב בשאר הימים דכוותה. אבל להניי דס"ל שערבה היא הללמ"ס אין מקום לקושית הש"ס דלשיטתם אפ"ל שערבה זקוקה יותר לפירסום מלולב.

יא. אשר מזה מובן, דהא דהוצרך הש"ס לתרץ תירוץ חדש לזה שערבה דוחה שבת - משום שערבה שלוחי בי"ד מייתי לה - הוא ג"כ רק אליבא דאבא שאול, אבל אם ערבה היא הללמ"ס, שפיר אפשר לומר כשינויא קמא דרבי יוחנן דהוא כדי לפרסמה שהיא מה"ת, ולא תיקשי מלולב!

יב. וכמה יומתק לפ"ז שרבי יוחנן הוא דאמר בדף לד ע"א ומד ע"ב שערבה הלכה למשה מסיני, היא ופליג אבא שאול, וכדאיתא שם: "א"ר אסי א"ר יוחנן משום ר' נחוניא איש בקעת בית חורתן עשר נטיעות ערבה וניסוך המים הלכה למשה מסיני", ואיהו הוא דאמר שהסיבה שערבה דוחה שבת היא כדי לפרסמה שהיא מה"ת, ולהני"ל נמצינו למדים דלשיטתיה אזיל ודו"ק.

יג. והנה כתב הרמב"ם בהלכות לולב פ"ז ה"כ וז"ל "הלכה למשה מסיני שמביאין במקדש ערבה אחרת חוץ מערבה שבלולב". והיינו שפוסק כרבי יוחנן ולא כאבא שאול. ומבואר היטב לפ"ז למה כתב בהלכה כא כדברי רבי יוחנן שערבה דוחה שבת כדי לפרסמה שהיא מצוה ולא משום ששלוחי בי"ד מייתי לה דתירוץ הש"ס ששלוחי בי"ד מייתי לה הוא לשיטת אבא שאול אבל הרמב"ם שפסק כרבי יוחנן שערבה

1. אבל להעיר מפרשי" ד"ה לפרסמה שהיא מה"ת "לפי שאינה מפורשת מן התורה בהדיא שבקו לה רווחא למידחי שבת חד יומא כדי לפרסמה שמן התורה היי, וממש"כ רש"י "להדיא" משמע קצת דמילתי דר"י קאי גם אליבא דאבא שאול ויל"ע.

היא הלמ"ס שפיר כתב כדברי רבי יוחנן בדף מג שערכה דוחה שבת לפרסמה שהיא מה"ת ושפיר איכא למימר דטעמא דערבה הוא כדי לפרסמה שהיא מה"ת וכמו שנתבאר בדברינו בס"ד².

יד. ועפ"ז יבואר גם לשון הרמב"ם "לפרסם שהיא מצוה", ולא נקט כלשון הש"ס "לפרסמה שהיא מה"ת", די"ל שבא לבאר ולהדגיש דהא דקאמר ר"י "לפרסמה שהיא מה"ת" אין כוונתו כדי לפרסם שזהו מש"כ בתורה "כפות" לשון רבים, דהא ר"י לא ס"ל הכי, אלא הכוונה הוא לפרסם שהיא מצוה והלכה למשה מסיני ואשר לכן דינו כדין התורה לכל דבר וא"ש.

שו"ת לשו"ב

שו"ב הרב אליהו שלמה צדק יעקב רפאל עזאגווי
מתלמודי הרב זושא ע"ה ווילהעלם

הנני מתכבד להגיש לכבוד ה"ספר זכרון" לזכרונו של הרה"ג ישעי' זושא ווילהעלם ע"ה ז"ל, שהי' לו חביבות יתירה אלי (אבלחט"א) בכל הקשור לעניני שחיטה, ובכל פעם שנפגשנו דיבר עימי על עניני שחיטה, קבג' שאלות ותשובות בענייני שחיטה.

כל השאלות כאן הם מתוך הספרים. נא לשלוח כל ההארות והערות על כל הבא לפנינו, וכבר ידוע מאמר החכם ושגיאות מי יבין.

סימן א²

(א) למה אחד שאינו יודע הלכות שחיטה לא ישחט אפילו זה לא לאכילה אלא לכלבים וכדומה?

תשובה: משום מראית עין, לאכילה הוא צריך, ויאמרו שאינו מומחה יכול לשחוט לאכילה, וחוששים שאחרים שאינם מומחים ישחטו גם, ועוד יכול להיות שאנשים שלא יודעים יבואו לאכול מהשחיטה יחשבו שזה נשחט בכשרות.

(ב) מה הדרך הכי טובה לשחוט לכלבים וכדומה?

תשובה: י"א לעשות בכשרות על ידי בקי.

וי"א שאין לעשות בידיים טהורות נבלות או טריפות אם זה אפשרי לעשות בכשרות, הבהמה כשירה, אבל אם אין אפשרות לעשות בכשרות וצריכים לכלבים אז צריך להיות ברור לעין שזה לכלבים ע"י זה שמוצאים ביד את הסימנים ונראה לעין שזה נבלה, וזה יותר טוב מלשחוט עם סכין פגומה וכדומה משום שלא רואים שזה נבלה.

(ג) מה הדין באחד ששחט בלא קבלה? (תעודת שחיטה)?

תשובה: אע"פ שהוא מומחה מוחזק, השחיטה אסורה חד משמעית, כיון שיש סיבה שחכמים התקינו שיהיה קבלה לשו"ב, שהרי אם כל אחד ישחוט בלי קבלה, מה הועילו בתקנתם? (אם רואים שזה היה באמת בגושש במדינות שלא נוטלים תעודת רב אז מכשירים).

1. ק"כ כנגד ק"כ שנה מהולדת כ"ק אד"ש מה"מ. ועוד ג' כנגד בית המקדש הג שיבנה בב"א.

2. אולי יש לומר סדר הלימוד למעשה מתוך הספר ה"שמלה חדשה" הוא: סימנים כג, כד, יח, א - יט, כת, ב - יז, כב.

(היום כל אחד שבא לכתוב סת"ם, מבואר בפירוש בספרים, שלא יכול לכתוב בלי תעודת סופר סת"ם ורשות מרב העיר. ע"י בספר ליקוט ספרי סת"ם).

ד) מאיזה גיל ראוי להביא קבלה לשחוט?

תשובה: ח"י שנה שהוא גבר בר דעת פחות מזה אין להביא אא"כ הוא קטן בגיל יג' ויום אחד, קטן רך בשנים אבל גדול בתורה ויראת שמים שאז יש להקל בו

ה) מאיזה פסוקים לומדים הלכות שחיטה?

תשובה: להבדיל בין הטמא ובין הטהור, ופסוק שלפני זה כתוב (ויקרא יא' מד.) והייתם קדושים כי קדוש אני ורבותינו למדו שזה קשור לזה. הקדושה בא על ידי ההבדל בין טמא לטהור ועוד בגמרא חולין רבי אומר (כח' א') וזבחת כאשר צויתך (דברים יב' כא') מלמד שנצטוו משה רבינו ע"ה על השחיטה.

ו) מה הסדר לאחד שרוצה ללמוד שחיטה?

תשובה: ללמוד הלכות שחיטה ולהיות בקי בזה ואז בא לפני חכם שו"ב שהוא מומחה ושחט לפניו לפחות ג' פעמים ברציפות והשחיטה כשרה ואינו מתעלף מראיית הדם ושהוא אומן יד. ומקבלים "הודעה וקבלה".

ז) האם נותנים לכל אחד שבא לשחוט חזקה שהוא מומחה ושחט טוב?

תשובה: בדרך כלל היום רוב מצויים אצל שחיטה מומחין הם. ואנו לא חוששים שאנשים יעיזו להגיד שהם שוחטים ואינם.

ח) בד"א שסומכים עליו?

תשובה: שהוא לא נמצא לפנינו ואין לנו דרך לבדוק בחזקתו אבל נמצא לפנינו ויכולים לבדוק בודקים אותו ואפילו הלך לדרכו אבל אם יכולים לרדוף אחריו בקל אז צריכים לבדוק ואין לסמוך על רוב מומחים בתחום השחיטה. (רואים שהוא אדם בריא בגשמיות).

ט) ואם אינו לפנינו מה עושים?

תשובה: כל מה שאפשר לבדוק בודקים כגון הסימנים שהם שוחטים.

י) אחד שאין מכירים אותו ובא לשחט ויש מישהו שיכול לבדוק אחר שחיטה דהיינו רב או שו"ב אחר. והוא לא ילך אחר שחיטה והוא נשאר שם האם מותר ליתן לו לשחוט ונוכל לאכול משחיטתו?

תשובה: מותר לכתחילה כשיש כל התנאים הנ"ל אבל כשאינן כל הנ"ל אין לנו לתת לו לשחוט לכתחילה. וזה מה שרו"ל אומרים רוב מצויים זה דווקא בדיעבד שכבר נשחט.

יא) מה היוצא מן הכלל הנ"ל?

תשובה: לצורך גדול יש להתיר אפילו לכתחילה כיוון שאין דרך אחרת הרי זה נהפך למציאות של בדיעבד.

(יב) מה גרם לחכמי הקדמונים לעשות חרם?

תשובה: אנשים שלא יודע הלכות שחיטה כמו שנדרש מהם ולא דווקא דייקן בזה מישהו שלא היה רב וכדומה לבדקם אם הם יודעים את ההלכות או לא ובאו לשחוט ואנשים אוכלים משחיטה זו משום שסומכים עליהם. (בשוחטים שלא מפחדים) ולכן היום כל אחד שרוצה להיות שוחט נאמן בשחיטתו.

(יג) מה צריך החכם לעשות כשאחד בא ליטול רשות על שחיטה?

תשובה: ראשית חכמה צריך לחקור אותו בדרכו שהוא מתוקן ויראת שמים על פניו ועוד שיודע איך ללמוד גמרא וקצת רש"י שאז יש רגש להיזהר ושימת לב. ואח"כ בודק אותו בהלכה למעשה ובדיקת הסכין ושאר הלכות קצת שייכות, וקצת אשר אינם שייכות.

(יד) כמה צריכים לשחוט ומה צריכים לשחוט?

תשובה: לפחות שלוש ברציפות וכשירות, ובעופות לוקחים שני תרנגולים ותרנגולת משום שקשה בה מחשש שמוטה ורק לאחר מכן הרב נותן רשות לשחוט.

(טו) משום מה אדם עלול להתגלגל בגוף כלב ר"ל?

תשובה: שו"ב המאכיל נבלות וטרפות לישראל ושגגתו עולה זדון. וכל אחד שמזלזל ואינו נוהג במידות הראויות לשוחט הרי זה מפורש בספר גלגולים.

(טז) מה סיפור הרש"ל ז"ל?

תשובה: שוחט העיר בא לפני הרש"ל ז"ל וסכינו בידו ולקח הסכין ושאלו האם זה מוכן וענה שכן. אז הרש"ל ז"ל בדק ונמצא שיש פגם ונתן לשוחט לבדוק את סכינו והשוחט בדק ואמר שזה בסדר גמור מרוב זריזות לא בדק באופן הראוי לבדיקת הסכין. והיה שם עוד רב מורה הוראה וגם בדק ונמצא פגום כדברי הרש"ל ז"ל ובזה קל לפול באיסור חמור. הזהר מבאר שמטמא נפשו ואין לו חלק בקדושה.

(יז) מה ירא שמים צריך לברר לפני שאוכל משחיטה במקום שהוא נמצא בו?

תשובה: (א) שהוא מכיר את השו"ב בעצמו ויש לו כל המידות הנ"ל, (ב) שיודע ראשי העיר שהם יראי שמים ומהדרים במצות והם לא ימנו שו"ב שאינו כתיקונו, (ג) לפחות לבדוק הסכין של השו"ב ששחט הבשר שלפניו. וגם יכול לברר מאנשי העיר האם הוא משתכר או שאר העניינים שיכולים לברר.

(יח) האם נשים מותרות לשחוט?

תשובה: מעיקר הדין נשים מותרות כאנשים רק משום שאינן חזקות ויש חשש שהן תתעלפנה מרוב הדם ולבן רך. ואין לשחוט אך ורק שאחד עומד וראה השחיטה מתחילה עד סוף ובודקים הסכין (עי' סימן א' סעיף יג').

סימן ו

יט) במה שוחטים?

תשובה: בכל דבר שאינו מחובר לקרקע. מדינא דגמרא. אבל עכשיו צריכים דווקא סכין של מתכת. וברזל חזק מאוד לשחיטה שמחזיק חד וחלק.

סימן ח

כ) אמרו חז"ל "אין ושחט אלא ומשך" מהו פירושו?

תשובה: שהשחיטה צריכה להיות על ידי משיכה ולא על ידי דוחק הסכין שזה דרסה, ובפנימיות הענינים: שכל עניני השחיטה צ"ל "ומשך" מל' העלה - להעלות הבהמה לדרגת אדם, להיות חלק של האדם³.

כא) כמה שיעור ארכו של הסכין בכלל? (וכולל בו שלא יהיה דרסה ושאר ענינים)

תשובה: הרחב של שני צווארים של הנשחט כולל העור והמפרקת

כב) מהו הגודל המינימלי לסכין עוף?

תשובה: לא פחות מיד' 14 אגודלים היינו רוחבי אגודל.

כג) מה הרמז לזה? (מטה אשר)

תשובה: ושחטתם "בזה" בזה בגימטריא י"ד 14

כד) מה עוד יש ללמוד "ושחטתם בזה"?

(מטה אשר)

תשובה: "בזה" דהיינו מספר יד' ולכן יש לבדוק את הסכין י"ב בדיקות ב' פעמים. לפני ואחרי שחיטה

כה) מה עוד יש ללמוד מ"בזה"? (מטה אשר ט"ז סימן ח"י)

3. ובהשגחה פרטית סיום השבעה של הרב ישעי' זושא ויילהעלם חל ביום יו"ד שבט שזה קשור עם המאמר ד"ה באתי לגני, שבהם מכואר בארוכה הענין של להקריב קורבנות להוי' מגפה"ב.

תשובה: מבזה. יש לחלק "זה" ליב' בדיוק ואות בית זה שיהיה יב' בדיקות לפני ואחרי כנ"ל ועוד ענין נוסף האות ב' מלמדת צריכים עפר מלמטה ומלמעלה במצוות כיסו הדם בעפר היינו ב' עפר מלמטה ומלמעלה.

סימן יא

(כו) מתי מותר לשחוט?

תשובה: אם יש אור אז תמיד תלוי אם יש אור.

ואם שחט בלילה ואין אור אז בודק הסימנים ביום וכשר (החילוק בין שחיטה שלזה מספיק אור אבוקה ובבדיקת חמץ אסור באבוקה).

(כז) שוחט בשבת או ביו"ט בשוגג או במזיד, בצנעא השחיטה מותרת וכשר בגלל שהחשוד לדבר אחד אינו חשוד לכל התורה. ואם זה במזיד ברבים אז יש חשש שהוא מומר לחלל שבתות בפרהסיא ואין לנו להתיר כי אם בהפסד מרובה/גדול וגם זה בשעת הדחק ואם שפעם הראשונה. ובעל נפש לא יאכל משחיטה זו.

סימן יג

(כח) איך אפשר מן התורה שלא יהיה צורך בשחיטה בכלל?

תשובה: בן פקועה ובת פקועה שילדו ולד. בגלל ששניהם בגדר של שחוטים משום שבזמן שניהם נולדו הם היו בגדר של (שחוטים) והם רק כאבר בתוך הבהמה אז מן התורה הם לא צריכים שחיטה רק מדרבנן שאין אדם יודע שזה נולד לפני כמה שנים בתוך בהמה אחרת. ולכן כל הבהמה צריכה שחיטה כשרה למהדרין (עי' בסימן יג').

סימן חי

(כט) מה הדין לבהמה שנשחטה בסכין פגום?

תשובה: הרי זה נבלה דאורייתא שהפגם אינו שוחט רק נוקר וקורע ולכן צריכים לבדוק את הסכין לפני שחיטה.

(ל) מה השלוש סיבות שלא לבדוק את הסכין לאחר שחיטה?

תשובה: א) שמה ישכח לבדקו והרי הוא אוכל נבלה דאורייתא ב) איך מברכים על סכין שיכולה להיות פגומה. אין כאן שחיטה בכלל וספק ברכות להקל אינו יכול לברך על השחיטה ג) יש איסור של בל תשחית הוא עושה נבלה בחינם מזה שלא בודק סכיניו לפני שחיטה שאם יש בעיה יכול לתקן.

לא) האם יש לסמוך על הבדיקה שאחר שחיטה לשחיטה הבאה?

תשובה: לא משהו שבדבר קל הסכין יכול להיפגם ואין לסמוך על שמירת הסכין. וצריכים לבדוק קודם וסמוך לשחיטה. ויש מדייקים משתי הלשונות קודם וסמוך לשחיטה

לב) מה הדין אם שחט על סמך בדיקה לאחר שחיטה?

תשובה: בשעת הדחק ובסכין המיוחדת לשחיטה אז מותר. אבל בסתם סכין אין לסמוך על הבדיקה שלאחר שחיטה רק בדיעבד אם שחט ונמצאה יפה לאחר שחיטה אז שחיטתו כשרה

לג) מהו שיעור הפגימה?

תשובה: כלשהו לא משנה לעומק של הסכין או למכה של הסכין, ובלבד שנסתבך בה דבר מה, ואפילו חוט השערה.

לד) אם אין הרגש של פגישה לא על ידי בדיקה בציפורניים או בבשרו רק על ידי בדיקה בשמש מה דין הסכין?

תשובה: בודקים על ידי חוט השערה אם נכנס לשם. (מקום שנראה בשמש שיש משהו שם) אין לשוחט בה כלל ואם שחט בה אסורה. מזה שכן נכנס כחוט השערה והוא לא הרגיש זה אומר שהוא שוחט מחוסר הרגש ולכן אסור.

לה) יש סדק בעומק הסכין אבל לא מרגישים אותו האם מותר לשחוט בה?

תשובה: בוודאי שלא, משום דוחק הברזל של הסכין הוא לא מרגיש אבל כשהוא בא ושוחט עם הסכין יש לחוש שעל ידי דחיקתו על הסימנים בשעת שחיטה יפתח הסדק אפילו קצת ויסתבך בסימנים וזה אסור אפילו בדיעבד.

לו) מה זה אוגרת בסכין?

תשובה: במילים פשוטות יש פגם שמרגים משני הצדדים של הסכין מצד ההולך ומצד המביא. (אסור לשחוט בה)

לח) מה זה מסוכסכת בסכין?

תשובה: במילים פשוטות שמרגישים את הפגימה רק מצד אחד. ואין מרגישים משני הצדדים (או בהולך או בהביא) (לא ישחטו בה ואם שחט שחיטתו כשירה תלו לאיזה כיוון שחט לצד של הפגם או לא).

לט) מה זה סכין עולה ויורד?

תשובה: (רשי' חולין דף יז' ע. ב' מקורטת לכל הדינים של ג' מידות בסכין) היה בסכין פגם גדול והושחזו שני העוקצים של הפגם ועכשיו הפגם נמוך באותו מקום (יש בטן קטנה לסכין) מותר לשחוט

בה לכתחילה. כל שאין בו עוקץ שוחטים בו לכתחילה (עי' מטה אשר יב' סימן חי' אם יש יותר מעולה ויורד אחד)

(מ) מה דין של סכין שאין לה פגם והיא חדה אבל אין לה חלקות?

תשובה: מנהג אשכנז שלא לשחוט בה שאין אנו בקיאים לחלק בין הרגש. פגימה. שינוי טעם. (סכין עשירה) מכל מקום בדיעבד אם שחט בה כשרה ולכתחילה צריכים להיזהר בזה.

(מא) יש לנו שתי בדיקות. הציפורנים והבשר כנגד מה הם?

תשובה: הבשר כנגד הושט והציפורן כנגד הקנה.

(מב) לכתחילה מה הדרך הנכונה לשחיטה?

תשובה: בין בהמה בין עוף בשחיטה צ"ל הן הולכה והן הובאה, ואע"פ שהסכין ארוך מאד, אם בדיעבד שחט רק בהולכה או בהובאה לבד אז תלוי אם יש בסכין מלא אורך שני צווארים של הנשחט כולל העור והמפרקת בין בהמה בין חיה ובין עוף אז השחיטה כשרה (בדיעבד סעיף ה') ואם לא זה איסור דאורייתא, משום שיש חשש של דרסה, ואפילו אומר ברי שלא דרס יש לומר שזה פסול מן התורה, משום שחז"ל אומרים שבמקרה כזה יש דרסה והשוחט לא חושב על זה. זה לא בדוק אבל זה קורה ולכן יש להיזהר בזה מאוד. (יש לעיין בסעיפים ג' וה' סכין של שני צווארים שלא יהיה דרסה)

(מג) אם שחט בהולכה או בהובאה לבד בסכין שארוכה שני צווארים מתי טרף לכו"ע?

תשובה: כשהתיו כל הראש כולל המפרקת אז בוודאי זה דרסה, כיון שאין אפשרות להתיו את הראש רק במשיכה אחת בלא דרסה (סעיף ז')

(מה) שחט בסכין קטנה מה הדין?

תשובה: שחט בהולכה ובהובאה בבהמה, אז תלוי אם הסכין כמלא הצואר כולל העור והמפרקת, ומשהו (דהיינו גדול ממנו קצת, לא רק הגודל של הצוואר) אז כשרה ואם לאו פסולה דאורייתא, וכן הדין בחיה ועוף שצריכה להיות כמלא הצואר ומשהו, ואם לאו חוששים לדרסה,

אבל בהפסד מרובה ובדיעבד באוזים ותרגולים יש סוברים להכשיר בסכין שהוא קצת קטן מגודל הצואר ובלבד שהסכין גדולה בגובה שלא תהיה דקה ביותר כמחט שאז זה נקיבה ולא שחיטה.

ואמר השמ"ח שאין להכשיר אם אין בגודל סכין שיעור של שני צווארים דהנשחט ואין להכשיר אפילו בדיעבד, ואפילו אומר ברי שלא דרסתי זה לא יעזור.

סימן יט

(מו) איזה כוונה יהיה לשוחט בשעת הברכה?

תשובה: כדי שלא יכנס לספיקות בשעת הברכה במה וכמה הוא שוחט יש לו לכוון שהברכה שעושה עכשיו זה לכל היום ולכל מה שיבוא כנגדו היום.

סימן כ

(מז) מה מקום הנכון לשחיטה?

תשובה: זה משהו שאין אנו בקיאים בו ולכן ראוי לכתחילה לשחוט באמצע הצוואר לאורכו. ואין לחלק לנשחט. רק באמצע.

(מח) איזה מנהג יש לנו כדי לדעת מקום שחיטה בחיה או בהמה?

תשובה: לכפוף האוזן של הנשחט לנגד הצוואר ובמקום סיומו שם שוחטים. ואין לבטל מנהג זה במקומות שנוהגים כן.

(מט) מהו מקום שחיטה בדיעבד בבהמה חיה ועוף?

תשובה: בקנה משיפו כובע ולמטה. דהיינו, בתוך הקנה למעלה יש טבעת גדולה ולמעלה ממנו יש משהו שנראה כגרגרי חיטה ובסיום החיטין מתחיל הקנה לשפע לשני הצדדים כמו כובע על הראש

(נ) ואם שחט ונשאר משהו מהחיטין ולמעלה היינו למטה מהשיפוי כובע מה דינו?

תשובה: כשר. אבל לא נשאר כלום היינו מהשיפוי ולמעלה ואין השוחט רואה הקנה הרי זו פסולה משום הגרמה.

(נא) מקום שאין הפסד מרובה לישראל בשחיטה לדוגמה יש שוטף שאינו יהודי שלוקח. ויש כאן הגרמה מה הדין?

תשובה: יש לאסור השחיטה במקרה ששחט למעלה מהטבעת הגדולה אפילו לא נגע בחיטין היינו ששחט בין החיטין לטבעת אסור.

(נב) ומה דינה אם שחט בתוך הטבעת הגדולה?

תשובה: אפילו לא נשאר רק חוט אחד הרי זו כשרה.

(נג) ומה הדין אם השחיטה נעשה בתוך החיטין עצמו ויש למעלה ולמטה חיטין?

תשובה: אנו צריכים להחמיר יותר ואין להכשיר אך ורק לצורך גדול. ובעל נפש יחמיר לא לאכול.

(נד) ומהו המקום הכי נמוך בקנה?

תשובה: עד מקום שהוא סוף האונה. היינו בבדיקת חוץ של הריאה כשנפחין אותה והאונות מתפשטות אז האונה העליונה שהיא - כשהבהמה תלויה ברגליה - האונה השמאלית שהיא מתפשטת יותר מכולם לצד הראש. עד כאן מקום השחיטה בקנה למטה

(נה) מה הסימן למקום השחיטה מבחוץ של הצוואר?

תשובה: כשהבהמה הולכת לרעות בדרכה ומורידה את הראש לאכול ולא על ידי אדם ולא על ידי אונס עצמה. כל אורך הצוואר בעת שהיא רועה (כשהן אוכלות)

(נו) ומהו המקום הנכון לשחיטה בוושט? (בהמה).

תשובה: מקום תרבץ הוושט שהוא מקום שנשאר למעלה כדי תפיסת יד. ובגסה זה גודל של ארבעה גודלין ממקום החיבור בלחי.

(נד) מהו הסימן/חילוק בין התרבץ לוושט?

תשובה: תרבץ כשחותכים אותו הוא מתרחב או עומד במקומו אבל הושט אחרי השחיטה הוא מתכווץ ונסתם חלל הוושט והוא יורד. אבל אין אנו בקיאים בזה. ולכל סוג של נשחט יש את השיעור שלו כל אחד לפי גדלו. והנקודה שלמטה ממקום זה הוא מקום שחיטה כשרה. מנהג מדינותינו.

(נח) אבל אם יש הפסד מרובה וזה לא המקום הראוי לו מה דין של הנשחט?

תשובה: אין לאסור השחיטה אלא אם הוא נשחט תוך רחב הגודל של מקום החיבור בין גסה בין חיה ודקה. ויש לומר שבדקה אפילו אצבע מצומצם כשר. ובעוף תלוי בגודל או קטנו ואם אין לו דרך לברר בעוף בושט הוא מודד אותו ליד הקנה.

(נט) מהו המקום הנכון למטה בוושט הבהמה בחיה ובעוף?

תשובה: בבהמה וחיה למטה עד מקום שיתחיל להיות פרצים כמו הכרס שזה הבטן. ובעוף עד לגגו של זפק (ולא משתמשים בלשון ושט שיש לה שני עורות אלא כאן הלשון גג שזה עור אחד ולבן) ובעוף שאין לא זפק לדוגמה אווזים. עד לנגד מקום התחלת חיבור האגפים לגוף.

(ס) מה החילוק בין נבלה לטריפה?

תשובה:

שניהם אסורים, אלא שהנבילה התנבלה בשעת שחיטה או בידי אדם שלא שחט במקום שחיטה ומת משחיטה זו (ש"ך). וטריפה שזה מצד עצמה שקרה מום או תקלה בידי אדם, והסכין לא תקינה לדוגמה.

(סא) מה זה עיקור?

תשובה: לדוגמה השוחט בסכין פגום. כל שעוקר הסימנים ואינו שוחט. וכל שכן אם עושה ביד. או אפילו מאליו.

סב) אם אין הסימנים במקום שחיטה בשעת שחיטה ושחט מה דינה?

תשובה: זה נכנס לגדר של נבלה מין התורה ואפילו סימן אחד במקומו אין זה מועיל לשחיטה ואפילו בעוף שרק צריכים לשחוט סימן אחד. צריכים שהסימנים יהיו במקומם שאם לא כן זה נק' שמוטה. (עי' סימן כד' סעיף יז' - יט')

סג) איזה זהירות צריך בשחיטת עופות / תרנגולים ותרנגולות / ואווזים?

תשובה: שלא יבוא למצב של עיקור צריכים לדחוק רגליהם בקיר או בכותל שזה יבוא בידי אדם ולא מעצמם ועוד שאוחזים אותם בשחיטה שלא למשוך מכאן ומכאן בחוזק שזה יכול לגרום עיקור.

סד) האם צריכים לשלם לשוחט שקלקל השחיטה?

תשובה: הוא עושה מה שהוא צריך לעשות ואם זה אסור אז זה אסור והשוחט צריך לקבל שכר על השחיטה. (עי' מטה אשר מא' סימן כד' שמחלק אם זה נפסל בידו לדוגמה שמוטה או נבהל... שזה בגלל משהו אחר)

סימן כא

סה) דין שנים אוחזים בסכין אחד ושוחטין?

תשובה: צריכים זהירות שלא לדרוס. ולכתחילה לא ישחטו כן כי אם לצורך גדול היינו אחד הידית ואחד ראש הסכין,

סו) האם מותר לכתחילה לשנים לשחוט ששנים אוחזים בידית של הסכין?

תשובה: כן מותר לכתחילה.

סימן כג

סז) מהם עיקר הלכות שחיטה?

תשובה: יש חמישה עניינים. א) שהייה.

ב) דרסה. ג) חלדה. ד) הגרמה. ה) ועיקור

סח) מאיפה מגיעים החמישה עיקר הלכות?

תשובה: לשון השמ"ח "ואין לשאל טעם על הלכות אלו דכולם הלכה למשה מסיני"

סט) מה זה שהייה?

תשובה: כפשוטו. היום הלכה למעשה שהייה היינו עצירה כל דהו הרי זה שהייה (אשכנזים) לדוגמה אם ידו או סכינו נגעה בקיר או ברצפה בשעת שחיטה. או חתך אצבעו ונגש בשעת השחיטה דיינו נבהל הרי זה שהייה. משא"כ אם נרגש אחרי שחיטה. להחמיר בספק משהו. (יש עוד הרבה פרטים לכל סוג הנשחט לשיעור שיהיה לפי מנהגי מקומות. ספרדים אין אני מאריך בזה. למעשה כל דהו.)

(ע) מה זה דרסה?

תשובה: אינו שוחט אלא כחותך צנון היינו שלקח הסכין ושם על הצוואר וחותך למטה. או שמכין בסיף.

(עא) האם מותר לשחוט שני צווארים כאחד?

תשובה: כן אבל צריך ששני הראשים יהיו כאחד זה אצל זה, לא א' גבוה ולא א' נמוך. ומעביר הסכין בפעם אחת על כולם ומוליך ומביא עד שישחטו

(עב) ואם עושים את השחיטה הנ"ל מה צריכים להיזהר?

תשובה: שלא להרים או להסיר את הסכין מאחד מהם בשעת שחיטה הולכה והבאה משהו שזה שהייה לעושהו נשחט

(עג) מה הדין אם בשחיטה הנ"ל (ב' צווארים כאחד), ששחט בהולכה או בהובאה לבד?

תשובה: העיקר שיעבור על כל צוואר של הנשחט שיעור של ב' צווארים ולכן תלוי בשוחט איך שהוא שחט. או שמחזיק את הסכין בידית שלה ונתן על צוואר החיצונית של הנשחט ומביא הסכין אצלו. או לצד שני ראש הסכין בראש הפנימי של הנשחט ומוליך כל הסכין.

(עד) אז מה בדיוק שיעור סכין לשחיטה הנ"ל?

תשובה: שיעור שלושה צווארים של הנשחט

(עה) ומה הדין אם לא היה שיעור הנ"ל שלושה צווארים.

תשובה: הכל פסול היינו שניהם. משום דרסה לשניהם שנשחטו ביחד. שאפילו האחת דחיישינן לדרסה ולא נשחט רובה. מכל מקום האחרת פסולה.

(עו) מה דין אם בשחיטה הנ"ל העביר כל הסכין מתחילה עד הסוף של שני צווארים?

תשובה: שחיטה כשרה!

(עז) למה שחיטה הנ"ל כשירה?

תשובה: משהו שכל ראש דהנשחט. נשחט במלוא של שני צווארים ועובר מצד לצד. אז כשר.

(עח) מה זה מעוט קמא ומה זה מעוט בתרא?

תשובה: צריכים לפרט בפרטיות ראשית כל זה מושג בהלכות שחיטה שצריכים לבאר, שחיטה כשרה למהדרין זה שנשחט רוב סימן אחד בעוף [וכל רוב זה רוב הנראית לעיין]

ורוב שנים דהסימנים בבהמה וגם הורידים, מה זה בדיוק מעוט קמא בעוף זה עד החצי בסימן אחד לא ממש משנה איזה סימן רק רוב אחד זה מעוט קמא בעוף, למה? משום שהשחיטה שלו זה רוב סימן אחד, ובבהמה (דקה וגסה) מעוט קמא זה עד רוב שני הסימנים, יותר מחצי שחיטה של שני הסימנים אז זה נכנס כבר למעוט בתרא,

ולכן שחט אם בבהמה כל הקנה (או כל הושט) ועדיין לא נגע בושט (או בקנה) זה עדיין מעוט קמא שצריכים רוב שנים בבהמה, ורק אחרי ששחט רוב שנים בבהמה או רוב סימן אחד בעוף רק אז שנכנס לגדר של מעוט בתרא, תלוי במה מדובר בעוף או בבהמה, ועד היכן שחט השור"ב.

עט) מה מנהיגנו היום בשהייה במדינות שלנו?

תשובה: אין לנו לחלק בין במעוט קמא בין במעוט בתרא בין בקנה בין בושט, בין בעוף בין בבהמה, למה? משום שמדובר כאן על ספק איסור דאורייתא, ומכל מקום אם יש הפסד מרובה וגם תפס הקנה לבדו בידו וברור לו במאה אחוז שלא נגע בושט והשהייה היתה רק במעוט קמא דקנה יש מכשירים, (לא תפס הקנה לבדו בידו ע"י בסעיפים י' - יב' לדינא) אבל לכולי עלמא אם שהה במעוט בתרא, אין לנו לחלק בין בקנה בין בושט, בין בעוף בין בבהמה, אין לנו להקל במדינות שלנו אפילו במקרה של הפסד מרובה שמקובל עלינו כבר כדעת המחמירים,

אבל במדינות שלא קיבלו דעת המחמירים מכשירים כשתפס הקנה לבדו בידו ויודע בבירור שלא נגע בושט והשהייה במעוט קמא דקנה, ואפילו בלא הפסד מרובה, אבל במעוט בתרא היינו אחרי רוב שני הסימנים בבהמה ורוב סימן אחד בעוף אין לנו להכשיר כי אם בהפסד מרובה וזה במדינות שלא קיבלו דעת המחמירים.

פ) למה צריכים להיזהר לשחוט גם הורידים ולא רק מספיק ששחט הסימנים? (מטה אשר ח')

תשובה: אם שחט מה שצריך לשחוט ולא שחט הורידים זה לא אומר שהשחיטה לא טובה רק שזה ממהר את המיתה שלה ולפעמים זה יכול לקחת זמן עד שהיא תמות ובמקרה כזה העולת יצחק נמנע מלאכול משחיטה כזו שלוקח זמן עד שתמות ולא משום שלא נשחט כהוגן (ע"י בלחם הפנים לטעם הדבר) ועוד שלא מרגישה הצער בשעת פרכוסה (דעת קדושים, מנחת זבח) (ע"י בסימן כד' אות י"ד שאחרי שחיטה אין לבהמה רגש כלל).

פא) מה זה להכות את הנשחט על ראשו? (מטה אשר ט')

תשובה: הדם שצריך לצאת בזינוק יצא (יש כמה סוגים של דם, דם הנפש - שיוצא מיד אחרי השחיטה, דם האיברים - דם שבתוך האיברים, דם שפירש - דם שזז ממקום למקום והוא לא במקום המקורי שלו) אבל עדיין ח"י (דאל"כ אז זה מבליע דם באיברים טו"ז סי' ס"ג) אז מה עושים? יכנה על ראשה למהר

מיתתה ואין הדם נגרר אחרי הראש, (ש"ך שם) אבל לתחוב סכין בלב אין לעשות כן, ולשבור המפרקת יש חולקים על זה, (ט"ז) אין לעשות כן (תבו"ש) לומד לימוד זכות על שבירת המפרקת

(פב) האם יש בעיה להתיז הראש של תרנגול הודו? (מטה אשר י')

תשובה: אין לחוש לאילו שאומרים שיש ארס בעור הצוואר שלו שקורין "קרעלי" וכשנשאר מחובר אזי מתפשט בכל הגוף וכדומה לי שהוא שיחת נשים, שאין בזה ממש ואין לחוש.

(פג) מה זה כמעלים עין מן האיסור? (מטה אשר טו')

תשובה: שיש ריעותא לפנינו ובקל יכול לבדוק ואינו בודקו (ערוגת הבושם), והיינו שבא לפנינו ושט שנשחט ונמצא בו גומי בושט במקום שנשחט, (ולמטה אז צריך לבדוק אם יש גם חלק מהגמי למעלה ממקום השחיטה וכן להיפך, שאז יש ספק איסור דאורייתא של שהייה, (ופשוט דדווקא שנמצא הגמי ממקום הא' מחותך בראשו ובלא"ה אין צורך לחפש אחר צד השני, דאף אם יש משהו אין לחוש, ר"ת)

(פד) נגעה ידו בכותל מה הדין? (מטה אשר טז')

תשובה: נגעה ידו בכותל בשעת שחיטה לכו"ע הרי זה אסור, אבל אם אחרי סיום השחיטה נגעה ידו בכותל כשרה, ואם יש לו ספק אם זה היה בגמר שחיטה או לא מה עושים? המקום שמואל מתיר וזכרון יוסף אוסר, אז הדין לעשות שאלת חכם!

(נשחט אצבעו של השו"ב והרגיש בשעת שחיטה הרי זה אסורה, משא"כ אם חתך אצבעו של השני, וכן אם לא מרגיש עד אחרי שחיטה).

(פה) מה הדין בספיקות גופיא, אם חתך הגמי או לא, אם נדחה ידו בכותל או לא, באיזה אופן חתך אצבעה, (מטה אשר חי')

תשובה: מדובר כאן על ג' ספיקות, (א) אולי לא נגעה ידו בכותל, (ב) ואת"ל שכן נגעה שמא לא שהה בכלל אפילו לרגע שהוא מסופק בזה, (ג') ואת"ל שכן שהה יש על מי לסמוך שיש שיעור לשהייה (דשיעורא בעי) ויש לנו להקל אף בעוף, (ש"ך ביו"ד סי' ק"י) מתיר אפילו בחזקת איסור, (וכ"פ הפרמ"ג בשם כנה"ג שאותו דין בחתך האצבע, מנחת הזבח)

(פו) למה צריכים להיזהר לנקות את מקום השחיטה בצוואר במים, (מטה אשר כ') פשוט מאוד שלא לפגום הסכין, שיש הרבה פעמים טיט וכל מיני לכלוך במקום השחיטה, ומנהג יפה לגלח שער הבהמה במקום השחיטה (ולפעמים ממש קשה לשחוט בצוואר גדול בגלל השער שלה ובפרט במקומות שאין מקום נורמלי לשחוט, ויש דרכים שונות לעשות זאת).

(פז) מה זה סכין שאינה חדה?

תשובה: (מטה אשר, כא'. תבו"ש)

פירוש שהסכין אינה יכולה לחתוך מיעוט בתרא בסימן קמא, שבבהמה זה שיעור רוב ב' הסימנים. (עד חצי של שניהם זה סימן קמא ואם הסכין נעצרת מלשחוט ואינה מגיעה לבתרא של הסימן קמא זה סכין רע⁴, שאינה טובה)

(פח) מה יותר טוב לשחוט מהר או לאט?

תשובה: (מטה אשר כה') דעת קדושים, שטוב לשחוט מהר בבהמה כדי להינצל מחשש שהייה של מיעוט בתרא דקמא, מנחם יוסף לשחוט בנחת מחשש שמא יגע במפרקת ויפגים סכיניו, ועוד חושש לדרסה וס"ל דבדידהו משערינן.

(בשוחטים בכלל אוהבים להיות אנשים זריזים ומקדימים, בשחיטה זה כל אחד לפי תכונת נפשו וטוב להיזהר מכל החששות שיכולים להיות).

(פט) להלכה מה זה "סתם סכין"?

תשובה: שאינו יודע מה טיבה, האם הסכין חדה או לא (מטה אשר סכ"ז)⁵.

צ) האומר ברי לי שלא נגע בושט איך בודקים? (מטה אשר לב') היום קשה לנו לבדוק ואין אנו סומכים על השו"ב לומר שלא נגע בושט, ולכן אנו בודקים אם יצא דם או לא ואפילו טיפת דם שיצאה בהפסד מרובה וצורך גדול אין בדינו להקל אפילו בעוף, משום שדם שיוצא זה אומר שחתך העור ומי זריז בדור עני לומר שלא נגע בושט. (מנחת הזבח, דר"ת)

צא) מה הגדר של טיפת דם שיצאה?

תשובה: (מטה אשר לג') טיפת דם ממש ולא רק כשיצאה אדמימות סתם שאין זה דם דהסימנים, (מנחת הזבח, מהר"ם שיי"ק ר"ת)

צב) איזו זהירות יתירה יש ביונים?

תשובה: (מטה אשר לט') יש חשש יתר ביונים כיון שעל ידי מריטה יוצא דם ולכן אין לתלוש הנוצות כי אם ללחלח (לח) על ידי רוק (קצת מים) ולסלק לצדדים (בית אברהם) ויש שמורטים לפני השחיטה בעוד שהעור בריפיון לפני שנמתח מקום השחיטה בצוואר, שאז אינו מזיל דם (כ"כ)

צג) איזה ריעותא גדולה יכולה להיות לפנינו?

(מטה אשר מ') במילים פשוטות שרואים צוואר נפוח מבחוץ לפני שחיטה שרוב הפעמים הן טריפות גמורות, (גם באווזים וגם בתרנגולים) ולכן (שערי צדק) שהשו"ב לא ישחט כלל (אם בודק הסימנים ואין ריעותא לפנינו בסימנים עצמם המנהג להכשיר) (עי' בפנים ליותר פרטים נוספים ממקרים שונים על זה,

4. בהלכה צריכים לפרט בדיוק בלי רמזים ולכן כותב רע, וכדו'. משא"כ בסיפור של נח והתבה מהתורה מוסיף כמה מילים.

5. ולכן טוב להזמין הסימנים בידו לחתכם יחד (שלא יבוא לספק איסור דאורייתא) והיום יש לנו סכינים מיוחדים לשחיטה וצריכים להיזהר לשמור אותם במקום מיוחד לשחיטה, ובכלל צריכים זהירות יתרה לשמור על הסינים במקום סגור בבית, ומצד כו"כ סיבוב!

וכן יש מקרים הבהמות, ויכול להיות שלא נראת מבחון ויש בפנים בעיות, ולכן צריכים לבדוק, מטה אשר אומר מעשה רב שבא לפניו מעשה).

(צד) יצא דם על ידי מריטה (שהוציא את הנוצות לנקות מקום השחיטה) מה עושים עם העוף ?

(מטה אשר מד') אין לנו לאסור למכור לגוי (וכן אין לנו לחוש שימכור לישראל) משום שבהפ"מ מותר גם לישראל, ולכן אין לאסור בהפ"מ למכור לגוי, (יש עוד ענינים שונים בזה, עי' ס"ס נז' הרמ"א, וכן הש"ך מתיר בנד"ד, עי' בדרכי תשובה)

סימן כד

(זה) האם מותר לשחוט בישיבה ?

תשובה: (מטה אשר ט') (פרמ"ג, ופחד יצחק), שאין לשחוט לכתחלה בישיבה משום שאינו יכול להוליך ולהביא מיושב כמו במעומד, ועוד חוששים לשהייה ודרסה, ובפרט כששו"ב חיים, היינו מקפיד שלא ילכלך הבגדים, אז יש חששות, הבא לשחוט צריך להיות מוכן ללכלך הבגדים, אם יודע שלא דרס (תורה זבח) בדיעבד יש להקל,

(צו) מי הוא זה שידיו רותתות איך בודקים את ידיו ?

תשובה: (מטה אשר ט') כתב בדברי חיים שיש לבדוק ידו על ידי זה שאחזו כוס מלאה מים, אם רותתות או לא, אבל בשו"ת מהרי"א סי' מ"ה כתב שאין זה בדיקה, (ומביא ראי' משו"ע יו"ד סי' קל"ב ס"ב), באחד שאוחזו כלי באויר כיון שבעל כרחו זה מתנדנד, וכותב שהבדיקה היא בשעת בדיקת הסכין ובשעת שחיטה אם ידו מרותתות או לא.

[שיכור וזקן מופלג, וזה שידיו מרותתות לא ישחוט משום שהייה ודרסה]

(צז) שחט וחתך גם המפרקת מה דין הנשחט ?

תשובה: אפילו חתך רוב המפרקת נוהגים במדינות שלנו לאסור השחיטה ואין להקל ואפילו בהפסד מרובה.

(צח) ואם יש ספק בשחיטה הנ"ל מה דין הנשחט ?

תשובה: אז יש להקל מספק.

(צט) ואם כן נתכון לכך בשעת שחיטה הנ"ל מה דין של הנשחט (במדינות שלא נתברר המנהג) ?

תשובה: אין להקל כי אם בהפסד מרובה אבל בלא מתכוון לכך ושחט גם את המפרקת, אין לאסור כלל. יש לחלק בהמדינות שיש או אין להם מנהגים הנ"ל.

(ק) למה חשוב מאוד לתפוס טוב בעוף בשעת שחיטה ?

תשובה: משום שיכול להיות שישמטו הסימנים לצדדים של צוואר העוף והוא לא שוחט רק דורס.

קא) איזה עוד זהירות צריכים כדי שלא לדרוס בשחיטה?

תשובה: שלא יניח אצבעו על הסכין בשעת שחיטה. רק מחזיק בידית ושוחט.

קב) מה הדין אם ברי לו בוודאות שלא דרס?

תשובה: יש לחלק במדינות. יש מקומות שזה כשר בדיעבד. במדינות שלנו אין לוקחים גם בדיעבד משום לעשות גדר.

קג) אבל בהפסד מרובה יש מקלים וברי שלא דרס מה הדין?

תשובה: יש להקל אפילו במדינות אלו.

קד) מה זה חלדה?

תשובה: השחיטה טמונה שלא נראית לעין כמו חולדה שאוכלת בין השיניים

קה) מה עוד צריכים להיזהר שלא יהיה חלדה?

תשובה: שלא יהיה שום דבר קשור על הצוואר (חבלים וכדומה).

קו) מה הדין אם בשעת שחיטה נפל משהו על הצוואר של הנשחט לדוגמא הטלית של השוחט?

תשובה: יש להיזהר לכתחילה כדעת הרמב"ם שאפילו לרגע אסור. ובדיעבד כשר.

קז) האם יש חשש של צער בעלי חיים בזמן שמורטים (מנקים) הצוואר של הכבש או הבהמה או שמורטים נוצות מהעוף לפני השחיטה?

תשובה: אין חשש לצער בעלי חיים.

קח) למה חשוב מאוד לנקות את הצוואר או למרוט נוצתן לפני השחיטה?

תשובה: משום שאם יעלה על הסכין בשעת שחיטה נראה שאפילו בדיעבד יש לאסור.

קט) מה שיעור של חלדה?

תשובה: אין שיעור ולכן צריכים זהירות יתרה.

קי) איזה עוד זהירות צריכים בשעת אחיזת הסימנים בשעת שחיטה?

תשובה: שלא יבוא לידי חניקה.

קיא) מה יש לחשוש בשוחט שיכור?

תשובה: דרסה. ואפילו שלא בשעת שחיטה איברייהם ככדים עליהם ואין להם רגש הנכון לשחיטה

קיב) ולכן יש עוד זהירות לשוחט ומה הוא?

תשובה: שגם בשבת לא ישתכר שיכול להיות שישחוט לצורך אישה בהריון. יולדת או עוד מצב של פיקוח נפש והוא צריך להיות מוכן לשחוט בשבת.

קיג) איזה חשש יש לשוחט אם בודק סכינו בשבת? מדובר שהוא צריך לשחוט בשבת.

תשובה: שמא יבוא לתקן אם יש איזה שהוא הרגש

קיד) לפ"ז, מה עושים אם צריכים לשחוט בשבת?

תשובה: ולכן ידוע שצריכים שהסכינים יהיו מוכנים תמיד ואין לו לבדוק הסכין בשבת אלא לוקח ושוחט כמו שהוא

קטו) מה זה הגרמה?

תשובה: במילים פשוטות שחט שלא במקומה הנכון.

סימן כה

קטז) לא בדק לאחר שחיטה מה הדין של הנשחט?

תשובה: זה ספק נבלה דאורייתא שהרי בחייה אין לה חזקה של שחוטה ואי אפשר להוציא הבהמה מחזקת חיה אך ורק שידוע לו שנשחטה והוא לא בדק. ויש חולקים ואומרים שזה רק ספק דרבנן. אבל יש לנו להחמיר. (ולכל שאר החששות יש לעיין בסימן כה' סעיף ב').

קיז) עד מתי יש לו חזקה שנשחטה כראוי?

תשובה: שידוע לו איך ובמה נטרפה והכל ספק אנו הולכים לחומרא. ואם בא זאב ונטל בני מעיים והחזירן נקובים אין לנו לחשוש בנקבים של הריאה.

סימן כח

קיח) האם כיסוי הדם מעכב את השחיטה?

תשובה: לא, הן שתי מצוות שונות, שחיטה וכיסוי הדם. ואפילו הזיד השוחט עצמו ולא כיסו את הדם, השחיטה כשירה.

קיט) דין הברכה על כיסוי הדם?

תשובה: יש לברך קודם הכיסוי אשר קדשנו במצותיו וצונו על כיסוי דם בעפר. ואם לא בירך לפני אין לברך אחרי הכיסוי אם הוא שוחט לעצמו וזה פעם ראשונה מברך שהחיינו (עי' מטה אשר ד') משא"כ בשחיטה הראשונה אין לברך שהחיינו שאין לברך שהחיינו בזמן שאנו מזיקים לבריה.

קכ) איך עושים הכיסוי עצמו?

תשובה: ביד או בכלי והכי טוב בידית של הסכין, ויש לזה אסמכתא בקרא "ושפך וכסה" במה ששפך יכסה, ולא יכסה ברגלו שזה ביוזי מצוה. וליזהר שלא להשתמש בראש הסכין עצמו שזה יכול לפגום הסכין.

קכא) מתי צריך זהירות בבדיקת הסכין ולמה?

תשובה: כל פעם לפני הכיסוי צריכים לבדוק את הסימנים ואת הסכין שלא יהיה ספק או ודאי ברכה לבטלה (עי' סימן כח' סעיף כג') נמצא טריפה, עושה כיסוי בלא ברכה (עי' שם).

קכב) צריך לשחוט ואין לו במה לכסות את הדם מה עושים?

תשובה: מן הדין אין לו לשחוט עד שיהיה לו. אבל אם אין לו שום דבר והוא במדבר או בספינה אזי יכול לתופס את הדם בבגד או במטלית או שוחק מטבע של זהב ושומר הדם במקומו עד שמגיע למקום העפר (עי' בסעיף כה'). לענין ברכה אין לברך רק בשעה שמכסה אחר כך בעפר.

קכג) אם קבר את הדם ואיך שהוא חזר ונתגלה בין בידי אדם ובין בידי שמים מה דינו?

תשובה: אין צורך ופטור מלכסות את זה עוד פעם. טוב לא לכסות במקום שזה עתיד להתגלות. ואין לגלותו לצורך הדם. אין צורך לשמור במיוחד שלא יתגלה הדם. היה צריך לנקות חצרו ונתגלה זה בסדר. ואם בא וכסה בדבר שאין מכסים דינו ככיסוי על ידי הרוח (עי' בסעיפים יב' יג').

•

יש עוד הרבה עניינים שלא עלה בכלל על השולחן, וזה רק טיפה מין הים, וישנם הרבה מכתבים של רבותינו נשיאינו על החשיבות שיהי' יראת שמים אצל השו"ב יותר משאר אנשים בתפקידים אחרים, וכן ישנם עוד חידושים של אדמו"ר הזקן, וכל רבותינו נשיאנו בעניני שחיטה שלא הובא כאן (ועי' בקובץ גידיל תורה טבת תשל"ז).

•

בברכת "אין ושחט אלא ומשך" - שחיטת הנפה"ב והקרבתו להוי', ובשלימות בימות המשיח שאז ישחוט הקב"ה ליצה"ר ומלך המשיח ילמד ה"תורה חדשה מאתי תצא" אין שחיטת השור הבור בסנפירי הלוייתן היא שחיטה כשירה⁶, תיכף ומיד ממש.

6. עי' בשיחת יום ב' דחג השבועות תשנ"א.

**דרשת
זי"ן**

חינוך מוצלה

דברים שאמר הרה"ג ישעי' זושא ווילהעלם ע"ה ז"ל לפני קבוצת מחנכים, בסיום קורס למחנכים ע"י מוסד איגוד המלמדים, בר"ח אלול תשע"ז

א. כבוד הרבנים והנאספים, כולל הרב רוטנברג שליט"א:

פותחין בברכה – "יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם. ויהי נועם ה' אלוקינו עלינו ומעשה ידינו כוננו עלינו ומעשה ידינו כוננהו!"¹.

ב. ברצוני להציג שאלה שיש לי כבר זמן רב: מדוע אין חיוב על המחנך לברך ברכה מיוחדת על מצות חינוך? הרי זו מצוה מדאורייתא – "ושננתם לבניך"², ולכאורה הי' צריך להיות חיוב על כל מחנך שכאשר נכנס לכיתתו בבוקר, קודם הלימוד שיברך "ברוך אתה ה"א מלך העולם אשר קידשנו במצותיו וציונו על מצות חינוך"³?

וי"ל הביאור בזה ע"פ דברי הרשב"א⁴ הטעם לכך שלא מברכים על מצות כיבוד אב, ומצות הצדקה ועוד, הוא, כי מצוות אלו תלויים בדעת המקבל, ומכיוון שלא יודעים איך המקבל יקבל את מה שנותנים לו, לכן אי אפשר לברך עליהם, היות ובמקרה שהמקבל לא רוצה את מה שנותנים לו ממילא הנותן לא מקיים המצוה.

•

אנו עומדים כעת בסיום קורס למחנכים, ומאד נחוץ שהמחנכים ידעו שהם צריכים לקחת את כל החומר הנלמד בקורס הזה ולאמצו ולהתאימו למצב של המחנך בכיתה.

אפשר ללמוד את הדרך להדריך ולחנך בכל מיני קורסים ארוכים למשך שבועות אבל ישנם מקרים שהמלמדים מרגישים שכל החומר הנלמד הוא למעלה מההשגה שלהם, ואינם רואים את הדרך להתאימו עם מצבם בכיתה, ולהשתמש בחומר הנלמד במעשה בפועל בחיי היום-יום בישיבה.

ולכן בכל קורסים אלו בענייני חינוך, נחוץ מאד שהמלמד יוריד את כל מה שלמד למעשה בפועל, להתאים כל החומר למעמד ומצב של הישיבה או הכיתה שלו, ויתנהג בפועל ע"פ ההדרכה שקיבל בקורסים אלו.

1. ראה רש"י פקודי לט, מג.

2. ואתחנן ו, ז.

3. א' הנוכחים שם אמר ע"ד הצחות שזהו כיון שזהו ספק ברכה לבטלה. והרב ישעי' זושא ווילהעלם ענה: ספק יכול להיות מצד התלמיד, אצל הרב צריך להיות ברור איך הוא מקיים את הצווי שלו מצות חינוך ללמד באופן ברור ומתקבל, וראה לקמן בפנים.

4. בשו"ת תשובה יח.

וכמו במצות כיבוד אב: עד"מ בן המביא לאביו כוס קפה, ואביו אינו רוצה את כוס הקפה, אף שהבן חושב שהוא מקיים מצות כיבוד או"א, אבל מכיון שאביו אינו רוצה הקפה יוצא שהבן לא מקיים מצות כיבוד אב, ולכן אין ברכה על מצות כיבוד אב ואם כי לא תלוי במעשה הבן אלא באופן קבלת הדברים מצד ההורים. ועד"ז בעני שנותנים לו כסף שאינו רוצה אותו, אזי הנותן לא מקיים בנתינת הכסף את מצות הצדקה, ועד"ז הרשב"א שם מביא רשימה שלימה של מצות שאינם מברכים עליהם מסיבה זו.

ועד"ז י"ל בנוגע לעניינו - מצות חינוך: העיקר במצות חינוך הוא לא עבודת המחנך שמלמד תורה אלא איך יתקבלו הדברים אצל המחונך.

ישנה אימרה "יש חילוק בין המלמד מושג, להמלמד לתלמיד": "המלמד מושג" אינו מתחשב באם התלמיד מבין או לא את מה שהוא אומר, אלא הוא לוקח חומש או גמרא וכו' וקורא את מה שכתוב שם ומתרגם את זה לשפה המדוברת ותו לא. משא"כ "המלמד לתלמיד" מקשר את דעתו ומחשבתו לתלמיד והעיקר אצלו הוא שהתלמיד יבין ויתקבל את כל מה שמלמדים אותו.

עבודת המחנך היא להיות "מלמד לתלמיד"! לא רק לקרוא את סוגיא ולחזור עליו לפני התלמידים בכיתה, אלא להתחבר עם התלמידים ולוודא שהם לומדים ומבינים את החומר הנלמד.

וזהו עיקר מצות החינוך שקאי על קבלת הדברים מצד המורה והחניך, וכאשר חסרה בהבנת הדברים של התלמיד אזי חסר גם בקיום מצות החינוך, ולכן אי אפשר לברך על עבודתו של המלמד.

משא"כ, באם מצות חינוך הייתה רק מצד המלמד, הנה כאשר הכין את החומר ללמד לתלמידים (חומש, גמרא או רש"י וכיו"ב), והוא מבין את מה שהוא אומר לתלמידים, והם לא מבינים כלל מה שהוא אומר, אזי יוכל לברך גם כן, כי הוא עשה את התלוי בו...

אך לפועל כנ"ל, מצות חינוך היא מצד המחונך ומכיוון שהמחנך לא יודע בבירור האם הדברים מתקבלים אצל התלמידים, לכן המלמד אינו יכול לברך.

פעמים רבות הבנת הדברים אצל התלמידים תלוי' במלמד עצמו. וכפי שרואים במוחש, שישנם תלמידים שאצל מלמד מסויים הם רוצים ללמוד ממנו ולומדים בפועל, ומבינים מה שאומר והם מעורבים בלימוד וכו', ואותו תלמיד אצל מלמד אחר לא ירצה ללמוד, ובמשך כל השיעור הוא יושב משועמם ולא מבין את מה שאומר המלמד, ואף אם המלמד מלמד ממש אותו חומר הלימוד - זהו ממש אותו גמרא ואותו קיצור שולחן ערוך וכו', אצל מלמד אחד התלמיד כן יבין את הלימוד, אך אצל מלמד אחר הוא לא יבין את הלימוד.

והסיבה היא, כי התלמיד אומר לעצמו שממלמד זה אינני רוצה לשמוע או ללמוד (ולהבין) את מה שאומר, ומכיוון שהתלמיד מחליט כך, זה גורם לאטימת הראש והלב והאוזניים שנסתמים לגמרי ואינו שייך להבין את חומר הנלמד, אך אצל מלמד אחר הוא כן יהי' מעוניין ללמוד ולכן התלמיד כן יבין הדברים.

אם המחנך לא מחייך לתלמיד – זה גורם סתימת המוחין אצל התלמיד. זה גורם למחיצה של ברזל בין התלמיד לרב והוא לא ירצה להבין את מה שמלמדים, הוא מביט על המלמד הזה כאיש זר הרחוק ממנו ואינו רוצה להבין את דבריו.

ומכל זה מובן, שהדבר הראשון שעל המלמד לעשות כשנכנס לכיתה הוא – לחייך לכל התלמידים ולומר להם "א גוט מאגרען" ("בוקר טוב")! וזהו מה שפותח את הלב ואת המוח וגורמת את הרצון והתשוקה בהתלמידים לרצות ללמוד ממלמד זה.

ואני שואל על ההנהגה האמורה, האם זהו אכן ההנהגה הרצויה?!

ומילתא דבדיחותא הוא לאו דוקא Joke (בדיחה) אלא כל דבר שיגרום שמחה ותענוג בהתלמידים שירצו ללמוד, וכפי שזה הקבוע בחוקי הטבע, כאשר התלמיד הוא בפחד ומורא, אזי הראש שלו נסתם ואינו יכול לחשוב ולהבין את מה שמלמדים אותו.

וא"כ אדרבה, מתפקידו של המלמד הוא לפתוח את הראש והלב של תלמידיו ולגרום להם להרחבת הדעת והלב בכדי שיוכלו להבין את מה שמלמדים אותם, כולל ע"י החיוך ומילתא דבדיחותא קודם הלימוד.

אלא צריכה להיות גישה והנהגה אשר לתלמיד תהי' פתיחת הלב והמוח ללמוד, וכנ"ל שזה נעשה במיוחד ע"י התחלת היום עם "א גוט מארגען" עם חיוך של המלמד לתלמידים.

ישנם מקרים שהמלמד נכנס לכיתה לא כמו איש בעל קומה גדול ומכובד אלא כבטלן באופן לא מכובד, החולצה שלו לא נקי' או מסודרת וכיו"ב.

בישיבות אחרות מחוגים אחרים, המלמד הולך עם עניבה בכדי שיראה יותר מכובד. ולדעתי זה מאד נחוץ בכדי שהתלמידים יכבדו את הרב, ועי"ז יקבלו יותר ממנו בלימודם, שהרב או המלמד יתלכשו באופן מכובד, כי כמו שהתלמיד יודע שכאשר אביו הולך (- להבדיל -) לעבודה, הוא הולך מלובש באופן מכובד. כפי שאומרים כיום "הוא מלובש כמו מליון דולר", הנה עד"ז על המלמד להיכנס לכיתה לבוש באופן מכובד.

המלמד צריך לדעת שהוא איש מכובד (הוא לא בעל גאוה), אבל הוא צריך לדעת את מעלותיו וגדולתו ולהרגיש סיפוק טובה, ולא להיכנס לכיתה כמו סמרטוט. וענין זה מתבטא באופן המלבוש שלו והדיבור שלו וההליכה שלו.

ובעניין זה ברצוני לספר סיפור אישי, שאני מאד אוהב, ואני נוהג לספר אותו בתדירות להמלמדים בישיבה:

רוב המלמדים כאן לימדו משנה מאות תלמידים, באם עושים חשבון שכל כיתה ישנם 25 תלמידים, וכל שנה יש 25 תלמידים נוספים, יוצא מכך שב4 שנים לימדת כבר 100 תלמידים! האם רואים כאן כבוד וערך למלמד בגלל זה שלימד משנה ל100 תלמידים?! מה שראיתי בברית ההוא איך מכבדים מלמד שלימד פרשה בתורה ל300 תלמידים, זה ממש חימם לי את הלב.

ומזה מובן שהמלמד צריך להכיר את מעלת עצמו ולהרגיש שהוא איש מכובד, וזה יתבטא באופן הדיבר שלו והנהגתו, וזה נוגע לאופן הנהגת התלמידים כלפיו - שיכבדו אותו גם, ועי"ז יהי להם היראה פנימית ובושת, וביחד עם זה - המלמד מראה להם הסבר פנים יפות, הגורמת פתיחת הלב והמוח אצל התלמידים.

א' הישיבות שלחו אותי לה"ועד" שלהם והם שאלו אותי: "למה אתה רוצה להיכנס לעבודת החינוך, הרי אינך יודע שעבודת החינוך הוא מהעבודות הכי קשות"?

והסביר "כאשר מישהו נהי' חשמלאי, כמעט אף אחד לא יכול לומר לך מה לעשות, כי רוב האנשים לא מבינים את המרכיבים של עבודה זו, ועד"ז אצל צורף יהלומים, לא כל אדם יוכל לומר לך איך לחתוך, כי הם פשוט לא מבינים איך נעשית עבודה זו".

"משא"כ בעבודת החינוך כל אחד חושב לעצמו שהוא הוא המבין בחינוך ולכן יכול לחוות דעתו למלמד ולמחנך באיזה דרך עליו לחנך,

וכל אחד יכול להחליט בעצמו מיהו מחנך טוב, כי חושב לעצמו שזוכר את כל ה-18 שנים שלמד בישיבה, וזוכר איזה מלמדים אהב, ומחליט שהנהגתם היא ההנהגה הרצויה לכל מחנך, וחושב שיש לו דעה בחינוך, ולכן הוא נותן "עצות" שלו לכל מחנך.

"אבל לפועל מי אומר שהוא אכן מחנך טוב" ולכן, המשיך האיש מה"ועד": "צריכים לדעת שבחינוך כל אחד חושב שהוא יודע מהו חינוך וכל אחד חושב שהוא יודע מהי הדרך הטוב בזה, וכל אחד ואחד יכול ליתן עצות שלו למחנך איך לחנך, וכולם חושבים שהם המומחים, ובוזה אין למחנך טוב את העצמאות והייחודיות, איך לחנך תלמידיו כי כל אחד יכול להפריע את תפקידו".

ולכן מחנכים צריכים לדעת שהם צריכים להתמודד עם האתגר שכל מאן דהו יש לו אמירה בעבודת החינוך, אפי' הילדים יש להם אמירה בחינוך.

לפני מספר שנים א' המלמדים אצלנו באהלי תורה הראה לי מ"ש בעיתון באה"ק תובב"א, שמחנך וותיק החליט שהוא מתפטר מתפקידו כמחנך, ושאלו אותו למה הוא מתפטר הרי הוא מחנך וותיק זה שנים רבות, וביאר המחנך, שעכשיו נהי' עידן חדש בחינוך, שבמקום שהמחנך הוא זה שמחליט איך לחנך התלמידים, כעת המחליט הוא הילד, הילד אומר לאביו איך הוא רוצה שהמלמד ילמד אותו, והאב הולך להנהלה הגשמית של הישיבה ואומר להם שהוא רוצה שהמלמד ילמדו באופן כזה שרוצה, והנהלה הגשמית הולכת למנהל ואומרים לו שהם רוצים שהמלמדים ילמדו באופן הזה (שהוא הדרך שרוצה הילד), והמנהל אומר למלמד שרוצה שהוא ילמד באופן כזה שרוצה התלמיד, והמחנך הוותיק סיים, וא"כ יוצא שבמקום שהמלמד ילמד לתלמידים כמו שצריך, הילד הקטן הזה מתחיל להיות מנהיג העולם והוא יחליט איך צריכים ללמד, וזוהי הסיבה לכך שאני מתפטר מתפקידי להיות מחנך.

ואף שזה נשמע קצת מצחיק, אך לצערנו זהו המצב החדש שההורים והנהלה הגשמית לוקחים צד, אפי' קודם ששומעים את הצד של המלמד, ומיד מאשימים אותו, והנהלה הגשמית אומרת שמכיוון

שהתלמיד לא שמח תמיד, בוודאי זוהי אשמת המלמד, ולא מתחשבים אפ"י בכך שאולי זוהי אשמת התלמיד, והמלמדים עומדים תמיד במצב לא עצמאי.

ולצערנו זוהי מהבעיות הגדולות בחינוך, ומחנך צריך לדעת שעם זה הוא צריך להתמודד ולעבוד חזק בחינוך הכשר על טהרת הקודש ולא להתפעל מהתלמידים וההנהלה הגשמית אלא לחנך באופן הדרוש.

לצערנו הרב אנו רואים כיום (הרבה יותר מבעבר) שישנם תלמידים שלא מצליחים לעבור את כל שנות הלימודים במסגרת הישיבה.

ישנם כמה שיוצאים מהמסגרת באופן פשוט ורגיל. נו, מהיכי תיתי, אבל למה ישנם כאלו שהולכים עם שנאה גדולה? והסיבה הוא, כמו שצעירים אלו אומרים בעצמם, שהם נזכרים כעת (בגיל 20) באיזה מקרה שאירע להם בישיבה ע"י המלמד כשהיו בגיל⁵!

אכן המלמדים לא יכולים להאשים את עצמם, אבל זהו על האחזיות של המלמדים להתנהג עם התלמידים באופן המתאים, שלימוד התורה וקיום המצוות יהי אצל התלמידים דבר טוב ונחמד ונעים און א לעבעדיקע זאך.

ובענין זה ראיתי, אשר מחנך מסויים כתב, וגם אני ראיתי את זה בעצמי במעשה בפועל, שכאשר מגיעים לתוספות ארוך ומסובך וקשה, הנה ישנם שתי גישות כיצד לגשת לזה: אופן אחד הוא לומר לתלמידים בהקדמה "חברה'ע דאס איז א שווערע תוספות", או כהל' בישיבות לתוספות הארוכים "ס'איז א תוספות מיט א בייכל", "הערט זיך צו צו די שווערע תוספות", הנה האמירה הזו גורמת לאבד חלק מהתלמידים, כי יאמרו לעצמם "למה לי ללמוד דבר קשה? ! זה לא בשבילי!"

בואו ולא נעשה את התורה כדבר הקשה על התלמידים, אלא נעשהו לדבר שמח שבו התלמידים ישמחו ויהנו.

ויעזור השי"ת שנרווה רוב נחת יהודי וחסיד מכל יו"ח וכל התלמידים, ושנזכה לגדל כיתות שלימות - שכל התלמידים יחדיו יצליחו להשלים מסגרת הלימודים בישיבה במשך כל השנים, ונזכה לראות את המשך הדורות של תלמידים יראים ושלמים, עד ביאת גואל צדק בקרוב ממש.

ג. ע"פ כל הנ"ל - שהעיקר במצות חינוך הוא שהמחנך ילך בדרך שמחנכים אותו, ויבין את מה שאומר המלמד, ומזה מובן שתפקידו של המחנך הוא לחפש דרכים לוודא שהתלמיד אכן יבין את אשר מלמדים אותו וילך בדרך שמחנכים אותו.

ויוצא מזה, שזה תלוי במלמד שיתנהג באופן מסויים שזה יגרום לתלמיד שירצה ללמוד ממנו, וכמ"ש בגמ' תענית⁵ "רבא אמר אם ראית תלמיד שלמודו קשה עליו כברזל (עס גייט ניט אריין אין קאפ)? בשביל רבו שאינו מסביר לו פנים", !, יכול להיות כאשר לומדים גמרא כזו או אחרת לא שמים לב לדברים אלו כראוי, ויכולים לחשוב שהסיבות אחרות שהגמרא מביאה למה הוא קשה כברזל הם יותר טובים, אבל צריכים לדעת שרבא (שהוא מגדולי האמוראים) אמר שהסיבה הוא, שהמלמד שלו לא נתן לו חיוך!

ד. ישנם כמה מלמדים, ובפרט אצל מדריכים ראשיים בקעמפ, ששיטתם הוא, שביום הראשון של הקעמפ כאשר כל התלמידים מתכנסים יחד ל"ליינאפ" הראשון, המדריך הראשי זורק את אחד מה"קעמפערס" מהליינאפ שיחזור לבאנק שלו, ורצונם בזה להפיל אימה ופחד על הקעמפ'ערס, שמיום הראשון יקבע אצלם פחד למדריכים הראשיים.

למה לא להתנהג כמ"ש בתניא פ"ז "האומר מילתא דבדיחותא לפקח דעתו ולשמח לבו לה' ולתורתו ועבודתו שצריכים להיות בשמחה וכמו שעשה רבא" לתלמידיו שאמר לפנייהם מילתא דבדיחותא תחלה ובדחי רבנן".

וכפי שמוצאים אפי' אצל גדולי ישראל וצדיקים ורבותינו נשיאנו, כאשר הי' דבר המשמח - זה גרם שהלימוד יהי' באופן גדול ורחב יותר! כשהי' קערה עם מטבעות של זהב בעת אמירת המאמר אז המאמר נאמר באופן אחר לגמרי!

מאיזו סיבה מחנכים מחפשים דרכים איך להטיל אימה ופחד על התלמידים, וכפי שאכן כתוב בחז"ל⁸ "כל תלמיד חכם שיושב לפני רבו ואין שפתותיו נוטפות מור (מרירות מחמת אימה, פרש"י) תכוונה", וא"כ טוענים מה הבעי' להטיל אימה ופחד על התלמידים.

אבל ברצוני להציג באופן אחר ללמוד את הגמרא הנ"ל, דהנה כתוב בתניא⁹ שישנה יראה פנימית, שמתבושש מגדולתו למרות עיני כבודו ולעשות הרע בעיניו כל תועבת ה' אשר שנא, וכמ"ש בסידור בהערה לתיקון חצות "יראה פנימית ירא בושת, ד"מ כמו שיש בושא לפני אדם גדול בדורו וצדיק כו' שהבושה היא מפנימיותו ולא מחיצוניותו", היינו לא יראת העונש וכיו"ב, ועד"ז ברצוני לומר שזהו הכוונה שצריך להיות יראת התלמידים למלמד שכוונת היראה היא לא יראת העונש של המלמד אלא יראת בושת מגדולתו של המלמד. התלמיד צריך להתבייש לעשות דבר שלא כהוגן לפני המלמד, ולא אימה ופחד ויראה מפני העונשים.

התלמיד היושב באימה ופחד מפני העונשים - הוא ישב עם ראש סתום ולא יוכל לפתוח את מוחו ואת פיו ללמוד, ולדעתי הנהגה כזו איננה נכונה!

ה. ישנה עוד נקודה הקשורה להנ"ל בנוגע לאופן הנהגתו של המלמד שגורם שהתלמיד ילמד ממנו:

מלפני כ-20 שנה בא' הימים של חנוכה שחל ביום ראשון בשבוע¹⁰, הלכתי לברית של א' מקרובי משפחת אשתי שתחי' שהתקיימה בשיבת "תורה ודעת", וכשכיבדו את א' הרבנים אמרו עליו, לא שהוא "הרב הגאון" ולא "הרב בעל מחבר ספר" ולא "רב מורה הוראה" וכו' אלא "הרב שזכה ללמד פרשת

6. הערות המו"ל: ויש לדייק שרבא הוא זה שאמר שתלמיד שלמודו קשה עליו ככרול בשביל רבו שאינו מסביר לו פנים, כנ"ל בפנים.

7. ראה לקו"ש ח"ד ע' 1371.

8. שבת ל, ב.

9. פ"ד.

10. כידוע שביום ראשון בשבוע שבימי חנוכה אין ישיבה. ובקשר לזה ישנה אימרה בעולם: למה אין ישיבה ביום ראשון בשבוע של חנוכה? זה לזכר "להשכיחם תורתך"...

ויקרא ליותר מ-300 תלמידים" וכל הקהל שם מחה כפיים, וזה ממש חימם את ליבי, הלואי שהייתי רואה כבוד למגיד שיעור כזה.

ו. לכמה מכם ידוע, שלפני שלושים שנה הייתי רב ושליח של הרבי בעיר פנמה, וכשחזרתי לכאן, כו"כ מוסדות הציעו לי התפקיד להיות מנהל הישיבה.

ז. כל המחנכים צריכים לדעת, שהעתיד בידיים שלנו! זה לא בדיחה! העתיד של כלל ישראל ועם ישראל, העתיד של פרומע קינדער הוא בידיים שלנו!

ח. הרב משה פיינשטיין ז"ל (פוסק הדור באמריקה) הביא בדרשותיו את הסיבה לכך שהדור הראשון של היהודים שהתיישבו באמריקה איבדו את בניהם - הם נטשו את היהדות, והסביר שהסיבה הוא, כי כאשר האב הי' חוזר מיום ארוך ומייגע של עבודה הי' נאנח "אוי, ס'איז שווער צו זיין א איד", וכאשר הי' מגיע שבת הי' נאנח "אוי, ס'איז שווער צו היטען שבת", וכאשר הי' הולך לקנות אוכל כשר הי' נאנח "אוי, ס'איז שווער היטען כשרות", ובקיצור על כל עניני תורה ומצוות הי' נאנח שזהו דבר הקשה עליו, והילד כשהי' שומע את אביו נאנח על הקושי לקיים תורה ומצוות הי' אומר לעצמו "למה לי ולצרה הזו, אינני רוצה חיים קשים כאלו?!" והי' עוזב את היהדות. ור' משה הדגיש שאם האב או המלמד יפגין לתלמידים שדבר מסויים קשה, אזי התלמיד לא ירצה את הדבר ההוא.

אך גישה אחרת לתוספות ארוך הוא, שהמלמד אומר כהקדמה ללימודו "חברה'ע, תוספות זה רק נדמה כארוך וקשה, אבל באמת הוא לא קשה כלל! תראו בעצמכם שכולכם יכולים להבינו על בוריו", וכשאומר את הקדמה הזאת, בזה הוא לא רק שהוא לא גורם להם שהם לא ירצו ללמוד התוספות הארוך אלא אדרכה הוא גורם להם חשק ללמוד, וכל הכיתה ישמעו למלמד!

זיו השמות השם ישעי' זוסיא (זושא)

לע"נ מו"ח¹ עטרת וזי"ו משפחתינו ר' ישעי' זושא ווילהעלם ע"ה הנקרא על שם סבו הרב משולם ישעי' זושא שובאב ע"ה היה רבה הראשי של רוסיה תחת שלטון האימה הקומוניסטי, שימש הרב של בית הכנסת התב"די המפורסם 'מרינה רושצ'ה' במוסקבה שם התאספו החסידים שפעלו במסירות נפש, והיה מראשי המתוועדים. בנוסף כיהן כהרב הראשי לברית המועצות. נקרא על שם זקנו ר' משולם זוסיא מאניפולי, וככל הנראה נקרא גם ישעי' על שם זקנו השל"ה הקדוש.

השם ישעי'

מורכב מצירוף המילים "ישע" ו"יה" כלומר אלוהים-ישע, אלוהים-יעזור ויגאל. ישעי' הוא קיצור של ישעי'הו.

לפי הקבלה: כתוב בזהר "אבל ישעיהו השם ישע יה"ו גורם לגאולה, ולהחזיר אור העליון למקומו ולבנות בית המקדש וכל הטוב וכל האורות יחזרו כבתחילה."²

הבעש"ט נ"ע:³ פירוש סור מרע ועשה טוב, דירמיה הנביא נענש מה שהושלך לבור וכיוצא לפי שלא התפלל על ישראל כששמע הנבואה לרעה על ישראל, משא"כ ישעי' שמו מורה על ישועה וכו'. והאדם יכול להפך חלום או נבואה מרעה לטובה, כמו שרואה בחלום מת יכול להפוך לעשות תם וכן מצרה צהר. וז"ש סור מרע ועשה טוב.

כ"ק אדמו"ר:⁴ שענינו (של ישעי') כשמו כן הוא (ישעי' מלשון ישועה), וכדאיתא בגמרא ישעי' כולי' נחמתא. ועד שאפילו אלו הענינים בנבואות ישעי' שלכאורה אינם ישועה, הנה באמת גם הם ישועה ונחמה, וכמבואר בקבלה שהם בחי' גבורות ממותקות, ולפי שהישועה (גאולה) העתידה תהי' על ידי מיתוק הגבורות.

השם זוסיא

פירוש השם "זוסיא" הוא נעים, מתוק, זיס בלשון אידיש, ולעתים הוא משמש ככינוי חיבה לילדים צעירים.

1. נכתב ונלקט ע"י חתנו הרב יעקב יוסף רסקין שליח כ"ק למדינת ג'מייקה.

2. תצוה ז.

3. כתר שם טוב חלק ראשון מ"א

4. מאמר ציון במשפט תשל"ה

אדה"ז נ"ע⁵: באחד מכתבי-היד שבספרייתו של אדמו"ר הרש"ב נ"ע (היא הספריה הכבושה עדיין תחת יד הרוסים), נוסף – אחרי החתימה – הקטע הבא: ומדי דברי זכור אזכור את אשר עשהו כבר אשתקד, על אודות הצדיק המפורסם אשר בצלו נח' בגוים כק"ש מוה' זוסמאן שע"י (?) לשלוח איש כמסת ירו פדיון נפשות ביתו, ולרשום שמותם בפנקס שתחת יד מוכ"ז, להיות שמותם לזכרון לפני ה' שומע בקול עבדיו המעתירים לה' עטרת שלום ואמת לעמו כ"ר.

שמו של הר"ר זוסיא מופיע כאן בצורתו הפחות ידועה: "זוסמאן"; ומעניין שבמקורות חב"דים ישנים מצינו גם-כן את הצורה הזו, הן בחלק מהסיפורים שב"סיפורים נוראים" לר' יעקב מקיידאן, ולהעיר שבהסכמת הרה"ק ר' זוסיא מאניפאלי על התניא חתום משולם זוסיל.

הצ"צ נ"ע⁶: . . וגם שנכתב זוסיא שהוא קיצור דזוסמאן.

סיפורים ואמרות מהרה"צ ר' זוסיא נ"ע

נשמת אדם תלמדנו

בפעם הראשונה שהי' רח"ש אצל כ"ק אדמו"ר בליאָזנא בשנת תקל"ז, הזכירו כ"ק אדמו"ר את המאורע עם הרה"צ ר' משולם זוסיא מאניפאלי שהי' בש"ק אמור תק"ל שאמר הה"מ תורה ע"פ נר הוי' נשמת אדם וביאר הפסוק נשמת אדם תלמדנו ובתוך אמירת התורה אמר, ע"ד השגתו וידעתו של הרה"צ ר' משולם זוסיא בהסוגיא דערכין שהוא מצד הנשמה, והרה"צ לא שמע דברים אלו, וכשראה שהה"מ מדבר והוא אינו שומע הי' בצער גדול וחקר אצל כל תלמידי החבריא קדישא אודות זה. הספור הנ"ל בסוגיא דערכין שפלפלו בזה גאוני החבריא קדישא, והרמ"ז ראה אשר הגאונים כ"ק בעל הפלאה אחיו הר"ש והישיש בעל התולדות ועוד מפלפלים ליישב הסוגיא חמורה במסכת ערכין, דחק ונכנס גם הוא ביניהם והטה אזונו לשמוע דבריהם ולגודל צערו לא הבין מה שדברו ביניהם בע"פ ויבקש שיראו לו את הסוגיא בפנים, ויקח את הגמרא וילך אל האכסניא ויבכה במר נפשו: רבש"ע דו האָסט באַשאַפּען זוסיען און האָסט אים געגעבען אַ נשמה, זוסיא וויל פאַרזוכען די זיסקייט פין דיין הייליגער תורה, ויתענה הפסקה שלשה ימים. הגאונים הנ"ל התוכחו איזה ימים בישוב הסוגיא וכשגמרו נכנסו להרב המגיד להציע דבריהם ויכנסו גם עוד איזה תלמידים מהחבריא קדישא והרמ"ז בתוכם, כשתי שעות הציעו גאוני

5. בחלק "אגרת הקודש" שבס' ה'תניא' (סי' יג) "מה רב טובך", שבו מבואר שיש בנשמות ישראל שני סוגי נשמות, אלו שמבחינת "ימין" שחסדם וטובם הוא בגילוי והתפשטות, ואלו שמבחינת "שמאל" שאצלם הטוב הוא גנוז וצפון, אבל גם הוא "רב וגדול מאד כמו מדת הגדולה והחסד ממש שמבחינת ימין המכתבים ש"באגרת הקודש" לא נדפסו, כידוע, בשלימותם; בדרך-כלל נשמטו מהם ה"פתיחות", וכן החלקים שהיו מעשיים בשעת הכתיבה בלבד, ונותרו רק החלקים העיוניים. כך גם נשמט מהאגרת דגן קטע הסיום, שבו ביקש אדמו"ר הזקן להביא את החלק העיוני לכלל מעשה: "ואחר הדברים האלה, נפשי בשאלתי לעורר רב חסד ורב טוב הגנוז והצפון בלב כל אנ"ש, מן ההעלם אל הגילוי, לבוא לידי מעשה, למלאות ידם לה' ביד מלאה ורחבה.. למלאות מחסורי נפשות אביונים נקיים מכל אנ"ש הנוסעים למחננו.." (הקטע בשלימותו נדפס ב'אגרות קודש אדמו"ר הזקן' שבעריכת הרב ש"ב לרין שי', עמ' מז; הציטוט כאן הוא כנוסח כה"י דלהלן). (מכפ"ח גליון 889).

6. סימן ת"ז משר"ת הצמח צדק

החבריא קדישא את סברותיהם בישוב הסוגיא וכשגמרו להציע נשען הרב המגיד על זרועות קדשו ויהי בדבקות גדולה משך זמן נכון, ויפקח עיני קדשו ויביט על פני קדש תלמידיו הקדושים ויסתכל בפני קדש תלמידו הרמ"ז ויאמר לו: ומה דעתך בישוב סוגיא זו. ויען הרמ"ז: זוסיא קען ניט לערנען, זוסיא איז אַ עני בדעת, זוסיא האָט געוויינט און געבעטען באַ השי"ת אַז ער וויל פאַרזוכען די זיסקייט פון שכל התורה, האָב איך אַזוי געלערנט די סוגיא. ויאמר הסוגיא בעל פה ויתפעלו הגאונים במאד, והרב המגיד אמר נשמת אדם תלמדנו.⁷

ר"ת של תשובה

ביחידות הצ"צ אצל רבינו הזקן ב' תצא בששי באלול תקס"ד סיפר לו רבינו: ש"פ תבוא תקכ"ח אמר מורי ורבי (הרב המגיד ממעזריטש) - תורה והתחלתה ושבת עד הוי' אלקיך, וביאר כי עבודת התשובה צריכה להיות עד אשר הוי', שהוא למעלה מהעולמות יהי' אלקיך, אלקים בגימט' הטבע, בראשית ברא אלקים. כל החבריא קדישא היו בהתעוררות גדולה מתורה ההיא. הרה"צ ר' משולם זוסיא מאניפאלי אמר, כי הוא אינו יכול להגיע למעלת תשובה כזו, ועל כן יחלק את התשובה לחלקים, כי תשובה ר"ת: ת, תמים תהי' עם הוי' אלקיך, ש, שויתי הוי' לנגדי תמיד, ו, ואהבת לרעך כמוך, ב, בכל דרכיך דעהו, ה, הצנע לכת עם ה' אלקיך. כשסיפר לי אאמור"ר את הנ"ל, סיים: תיבת תשובה צרופה מחמש אותיות אשר כל אות הוא דרך ואופן בעבודת התשובה, - וביאר באריכות חמשה האופנים - וכולם באים מכח אל הפועל ע"י עבודת התפלה.

גיי צוריק וואריין מען דארף דעך נאך דארטיין

ב"ה יום ב' בא תקס"ד

ישא ברכה מאת ה' ידיד ה' וידיד נפשי הרב הקדוש איש חי רב פעלים מופת הדור וכו' מוהר"ר משולם זוסיא י"נ מאניפאליע יצ"ו

עוד בשנה דאשתקד באתי במכתב למחור' הה"צ הק' מוהר"ר לוי יצחק י"נ מבארדיטשוב אודות החלום ועתה על השנות דברי החלום נפלאתי אות באות ובמראה ולא בחידות וזהו בשעה א' אחר חצות שכבתי על ערשי והנה חלום חלמתי שעליתי מהיכל להיכל עד היכלא קדישא של אדומ"ו הבעש"ט והה"מ נ"ע זלה"ה ושם נשנו אלו הדברים הידועים לכ"ק מהה"צ הקדוש בו"ק מוהר"ר יחיאל חתן הרב הבעש"ט ז"ל אשר מסר לי ביו"ט פורים בעת ששלח אותי הה"מ נ"ע על סעודה שלו. וגם את כ"ק י"נ ראיתי בפעם השנית בהיכל. וראיתי שכ"ק אדמור"ר הה"מ נ"ע נשקו על מצחו ואמר לו בזה"ל גיי צוריק וואריין מען דארף דעך נאך דארטיין עכלה"ק זי"ע. אלי גילה מור' הבעש"ט זי"ע דברים העומדים ברומו של עולם, אשר ברבות הימים אודיעם

דברי ידי"נ דוש"ת שניאור זלמן בא"א מו"ה ברוך זלה"ה

לחסוך צער מבני ישראל

כל חייו של הרבי ר' זושא היה מקבל על עצמו ייסורים וביזיונות והיה גולה ממקום למקום, והכל כדי לפעול ישועות לבני ישראל המדוכאים. בשבע שנותיו האחרונות סבל מחולאים קשים אשר קיבלם על עצמם כדי לחסוך צער מבני ישראל שבדורו ושבדורות הבאים אחריו. פעם, בעלותו לתורה, כשהגבאי עשה לו "מי שברך" והגיע ל"בעבור", אמר הרבי ר' זושא: "בעבור שאני מקבל על עצמי את כל החטאים של המתפללים בבית הכנסת". אך הציבור לא ענו אמן.

לאהוב רשע גמור כמו צדיק גמור

ידוע גם מה שסיפר הרה"צ ר' זושא לאדמו"ר הזקן מה ששמע מאחיו הרה"צ ר' אלימלך, שאצל הרב המגיד היו משמרות של תלמידים לשמשו, ופעם אחת, בעת המשמרה שלי - מספר ר' אלימלך - קרא לי הרב המגיד ואמר: שומע אתה, מלך, מה שאומרים במתיבתא דרקיע, שאהבת ישראל פירושה לאהוב רשע גמור כמו צדיק גמור. ומובן, שמאמר המגיד הוא הוספה וחדוש על מאמר הבעש"ט - כי הבעש"ט דיבר רק אודות אנשים פשוטים, ואילו המגיד הוסיף שצריכים לאהוב גם רשע גמור, ויתירה מזה, שהאהבה לרשע גמור צריכה להיות בהשוואה כמו לצדיק גמור.⁸

שער נקודות זיו

דברי תורה ושאלות בעניני דיומא שנכתבו
ע"י הרב ישעי זוסיא ע"ה ווילהעלם

♦ שבת קודש ♦

הפסק בין קידוש לסעודה

בשו"ע אדה"ז סי' רעג, סעיף ה' וז"ל: צריך לאכול במקום הקידוש לאלתר אחר הקידוש . . אבל אם היה בדעתו לאכול מיד אלא שאירעו אונס שלא אכל עד לאחר זמן . . אבל אם יצא בינתיים (ממקום שקידש) צריך לחזור ולקדש עכ"ל.

שאלות הלכה למעשה:

נא לכתוב מראי מקומות.

א. קידש על היין, ויצא לחדר לעשות צרכיו - בבית הכסא,

האם כשחזר למקום שקידש ורוצה ליטול ידיו לסעודה, האם צריך לעשות קידוש, עוד הפעם מכיוון שיצא ממקום הקידוש?

ב. לאחר ששעה קידוש על היין, שמע קול ילד בוכה, ויצא ממקום שקידש, להחדר שבו היה הילד כדי להרגיע אותו, ואחר כך חזר למקום הקידוש, האם צריך לקדש עוד הפעם?

ג. עשה קידוש ואחר כך יצא ממקום קידש כדי להחליף החיתולים של התינוק (To change the baby's diaper), האם כשחזר למקום שקידש, כדי ליטול ידיו לסעודה האם צריך לעשות קידוש עוד הפעם? אחרי עיון,

אם חלף 'כדי אכילת פרס' (לפי ר' חיים נאה 6-7 דקות, ולפי פוסקים אחרים עד 10 דקות) מה'קידוש' - בכל שלושת המקרים, צריך לחזור ולקדש.

ויכולו

מובא בפוסקים שצריכים לומר ג' פעמים "ויכולו" בליל שבת קודש:

1. בשמונה עשרה מעריב.

2. אחרי שמונה עשרה של חשאי, יחד כל הקהל.

3. בקידוש.

טעמים שונים על הצלחת מתחת לכוס קידוש

בספר על פרטי סעודות שבת ראיתי שמביא ב' טעמים שונים על הצלחת מתחת לכוס של קידוש:

1. מצד זהירות לא ללכלך מפת השולחן שהיא בצבע לבן ויעבור על איסור צובע.
 2. הצלחת מתחת לכוס של קידוש היא רק משום הידור הכוס ולקיים זה קלי ואנווהו על הכוס של קידוש.
- ועל פי זה יהי' נפקא מינה באם עושה קידוש על יין לבן, אם הטעם הוא מצד זה קלי ואנווהו של הכוס אז צריך הצלחת, אבל אם הטעם הוא להיזהר לא לגרום צובע אז באופן הנ"ל אין צריך צלחת.

להרבות בשתיית יין בסעודת שבת

בשו"ע אדה"ז סימן רמ"ב סעיף ב' וז"ל "לכך יש להם להרבות בבשר ויין כפי יכלתם".

היינו בנוסף לכוס יין של קידוש, צריך להרבות ביין באמצע סעודת שבת.

והוא ברמב"ם הלכות שבת פרק ל' הלכה ט'.

וראה בשו"ע אדה"ז הלכות יום טוב סימן תקכ"ט סעיף ד' וז"ל "וצריך לקבוע כל סעודה על היין דהיינו שישתה יין באמצע סעודתו אם ידו משגת וירבה בבשר ויין ומגדנות כפי יכולתו" עכ"ל.

א. מדוע פירט יותר בהלכות יום טוב מה שלא פירט בהלכות שבת "דהיינו שישתה יין באמצע סעודתו"

!?

הרי כל ענין הצריך פירט הוא, כי הלשון 'צריך לקבוע כל סעודה על היין' היה אפשר לפרש היינו עשיית קידוש לפני כל סעודה גם סעודה שלישית! על זה בא הכסף משנה (שם) לשלול פירוש זה, אלא 'שישתה יין באמצע סעודתו', ולמה לא פירש כל זה בהלכות שבת ששם יש סעודה שלישית, שלא תאמר שצריך לעשות קידוש בסעודה שלישית! ?

הצעת המטות בערב שבת

להציע המטות בערב שבת, מטות שיושבים עליהם או שישנים עליהם?!

בשו"ע אדה"ז סימן רס"ב סעיף א' וז"ל "צריך אדם לסדר שלחנו בערב שבת ללילי שבת ויציע המטות שיושבים עליהם".

אבל בסימן ש"ב סוף סעיף י' וז"ל "ומכל מקום טוב יותר להציעם מערב שבת (עיין סי' רס"ב)".

א"כ לכאורה מכיון שבסימן ש"ב מציין בנוגע להציע המטות שישנים עליו לסימן רס"ב, א"כ למה בסימן רס"ב מפרש רק "מטות שיושבים עליהם" הרי גם מטות שישנים עליהם בכלל, והוה ליה לומר כמו שכתב הב"ח "אחד מטות שיושבים עליהם ואחד מטות שישנים עליהם", וראה פרי מגדים סימן רס"ב אשל אברהם אות א' ?!

חילול יום טוב או חילול שבת

נשאלתי:

איש יהודי אחד, החליט לשמור על קדושת החג ראש השנה ושכר חדר במלון סמוך לבית הכנסת, ובסוף יום ב' בראש השנה, נגש להרב, ושאלו באיזה שעה נגמר החג? הרב ענה לו, בדיוק השעה שנגמר החג, והוסיף לומר לו, שמיד בצירוף להחג בא יום השבת, ע"ז ענה האיש היהודי, שהוא קיבל על עצמו רק לשמור החג, ואכן בסוף החג, עזב המלון, וחסר הביתה, במכונית, ומחר ביום השבת בא לבית הכנסת במכונית.

ע"ז נשאלתי, האם לו להרב לומר לו שיותר טוב לנסוע ח"ו ביום טוב ולא לחלל השבת? או שלא לומר לו כלום, וידוע לו שיסע בשבת

השאלה היא לא על איזה לשון לומר לו, השאלה היא האם בכלל לומר לו משהו?

הרב עלה לדוכן ופתח בשאלה: מה לדעתכם יותר חמור עבירות שבין אדם למקום או עבירות שבין אדם לחברו? ! קם אחד מהנוכחים וענה: לדעתי עבירות שבין אדם לחברו, כי עבירות שבין אדם למקום הוא יכול לקום ולהחליף מקום

נכרי שעשה מלאכה (אהל) בשביל ישראל בשבת

בשור"ע אדה"ז סימן ש"ח סעיף א' וז"ל " המבשל בשבת או שעשה אחת משאר מלאכות במזיד אסור לו לעולם ליהנות מאותה מלאכה", עכ"ל.

מה שהוסיף 'או שעשה אחת משאר מלאכות' היא הוספה שהוסיף הרמ"א על השולחן ערוך.

היינו שכל ענין הקנס 1. אסור לו לעולם 2. לאחרים רק למוצאי שבת 3. צריך להמתין בכדי שיעשה במוצאי שבת. הוא לא רק במלאכת בישול בשבת.

מהו הדין כשנכרי עשה גג-אהל, היינו בלי מחיצות, ביום השבת בשביל ישראל כדי שישב הישראל בצל, מהשמש, או להגן הישראל מהגשם, והגוי לא משתמש בעצמו מהגג בשבילו להגן עצמו, או דוגמא שניה: נכרי שפותח המטריה של השולחן picnic table Umbrella.

וכמובן שהגג לא היה פתוח טפח לפני השבת, וכן באם הנכרי פותח הגג-שלאק - על סכך הסוכה בשבת (או ביום טוב).

האם הישראל מותר לו לישב מתחת להגג ביום השבת ?

♦ ראש חודש ♦

ברכת החודש

מהו הקשר בין הקטע "מי שעשה נסים לאבותינו וכו'" לברכת החודש ?

מהו ההסבר שבכמה תפלות אומרים "ונאמר אמן" לדוגמא מי שעשה נסים, יחדשהו, יקום פורקן, מי שברך שאומרים אצל קריאת התורה. ולפעמים אומרים "ואמרו אמן" לדוגמא בקדיש ?

בתורת מנחם ש"פ שלח מבה"ח תמוז ה'שי"ת אות י"א וז"ל: ולהעיר מהשינוי באמירת אמן בברכת החודש דהש"ץ- שלאחרי התיבות "לחיים ולשלום", וכן לאחרי התיבות "לששון ולשמחה", עונים מיד "אמן", משא"כ לאחרי התיבות "לישועה ולנחמה" אין עונים מיד "אמן", אלא הש"ץ צריך לעורר ("מיטערן") ולהכריז "ונאמר אמן", ורק אז עונים אמן.

ויש לומר הרמז בזה- שהברכות הראשונות, "לחיים ולשלום לששון ולשמחה", שאינם אלא טוב הנראה והנגלה, עונים מיד אמן, משא"כ הברכה "לישועה ולנחמה", כיון שבאה לאחרי צער ויגון, הרי,

אף ש"מפי עליון לא תצא הרעות", מ"מ מעצמו "פון זיך אליין" ענטפערט זיך ניט קיין אמן, ויש צורך בהתעוררות מיוחדת שיהי' ונאמר אמן עכ"ל.

לפי הנ"ל צריכים לחפש ביאור על פעם הנ"ל שאומרים "ונאמר אמן" פארוואס מען דארף דעמאלט "מיטערן" דעם עולם? או שיש לומר רק בקטע שחלק הקטע אומרים אמן וחלק הקטע ונאמר אמן אז זה דורש ביאור.

תהלים שבת מברכים

א. מי חיבר תפלת היהי רצון שאחרי אמירת תהלים?

ב. כשאינן מי לומר קדיש, האם אומרים כל ספר תהלים בהמשך אחד ורק אחר כך אומרים יהי רצון פעם אחת על כל הספר? כי אין סיבה שיצרכו לומר התפלה באמצע להפסיק בין אמירת קדיש אחד לשני א"כ למה אין אומרים ע"ז הכלל של אין להרבות בקדישים?

ג. כשלומדים ברבים כמה פרקי משניות בהמשך אחד האם יכול לומר קדיש אחר כל פרק ופרק? האם יש חילוק בזה בין קדיש יתום לקדיש דרבנן?

ד. מה הטעם על שינוי נוסח היהי רצון, שבשבת מברכים אומרים הנוסח בזכות מזמוריו ובזכות פסוקיו ובזכות תבותיו ובזכות שמותיך הקדושים והטהורים היוצאים ממנו, ובליל הושענא רבה הנוסח היא כנ"ל ובהוספה ובזכות אותיותיו ובזכות נקודותיו ובזכות טעמיו?

ועוד חילוק בין "היוצאים ממנו" ל"הכתובים בהם", וככך "הרמוזים והמצורפים בהם"?

המולד בארץ ישראל

הבן של ר' שלום מאראזאוו אמר לי ששמע מאביו, שצריך להיות ז' מעת לעת שלימים מזמן המולד בארץ ישראל.

ללמוד בכל ר"ח פסוק

- בקובץ מכתבים שבסוף תהלים אהל יוסף יצחק מובא מכתב כ"ק אדמו"ר הריי"ץ יח טבת תש"ג:
...מנהג עתיק ללמוד בכל ר"ח פסוק אחד. . מהקאפיטל בתהלים שהוא מסומן במספר שנות חייו, ואם
הקאפיטל מחזיק פחות מי"ב פסוקים, וכו'.
1. לכאורה לפי הלוח שלנו ששה חדשים יש להם ב' ימים ראש חודש? ! וא"כ יש לכל הפחות 18 ימי
ראש חודש לשנה?
 2. האם נאמר שלומדים פסוק מהקאפיטל רק ביום אחד מימי ראש חודש של חודש אחד, א"כ צריכים
לדעת באיזה יום הוא המנהג עתיק, היינו ביום א' או ביום ב' שראש חודש?

מזבח חדש

בתפלת מוסף ראש חודש אומרים "מזבח חדש" מהו הדיוק שהמזבח יהיה חדש הרי כל הבית וכליו
יהיו חדשים?

תענית חתן וכלה כשהחתונה בראש חודש, יום א' בשבוע

- באגרות קודש חלק כ"ב ע' קנ"ב וז"ל "ההוראה שביום ר"ח אין להתענות, כי אם ביום שלפני זה,
ותקפו כמו שמתענה ביום החופה" עכ"ל.
- וראה נטעי גבריאל הל' נישואין ח"א פרק ו' סעיף י', וז"ל כשחל יום החופה בר"ח, או בשאר הימים
שאינ מתענים, ע"ש נוהגים להתענות ביום שלפני החופה. ע"כ.
- לפי זה, מה עושין כשראש חודש חל ביום ראשון בשבוע, האם מקדימים;
1. ליום ו' עש"ק ומשלימים התענית, ע"ד תענית יום שמת בו אביו או אמו (שו"ע אדה"ז סי' רמ"ט
סעיף י"ג).
 2. ליום ו' עש"ק ואין משלימים התענית, כדי שלא יכנס לשבת כשהוא מעונה, שו"ע שם סעיף י"ב.
 3. או מקדימים התענית חתן וכלה ליום חמישי.

ראה אגרות קודש אדמו"ר מהוריי"צ חלק י"ז ע' שצ"ד שכתב בנוגע לחתונה שהתקיימה בחנוכה - להקדים התענית לעש"ק כ"ב כסלו (ולא ביום א' ערב חנוכה). ע"כ.

על זה שאלתי,

1. האם הנהגה זו להתענות בערב שבת הוא רק באופן הנ"ל חנוכה, מכיון שבאם יקדמו התענית ליום ה' אז הוי התענית לפני ג' ימים של החתונה, שהרי יום א' הוא ערב חנוכה שאז לדעת הרבה פוסקים אין לצום, ולפני זה הוא יום השבת ולפני זה הוא יום ו' ערב שבת, לכן האם נאמר שרק באופן כזה התכוון אדמו"ר מהוריי"צ להתענות בערב שבת, או גם באופן דידן שראש חודש הוא יום א', ג"כ דעתו שיתענה בערב שבת?!

2. לפי דעת אדמו"ר מהוריי"צ הנ"ל, באופן שמתענה בערב שבת, האם אין להשלים התענית, אלא יטעום מעט קודם קבלת שבת, ראה שו"ע אדה"ז סי' רמ"ט התחלת סעיף י"ב, או שישלים התענית בערב שבת עד צאת הכוכבים, ע"ד מי שקבל עליו התענית במנחה, שאז חייב הוא להשלימו?!

בכבוד,

זושא ווילהעלם

♦ שלוש רגלים ♦

לכל אחד מהשלש רגלים ישנו גם הענינים של שאר הימים טובים

בהתוועדות יום ב' דחג הסוכות, ה'תש"ל.

תורת מנחם חלק נח עמוד 118 ואילך.

מבאר שלכל אחד מהשלש רגלים ישנו גם הענינים של שאר הימים טובים; לדוגמא בחג הסוכות ישנו ענין החירות, שהרי לא יכולה להיות שמחה אמיתית אם אין חירות אמיתי, וכן יש בו ענין זמן מתן תורתנו, שהרי בכלל הסוכה נעשה מענן הקטורת דיום הכיפורים, ויוהכ"פ קשור עם מתן תורה, כמ"ש ביום חתונתו - זה מתן תורה, וכן יוהכ"פ ניתן לנו הלוחות שניות. אלא שבכל יום טוב מודגש בו בגלוי ענינו העיקרי שבזה מחולק יו"ט אחד מהשני.

והענין המיוחד בחג הסוכות הוא זמן שמחתינו, ומבאר בזה שזה ע"י שהסוכה מקיפה את כל האדם מכף רגלו ועד קדקדו.

ואף שגם טלית מקיף את האדם הרי הטלית מקיף רק ראשו ורובו, ובטלית גופא יש חילוק בין חלק העליון לחלק התחתון (שלכן עושים סימן כדי שלא יחליפו ביניהם),

משא"כ סוכה, שמקיפה לא רק ראשו ורובו, אלא גם שולחנו, וללא חילוק בין חלקי הסוכה (ואע"פ שיש נוהגים לעשות סימנים בדפנות הסוכה שלא יתחלפו משנה לשנה, הרי זה רק בנוגע לדפנות, אבל לא בנוגע לסכך, שאין בו חילוק בין צד זה לצד אחר, וגם אין קפידא להניח את הסכך (שנשאר משנה לשנה) על אותו מקום בכל שנה, ויתירה מזה באמצע ימי הסוכות יכולים לשנות את מקום הסכך מצד לצד) עכ"ל.

א. מהו הטעם על פי נגלה, שאין קפידא בסכך להניח את הסכך על אותו מקום משנה לשנה?

ב. מהו הפירוש בהשיחה וגם אין קפידא וכו' הרי מכיון שבסכך אין חילוק בין צד לצד לכן אין קפידא וכו'?

ג. מהו פירוש בהשיחה ויתירה מזה וכו' מהו היתרון בזה?

ד. באיזה אופן יכולים לשנות באמצע ימי הסוכות את מקום הסכך מצד לצד?

♦ ימים נוראים ♦

הלשון 'יהיו' בהתרת נדרים

בקטע 'הכל': אומרים הכל יהיו מותרים לך, אבל מיד אח"כ אומרים הכל מחולים לך, הכל שרוים לך, בלי לומר יהיו היינו: הכל יהיו מחולים לך, הכל יהיו שרוים לך? מהו הטעם?

אבל בקטע כולם אומרים בכל הלשונות יהיו:

כולם יהיו מותרים לך, כולם יהיו מחולים לך, כולם יהיו שרוים לך??

ש"ץ בתפלת מנחה של יום התענית

שאלה: ש"ץ בתפלת מנחה של יום התענית אמר; אשרי, חצי קדיש וטעה והתחיל לומר שמונה עשרה של יחיד בחשאי, והציבור המשיכו בסדר הנכון הוצאת ספר תורה קריאת ויחל הפטרה יהללו, האם הש"ץ שכבר אמר שמונה עשרה יכול לומר א. החצי קדיש לפני שהציבור יאמרו שמונה עשרה.

ב. האם הש"ץ הנ"ל יכול לחזור שמונה עשרה בקול רם עכשיו. או מכיון שהוא כבר אמר שמונה עשרה אז מישהו אחר יגיש לומר חצי קדיש אחרי יהללו וימשיך כל שאר סדר התפילה?

טבילה במקווה ערב יום כפור

בשו"ע אדה"ז סי' תר"ו סעיפים יא-יב, מביא ב' טעמים על טבילת ערב יום הכיפורים, א. משום קרי, ב. משום תשובה.

ומביא חילוקים בין ב' הטעמים, שלפי טעם א. די רק בטבילה פעם אחת, ולפי טעם ב. צריך ג' טבילות, א. לכאורה למה צריך לפי טעם הב', לטבול ג' פעמים, הרי מבאר שטעם טבילה הוא כגר המתגייר, והרי גר המתגייר עצמו, סגי בפעם אחת וכפי שהקשה במחצית השקל אות ח'?

ב. לפי טעם הא' כתוב בשו"ע אדה"ז שם "אין ענין כלל לומר וידויים במקוה", אבל לא כתב שום דבר בטעם הב' האם לומר וידוי במקווה, ועיין בפרי מגדים משבצות זהב אות ה' וז"ל ואין להזכיר השם בגילוי ראש... רק יאמר אשמתי בלא הזכרת השם" עכ"ל? והאם אכן נוהגין לומר אשמתי, במקווה?

ג. הדין שמי שהוא מצטער בטבילה, יכול לשפוך עליו תשעה קבין, מביא הטעם הא', האם זה מועיל גם לפי טעם הב', כפי שאכן כתוב בפרי מגדים אשל אברהם אות ט', או שאינו מועיל לפי טעם הב' לפי שטעם התשובה צריך להצטער, כפי שאכן מובא במחצית השקל אות ח', שג' פעמים הוי משום להצטער?

כפרות בדגים

מסופר בספר המלך במסיבו ח"ב ע' כג, ששאלו את הרבי על מה שבאחרונים מוזכר מנהג כפרות גם בדגים, ואילו אדה"ז בשו"ע אינו מזכיר דגים? וענה הרבי שעל פי קבלה ענין הכפרות הוא דווקא בתרנגול.

אמירת י"ג מדות הרחמים כשאינ מנין

אלו הנוהגים כל ימות השנה שכשאינ מנין אומר תחנון והי"ג מדות הרחמים אומר עם טעמי המקרא כקורא בתורה (פ' תשא), האם אפשר לנהוג כך גם לסליחות שכשאינ מנין, שיאמר הי"ג מדות הרחמים בטעמי המקרא?

האם אפשר ומותר לעשות פתיחת הארון ל"שמע קולנו" כשאינ מנין?

עשר ספירות המרומזים באותיות של שם הוי'.

באגרת התשובה פרק ד' מבאר איך שהעשר ספירות מרומזים באותיות של שם הוי', בצורת האותיות, מספר האותיות, הבהרת האותיות.

על זה באתי בשאלתי מהו החילוק בין אורך האות של אות ה' ראשונה לאורך אות ו'?

כי זה לשון התניא באות ה"א "וגם לאורך המורה על בחי' ההמשכה וההשפעה מלמעלה למטה" עכ"ל, ובצורת אות וי"ו מבאר וזה לשונו "כי הוי"ו מורה על ההמשכה מלמעלה למטה. עכ"ל.

א"כ מהו החילוק והרמז שבצורת אורך אות ה' לאות ו' ? ואיך זה נרמז שהמשכת אות ה' היא בעלמין סתימין והמשכה אות ו' היא בעלמין דאתגלין?

מהו הביאור להפרש שבנוגע אורך אות ה' הלשון היא "המורה על בחי' ההמשכה וההשפעה, ובנוגע אות ו' הלשון היא "הוי"ו מורה על ההמשכה" בלי להוסיף וההשפעה ! ?

בנוגע אות ה': למה כותב האות עם אל"ף היינו ה"א, ולא ה"ה, או ה"י ?

וכן בנוגע אות וי"ו למה כותבו עם יו"ד - היינו וי"ו, ולא וא"ו ?

רחמנא דעני

מתי נתתקן (התחילו) לנגן ב770 אחרי כל יום של סליחות הניגון רחמנא דעני ?

למה אומרים הקטע "רחמנא דעני" בסליחות ליום שני ומשמם לימי התעניות, עשרה בטבת, תענית אסתר, שבעה עשר בתמוז, ולא אומרים אותו בימי הסליחות שלפני ראש השנה?

מי חיבר הקטע "רחמנא דעני"?

מי ומתי נתחבר הניגון שלנו "רחמנא דעני"?

העושים ב' ימים יום כיפורים

ברמ"א סימן תרכד סעיף ה' וז"ל; "יש מחמירים לעשות שני ימים יום כיפורים".

ובמגן אברהם ס"ק ז'; העושים שני ימים יום הכיפורים;

א. לא יתפללו רק תפלה של חול.

ב. סליחות ופיוטים יאמרו כרצונם.

ג. י"ג מדות יאמרו כקורא בתורה, אחרי שמונה עשרה.

ד. יניחו תפילין.

ה. לא יקראו בתורה, אפילו ויחל.

על זה באתי להעיר,

א. אדה"ז בשו"ע שלו סימן תרכד סעיף י' מוסיף עוד תואר וז"ל; יש "אנשי מעשה" שמחמירין לעשות יום כיפורים ב' ימים?!

ב. אדה"ז בסעיף יא, רק מזכיר שלא ישנו מתפלה של חול, אבל משמיט כל שאר הדברים שכתב המגן אברהם, האם יש בזה משום הלכה למעשה בזה?! היינו בנוגע תפילין, קריאת התורה, וכו'.

ג. אדה"ז משנה הסדר, במגן אברהם כתוב "פיוטים וסליחות" ואדה"ז כותב "אך בסליחות ופיוטים" האם יש משהו בזה?!

ד. האם יש לחוש על מה שכתוב בשו"ת נודע ביהודה מהדורא קמא יו"ד סימן נו, צוין בגליון הש"ס על ירושלמי מסכת חלה פ"א ה"א, שאף שלא תיקנו להתענות ב' ימים, אבל למה לא יאסרו מלאכה ביום שני של יום כיפור?!

נא להאיר עיני בזה, חתימה וגמר חתימה טוב.

ולקחת סולת ביוהכ"פ שחל בשבת

בליקוטי שיחות חלק ד' ע' 1361, וכן באגרות קודש כ"ק אדמו"ר חלק י"ג ע' שלב, וז"ל:

במש"כ לענין אמירת ולקחת סולת ביוהכ"פ שחל להיות בשבת: (א) אין מספיק מה שמזכירים בעבודה, כיון שטעם אמירתו הוא ונשלמה פרים שפתינו העוסק בתורת כו' (ראה שו"ע אדה"ז מהד"ב סוס"א). עכ"ל.

א. לכאורה מהו פירוש התירוץ, דלכאורה הרי אפשר לחלק בין הזכרת ענין לחם הפנים, ובין פירוט הפרטים של עשיית לחם הפנים, דהרי בהעבודה בתפלת מוסף יום הכיפורים בקטע התחלת "תכנית כל אלה", בהסוגריים שמוסיפים לשבת אומרים רק "ואחר כך מסדר לחם הפנים" ותו לא, ולא מפרטים שום פרטים, משא"כ בפרשת ולקחת סולת מפרטים עשיית הלחם ועריכתו וכו', א"כ מה מוסיף במ"ש שטעם אמירתו הוא והשלמה וכו'?

ב. האם נאמר, שמכיון שמזכירים עבודת הקרבנות בסדר העבודה, במוסף יום הכיפורים, לכן אין צריכים לומר בבוקר פרשת קרבנות תמיד! ?

ג. מענין לענין, השכרת ענין במקום פירוט הענין,

בשו"ע אדה"ז, הל' יום הכיפורים סי' תרכ"ב סעיף א' וז"ל: אין אומרים אין כאלוקינו אחר תפלת מוסף, כמו שאומרים בשאר שבת ויו"ט, לפי שעיקרו לא נתקן אלא כנגד ברכות אמצעיות של תפלת שמונה עשרה, שאין אומרים אותן בשבת ויו"ט, אבל ביום הכיפורים כבר אמרו פיוטים שיש בהם הזכרות ברכות אלו כגון אהללך כו', עכ"ל.

הרי כאן הזכרה כן מועיל במקום אמירתו כולה?

ד. לכאורה בהקטע "אהללך" שבנוסח שלנו הוא בתפלת שחרית ליום הכיפורים ביוצר המתחיל "מי א-ל כמוך", אין מוזכר שם כל הי"ב ברכות אמצעיות של שמונה עשרה, שתפלת אין כאלוקינו נתקן כנגדם? ואדרבא בהפיוט אהללך, מוזכר הברכות הראשונות, וכן הברכות האחרונות של שמונה עשרה, שכן אומרים בשבת ויו"ט! ?

ה. מהו דיוק לשון אדה"ז, כגון אהללך, האם יש עוד פיוט שהוא ע"ד אין כאלוקינו, שאז אפשר לראות ולומר שמבין שני הפיוטים מוזכר הי"ב ברכות אמצעיות, שתפלת אין כאלוקינו היא כנגדם?

נעילת הסנדל

א. מהו הטעם שכשמונים החמישה עיננים של יום הכיפורים, הן במשנה פ"ח דיומא, והן בשו"ע סי' תרי"א וסי' תרי"ד אומרים נעילת הסנדל, ולא נעילת המנעל או נעילת הנעל?

האם היא לשון המושאל מהלכות חליצה ששם סנדל לכתחילה ומנעל בדיעבד, ראה יבמות במשנה קא, א?

או האם אפשר לומר שגם כאן בעינוי של יום כיפור, העיקר הוא סנדל וניתוסף איסור על מנעל, והוא עפ"י המבואר ברש"י בימות שם והובא במשנה ברורה סי' תרי"ד שמנעל הוא עור רך וסנדל הוא עור קשה, וא"כ אפשר לומר שעיקר העינוי הוא על סנדל שהוא עור קשה שלא ירגיש גושי וקושי העפר שמתחת רגליו, וניתוסף איסור עינוי גם על מנעל שהוא עור רך?!

ב. בשו"ע אדה"ז סי' תרי"ד סעיף ב' "נעילת הסנדל כיצד אסור לנעול מנעול של עור וסנדל של עור", שמונה מנעול לפני סנדל! ומשנה הסדר כפי שמונה המחבר בשו"ע שלו סנדל קודם ואח"כ מנעל!

וראה בשו"ע אדה"ז שם סעיף ג', ששם מונה סנדל לפני מנעל?!

♦ סוכות ♦

סוכה מח, ב

תנו רבנן מעשה בצדוקי אחד שניסך על גבי רגליו, ורגמוהו כל העם באתרוגיהן. ואותו היום נפגמה קרן המזבח. ופירש"י נפגמה קרן המזבח: על ידי אבנים שזרקו בו.

א. מנין היו להם אבנים בהעזרה לזרוק על הכהן המנסך שעומד על המזבח?

ב. בגמרא יומא כו, ב וברש"י ד"ה באתרוגיהן. למדו ממה שהדגישה המשנה בסוכה שם שרגמוהו באתרוגיהן, שניסוך המים אינו אלא בשעת נטילת ללוב ואתרוג, דהיינו בשחרית ולא בעת הקרבת תמיד של בין הערביים.

לכאורה מהי הראיה ממה שדייק המשנה לומר שרגמוהו באתרוגיהן לומר שניסוך המים הוא רק בשחרית ולא בין הערביים, הלא אפשר לומר וכנ"ל שזה בא להסביר לנו מאיפה ומה היה להם משהו בהיד כדי לזרוק ולרגום הכהן המנסך!! אבל בלי זה לא היה להם שום דבר ביד לזרוק ואז היו נותנים לו מכות ביד, ובפרט לפי שמשמע בירושלמי סוכה שהכהן מת?

שמחת בית השואבה

למה עשו כל השמחה בשעת שאיבת המים, ולא בשעת ניסוך המים?!

האם צריך לסמן הסכך באיזה צד היא על הסוכה כדי לא לשנות משנה לשנה?

כתוב במהרי"ל בהלכות סוכה בהגה"ה, שראה רבו מהר"ש היה מסמן הדפין למחיצת הסוכה אב"ג, כדי לראות סדר עמידתן שלא לשנותה משנה לשנה.

וכן הוא בירושלמי הענין הקרשים, איתא שם (שבת פי"ד ה"ג) א"ר אמי "והקימות את המשכן כמשפטו", וכי יש משפט לעצים? אלא קרש שזכה לינתן בצפון ינתן בצפון לעולם, וכן בדרום ינתן בדרום. ע"ע.

הובא גם בשל"ה מס' סוכה אות (ד).

א. אלו שיש להם סכך משנה לשנה, כגון Schach Mat's או Bamboo Shoots, Bamboo sticks,

האם צריכים לסמן על איזה צד של הסוכה היה סכך זה, צד מזרח או מערב צפון או דרום, כדי לא לשנות משנה לשנה ???!

ב. בהמשכן גופא האם עשו סימן גם על היריעות איזה היה לצד מזרח ואיזה היה לצד מערב?

מהלשון בירושלמי, שלומד מהפסוק "והקימות את המשכן כמשפטו", וכי יש משפט לעצים? למה שואל הגמרא רק וכי יש משפט לעצים, ולא שואל וכי יש משפט ליריעות כנ"ל?

ג. למה נותן הגמרא הדוגמא "קרש שזכה לינתן בצפון . . בדרום" ולא מביא דוגמא מקרש שניתן למזרח או למערב?

ד. מהו פירושו הלשון "שזכה לינתן בצפון", איזה זכות מיוחדת יש בצפון?

לחזור עוד הפעם עיקר שאלתי האם לציין על הסכך על איזה צד של הסוכה היתה כדי לא לשנות לשנה הבאה?

האם היה סוכה בחג הסוכות בבית המקדש?

איך אכלו הכהנים שיירי המנחות, לחמי תודה וכו' בימי חג הסוכות בבית המקדש?

סיכום התירושים והביאורים על שאלות מתוך שיעור שנתתי בעניני דיומא.

א. הכהנים אכלו הלחם הפנים ושיירי המנחות חוץ לסוכה, והטעם; מכיון שאסור לעשות סוכה בעזרה מצד לא תטע לך עץ, לכן הם פטורים מן הסוכה. (פנים יפות).

ב. על פי לשון הפסוק "חג הסוכות תעשה לך" ולא לגבוה, אם כן הכהנים שמשולחן גבוה קא זכו, הרי לא אכלו משלהם רק אכילת גבוה, ואכיל גבוה פטור מן הסוכה. (השואל באגרות קודש כ"ק אדמו"ר חלק ב' מתאריך כח תשרי תש"ה).

ג. במצוות סוכה הרי הכלל היא, תשבו כעין תדורו, כעין ההנהגה בדירתו כל השנה, לכן כמו שבכל השנה לא היו הכהנים אוכלים השיירי מנחות בדירתם אלא בעזרה הרי גם בחג הסוכות יעשו כך (ופטורים מן הסוכה). (אגרת קודש שם).

ד. חייב בסוכה בבית המקדש וכדי שלא לעבור על האיסור של לא תיטע לך כל עץ, שיעשו הדפנות מאבנים. (מנחת קנאות על מסכת סוטה מא, ב).

ה. האיסור של עץ בבית המקדש. הוא רק בתנאים 1. בנין של עץ 2. קבע 3. קבוע בבנין. (ראה לקוטי שיחות חלק כח ע' 219 ואילך) אם כן אפשר לעשות הסוכה בבית המקדש שלא יהיו בה התנאים הנ"ל ולא יעברו על האיסור של לא תטע לך כל עץ. (אגרת הקודש שם)

ו. הסוכה בבית המקדש היה בעזרת נשים ולא בעזרה, שהרי אין ישיבה (ישבו בסוכות) בעזרה. (רוקח הלכות סוכה ד"ה בסוכות).

ז. הסוכה בבית המקדש היה בהר הבית ולא בעזרה (אור שמח על הרמב"ם הלכות עכו"ם פ"ו ה"ט).

ח. אפילו אם תמצא לומר שלאכילת קדשי קדשים הכהנים פטורים מהסוכה, אבל הכהנים צריכים הסוכה כדי שהכהנים יהיו שם שלא בשעת העבודה ושלא בשעת אכילה, כי גם זה חלק ממצות סוכה. (אגרת קודש שם).

◆ חנוכה ◆

ברכת שהחיינו בליל שני של חנוכה

בבאר היטב סי' תרע"ג אות י"ג וז"ל: "רש"ל קנה של כסף ובליל ב' התחיל להדליק בה וברך להדליק, ושעשה נסים, ושהחיינו, אף שבשעת קנין יש לברך, מכל מקום ניחא לסדר ברכות שהחיינו עם אלו ב' ברכות" עכ"ל.

א. מהו טעם המהרש"ל האם משום שרצה לברך שהחיינו על המנורה החדשה של כסף? או להחמיר (כשיטת המאירי) שביום ראשון השהחיינו היא על שמחת נצחון המלחמה, וביום שני על נס השמן שנתחדש ביום שני, שאז ראו שנשאר השמן בדרך נס (וזהו אחד התירוצים על קושיות הבית יוסף)?

ב. האם יש ענין של ברכה שאינה צריכה, בנוגע ברכת שהחיינו, שהרי המהרש"ל היה יכול לברך על המנורה החדשה של כסף בליל ראשון של חנוכה ולהכליל בברכת שהחיינו, הן על נס חנוכה והן על המנורה החדשה?

ג. האם בזמן הזה עושים שהחיינו כשקונים או מקבלים במתנה, מנורה חדשה של כסף?

ד. ובאם כן, האם חתן המקבל במתנה מנורה של כסף, האם ינהג כמו המהרש"ל להדליק בליל ראשון על המנורה הפשוטה שהיה לו מאז, ולמחר בליל שני להדליק על המנורה החדשה של כסף, כדי לברך שהחיינו גם בליל שני?

ה. כלה המקבלת במתנה לייכטער, פמוטות של כסף, האם מברכת שהחיינו, לא על ההדלקה, אלא על הפמוטות (לייכטער) שקיבלה?

הנרות הללו לשון רבים

איך מפרשים לשון תפלה/הודאה זו שהיא בלשון רבים "הנרות הללו", בלילה ראשונה של חנוכה כשמדליקין רק נר אחד?

בברכה אומרים בלשון יחיד "נר חנוכה", ובהתפילה אומרים בלשון רבים "הנרות הללו"?

אמירת חצי קדיש אחרי ספר תורה הראשון

אמירת חצי קדיש אחרי ספר תורה הראשון ביום ו' דחנוכה שהוא ראש חודש.

בסידור תהלת ה' הוצאת קה"ת ארץ ישראל נדפס יניח ספר תורה השני על הבימה ולא יאמר כעת חצי קדיש. מגביהים וגוללים ספר תורה הראשון ובספר תורה השני קוראים חנוכה.

ובמראי מקומות שם מציין: ראה שערי אפרים שער י סעיף עה שצריך להניח ספר תורה השני על הבימה לפני שמגביהים הראשון. ועל שלא לומר כעת קדיש צוין ראה שו"ע אדה"ז סימן רפב סעיף יד.

ובספר חגים וזמנים חודש כסלו הוצאת רשת אהלי יוסף יצחק כתוב: לאחרי קריאת ראש חודש: מכסים את הספר תורה ואומרים חצי קדיש. הגבהה גלילה קריאה בספר תורה השני, חצי קדיש.

בקובץ לוח יומי הלכה למעשה לימי חנוכה מהרב ברוין שיחי' כתוב: מניח ספר תורה השני על הבימה חצי קדיש. הגבהה וגלילה. . קוראים בספר תורה השני. חצי קדיש.

בשולחן ערוך אדמור הזקן סימן רפב סעיף טו וז"ל "ויש מנהגים אחרים בענין אמירת הקדיש בין כשמוציאים ב' ספרים ובין כשמוציאין ג' ואין לשנות שום מנהג" עכ"ל.

א. מהו הטעם וההסבר על אמירת ב' פעמים חצי קדיש על כל ספר תורה בפני עצמה?

ב. האם מנהג זו לומר ב' פעמים קדיש נכלל במה שאמר אדה"ז "ויש מנהגים אחרים בענין אמירת הקדיש" או שכוונת אדה"ז הוא רק על אמירת קדיש פעם אחת ורק מנהגים אחרים מתי לאומרו?

נרות חנוכה

כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון.

בכמה וכמה מאמרים מובא הקושיא: הרי נרות חנוכה תקנום מפני הנס שהי' בנרות המקדש, אם כן מאי טעמא הם חלוקים בכמה ענינים: במספרם, במקום עמידתם, ובזמן הדלקתם?

והרבי מוסיף (לפעמים בהקדמה לשאלות הנ"ל, ולפעמים בסיכום שאלות הנ"ל) הרי כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון?

וכנראה ששאלה זו הוא כיסוד מוסד לכל שאר השאלות, החילוקים בין נרות חנוכה ונרות המקדש.

ובביאור התירוץ לשאלת החילוקים הנ"ל מבואר בהמאמרים שהוא משום ש"נרות הוא להאיר את החשך".

אבל,

1. מהו הביאור והתירוץ להשאלה היסודי, דהרי צריך להיות כעין דאורייתא ?!
2. למה אין לומר שזה שהיה במקדש "חלוני שקופים אטומים" זהו כעין דאורייתא, שעל זה תקנו נרות חנוכה מבחוץ? ובשיחות ומאמרים הרי מובא פרט זה של חלוני שקופים אטומים בתור אע"ג בתוך השאלה למה יש חילוקים בין נרות חנוכה לנרות המקדש?
3. למה אין לומר שהמנורות שהיו בחצרות המקדש הוי מעין דאורייתא שעל זה תיקנו נרות חנוכה מבחוץ? ואין לומר ש"והדליקו נרות בחצרות קדש"ך" היה חידוש של החשמונאים, שהרי שלמה המלך עשה עשר מנורות?

Concerning placing it on left side as opposed to right side like a mezuzah, I saw a Chidushei Harim:

Mezuzah, the goal is the Hashem protects you when you get home, so you place it on right side.

Chanuka, Since the goal is Pirumei Nissa, the light has to project to the outside, so it is the right side when you looking in from outside the house to inside the house.

ע"ד למה הלב הוא על צד שמאל?

כי היא צד ימין של החבר שלך.

◆ פורים ◆

לקרות המגילה בנקודות והטעמים

שאלה?

כשאין בעל קורא היודע לקרות המגילה בנקודות והטעמים, רק יש ב' אנשים שכל אחד יכול להכין ולקרוא רק חצי המגילה, האם:

א. קריאת המגילה דומה לתקיעת שופר שפסק אדה"ז שם שכל אחד יכול להשלים התקיעות ממקום שפסק הראשון, וגם לא צריך לברך עוד הפעם,?! או שקריאת המגילה היא כמו הפטרה ששם פסק אדה"ז שהשני צריך להתחיל ממקום שהתחיל הראשון?

ב. באופן הנ"ל שאין בעל קורא אחד, רק שנים כל אחד על חצי המגילה, האם זה הוי בדיעבד, ע"ד נשתתק, או שזה הוי כלכתחילה, שאז בודאי צריך להיות בעל קורא אחד על כל המגילה?

ג. ואם יש נפקא מינה, אם הבעל קורא עשה הברכות שאז רק הבעל קורא הראשון בירך הברכות והבעל קורא השני לא בירך, א"כ מה יהיה הדין באם הבעל קורא כבר שמע ויצא הקריאה לעצמו וקורא עכשיו להוציא אחרים, והם מברכים הברכות לפנייה ולאחריה, האם באופן כזה מותר לב' אנשים לקרוא כל אחד חצי מגילה?

מחצית השקל

מי ששכח לתת מחצית השקל בתענית אסתר וכן בפורים, האם:

1. צריך לתת בשושן פורים?

2. האם יש ענין לתת מחצית השקל עד ראש חודש ניסן (לא בתור סתם צדקה)?

קריאת מגילה בי"ב אדר

מי שעושה מסיבה לאנשי מעמד וממשלה ביום שלישי השבוע היינו י"ב אדר ויהא שם כמה יהודים שלא ישמעו המגילה בליל ויום פורים עצמו האם יקרא לפנייהם המגילה בי"ב באדר? ומה דין הברכה?

♦ פסח ♦

שם החג - חג הפסח

1. על שם "שפסח המקום על בתי בני ישראל",

ראיתי פירוש נאה ויפה לומר לא שפסח הקב"ה ועבר על בתי בני ישראל אלא קפץ ורקד מתוך שמחה על בתי בני ישראל,

Not Pass Over but Danced On.

2. פסח מזכיר לנו על הפסוק שאמר אליהו "עד מתי אתם פוסחים על שתי הסעיפים", ובזה אפשר לתרץ מה שיש להקשות בההגדה בקטע מתחילה עובדי וכו' ששם כתוב "תרח אבי אברהם ואבי נחור" לכאורה הרי תרח הוא גם אבי הרן, ולמה לא מזכירו?

אלא הרן היה פוסח על שתי הסעיפים כמובא ברש"י פ' נח יא, כח וז"ל: והרן יושב ואומר בלבו אם אברהם נוצח אני משלו ואם נמרוד נוצח אני משלו עכ"ל, ולכן מי שהוא פוסח על שתי הסעיפים אין לו שייכות לההגדה ולחג הפסח ולכן לא מזכירים אותו.

משיעורי הרב זושא ווילהעלם.

חולה לגבי מצה, יין, ומרור

מצה;

בשו"ע אדה"ז סימן תפ"ב סעיף ג' וז"ל חולה שאינו יכול לאכול מצה.

יין;

בשו"ע אדה"ז סימן תע"ב סעיף כ"א וז"ל מי שאינו שותה יין כל השנה מפני ששונאו או שמזיקו.

מרור;

בשו"ע אדה"ז סימן תע"ג סעיף ל"א וז"ל: מי שהוא חולה או איסטניס ואינו יכול לאכול מרור.

מהו ביאור השינוי לשונות והגדרים?

האם מזיקו וחולה הוא אותו גדר?

בדיקת חמץ בהחצי שעה שלפני זמן הבדיקה

בשו"ע אדה"ז סי' תלג סעיף ז' מביא ב' דיעות באם בדיק ביתו בליל יג האם צריך לחזור ולבדוק עוד הפעם בליל יד.

מה יהיה הדין באם בדיק בליל יד בין הזמן שרוב בני אדם מצויין בכתייהם להזמן שאור הנר יפה לבדיקה היינו בתוך החצי שעה, כי הלשון בשו"ע ארה"ב סי' ללא סעיף ה' "לפיכך תקנו חכמים זמן הבדיקה בליל יד שבליילה כל אדם מצוי בתוך ביתו. . איחרו זמן הבדיקה עד זמן הבהקת הנר דהיינו צאת הכוכבים. . ושיעור אותו זמן שביניהם כמו חצי שעה" ?

מה יהיה הדין במי שבדיק ביתו בהחצי שעה הנ"ל, האם יצא חובתו בזה ? !

מי שאין לו עשרה פתיתים של חמץ

מי שאין לו עשרה פתיתים של חמץ האם יכול לקחת משכנו העשרה פתיתים שחבירו מצא כבר בבדיקתו וכבר אמר כל חמירא וכו' כדי שהוא יכול לקיים המנהג להניח עשרה פתיתים כדי לבדוקם ?

ספירת העומר (א)

מהו הטעם שהקהל אינו עונה "ברוך הוא וברוך שמו" כששומעים ברכת ספירת העומר מהש"ץ ?

ראה שו"ת ישועות משה ח"ג סי' מ"ט (הובא דבריו בפסקי תשובות סי' תפ"ט הערה 38- בהוצאה ה'תשנ"ה) שלדעתו לפי שיטת אדה"ז שצריך כוונה הפכית כדי לא להוציא בברכת הש"ץ כדאי לדקדק לענות ב"ה וב"ש להראות גילוי דעת שאינו רוצה לצאת ?

וכן מהו הטעם שאינם עונים "אמן" אחרי ברכת הש"ץ, הרי זה דומה לברכת הש"ץ ל"הלל" במקום שרק הש"ץ מברך והיחיד אינו מברך, אבל כשהש"ץ מברך כן עונין הקהל "אמן" אחרי ברכתו ?

ספירת העומר (ב)

אות וא"ו המוסיף ומחבר איך מבטאים ומנקדים אותו, בשו"א, או במלאופום או בפתח?!

בספירת העומר;

"יום אחד", וא"ו בשו"א.

"וארבעה", וא"ו בשו"א.

"וששה", וא"ו בשו"א.

"ושני ימים" וא"ו במלאופום.

"ושלשה", וא"ו במלאופום.

"וחמשה", וא"ו בפתח.

מהו הכלל וההסבר לזה?!

בקשר לאמירת פרשת הנשיא

הרה"ח ר' אלי חיים רויטבלאט אמר לי שבה'יהי רצון' שאומרים אחרי הפרשה לפרט גם שם פרטי של הנשיא כל יום היינו בנוסף לשם של השבט גם שם הפרטי של הנשיא, וכן אני נוהג.

האם ידוע למישהו איך נהג בזה הרבי?

✦ תפילה ✦

שרפים חיות ואופנים או שרפים אופנים וחיות.

בשערי תשובה או"ח סי' רפ"א אות א' וז"ל: ועיין בגן המלך סימן נ"ב כתב יש נוסחא לומר (בשחרית שבת קטע "א-ל אדון") שרפים ואופנים וחיות הקודש וכן הכריע האבודרהם וגם הוא ז"ל צידד לומר כן

שהוא בהדרגה ממעלה למעלה אך בתיקונים זוהר הנוסחא שורפים וחיות ואופני הקודש וקבלת רשב"י תכריע ע"ש עכ"ל.

ועיין בהגהת מהר"י צמח (פרי עץ חיים שער בשבת פי"ט): ויאמר שרפים וחיות ואופני הקודש, שהם ג' עולמות: בריאה - שרפים, יצירה - חיות, אופנים - עשיה עיי"ש.
ועיין בשער הכולל (פרק כ' ס"ה).

בהגהות הסידור של כ"ק אדמו"ר הרש"ב, נ"ע, בתפלת שחרית של ימי החול בברכת קריאת שמע על הקטע קדוש . . והאופנים וחיות הקודש מעיר מנוסח "א-ל אדון" שמסיים "שרפים וחיות ואופני הקודש", חיות לפני אופנים, ומתריך: יש לומר, מפני שבשבת עליות העולמות שעולם התחתון עולה בעולם העליון כו' וכמו שמתברר במקום אחר ההפרש בין התכללות להתחברות כו', ודי למבין ע"כ.

לכאורה לפי ביאור אדמו"ר הרש"ב הטעם שבשבת כשאומרים "א-ל אדון" אומרים חיות לפני אופנים, א"כ היו צריכים לשנות גם הסדר של המלאכים בברכת קריאת שמע בהקטע קדוש . . והאופנים וחיות. שבשבת היו צריכים לומר "קדוש . . והחיות והאופנים ברעש גדול" !?

תפילת רבנו של עולם על החלומות

ביום טוב האחרון של שלוש רגלים, באם אין כהן בבית הכנסת לברך ברכת כהנים האם הקהל אומרים תפילת רבנו של עולם על החלומות ? !

במפרשי הש"ס על מסכת ברכות דף נה, ב שהוא מקור לתפילה זו בשעת ברכת כהנים ישנם פירושים וטעמים שונים מהי השייכות בין תפילה זו לברכת כהנים;

א. בברכת כהנים ישנם ששים אותיות, ולכן כל ענין וחלום רע תתבטל בשישים.

ב. להכהן ניתן הכח מהקב"ה לברך, וע"י ברכתו ממשיך כל זה על המתברך וזה יבטל החלום רע.

לפי הנ"ל אם כן, לפי ביאור וטעם א. גם באופן שאין כהן אבל ישנו השישים אותיות של ברכת כהנים שאומר השליח צבור גם כן יכול לבטל החלום רע.

אבל לפי ביאור וטעם ב, רק הכהן שנצטווה וניתן לו הכח לברך ברכת כהנים הוא ממשיך הברכה.

השאלה היא למעשה, מה עושים ? ומקור הדברים ?

רבש"ע בשעת הוצאת ס"ת

מענין לענין: בה'רבנו של עולם' שאומרים בשעת הוצאת ספר תורה לשלש רגלים כתוב: ותן שאלתי לי עבדך (פלוגי) בן (פלוגי) אמתך וזכני (ואת אשתי ובני ובנותי). גם כאן אמר לי לפרט גם אצל אשתי ובני ובנותי - שמותם ושם אמם.

ופעם שאלתי את בנו הרה"ח ר' שמעל רויטבלאט והוא אמר לי שגם הוא מפרט שמותם בפרטיות.

נפילת אפים במקום שאין ס"ת

כשמתפללין במקום שאין נופלין אפים כשאומרים לדוד אליך ה' נפשי אשא, כגון מקום שאין ספר תורה ומקום שמתפללין באקרעי, האם כשאומרין לדוד הנ"ל יושבין או מכיון שאין נופלין אפים אין ענין לישוב ויכולים לאומרו במעומד?

נא לתת מקורות כשעונין.

שמעתי מידידי הרב אהוד שיחי' הכהן קוויץ, ששמע בעצמו מאת המזכיר ר' לייבל גראנר שיחי' שבשנה אחרי הסתלקות אמו, חזר פעם הרבי מאוחר מה'אהל' ועצר בבית דפוס אמפייר פרעס (Empire Press), השייך לר' מרדכי שוסטערמאן ע"ה, והתפלל שם, ועשה נפילת אפים. ואין אחרי מעשה רב כלום.

נכון לומר קודם התפלה הריני מקבל וכו'

א. האם הדיוק הוא "נכון לומר, או קודם התפלה"? היינו למה לא די לקבל בלב ע"ד הלשון בהתרת נדרים "בלי נדר ושבועה וקבלה בלב?"

ב. לכאורה היה צריך לפרט "הריני מקבל עלי לקיים מצות עשה וכו'?"

ג. מהו הפירוש "הריני מקבל עלי לקיים מצות עשה", הרי הוא מושבע ועומד מהר סיני?

ד. בחוגי חסידות אחרים לפני כל מצוה שעומד לקיים אומר: הנני מוכן ומזומן, או הריני מוכן ומזומן לקיים מצות וכו', אבל אין שם קבלת המצוה רק מזמין עצמו לקיימו? אבל הלשון אצלינו כאן היא יותר חזק לא רק שמזמין עצמו אלא מקבל עליו?

ה. כאן הלשון היא הריני, ובהתרת נדרים הלשון היא הרי אני? ובלשון מסירת פרוזבול הלשון היא:

הריני?

ברכת כהנים

מי שנוסע להימים נוראים במקום שלא יהא שם כהן,

האם כדאי, נכון, מתאים, מומלץ לבקש מכהן בהמקום שנמצא לפני נסיעתו שיברך אותו ברכת כהנים

בשם ומלכות?!

בורא רפואות

בברכת יוצר אור שבברכת קריאת שמע, קטע לא-ל ברוך, משבחים להקב"ה "כי הוא לבדו . . . בורא רפואות".

א. מהו ענין המיוחד שברפואות שאומרים על זה בורא רפואות, יותר מכל מה שיש בעולם, כי לא אומרים בורא עולם?!

ב. הלשון "בורא" מצינו בתפילה שני פעמים, בתפלת ישתבח "בורא כל הנשמות", ובברכת יוצר קטע תתברך "בורא קדושים", היינו בנוגע נשמות ומלאכים שם מובן הלשון בורא?!

ג. בקשר לרפואה מצינו הלשון בתפילה; "רופא כל בשר ומפליא לעשות", "ורופא חולים", "רופא חולי עמו ישראל".

מהו פירוש בורא בקשר לרפואה?!

כשהמזמן אחרי ברכת המזון אמר מיד ברכת הגפן

בברכות שבע ברכות שבברכת המזון מברכים ברכת הגפן אחרי השש ברכות להחתן וכלה, ובבית שמואל אבן העזר סימן סב, מבאר הטעם שאם יברך הגפן מיד אחרי ברכת המזון לפני הברכות להחתן וכלה, א"כ לא יהא נראה שמברך הדין בקשר לשבע ברכות, אלא יאמרו שהוא הדין של ברכת המזון.

שאלה למעשה; מה עושים כשהמזמן אחרי ברכת המזון כן אמר מיד ברכת הגפן לפני השבע ברכות, האם ישתה מיד מהיין, או שלא ישתה אלא יחכה עד אחרי שיאמרו השבע ברכות ואז ישתה מהיין, או מישהו אחר לא המזמן יברך הגפן על הכוס השני שעליו יאמרו השבע ברכות ויהיה הגפן עם השבע ברכות על כוס אחד, כדיעה השניה בשו"ע שם !!! ? ?

יגדיל תורה ויאדיר

מהו המקור והטעם שהש"ץ אינו מסיים בקול הפיסקא של "ובא לציון" בראש חודש ? !

שם ומלכות

כשיש ספק ברכות מברכים הברכה בלא שם ומלכות, וידוע גם אחד ההסברים בזה שזה לא רק מטעם ספק ברכות להקל היות שברכות הם מדרבנן, אלא אדרבא מצד החומרא שלא יעבור על "לא תשא שם ה' לשווא" לכן, כשיש ספק האם לומר הברכה, אז מצד חומרת האיסור של הזכרת שם ה' לשווא מברכים בברכה בלא שם ומלכות.

לכאורה מילא להשמיט ולא לומר שם ה' מובן וכנ"ל, אבל מהו הטעם להשמיט מלכות ? ! הי' לומר ברוך אתה מלך העולם ?

וראה שו"ע אבן העזר סי' לד סעיף ג' ברמ"א שם וז"ל: "ואם בירך כבר ברכת אירוסין בשעת קידושין הראשונים י"א דחוזרים ומברכין תחת החופה בלא הזכרת שם". עכ"ל.

ועיין בחלקת מחוקק שם אות ו' וז"ל: "בלא הזכרת השם. משמע אבל מלכות מזכירין, ובדוכתי אחריתי אמרינן טוב לברך בלא שם ומלכות". עכ"ל.

וראה פתחי תשובה שם אות ח' וז"ל: "הנה מ"ש, ובדוכתי אחריתי, לאו דוקא הוא, כי לא נמצא כן בשום מקום בשו"ע זולת פעם אחת באו"ח סי' קכה ס"ב בהגה לענין ברוך שפטרנו. ועיינן בט"ז או"ח סי' תרכא סק"ב ועמ"ש בפ"ח ליו"ד סי' שכח סק"א". עכ"ל.

וראה בית שמואל שם ס"ק ו' וז"ל: "בלא הזכרת השם. בריב"ש איתא שלא יאמר ברוך אתה ה' אלא יאמר ברוך אתה השם". עכ"ל. והיינו ג"כ לומר מלכות.

שורה אחרונה:

למה משמיטים מלכות כשיש ספק ברכות?

פירוש אלוקינו

בתניא פרק מ"ט מפרש וז"ל: "ואח"כ ברכה שניה אהבת עולם אהבתנו ה' אלוקינו. כלומר שהניח כל צבא מעלה הקדושים והשרה שכינתו עלינו להיות נקרא אלוקינו". ע"כ.

לכאורה "אלוקינו" כבר נאמר בברכה ראשונה של קריאת שמע, בקטע של "המאיר לארץ", "תתברך ה' אלוקינו בשמים ממעל"?!

האם אפשר לומר שהעיקר של ברכת קריאת שמע מתחיל מקטע "תתברך לנצח". יותר משרתים" וכו' שמדבר אודות מלאכים, אבל הקטע המאיר לארץ הוא רק הקדמה ושבח כללי לפני שמתאר ענין המלאכים?!

ביאור ב' ברכות קריאת שמע לפניה

בפרק מ"ט תניא כתוב: "ושם נאמר ונשנה באריכות ענין וסדר המלאכים".

האם הכוונה ב"נאמר ונשנה" היינו מלאכים, והאופנים וחיות הקודש ושרפים, או מה שאומרים ב' פעמים, א. (בקטע של תתברך לנצח) ומשפיעים ביראה. . ומקדישים, ב. (בקטע של את שם) ואומרים ביראה קדוש, או אפשר לפרש ש"נאמר ונשנה" הפירוש "געזאגט און גילערנט", אבער מען מיינט נישט איבערגעכאזערט?!

תפלת עלינו (א)

מהו הטעם שבתפלת שמונה עשרה מוסף ראש השנה אומרים עלינו וגם ועל כן, אבל בתפלת שמונה עשרה מוסף של יום הכיפורים אומרים רק עלינו ואין אומרים ועל כן נקוה?

מובא בכל בו שיהושע תיקן עלינו וחתם שמו (הראשון שהיה לו בקטנותו) הושע: למפרע, ה- הוא אלוקינו, ו- ואנחנו כורעים, ש- שלא שם חלקינו, ע- עלינו לשבח.

לכאורה מהו הטעם שחתם שמו שבקטנותו ולא חתם שמו שהוסיף לו משה רבינו "יהושע", י- ה יושיעך?

תפילת עלינו (ב)

היום יום ט' טבת וז"ל:

נהיגין בנוסח עלינו לומר: שהם משתחווים להבל ולריק, - וגם התפלת מוסף דר"ה אומרים כן - עכ"ל.

לכאורה מהי הפירוש "וגם", הרי:

א. עיקר תפילת עלינו היא במוסף של ראש השנה וממנה לקוחה לומר כל יום (ראה עיון תפלה)

ב. ואם נאמר שבפירוש הוא, משום שבמוסף ראש השנה אומרים עלינו בתוך שמונה עשרה, וא"כ איך מסתדרים עם הרקיקה! א"כ באמת מהי התירוץ איך מסתדרים עם הרקיקה באמצע שמונה עשרה?

ג. ועוד הרי גם ביום הכיפורים אומרים עלינו באמצע שמונה עשרה, ומה מיוחד עם מוסף ראש השנה?

תפילת עלינו (ג)

ברמ"א סימן קל"ב סעיף ב' מביא שצריכים לומר עלינו במעומד.

מובא כבר בספרי פוסקים שתיבת "עלינו" היא בגימטריא "ומעומד", האם זהו "עלינו" עד "אין עוד", או גם "ועל כן נקוה" צריך לומר במעומד?

במחצית השקל סימן ס"ה מובא בקצות השולחן סימן י"ב סעיף ו' שכל פעם שאומרים הצבור עלינו יאמר עמהם. האם רק "עלינו" עד "אין עוד" או גם "ועל כן נקוה"?

למה צריך לפרט במי שברך לרפואה "רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו"

א. במי שברך לרפואה, למה צריך לפרט בזכר "וישלח לו מהרה רפואה שלמה מן השמים לרמ"ח אבריו ושס"ה גידיו, ולא רק לומר בכללות לכל אבריו וגידיו? ואם כן שצריך לפרט, אם כן למה בנקבה אומרים "בכל אבריה וגידיה", ולא מפרטים "לרנ"ב אבריה "כמבואר במסכת דף מה, א, או "לרנ"א אבריה "כמבואר ברמב"ם הל' טומאת מת פ"א ה"י?

ב. למה בזכר אומרים לרמ"ח אבריו, ובנקבה אומרים בכל אבריה?

ג. מה אם באמת בזכר חסר לו איזה אבר, האם משנים לו הנוסח ולא אומרים לו רמ"ח, רק בכל אבריו?

ד. רמ"ח מצוות עשה, כנגד רמ"ח אברים, ואיך מתווך הרנ"ב אברים של האשה להמספר של מצוות עשה? או שהיות שהם פטורים, אז אצלם המספר אינו מכוון?

טלית על הראש

דיברתי עכשיו עם החסיד הרב לייבל פויזנר שיחי' והוא העיד לי שאדמו"ר הריי"ץ היה מסיר (וכשהי' קשה לו, הי' מי שעזר לו להסיר) הטלית מעל ראשו ל "אין כאלוקינו", והיה מחזיר הטלית על ראשו ל "עלינו".

וגם אמר לי ששמע מהחסיד הרב אברהם פאפאק ע"ה שהיה בליובאוויטש, וראה אצל אדמו"ר הרשב"ב, שכשבא לתפלת אין כאלוקינו הזיז ראשו באופן כזה שהטלית נפל מעל ראשו על כתפיו.

וגם אמר לי שהטעם שהוא שמע אז, היא שהיות פיטום הקטורת היא ברייתא היינו שהוא לימוד, ובלימוד אין צריכים ב' מקיפים.

אין כאלוקינו בלי טלית

בספר השיחות - תרצ"ז ע' 163 אות ה'. וז"ל: יום הכפורים בין מנחה לנעילה איז דער סדר, אז יעמאלט לאזט מען אראפ דעם טלית פון קאפ בכדי צו בלייבן אין איין מקיף, פונקט ווי בתפלה בכל יום צו אין כאלוקינו פאר עלינו, איז ע"פ קבלה דארף מען אראפלאזן דעם טלית פון קאפ, עכ"ל.

ובספר המלך במסיבו, סעודת יום ב' דחג הסוכות תשכ"ט ע' רסה אות ג' נדפס: הרש"ג: המנהג שנזכר בשיחת ליל ב' דחג הסוכות תרצ"ז שבכל יום מורידים את הטלית מהראש באמירת "אין כאלוקינו" - מדוע אינו מופיע ב"ספר המנהגים"?

כ"ק אדמו"ר: "ספר המנהגים" הוכן במהירות וממילא לא נכללו בו כל המנהגים. ובעזה"ת יודפס - בלי נדר - עוד חלק, חלק ב'. ע"כ.

למעשה מהו מנהג חב"ד בזה, האם להסיר הטלית מעל הראש לאמירת אין כאלוקינו?

להעיר ממנהגי אלג'יר הובא בסידור המקובלים, מובא בספר מקורי התפלה ע' 295 וז"ל: יש מקומות שנהגו רוב האנשים שחולצים התפילין כשהגיעו ל "קוה". עכ"ל.

טעה בכרכות התורה

מי שקיבל עליה לתורה ולפני הקריאה בירך "ברכו" ואח"כ אמר הברכה "אשר נתן לנו תורת אמת" , מה יעשה אחרי גמר העליה , האם יאמר עוד הפעם הברכה "אשר נתן לנו תורת אמת" או שיאמר הברכה "אשר בחר בנו מכל העמים" ? !

הנחת הגארטל תחת הספר תורה

האם יש טעם והסבר ומקור בספר למה שנהוג שלפני חצי קדיש שאחרי קריאת התורה מקרבים הגארטל-חגורה להספר תורה. כן נהג כ"ק אדמו"ר.

♦ מעגל החיים ♦

שלום זכר

ראה רמ"א הל' מילה סי' רס"ה סעיף י"ב.

טעם לשלום זכר :

א. הודאה לה' על שנמלט מרחם האם, ישוע הבן, - תרומת הדשן עפ"י תוס' ב"ק פ, א.

ב. משל למלך שבאו לבקר, אמר שמקודם צריך לבקר את המטרוניתא, לפני שיביאו קרבן למלך, כמו"כ שבת היא המטרוניתא שצריך לעבור שבת אחת לפני הברית - מדרש רבא פ' אמור, הובא בט"ז שם אות י"ג.

ג. לנחם הולד שהוא אבל, על התורה שנשכח ממנו - דרישה הובא בט"ז שם.

שבת :

בתרומות הדשן הנ"ל מובא שעושים הסעודה בליל שבת, כי אז הכל מצויין בבתיהם.

לכאורה טעם הנ"ל שאז מצויין בבתיהם הוא טעם על למה לא עושים הסעודה מיד ממחרת שנמלט מרחם האם, כי מחכים לשבת שאז מצויין בבתיהם, אבל לכאורה למה עושים בליל שבת ולא יהיה יותר טוב לעשות ביום שבת קודש קידושא רבא ? !

מהו הטעם שהלשון בשו"ע הנ"ל לעשות סעודה לברית, אבל בנוגע שלום זכר כתב הלשון לעשות סעודה ומשתה, מהו הפירוש בזה ? !

ח"י ניסן - יום הברית

- מובא בספרי קדמונים, שלא היו חוגגים היום הולדת שלהם, אבל היו חוגגים "יום הברית" שלהם.
- מי היה המוהל של כ"ק אדמו"ר ?

ברכת שהחיינו

כשהרבי תיקן הוראות לעשות ביום הולדת, תיקן גם לעשות משהו כדי להתחייב את עצמו בברכת שהחיינו, והוא על ידי פרי חדש או בגד חדש.

האם אפשר ללמוד מזה שכל פעם שיש ספק האם לברך שהחיינו, שיקח פרי או בגד חדש כדי לחייב את עצמו בשהחיינו?

ובנידון דידן, בנוגע ברכת שהחיינו ביום קישור שידוכין, היינו על החתן ועל הכלה או גם על ההורים האם יתחייבו את עצמם על ידי בגד או פרי חדש?

ידוע דעת הערוך השולחן בזה שאין מברכים שהחיינו על קישור שידוכים/ אירוסין מכיון שאינו גמר הענין, ואין מברכים שהחיינו בשעת הנישואין מכיון שהעיקר כבר היה בשעת קישור שידוכים/ אירוסין, אבל כנ"ל האם נכון להתחייב את עצמו בשהחיינו על ידי פרי או בגד חדש?

בשיחות קודש ו' תשרי ה' תשל"ו אות ד' שיש ג' אופנים של דברים שהם הכנה והקדמה להמצוה, א) בדוגמא פון דער הכנה פון "ואספת דגנך ותירושך ויצהריך" כדי מ'זאל דערנאך קאנען מקיים זיין די מצוה פון חלה אדער תרומות מוכשרות וכו';

ב) א העכערע דרגא - ע"ב מכשירי מצוה.

ג) נאך א העכערע דרגא - בדוגמא ווי גערעדט פריער אנקעגן "עבודה שאינה תמה" אז דאס וועגן אן עבודה.

ואח"כ ממשיך בהשיחה:

ובדוגמא ווי מ'זאגט אנקעגן ברכת נישואין, אז איינער פון די טעמים פארוואס מ'זאל ניט מאכן ברכת שהחיינו איז דערפאר וואס שלימות קיום המצוה ווערט דערנאך ווען ס'איז דא דער קיום המצוה פון פרו ורבו, ואעפ"כ איז נישואין ואיך א מצוה עכ"ל.

לכאורה כל הנ"ל הוא הסבר על שלא לברך שהחיינו על מצות נישואין, אבל מהו ההסבר בנוגע השמחת לבב שיש לו שעל זה גם מברכים שהחיינו, על דרך ראיית חבירו אחרי שלושים יום?

ג. מתי אומרים שיברך שהחיינו בלא שם ומלכות, ומתי אומרים שיתחייב את עצמו על ידי פרי או בגד

חדש?

סדר פדיון הבן לאדה"ז בסידורו

האב מייתי ליה לבכור . . ואומר לו "אשתי הישראלית ילדה לי בן זה הבכור".

1. לכאורה למה לא מפרט שמה הפרטי של אשתו ולומר "אשתי רחל בת שרה הישראלית"?!

2. למה לא מפרט שם הפרטי של בנו ולומר "ילדה לי בן זה יוסף בן שמעון הבכור"?!

3. למה בפעם הראשון אומר "בן זה" וכן בפעם שלישי "בנך בכורך זה" וכן בפעם רביעית "בבני בכורי

זה", אבל בפעם שניה אומר "במאי בעית טפי בבנך בכורך" ולא מפרט בבנך זה?!

בנוגע שאלה 1, ראה שער הכולל פרק טו קטע הבכור וז"ל; "והשמיט תיבת פלונית, שהזכרת שם היולדת אין נפקא מינה לדינא" עכ"ל.

אף שבמהרי"ל כתוב שאומר אשתי פלונית, וכן במגדל עוז מהיעב"ץ כתוב שאומר לו אשתי פלונית!

חופה

א. האם צריך לדייק שיהא שפה מהחופה יורד למטה, ולפחות טפח כדי שיהיה גוד אחית מחיצה ויהי "הכניסה לרשות החתן", הרי לשון הרמ"א "סדין פרוסה על קלונסאות"?

ב. האם החופה צריך להיות מרובע דוקא, או אפשר לעשותו עגול, ע"ד סוכה העשוי ככבשן?

ג. האם צריך להיות ד' עמודים להחופה, ע"ד פסי ביראות, לעשותו רשות, או אפשר לעשות חופה בעמוד אחד כגון picnic table umbrella וכדומה?

טעות בשבע ברכות

טעו בשבע ברכות שאומרים מתחת לחופה ואמרו ב' פעמים אותו ברכה אבל לא אמרו ברכה אחת של השבע ברכות, האם כדאי לברך שבע ברכות מיד אחרי היחוד, ועוד הפעם בסוף סעודת החתונה?!

חתונה במקום הכלה

מהו הטעם והמקור לזה שנוהגין שהחתונה היא במקום הכלה, אין הכי נמי לשון חז"ל היא "דרכו של איש לחזור אחר אשה", אבל מצד ענין נישואין הרי הלשון היא "מכניסה לביתו", "ייחד לה בית", א"כ ה' מתאים שהחתונה יהי' במקומו דווקא ?

ברכת שבע ברכות על ידי זום ?

בסעודת שבע ברכות שיש שם מנין, ופנים חדשות אבל מבקשים שאיזה מהברכות יברך איזה רב או סבא על ידי זום, מהו הדין ? !

קריעה

שתי שאלות בהלכות קריעה ל"ע ול"ע ;

1. האם מותר לעשות קריעה על עניבה - neck tie ?
2. אשה שמת לה בעלה, והיא לא רצה לקרות קריעה וגם הבנות לא רצו רק הבן קרע קריעה על החולצה שלו, האם אפשר לקחת החולצה של הבן לתת להאמא שגם היא תעשי קריעה על אותו חולצה ואח"כ להשאיל ג"כ החולצה להבנות שכולן יעשו קריעה על אותו חולצה, (וכלשון רז"ל מלא קרעים) ?

חמש נרות

שמעתי בשם הרב לייבל גרונר שבחודש הי"ב הגם שהאבל אינו עובר לפני התיבה אבל ידייק שבהמנין שהוא מתפלל ידליק חמש נרות, כמו שעשה כל שאר י"א חודש.

לימוד משניות

בנוגע לימוד משניות ביום היארצייט מהו הטעם להשינוי שבנוגע לשם הנפטר לומדים על כל אות פרק משניות, אבל על תיבת נשמה לומדים רק משניות משנה אחת ולא פרק אחד לכל אות של התיבה נשמה? אכן ראיתי מאגודת ישראל - חברה קדישא, קובצים שלומדים לשם הנפטר רק משנה אחת לכל אות מהשם

'תיקון' ביום היארצייט

שמעתי כעת מאת הרה"ח ר' וועלוועל שיחי' קאניקאור טעם על זה שנותנין תיקון ביום היארצייט אחרי שחרית ולא אחרי ערבית או מנחה, כי ענין התיקון הוא להשפיע חסד על הנשמה ועל השייגים אליו והוא על ידי הברכות שעושין ומזכירין שמו, וידוע שבו. הוא זמן של חסד על דרך לשון הפסוק להגיד בבוקר חסדך ולכן נותנין התיקון בשחרית (אבל כמובן יכולים להגיד לחיים אחרי כל תפלה).

- שבוקר הוא זמן של חסד.
- בהחלט זה מצווה ונחת גדול לנפטר.

המנהג לא לאכול לפני שהולכין להאווהל

המנהג לא לאכול לפני שהולכין להאווהל, האם הוא גם לפני שהולכין לקברי אבות?

קבורה

כתוב בספר חזון למועד בשם האריז"ל שבענין זה שמתתפים בקבורה של הנפטר וחלק מזה על ידי כיסוי הקבר בעפר נוהגים לומר הפסוק "והוא רחום יכפר עוון" (וכך המנהג כאן קרתא דשופרייא שכל מי שלוקח המעדר ומכסה אומר פסוק זה) כי על ידי זה עוזר לנפטר לכפרת עוונות "וכפר אדמתו עמו" ובכך כתוב שם שכל מי שמתעסק בקבורה בין בקבורה עצמה בין בכיסוי העפר צריכים הם לכוון שכל

אותה הזוהמה הרוחנית שנתערבה במת זה על ידי אדם הראשון תתעכל בקרקע וישאר נקי. ובכך חסד גדול עושה הוא לנפטר.

לכן חברים ידידים וגם הבנים עצמם עושים זאת ומשתתפים במצווה גדולה זו והוא חסד גדול לנפטר. אבל חברים וידידים גם כן נכלל בזה?

האם יש ענין בזה שאלו המשתתפים בהלויה ל"ע ול"ע כל אחד מתקרב למקום הקבר לקחת המרא shovel ולשים עפר למלאות הקבר. האם יש ענין בזה או שהוא רק כדי לעזור הקברנים

ועוד זאת מובא במעבר יבק שבזמן כיסוי הקבר אין מעבירים המעדר מיד אדם ליד חברו אלא מניחים על הארץ וכל אחד נוטל לעצמו. וטעם הדבר כדי שלא יהיה כמושיט צרה לחברו.

•

מובא בספר מעבר יבק שזכות ומצווה היא ליטול חלק במצוות הקבורה ע"י נשיאת המטה וכיסוי הקבר בעפר.

וכתוב בספרים שמצווה זו שייכת גם לקרובי הנפטר.

י"א חודש לאמירת קדיש

חדשים או ימים?

כשהנפטר נפטר ביום ל' בחודש וסיום י"א חודש הוא ביום כ"ט לחודש, האם מפסיק או אומר קדיש גם ביום א' לחודש הי"ב?!

'המקום' ינחם אתכם (1)

רבים שואלים ומבקשים הסבר על הלשון "המקום" ינחם אתכם?!

ג' פעמים וזמנים שונים אומרים הלשון "המקום";

1. בליל יום הכיפורים "על דעת המקום".

2. בליל סדר פסח אומרים ה' פעמים "המקום": "ברוך המקום ברוך הוא... ", "מתחילה .. ועכשיו קרבנו המקום", "כמה מעלות טובות למקום עלינו", "על אחת כמה טובה כפולה ומכופלת למקום עלינו" "פסח... על שום שפסח המקום".
 3. בניחום אבלים "המקום ינחם אתכם.
- לומר לנו שבכל זמן ובכל מצב שאנו נמצאים השם נמצא אתנו במקומינו, כי הוא מקומו של עולם.

'המקום' ינחם אתכם (2)

- שמעתי ביאור מאת הרה"ח ר' יצחק דוד גראנער ע"ה שאמר בשם אדמו"ר הריי"ץ הביאור; המקום - שקיבל הנפטר בגן עדן, זה - ינחם אתכם.
- בשם הרב י.ד. סאלאוויטשיק שמעתי ש"המקום" מרמז על "הממלא מקום" היינו הילדים הבנים - מלשון בנין- והנכדים, שימשיכו בדרכי האב, הסבא וימלאו מקומו בעולם הזה, זה ינחם אתכם.
- בהגדה של פסח עם ביאורי הרבי מבאר: "מפני מה מכנין שמו של הקב"ה וקוראין אותו מקום? שהוא מקומו של עולם ואין עולמו מקומו.
- בתורת מנחם ציון חלק ב' עמוד 348 מבאר כשמבקשים מהקב"ה ענין הנחמה, צריכה הבקשה להיות באופן המתאים לדבר המבוקש, כלומר להמשיך מצד דרגת האלוקות השייכת לעולמות, ששם בדרגא זו תופס צערם של האבלים בעולם למטה, - וממילא אז מרגישים את הצורך בנחמת. משא"כ מצד הדרגא שלמעלה מהעולמות, יתכן שלא יימשך ח"ו ענין הנחמה, משום שיש מעלה וטובה בענין ההסתלקות בהנוגע לנשמה, וא"כ בדרגות אלו אין מקום לצער על הפטירה. ולכן מדייקים לומר 'המקום ינחם' שזה דרגא של 'מקומו של עולם' ששם בדרגא מצומצמת זו שייך ותופס מקום צערם של האבלים. ומשם יומשך ענין הנחמה.
- ומה שאומרים בתפילה "ממקומו הוא יפן ברחמיו לעמו" - דרגת הרחמים הרי באה מדרגת האלוקות שלמעלה מעולמות, ומדוע נקט בזה הלשון "ממקומו"? ביאר הרבי להאדמו"ר מנאוומניסק, שגם אם במדרגתינו אנו איננו מרגישים את הרחמנות עלינו, שהרי ב"ה יש לנו בני חיי ומזוני, ובכולם באופן של ריחא, שע"ז אנו מבקשים "ברחמין הרבים רחם עלינו", ע"ז אנו מבקשים ממקומו של הקב"ה, בחינה שלמעלה ממקום סתם, למעלה מעולמות.
- כשהלך הרבי לנחם האדמו"ר הזקן מנאוואמינסק, באר הרבי: כאשר אדם נפטר הוא יוצא חלל במשפחה, בקהילה, במקום בו הוא נמצא. המקום שבו הוא מתרוקן. והאנשים שמסביב כואבים על כך. זה מכאיב להם. ולכן כשבאים לנחמם אומרים להם, שעניין זה של הקב"ה שנקרא "המקום" - שהוא מקומו של עולם. כדברי חז"ל - ימלא את החלל, וזו תהיה הנחמה.

- כשהנשמה יורדת לעולם הזה הוא כדי לברר חלקה בעולם, וזהו שאומרים "המקום ינחם אתכם" - שחלק העולם ששייך להנפטר נתברר כולה על ידי עבודתה בעולם, וזה הנחמה שהיא ביררה חלקה בעולם.

♦ ענינים שונים ♦

ואתם הדבקים

בלקוטי שיחות חלק יד פ' ראה (ב) אות ג. מפרש ומבאר הרבי מה שרש"י אינו מפרש בפ' ואתחנן עה"פ ואתם הדבקים מהו פירוש דבקים רק בסוף פ' עקב ובפ' ראה שם מפרש רש"י מהו הפי' דבקים ? !

ומבאר שבפ' ואתם הדבקים אין צורך לפרש "דבקים" כי כבר למדנו לעיל בפ' וישלח (לד, ג) "ותדבק נפשו בדינה" שהכתוב עצמו מפרשו מיד לאח"ז שענינו של ותדבק הוא "ויאהב את הנערה" ע"כ.

א. לכאורה קשה הרי אדרבה הרי אפשר לומר שרק כשכתוב לשון דביקות צמוד ללשון נפש כמו בפ' וישלח אז הוי פירוש דביקות ענין של אהבה, אבל כשכתוב לשון דביקות בלי לשון נפש אז אין זה ענין של אהבה אלא ענין מעשי, כגון הדבק בתלמיד חכם, או גמול חסדים וכו' ואח"כ מהי הראי' מפ' וישלח לפר' ואתחנן ? !

וכן גם הפסוק שמביא התורה תמימה שאמר דוד "דבקה נפשי" שם הוא ענין אהבה וכתוב שם "נפשי" !

ב. בלקוטי שיחות שם כשמביא הפסוק בפ' וישלח מדגיש וכתוב באותיות איטלקית "ותדבק נפשו בדינה וגו' "מה מדגיש בתיבת נפשו ? ! הרי אדרבה כנ"ל אות א ?

ג. מהו הטעם להשינוי בתרגום אונקלוס שבפרשיות ואתחנן, עקב, ראה, מפרש דביקות מלשון "קירוב", ואילו בפ' וישלח מפרש דביקות מלשון "ריעות" ? !

ד. מהו התירוץ לקושיית האור החיים מהו פירוש "ה" הידיעה של תיבת "הדבקים" ? !

ה. בתניא סוף פרק ב', ובזה יובן מאמר רז"ל על פסוק ולדבקה בו שכל הדבק בת"ח וכו'.

מה מוסיף בזה שמביא הפסוק, הרי הי' אפשר לומר: ובזה יובן מאמר רז"ל שכל הדבק בת"ח וכו' בלי לומר על פסוק ולדבקה בו ? !

1. לכאורה אפשר לתרץ קושית התורה תמימה מובא שם בהערה אות 17 על הגמרא כתובות קיא, ב, וכי אפשר לדבק בשכינה? שהקשה הרי אפשר לפרש שהוא ענין אהבה לה'?
- לכאורה יש לתרץ שבפ' ואתם הדבקים כנ"ל לא כתוב לשון נפש וא"כ אינו ענין אהבה, ע"ז הקשה איך אפשר לדבר בשכינה.

מי שנשתתק באמצע עשיית המצווה

דין מי שנשתתק באמצע עשיית המצווה ובא אחר להשלימו, האם מתחיל ממקום שפסק הראשון, או צריך להתחיל ממקום שהתחיל הראשון? והאם השני צריך לברך ברכה לפניה?

דין זה מובא בשולחן ערוך בארבע מקומות:

1. הלכות קריאת התורה, סימן ק"מ.
2. הלכות הפטרה בשו"ע אדה"ז סי' רפד סעיף י'.
3. הלכות שופר בשו"ע אדה"ז סי' תקפה סעיף ח.
4. הלכות מגילה סי' תרצב, מגן אברהם אות ב'.

מתי כותבים ב"ה, בס"ד, לה"ו

א. אם יש כלל בהמנהג, מתי כותבים "ב"ה", ומתי כותבים "בס"ד", ומתי כותבים "לה"ו" - לה' הארץ ומלואה?

ידוע גם דעת הגאון הרוגוצ'ובר, ש "ב"ה" אין לזרוק לבזיון כי האות ה' היא רמז או התחלת שם ה', ויש חולקים וסב"ל שבאות ה' היא רק התחלת תיבת "השם" שאין בה קדושה.

ב. האם על כל פיסת נייר כותבים "בס"ד" וכדומה, לדוגמא הכותב דברים לזכרון, או להזכיר את עצמו לעשות משהו כגון לקנות משהו או לטלפן למישהו או הכותב מספר טלפון וכדומה האם כותב "בס"ד" (לדוגמא ראיתי שעל כל קופסא של גלידה Tofuti הודפס עליה "בס"ד")?

ג. כבר דנו על זה אבל לפועל, האם כותבים "בס"ד" וכדומה על טקסט או אימייל?

תתאה, עילאה או ראשונה, אחרונה.

בשם הוי' ישנו ב' פעמים האות ה', מהו ההסבר שלפעמים מזכירים אותם בשם עילאה ותתאה - לדוגמא, אגרת התשובה פרק ד' בשם הזוהר: ה' תתאה . . ה' עילאה - ולפעמים מזכירים אותם בשם ה"א אחרונה - לדוגמא שם באגרת התשובה (ע' 188) "ונרמזת באות ה"א אחרונה של שם הוי' ? וראה גם ביהי רצון שבקריאת שמע שעל המטה "באות ה' ראשונה" . . באות ה' אחרונה" !

הכותרות של סימני שו"ע

ישנו מחקר מי כתב הכותרות של סימני שו"ע, האם המחבר, הרב יוסף קארו בעצמו כתבם, או שנתן לאחד מתלמידיו לכתבם, או מישהו מן הצד כתבם.

מה בנוגע שו"ע אדה"ז האם הכותרות הם מכת"י אדה"ז ?

נציין סימן אחד שהכותרת היא שונה בכל אחד מספרי הלכה, ושאלתי האם יש ביקור וטעם לכל אחד.

הלכות שבת סימן רפ"א :

1. במפתח הסימנים מכת"י ודפו"י של הטור (נדפס בהוצאת מפעל הטור השלם) הכותרת היא: "סדר המזמורים ותפלת השחר וחזרתה".

2. בשו"ע המחבר הכותרת היא: "שלא יכרע בולך אנחנו מודים".

3. בהלבוש הכותרת היא: "סדר תפלת השחר".

4. בשו"ע אדה"ז הכותרת היא "דיני זמירות ביום השבת".

5. בערוך השולחן הכותרת היא: "סדר התפלה בשבת שחרית".

האם יש הסבר (ובודאי יש) השינויים אלו ?

ובנוגע אלינו הכותרת של שו"ע אדה"ז ? ומי כתבם ?

שטיפת הכוס לפני שתיית משקה

בספר השיחות תרצ"ז ע' 250, נדפס גם בהוספה להוצאה חדשה של ספר המאמרים תרנ"ט.

"נתנו כוס לא' המסובים, ואמרו לו שהיא נקי'.

ואמר כ"ק אדמו"ר כי מעשה הי' שנתנו לאחד כוסו של חבירו, והלה נטלו ושטפו. והקפיד אדמו"ר על זה, ואז אמר המאמר החלצו דשמח"ת תרנ"ט."

א. לכאורה איך זה מתאים עם הגמ' תמיד כז, ב. א"ל רב לחייא בריה וכן א"ל רב הונא לרבה בריה . . שטוף ושתי שטוף ואחית.

ופי' המפרש, שטוף ושתי שטוף ואחית. ואע"ג דאין אדם שותה אלא א"כ שוטף את הכוס כדאמר שטוף ושתי אפ"ה לאחר שתשתה שטוף ואחית דלמא איקרי ושתי בלא שטיפה ונמצא בולע רוקו ע"כ? ובהמשך הגמ' תמיד שם:

"וכשאתה שותה מים שפוך מהן ואח"כ תן לתלמידך".

ב. אז מה יותר טוב, שטיפת הכוס לפני השתייה, או שפיכת קצת משקה מתוך הכוס? והאם אפשר לומר שזה תלוי אם אתה רוצה לתת לתלמידך לשותות מהמים שנשארו בכוס אחרי שתיית הרב או לא שייך שטיפה רק שפיכה קצת?

ג. מהו הדיוק בגמ' לתלמידך, האם הוא מצד החידוש שבדבר, וכפי שמפרש המפרש שם וז"ל: קא סלקא דעתך הואיל ותלמידו הוא לא אנינא דעתיה, קמ"ל. עכ"ל. א"כ במי שאינו תלמידך אין היתר כלל לשפוך קצת מהמים? ! או שעצה זו היא לכל אדם?

ד. בהסיפור אצל אדמו"ר הריי"ץ ואמרו לו שהיא נקי'. מהו הפי' שם נקי' ע"ד נקי יהי' לביתו היינו ריק אין בו משהו, או נקי היינו נקי ממש היינו האם הקפיד האדמו"ר על שלא רצה לומר לחיים על מה שנשאר מכוס חבירו? או משום איסטניס?

הלכות מלך המשיח - הספר דבר מלכות

הן הובא לפני, עלים לתרופה, מחיה נפש, כמים קרים על נפש עיפה,

ובו ליקוט ביאורים, דיוקים, וחידושים על הלכות מלכים שבי"ד החזקה להרמב"ם, פרקים י"א - י"ב, שנקרא בדפוס ויניציא "הלכות מלך המשיח", והיא אחרית דבר לכל ההלכות שבספר הי"ד, הכל הולך אחר החיתום, הכל תלוי במזל, אפילו ספר תורה שבהיכל, ונעוץ סופן בתחלתן, היו זמנים שלא למדו

ההתחלה של ספר הי"ד, ספר מדע, הלכות יסודי התורה, וכן היו דורות שלא למדו, היינו שלא עיינו היטב בעיון שכלם, בסוף ספר הי"ד, ב' פרקים אחרונים, וזה נראה מכמות המפרשים שיש על פרקים אלו, עד שבא אותו צדיק, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש, ושם לו מטרה, ללמד את העם, ולעוררם, בהכרזה 'הנה הנה משיח בא' ללמוד בדרך ישרה, סוגיות משיח וגאולה, ודבריו מפוזרים בין הרבה תורותיו, עד שבא הרה"ת מנחם מענדל שיחי' איזאגווי, ללקט בין האמרים, ללקט שושנים ופרחים, ולירד לעמקי המים, להעלות משם פנינים, ולסדר לנו, דבר דבר על אופניו, אשר תשים לפניכם, לקיים בזה "ציפית לישועה", בלב ובמוח, בכליון עינים - עיני החכמה, וכמו שאמרו חז"ל כל העוסק בהלכות קרבנות כאילו הביא קרבן, וכל העוסק בלימוד בנין בית הבחירה כאילו בנה המקדש, עד"ז י"ל כל העוסק בהלכות מלכים, מקיים בזה הפסוק "שום תשים עליך מלך", ומלכותא דארעא כעין מלכותו דרקיעא, בפרט מלכותא דמלכא משיחא,

ובאמת אפשר לברך על ספר זה, ברכת הנהנין, וברכת שהחיינו לזמן הזה.

ואסיים בברכה לקיום היעוד "ועינינו תראינה מלכותך, על ידי, משיח צדקין, בקרוב ממש.

ישעי' זושא ווילהעלם

המשך באתי לגני

נשאלתי;

בהמשך באתי לגני אות י"א מבואר שבשביל נצחון המלחמה, המלך 1. מבזבז אוצרותיו הטובים שאצרו אבותיו 2. משליך חייו מנגד.

מהו המקור בכתובים;

1. שהמלך מבזבז אוצרותיו שבביל המלחמה, הרי מה שמובא בתנ"ך הוא שהשלל של המלחמה נתחלק בין החיילים, וכן מה שמובא במאמר תשכ"א מבלשצר, הוא רק שבימי שמחה אצל המלך, הוא פותח אוצרותיו להראות עשרו?!

2. שהמלך משליך חייו מנגד, הרי בכמה וכמה מלחמות, המלך לא יוצא למלחמה כלל ויושב בארמונו, אלא רק השרי צבא שלו יוצאים לשדה הקרב?!

3. מהו הנמשל למעלה "שהמלך משליך חייו מנגד"?!

שאלות אלו, י' שבט תשפ"א.

מצות הענקה

שאלתי היא לפי הספר החינוך שמסיים מצוה זו לומר, שאפילו במקום שפטור מהמצוה אבל כל חכם יקח לקח להתנהג בדרך זו, א"כ האם חל מדה טובה זו בכל אופן!

בברכת כוח"ט לט"ו.

ספר החינוך סוף מצוה תפב וז"ל; "אף בזמן הזה ישמע חכם ויוסף לקח שאם שכר אחד מבני ישראל ועבדו זמן מרובה או אפילו מועט שיעניק לו בצאתו מעמו מאשר ברכו השם יתברך" עכ"ל.

ובליקוט שיחות חלק י"ט שיחה ראה ד' אות ד' וז"ל:

"איז כדאי מעורר זיין און מפרסם זיין אז מ'זאל משים לב זיין צו אט דער הוראה:

ווען איינער דינגט א צווייטן צו ארבעטן פאר אים און עס ענדיקט זיך די צייט פון זיין ארבעט, דארף ער אים געבן הענקה". עכ"ל.

לפי זה נפשי בשאלתי,

א. מי שיש לו עוזרת בבית לחדשי הקיץ, האם צריך לתת לה הענקה אחרי חדשי הקיץ?!

ב. מהו הגדר של זמן מועט הכתוב בספר החינוך ובליקוטי שיחות שם, האם מי שהביא עובד ליום אחד לבית כגון; Plumber, Electrition, Babysitter וכדומה האם צריך לתת הענקה בסוף העבודה?!

זושא ווילהעלם

•

ב' לחודש אני לדודי ודודי לי תשע"ט

כבוד ידידי הרה"ח ר' זושא שיחי' ווילהעלם

מחבר ספר זיו השמות, ועוד'

שלום וברכה וכט"ס'

בנידון שאלתך מי שיש לו עוזרת בבית לחדשי הקיץ, האם צריך לתת לה הענקה אחרי חודשי הקיץ.

תשובה דיני הענקה לא מבואר בשו"ע, והולכים בזה אחר המנהג. והמנהג הוא:

א. שנותנים רק לכלי קודש, דהיינו משרה שרק יהודי יכול למלאות.

ב. רק לאחר שעבד שנתיים (ולכמה אפי' לאחר שנה), דעד אז הוא במצב של נסיון ואין לו זכות להענקה.

ג. רק אם הוא מפוטר ולא אם העובד עוזב.

ולכן בנידון שאלתך בנוגע עוזרת בית לחדשי הקיץ, לפי המנהג אין צריכים ליתן הענקה. ולכן גם מי שהביא עובד ליום אחד לבית כגון; plumber, Electriction, Baby sitter; וכדומה אין צריכים ליתן הענקה.

והנני לברך אותך בכרכת כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה.

ידידו מוקירו, גדלי' אבערלאנדער

אז ישיר

איפה יש ביאור בשיחות וכן על פי חסידות, למה לא שר משה ובני ישראל שירה מיד כשיצאו ממצרים ? !

הכלי יקר מפרש שמשה ידע שבני ישראל עדיין מפקפקים באמונה, עד שראו קריאת ים סוף והאמינו בה' ובמשה עבדו ואז אמרו שירה.

איפה יש ביאור בשיחות, למה כשיצאו מרעמסס לא שרו שירה ?

וכן איך היה התגובה של בני ישראל אחרי הנס של כל מכה שהביא הקב"ה על המצריים במצרים, האם לא אמרו שירה ? וכדומה הודאה להקב"ה ? !

"וכי נחש ממית ומחיה"

1. הרי נחש ובפרט שרף באמת כן 'ממית' בנשיכתו ! ובפרט לפי ביאור הרבי בינה של תורה, שאחרי נשיכת הנחש מחשיב האדם ככבר מת !

2. "אלא להרים העיניים לאביהם שבשמים" א"כ ע"פ ביאור החז"ל האם צריך להביט על השרף שעל הנס ! או שצריך להרים עיניו לשמים ? !

3. למה נחוץ לדעת שהממית היינו הקליפה עצמה, הנחש, הוא המחיה? ! והוא החידוש של הרבי ביינה של תורה, למה אין לפרש שמי שנשכו הנחש והוא נחשב כמת ירים עיניו למעלה מהמחיה החיים, לעצמות ומהות עצמו שמשם חיים ומות שווים, אבל למה נחוץ לדעת שהנחש מחיה? !

4. היה כדאי לומר החידוש של הרבי בהערה ש'שרף' בגימטריה 'עשיר', שזה גופא ממחיש שהקליפה עצמה נהפך לחיות? !

כתבתי זה בשביל שביקשת להעיר על השיעור, וברוך השם השיעור הוא טוב מאד.

ספר תורה מוגה "בן אשר"

במשנה "בן בג בג", "בן הא הא", "בן זומא", לכל אחד יש הסבר למה לא נזכר בשמו הפרטי, לפי זה מהו ההסבר שבנוגע להספר תורה של "בן אשר" שעל זה סמך הרמב"ם לכתוב הספר תורה שלו (רמב"ם הלכות ספר תורה פרק ח' הלכה ד') לא נזכר שמו הפרטי? !

שמו הפרטי היה אהרן.

תורה מקרב לב.

אין נהנים ממעשה ניסים

בלקוטי שיחות חט"ז פ' ויקהל ע' 425 הערה 14, שקו"ט הרבי בפ' הפסוק "והנשאים הביאו את אבני השהם ואבני החושן" שנשאים היינו עננים, הביאו מנהר פישון וכו.

לכאורה איך השתמשו עם האבנים האלו הרי אין נהנים ממעשה ניסים?

ואם נאמר שכאן אינו מעשה ניסים בגוף החפץ, רק איך הביאו לכאן! הרי בלקוטי שיחות חלק ה' פ' וירא אות ה' שאין משתמשים בנס א. לא בגוף המצווה. ב. ולא בהכנה להמצווה. ג. ולא בתוצאה מהמצווה.

ומבאר וז"ל: וכידוע דער סיפור פון דעם אלטן רבי'ן, אז ער האט געווארט מיט דער ברכה פון קידוש לבנה, ביז ער האט גע'פועל'ט ביי די פקיד אז יענער זאל אפשטעלן די שיפל. . . ווייל ער האט געוואלט אז אויך די הכנה צו דער מצווה זאל זיין מלובש בדרכי הטבע עכ"ל?

ועיין שם בהערה 27 האם אפשר להתאימו להעננים שהביאו האבנים?

בהערה 27 שם נותן ב' תנאים, שבאופנים הנ"ל, אין לך הכלל שאין נהנים ממעשה ניסים.

א. בדאי אפשר, אבל בהאבנים הרי אפשר לנסוע לנהר פישון לקחת משם האבנים, או לקנות האבנים מהתגרים הנוסעים ממקום למקום.

ב. שנעשה הנס במיוחד בשביל זה, אבל בהאבנים אם נפלו לפני אהלי הנשיאים, או לפני אהל משה, אז אפשר לומר שנעשה הנס במיוחד בשביל זה, אבל אם נאמר כמו שמגדיר הרבי בחלק ט"ז הערה 14 שם מפ"י יונתן, שהאבנים נפלו מסביב למחנה ישראל והנשיאים הלכו לשם ולקטו האבנים והביאו, א"כ מהי הראי' שנעשה הנס במיוחד בשביל זה?

ואהבת לרעך כמוך

בפרק לב תניא מבאר שדרך קלה וישרה לקיים מצות ואהבת לרעך כמוך היא:

שמחת הנפש לבדה, להעלות הנפש על הגוף.

ועוד זאת אב אחד לכולנה, ונקראים אחים ממש, רק שהגופים מחולקים.

להעיר: מתורת כהנים, ירושלמי נדרים, ילקוט שמעוני, מדרש רבה בראשית, שמוכא שם מחלוקת: רבי עקיבא אומר "ואהבת לרעך כמוך" זה כלל גדול בתורה. בן עזאי אומר "זה ספר תולדות אדם בהבראו" כלל גדול מזה.

ובפירוש זית רענן מהמגן אברהם על ילקוט שמעוני מבאר דעת בן עזאי, שהוא, מצד הפסוק תולדות אדם, אנחנו אחים, היינו כמו שכתוב בתניא, ולשון התניא בשגם = עוד זאת, היינו הלשון המדרש כלל גדול יותר.

ובהראב"ן סי' לז: פירוש בן עזאי סובר זה ספר (כלומר זה כל התורה) תולדות אדם, שכל אדם יאהוב חבירו כאלו הוא תולדה שלו כלומר כבניו, ורבי עקיבא סובר כל אדם יאהוב חבירו כמוהו, והוא פליגי בן עזאי דובר אדם אוהב בנו יותר מגופו. . ורבי עקיבא סובר אדם אוהב עצמו יותר ע"כ.

ובספר אמרי יושר על המדרש מפרש שיטת בן עזאי: כלומר הואיל והבריאה מאדם הראשון, הוי הכל כגוף מחולק לכמה איברים וצריך כל אדם להסתייע מחבירו הואיל וכולן באו מגוף אחד. . א"כ גדול בכלל הזה ע"כ.

היינו כלשון התניא בני אב אחד רק גופות מחולקים.

ובחידושי הרש"ש על המדרש מפרש: בן עזאי...יש לפרשו ע"פ הכתוב הלוא אב אחד לכולנו הלא א-ל אחד בראנו מדוע נבגד איש באחיו (מלאכי ב') וכן בגמרא ר"ה (יט, א) ולא בני אב אחד אנחנו ולא בני אם אחת אנחנו מה נשתנינו כו' והוא כעין דברי ר"ע ע"כ.
הנ"ל הוא כיהודה ועוד לקרא.

לברך את השם שמזכירים שמו

כשאומרים "הקדוש" מיד ממשיכים לומר "ברוך הוא".

כשאומרים "השם" ממשיכים לומר "יתברך".

כשאומרים או כותבים "ה' או הוי"ה" ממשיכים לומר או לכתוב "ברוך הוא".

האם נוהג זה הוא רק בשם הוי' ולא בשאר שמות?

ואם כן מהו הטעם וההסבר על זה?

ומכל שכן מלשון הפסוק "זכר צדיק לברכה", היו צריכים לברך כל פעם ובכל אופן שמזכירים את השם?

ראה תניא פרק מ"א עמוד נ"ח ע"ב, וז"ל כי בכל שעה שולט צירוף אחד מי"ב צירופי שם הוי"ה ב"ה בי"ב שעות היום צירופי שם אדנ"י בלילה עכ"ל.

הרי כמזכיר שם הוי"ה כתוב ב"ה אבל כמזכיר שם אדנ"י אינו כתוב לשון ברכה אחרי זה?

וכן אין אומרים אלקים ב"ה,

מהו ההסבר על זה?

קשת בל"ג בעומר

בהתוועדות ל"ג בעומר ה'תשי"א בהשיחה אחרי המאמר, מבאר הרבי המנהג שתלמידי החדרים משחקים בקשת ביום ל"ג בעומר, למעליותא, על פי מ"ש הזוהר (חלק א' עב, ב) לא תצפי לרגלי דמשיחא

עד דיתחזי היא קשת . . בגוויני נהירין . . וכדין צפי ל' למשיח. ולכן משחקים בקשת להראות של"ג בעומר ע"י הרשב"י היא הכנה לביאת משיח ע"כ.

ולשון הרבי בהשיחה היא "וואס דאס איז א סימן, אז אויב עס איז דא א קשת בגוויני נהירין איז א סימן אז משיח איז שוין דא אפילו מיט "רגלי דמשיחא". ע"כ.

לכאורה יש להעיר איך לתווכן זה עם מה שכתוב במאמר ד"ה מחר חודש משבת מברכים אייר ה'תשי"א, בסוף המאמר שם שהענין של קשת של גוויני נהירין זה עדיין לא הגילוי של משיח, שהרי זה הגילוי רק מצד ריבוי האור, אבל הגילוי משיח גם החושך יאיר, ומדוייק שם שבפרטיות זהו מ"ש הזוהר שם "רגלי דמשיחא" ע"כ

א. הרי בהמאמר מבאר לשון הזוהר שזהו רק גילוי רגלי משיח, ובהשיחה ל"ג בעומר מבאר הזוהר שזהו אפילו רגלי משיח ! ?

ב. הרי בהזוהר שם ממשיך "וכדין צפי למשיח", הרי קשת עם גוויני בהירין היא סימן לא רק לרגלי משיח אלא גם למשיח עצמו ! ?

אשה מזרעת תחלה

בלקוטי תורה, פרשתינו פ' תזריע וז"ל: אשה מזרעת תחלה יולדת זכר כו' וזה פלאי, והפלסופים נדחקו ליישב כי לפי שאשה מזרעת תחלה הרי טיפת הזכר באה באחרונה ועילאה גבר. משא"כ אם האיש מזריע תחילה כו'. ואמנם באמת הוא דוחק גדול.

א. מי הם הפלסופים, שמזכיר אדה"ז ?

ב. בביאור אדה"ז שזכר הוא חסד, וגבורה הוא נקיבה, ויש התכללות חסד בגבורה, וגבורה בחסד, איך עי"ז נפשט, ה פלאי, הרי אדה"ז ממשיך לשאול ולכאורה נפלא איך מתאחדים ב' השפעות אלו שהרי חו"ב הם ב' הפכים, וא"כ גם לאחרי שמבאר שיש התכללות המדות זה בזה, עדיין נשאר התמיה הרי זה פלאי כי הם שני הפכים ואיך מתאחדים ?

ג. ברבינו בחיי (ויקרא יב, ב. ד"ה וכבר) מבאר שכח הנקבה גנוז בזכר וכח הזכר גנוז בנקבה, כמו שמצינו אדם הראשון נברא זכר, והרבה היתה כמו זו בכוחו ע"כ.

האם זה כמו ביאור אדה"ז שיש התכללות זכר ונקבה, חסד וגבורה ?

ד. עילאה גבר, הוא סימן של הרקנטי על הפסוק (ויקרא יב, א).

*והנקבה היתה גנוזה בכוחו.

הקב"ה אוהב יותר כשעוד יהודי יש לו מה לאכול

להתפלל עם מנין - צריכים "ששה מתפללים".

לברך ברכת המזון, בזימון עם מנין - צריכים. "שבעה שאכלו"!

אלא אמר החכם הנ"ל בדרך הלצה, שלהקב"ה אוהב יותר כשעוד יהודי יש לו מה לאכול והוא שבע, יותר משעוד יהודי מתפלל !!

האם יש למישהו מכם הסבר אחר על החילוק הנ"ל?

איסור ללמוד בקאלאעדז

דו-שיח שהיה ביני (זושא ווילהעלם) ובין הרב לייבל שפירא שיחי':

צהריים טובים.

כבוד הרב ליב שיחי',

זכורני כמדומני כשכבודו בא לבחון קבוצה מהתלמידים שלנו על כל ספר ליקוטי שיחות חלק ו', סיפרתם פרטים על אודות ההגהה של הליקוט (כמדומני הראשון אחרי שמיני עצרת ל"ח) והוא בנדפס בליקוטי שיחות חלק ט"ו שיחה ב' "ובשית מאה שנין לשתיתאה וכו'" בה מדובר אודות איסור ללמוד בקאלאעדז, שכבודו סיפר שכ"ק הוסיף קטע חדש לגמרי להשיחה ועוד פרטים.

האם אני יכול לבקש מכבודו לכתוב לי או לומר דרך וואטסאפ פרטי הדברים כי השבוע לומדים שיחה זו בישיבה אצלי.

תודה מראש,

זושא ווילהעלם, מתיבתא אהלי תורה.

מענה מהרב שפירא שיחי':

זה היה הליקוט השני אחר שמע"צ כי הראשון היה שיחה לפ' בראשית. בעצם חשבו לא להכניס הליקוטים להגהה מצד מצב הבריאות, אבל הרבי ביקש שיכניסו ואכן הכניסו לפ' בראשית, ואח"כ לפ'

נח. הרבי הגי' השיחות כשהוא שוכב על המטה, ואז הוסיף כל הסעיף הארוך (בן כמה פתקאות) אודות לימוד בקאלעדש.

ראיתי את הכתי"ק והי' ניכר שנכתב כשהיד הי' רועד. ובוה רואים עד כמה אי הליכה לקאלעדש נוגע להרבי שגם במצב כזה הטריח א"ע וכתב כל האריכות.

דא"ג: כמה מהמתעסקים עם כתיבת השיחות חושבים שבדוקא מטעם מצב הבריאות אז זכינו שהרבי המשיך להגי' השיחות באותה שנה. כי עד אז הי' נראה שהרבי לא רצה להגי' השיחות במשך ג' שנים רצופות שלא לעשות חזקה מזה וחשבו שיפסיק גם בתשל"ח ורק מטעם מצב הבריאות המשיך. אבל מי יודע דעת עליון.

הרב ווילהעלם:

איזה שיחה לפ' בראשית הרבי הגיה או?

הרב שפירא:

שיחה א בחלק טו.

שבע מצוות בני נח

ששה מהשבע מצוות בני נח נצטווה אדם הראשון, ורק המצווה השביעית - איסור אבר מן החי נצטווה נח, ויש גם דיעה שגם מצווה זו של אבר מן החי נצטווה אדם הראשון (ראה אנציקלופדיה תלמודית בערכו).

א"כ למה מייחסים המצוות לנח, ולא לאדם הראשון, היינו להיקרא "שבע מצוות בני אדם" ?!

If there wouldn't be a ממו it probably would be called seven laws of Adam.

However, after Hashem wiped out civilization and started again with Noach and his family, Hashem told Noach that all his children, (which eventually the world population came from them,) are bound by these laws.

It the new world, after Noach, we mention that these are the seven laws the sons of noach must keep.

”בן חכם ישמח אב”

ישמח אב = אותיות = משיח בא.

במיוחד בחודש מנחם אב.

”סעדני ואושעה”

קאפיטל קי”ט פסוק קי”ז ”סעדני ואושעה”.

שמעתי מאת הרב נחמן יוסף טווערסקי שיחי' שיש הוראה / סגולה מאדמורי חסידות פולין שכשיש איזה צרה אז אם עושיין סעודה (מלשון סעדני) ובפרט סעודת מלוה מלכה, אז ואושעה.

בברכת כל טוב סלה.

ציון התנא ר' יונתן בן עוזיאל

כ”ו סיון, יום ההילולא של התנא יונתן בן עוזיאל.

מהו המקור להמנהג, שיש סגולה להתפלל על שידוך בעמוקה, מקום מנוחתו של התנא רבי יונתן בן עוזיאל?!

”פינחס” כחלק משלשלת המסורה

בהקדמת הרמב”ם לספרו משנה תורה - יד החזקה ישנם ג' לשונות שונות אודות 'פינחס' בקשר לשלילת המסורה והם:

א. וז”ל ”אף על פי שלא נכתבה תורה שבעל פה, למדה משה רבנו כולה בבית דינו לשבעים זקנים, ואלעזר ופינחס ויהושע קבלו ממשה” עכ”ל.

ב. וז”ל ”וזקנים רבים קבלו מיהושע, וקבל עלי (הכהן הגדול) מן הזקנים ופינחס עכ”ל.

ג. וז"ל " (לה) משמואל. (לו) מעלי. (לז) מפינחס" עכ"ל.

א. מהו המקור ש'פינחס' הוא היה ' רבן של ישראל ' בשלשלת המסורה ? !

מהסיפור של פרשתינו וכפי שמתבאר במסכת סנהדרין (פ"ב, א) משמע שרק בדבר זה, הדין של הבועל ארמית מה דינו, לימד פינחס.

ובפרט לפי המבואר ב'בן יהוידע' על הגמרא שם שמפרש מה שכתוב בגמרא "לא כך למדתני בירידתך מהר סיני" שנתחדשה ההלכה במתן תורה ועד אז היתה מותרת לישא גויה, - ובודאי מן השמים נזדמן הדבר כך שרק אני אשמע את ההלכה הזו, מפני שאני עתיד לקיימה ע"כ מספר בן יהוידע. וא"כ מהו המקור שפינחס היה חלק מהשלשלת המסורה של כל התורה.

והלשון ברמב"ם שם היא וז"ל " כל אלו החכמים הנזכרים הם גדולי הדורות, מהם ראשי ישיבות ומהם ראשי גלויות ומהם מסנהדרי גדולה".

ב. באם שלשלת המסורה היא ממשה ליהושע ומיהושע לזקנים וכפי שכתוב בפרקי אבות פרק א' משנה א', אם כן נוגע לדעת מה שכתוב הרמב"ם " ואלעזר ופנחס ויהושע שלשתן קבלו ממשה" ? !

ובפרט לפי מה שמבואר בליקוטי שיחות חלק כ"ג ע' 193 שכל אנשי המסורה למדו עם בית דינם חוץ ממשה ויהושע שלמדו בעצמם בלי בית דינם, ולכן אצל יהושע כתב הרמב"ם "וצוהו עליה", א"כ נתחזק השאלה מה נוגע לדעת ששלשתן אלעזר, פינחס, ויהושע קבלו ממשה ? !

ג. לפי מה שכתוב ברמב"ם, צריך להבין למה לא מוזכר במשניות פרקי אבות בין יהושע לאנשי כנסת הגדולה ש'פנחס' היה זה שלימד אז בני ישראל ? !

שער
זכרונות

“א גוטע שווער איז שווער צו געפינען”...

אימרה זו אמר לי מו"ח כמה פעמים, וזכיתי שהיה לי יותר מגוטע שווער.

שווער שדאג לי כבנו, ושמילים ואותיות דיו יבשות לא יספיק לתאר אותו, גאונותו, התמסרותו בכל פרט פרט.

נפלה עטרת ראשינו - זיו משפחתינו !!!

בהתכתבויות האלו ממנו אלי רק יתאר טיפה מן הים מאישיותו והתמסרותו אלינו. לפנינו רק התכתבויות וואטסאפ בינינו במשך השנים תשע"ה-תשפ"ב, וכמה חבל שהרבה נמחק והרבה הודעות קולית שצריכים זמן לכתוב אותם בעזה"י.

יעקב יוסף רסקין

רשעים מלאים מצוות כרמון

אמרות קצרות שראיתי או שחשבתי עליהם במשך השבת, נא לחוות דעתך עליהם:

(1) “רשעים” בגימטריא 620, היינו תרי"ג ועוד ז' מצוות דרבנן. לרמז שרשעים מלאים מצוות כרמון !!

(2) “רשע” ר"ת רבונו של עולם. לרמז על הפינטעלע איד שיש לכל יהודי !!

(3) על דרך האימרא שלכם “Jewmaica”.

Have a Torah'ific day !!

כתובה שעזר לי להכין

לכבוד יענקל שיחי'

סליחה על האיחור,

עברתי על הכתובה ועל זה אני כותב לך:

(א) לברר איך לכתוב מונטעגו או מונטיגו או מאנטיגא.

(ב) לברר איך לכתוב דזאמייקא או זאמייקא או דזאמייקה.

(ג) בדרך כלל בפעם הראשון שכותבים השם כותבים גם תואר כגון הבחור ובכגון דא כותבים ר' אבל

כאן כתוב מר, אבל זה טוב.

ד) בפשטות כשלא יודעים בכירור אחרת אז מי שנקרא יוסי בפשטות שמו הוא יוסף, על אף שיש בשמות התנאים ב' שמות נפרדים יוסי ויוסף.

ה) כותבים מאה זקוקים כי זהו מצד התחייבות שהחתן התחייב את עצמו.

ו) אין צריך לכתוב "מדאורייתא" על אף שלפי הנ"ל היינו התחייבות החתן הוא חייב מאתיים ובאמת לפי דעת הרב משה פיינשטיין בתשובותיו יכול לכתוב מדאורייתא מצד ההתחייבות.

הייתי עכשיו בלחיים ופגשתי הרב משה באגאמילסקי ואמרתי לו כמה מההערותי על הכתובה והוא אמר לי שכל מה שאמרתי נכון.

אז אסיים בכי טוב ואם אני יכול להיות לך לעזר בעוד דבר נא להודיעני.

ישנו פתגם בקשר לפ' שמיני :

שמיני, שמונה, שמינה.

ועיין לקוטי שיחות חלק ד' עמוד 297 מכתב משנת תש"ד המבאר פתגם זו.

ואף שלא חל על שנה זו אבל ברכתי לכם שהענין ששמיני היא שמינה מלשון שמן יחול עליכם בגור"ר ומתוך הרחבה והרווחה.

האם ראש ממשלה בגדר מלך?

הרבנים הראשים בתשובותיהם פוסקים שגדר מלך הוא מי שבידו להמית ולהחיות ולכן President או Prime Minister יכולים לוותר על מי שהוא על Death Row וכן בכמה מקומות הם עונשין במוות לכן הם בגדר מלך. אני כותב הכל בלי הספרים כי אני נמצא עם אמי בביקור אצל דוקטור.

הגדה של פסח

כאשר יש קהל שאי אפשר להגיד איתם את כל ההגדה - אפשר לקצר בנוסח ההגדה ולומר את הקטעים הבאים (שרק הם חובה, וכל השאר מנהג): "מה נשתנה" עד "הרי זה משבח", "מתחילה עובדי עבודה זרה" עד "דצ"ך עד"ש באח"ב", "רבן גמליאל הי' אומר... פסח מצה ומרור" וכו' עד "ונאמר לפניו הללו".

כאשר הקיצור הנ"ל אינו מספיק ניתן לקצר יותר ולומר את הנ"ל בקיצור, הדברים שהם חובה גמורה

הם:

א. שאלת "מה נשתנה" על ידי א' המסובים, כאשר אינו חייב להגיד את כל הנוסח, אלא רק לשאול למה חוגגים בלילה הזה ועושים הרבה דברים שאינם רגילים.

ב. "עבדים היינו לפרעה במצרים ויוציאנו ה' משם ביד חזקה".

ג. "בתחילה עובדי עבודה זרה היו אבותינו ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו".

ד. "ארמי אוכד אבי וירד מצרימה ויגר שם במתי מעט ויהי שם לגוי גדול עצום ורב: וירעו אותנו המצרים ויענונו ויתנו עלינו עבודה קשה: ונצעק אל ה' אלקי אבותינו וישמע ה' את קולנו וירא את ענינו ואת עמלנו ואת לחצנו: ויוציאנו ה' ממצרים ביד חזקה ובזרוע נטויה ובמורא גדול ובאותות ובמופתים".

ה. לבאר את דברי רבן גמליאל ("פסח מצה ומרור" – פסח הוא זכר לפסיחה (דילוג) על בתי היהודים, מצה היא זכר לגאולה המהירה עד שלא הספיק הבצק לתפוח, ומרור הוא זכר לשעבוד המר) ולסיים ב"לפיכך אנחנו חייבים להודות" וכו' עד "ונאמר לפניו הללו".

את כל זה חובה שהציבור יבין, ומי שלא הבין לא יצא ידי חובת סיפור יציאת מצרים! ומכיון שבדרך כלל רוב הקהל אינם מבינים לה"ק, ע"כ כדאי שיהודי א' יאמר בקול בשפה שכולם מבינים ויוציא את כולם ידי חובתם.

אח"כ צריך לומר איתם הלל וברכת "גאל ישראל" וכן לאחר ברכת המזון לומר איתם את סיום ההלל וכל מה שאחריו. כל זה חובה לאמרו, אבל אין צורך שיבינו, ואפשר שא' יאמר בקול בלה"ק וכל השאר ישמעו ויצאו י"ח.

יש הגדות מקוצרות הנדפסות ע"י "אור אבנר" בתרגום לרוסית, הן קוצרו ע"פ הסדר הנ"ל, אך ההלל שלאחר ברכת המזון נדפס שם בדילוג, ולכאורה צריך לומר את ההלל בשלימותו (שכן גם אם אין הוא חלק מחיוב הסדר, אבל יש מצוה לומר הלל בליל הסדר).

“מעשה באחד שהי' תפוס בידי נכרים ולא ידע באמירת ההגדה בעל פה והי' לו חומש ואמר כל הפרשיות של יציאת מצרים” (שו"ע אדה"ז סי' תע"ג סע' נ"ג) – כפשוט שאם אין זמן אפשר להגיד רק חלק מהן, כאשר העיקרית היא “ארמי אוכד אבי”, שבתחילת פרשת כי-תבא (נדפסה גם בסידורים, מכיון שזה חלק מהקריאה לשני וחמישי).

יש פסקה שלא מספיק הודגשה שהיא חובה, והיא “לפיכך אנחנו חייבים להודות” וכו'.

[ענית] נראה לי שנעשה הכל אבל מהר ולילה השני לעשות אותו כמו שצריך.

[חמי] כשאני עשיתי הסדר בפאנאמא נתתי לכל משפחה שיבחרו אחד מהם לקרוא בקול קטע אחד וגם שאחד מהמשפחה שלהם יתרגמו לספאניש.

אתה יכול לעשות כעין זה בכמה קטעים עיקרים.

והיא שעמדה

וא"ו = ששה סדרי משנה.

ה"א = חמשה חומשי תורה.

יו"ד = עשרת הדברות.

אל"ף = אלופו של עולם.

אחד הטובים שקראתי הרבה זמן ...

ככל שאנחנו מתבגרים אנחנו מבינים, ששעון ששווה \$300 או \$30 מראים אותה שעה.

יין ששווה \$300 או \$30 עושים את אותו הנגאובר.

לגור בבית של 300 מ"ר או 50 מ"ר – הבדירות היא אותה בדירות.

להבין שאושר אמיתי לא מגיע מדברים חומריים.

כשמטוס נופל, גם מחלקת העסקים וגם התיירים נופלים איתו.

האושר האמיתי מגיע מחברים, אחים, אחיות.

אנשים שאיתם אפשר לפטפט, לצחוק.

זה האושר !!

ומכאן 5 כללים:

1. לחנך את הילדים, לשאוף לאושר ולא לעושר, כדי שידעו להעריך את הדברים החשובים בחיים.
2. להתייחס למזון כתרופה, אחרת נצטרך לקבל תרופות כמזון.
3. מי שאוהב אותך לא יעזוב אותך, גם אם יש לו 100 סיבות לעשות כך, הוא ימצא סיבה אחת להישאר.
4. יש הבדל גדול בין להיות חלק מהאנושות לבין להיות אנושי !!
5. אוהבים אותנו כשאנחנו נולדים. אוהבים אותנו כשאנחנו מתים.
בין שתי הנקודות צריך לדעת להסתדר.
6. החשוב ביותר: מי שרוצה להגיע מהר, יצעד לבד.
מי שרוצה להגיע רחוק, יצעד ביחד !!!

פסח כשר?

חידוש יפה ששמעתי:

מדוע בפסח אנו מברכים "פסח כשר? רק פסח כשר? החגים האחרים לא? אלא שחודש ניסן הוא הראשון לחודשי השנה לפי תורתנו הקדושה והאמיתית.

"פסח כשר" כולל בתוכו את כל חגי השנה:

פורים, סוכות, חנוכה, כיפור, שבועות, ראש השנה.

אז שיהיה לכולנו פסח כשר, ואביב פורח גם בלב.

מברר זיין א שידוך

היום ט"ז תמוז הוא היארצייט/הילולא של הסבא של הסבתא שלך האדמו"ר מקאפישיניץ.

יש לי ספר שנקרא "זכרונם לברכה" ושם נדפס אימרא של האדמו"ר שנאמר ע"י הנכד שלו הרב יצחק מאיר גורארי "אז מען דארף זוכן און בודק זיין און מברר זיין א שידוך, אזוי ווי מען מען זוכט און מען איז בודק פאר אן אתרוג א הדר".

דרשה לחופה

[הבאתי לו דרשה שהכנתי לנאום בחופה (י"ט כסלו תשע"ח)]

בסדר של הדרשה צ"ל:

- א. תוכן ענין החופה, 1. קידושין, היינו הנישואין הוא ענין קדוש, חיי משפחה יהודית, הוא חיים קדושים. 2. איש ואשה שכינה שרויה ביניהם ' בשם האיש רואות ה' בשם אשה, זה שם השם.
3. תחת כפת השמים, לרמז ולסמך הברכה שיתרבו ויאירו בעולם ככוכבי השמים,

ב. אחרי זה לבאר אם רוצים השמות של החתן והכלה ובהקדמה מה שמובא בזוהר, שבאמת קודם ירידת הנשמה בעולם היה נשמה אחת, ובשעת ירידתה לעולם מחלקה לשתי חלקים אחד של זכר ואחד של נקבה, ובשנת הנישואין מתאחדים השני חלקים שהיו אבודים אחד מהשני לכמה שנים, וזהו באמת השמחה הגדולה של החתונה, כי הרי זהו אחריות גדולה, ומי יודע מה יולד מחר רק השמחה היא כשנפגשים שני חברים טובים ועוד יותר מזה שלא ראו אחד לשני להרבה שנים.

ג. אחרי הנ"ל לבאר יום מסוגל של החתונה, י"ט כסלו,

ד. מכתב וברכת כ"ק אדמו"ר, לבאר שבתור שליח נתונה לך הכת, של המשלח להעביר לכם את ברכת הצדיק, וכמה כל אחד יודע שכשמתחילים תנופה חדשה בחיים, נצטרך אז במיוחד ברכה להצלחה על זה.

אסיים בזה, ובאם תרצה עוד נא להודיעני חוות דעתך על הנ"ל, ואז האם יש צורך נמשיך.

דבר תורה על פרשת יתרו

'ויאמר יתרו ברוך השם' (גמרא סנהדרין צ"ד) איזה גנאי שכולם לא הודו לה' רק יתרו!

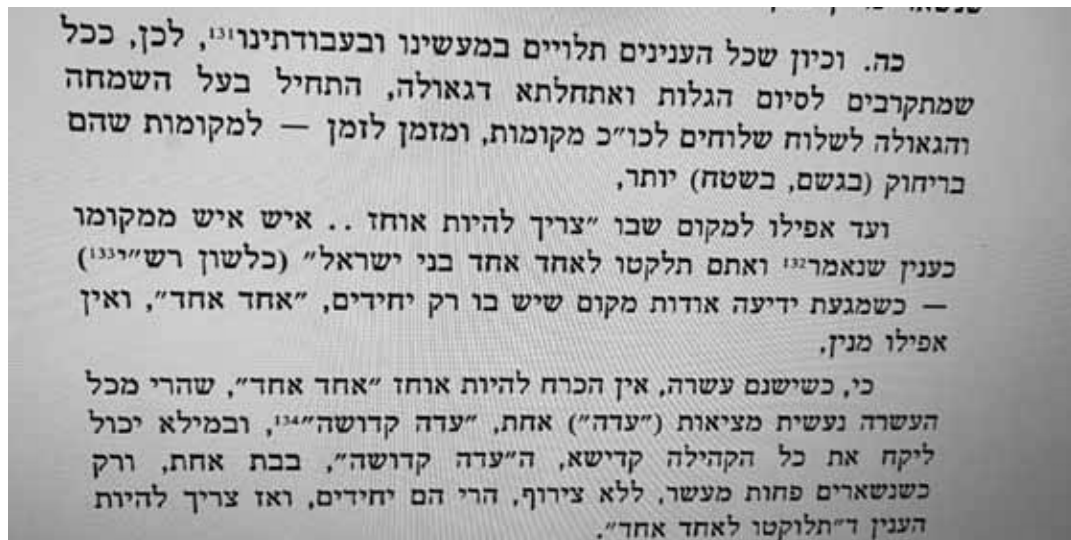
שואלים המפרשים מה אתם אומרים, היהודים כן הביאו תודה לה', שרו אז ישיר על קריעת ים סוף, ועל ביזת הים, ועל יציאת מצרים ?

התירוץ הוא: הם שרו שה' הציל אותם.

יתרו הוא הראשון שאמר ברוך השם אשר הציל אתכם. וזה היה חידוש.

ואתם תלוקטו לאחד אחד

עכשיו אני לומד שיחות קודש התועדות יב תמוז תש"ל אות ז. בענין תלוקטו לאחד אחד ומה שפירש רש"י על הפסוק.

זכר לקריעת ים סוף ?

מהו הטעם שאין עושין זכר לקריעת ים סוף ? היינו בתפלה לא אומרים משהו חדש בתפלה ביום שביעי של פסח בנוסף למה שאומרים כל יום ? וכן בסעודת יום טוב אין זכר לקריעת ים סוף ?

האם הטעם היא משום "מעשי ידי טובעים בים" ! !

יש מנהג שבחצות לילה בליל שביעי של פסח אומרים שירת אז ישיר ורוקדים ובצד שופכים מים להראות מים מהצדדים ובני ישראל יוצאים ורוקדים באמצע.

כמו כן אפשר להזכיר ששביעי של פסח הוא גם היום שמשה בהיותו ילד של ג' חדשים שמו אותו בתיבה בסף המים של ים סוף.

בהיום יום הן השביעי של פסח והן בפ' בשלח כתוב: שבעת קריאת השירה עומדין אבל אינו כותב שפניהם לספר תורה כמו שכתוב בשבועות ובפ' יתרו ?

אלא אולי יש לומר שהעמידה לקריאת השירה אינו משום כבוד הקריאה! אלא העמידה היא רמז להליכה היינו יוצאים והולכים בתוך הים, בזמן שקוראים ושרים שירת אז ישיר.

עירוב

שאלתי את הרב שוויי, בקשר להעירוב בין הבתים בכפר VILA'S של מונטיגו ביי דזאמייקא, הוא ענה לי שהגדר החיצוני שמסביב כל הבתים ביחד מבטל הגדר הפנימי שמסביב כל בית בנפרד, ואם כן כל הבתים כולל הדרך והרחוב ביניהם הוא רשות אחד ומותר לטלטל בה בשבת!

נתינת שם בלי מנין

שלום וברכה,

איך נותנים שם לילדה שנולדה כעת כשאינ מניין עם ספר תורה?

ראה דרישה יו"ד סי' ש"ס ס"ק ב' וז"ל נלע"ד דמה שנוהגין כשמלוין החתן בשבת ביציאתו מבית הכנסת ויש ג"כ תינוקת לקרא לה שם כנהוג, הולכים עם החתן וכלה אצל התינוקת וכו' עיי"ש היינו שהנהוג היה שקוראים שם לתינוקת בבית היולדות לא בבית הכנסת לא לפני ספר תורה.

וראה גם שו"ת זכרון יוסף (או"ח סוף סי' ה') שקורין שם לבת אחרי סעודת שבת האב בא לביתו עם נערות קטנות ורואים שלש פעמים את שמה עיי"ש.

מדרש שכל טוב פ' לך לך וז"ל והיכא שנולד מהול וכו' קוראים לו שם בפני עשרה, ואם אין שם עדה (עשרה) קורין בפני שנים עכ"ל.

ועיין זיו השמות פרק ב' סעיף ד'.

מזל טוב מזל טוב.

אומרים מי שברך לילדות וקוראים שם בבית, או אצל היולדות ראה המראה מקומות שהעתקתי, וכותבים השם להיזכר על האוהל. ובאם יש מקומות שעושים מנין תצלצל שם לקרוא השם.

באם אין לך ידע איפה יש מנין אז תודיע לי ואני אשתדל.

מזל טוב.

טראכט גרויס

טראכט גרויס און בעט גרויס וועט מען קריגן גרויס "הרחב פיך ואמלאהו".

דבר תורה מעניין על חנוכה (כ"ד כסלו תשפ"ב)

חנוכה - חנו כה בכסלו.

מכל הימים טובים סוכות, פורים, פסח, שבועות וכו', אין תאריך החג בתוך השם של החג, לא פורים יד, ולא פסח טו, וכו' ולמה רק בחנוכה יש בתוך השם של החג התאריך של החג ? !

בספר צרור המור מתרץ ;

היונים גזרו גזירות על הגוים להשכיחם תורתך, ושאין להם חלק באלקי ישראל ועוד ועוד, וגזרו שאסור להתפלל להשם, ומה שנשאר לבני ישראל; הוא האמונה בהשם וזה מה שהיה בלבם "שמע ישראל השם אלקינו השם אחד" הפסוק שמע ישראל יש בה 25 - כ"ה אותיות (שם השם ד' אותיות), וזהו תוכן עומק שם החג 'חנוכה' - חנו כה, זה לא רק התאריך אלא תוכן החג, שמה שהיה לבני ישראל ובזה נצחו המלחמה ו'חנו' מכל הגזירות הוא מצד 'כה' שהיה להם כל הזמן היינו ה 25 - כ"ה אותיות של שמע ישראל, והאמונה בהשם על אף כל הגזירות.

כן תהיה לנו נסים ונפלאות בימינו אמן סלה.

יענקל האם זה טוב ! ? או שאכתוב עוד ?

חבל שלא ענית שהיא יכתוב יותר ! ! !

שיהיה מליץ יושר על כולנו ו"הקיצו ורננו שוכני עפר" והוא בתוכם ומלכינו בראשינו תיכף ומיד ממש אכי"ר.

חנוך לנער על פי דרכו

דומה כי אין ראוי יותר לתואר איש אשכולות מאשר הגה"ח הר' זושא ווילהעלם ז"ל. על פועלו הנמרץ כאיש חינוך על מסירותו והשקעתו את מירב שנותיו ואת מיטב כספו בהרמת קרן התורה בשכונתנו

הקדושה, על תמיכתו הבלתי נלאית בממונו ובנפשו בהפצת המעיינות חוצה ועל מעשי הצדקה הנרחבים אותם יזם וניהל.

אולם ברצוני להעלות על הכתב כמה זכרונות אישיים על ההיכרות הטובה ועל הקרבה המיוחדת לה זכיתי עם מורי ורבי הר' זושא. אמנם קצת קשה עבורי ועבור כל מי שהכיר אותו לכתוב עליו בלשון עבר, אך אני מרגיש זכות וחובה לחלוק בשורות דלהלן את הקשר המיוחד שלי עם הר' זושא.

ידוע הפסוק בספר משלי (כב, ו) חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה, ובפירוש המלבי"ם: "מצוה ב' דברים, א) שיחנכו את הנער, והוא שירגילונו מנעוריו אל השלמות, אם בדעות, אם במעשים ובמדות, כי ההרגל שיורגל בנעוריו, יעשו בו חקוי עצום ורושם שמור בנפש לא יסור גם לעת זקנה, לא כן החינוך שיתחנך בגדלותו אין החקוי קבוע בנפש, וימוש ממנו לעת זקנתו, ב) מצוה שיהיה החינוך ע"פ דרכו כי כל אדם מסוגל מטבעו לענין אחר, בין בדעות יש שמוחם חד, ויש ששכלם ישר בלתי מחודד, וצריך ללמדם כפי ההכנה שנמצא בו, ובין במעשים, יש שמוכן לאומנות מיוחד, ולמדה מיוחדת, ויקבל אותה בקל, וזה יוכר בהנער לפי התשוקה, ולפי מה שמשתדל בעצמו באיזה דבר מיוחד, צריך לחנכו לפי דרכו ולפי הרושמים שיש בו אל מה שהוא מוכן אליה, שאז לא יסור ממנה גם כי יזקין, לא כן אם יחנכהו אל מה שהוא זולת טבעו". ע"כ.

לאורך כל שנות כהונתו כמנהל מתיבתא אהלי תורה שני תכונות אלה היוו עבורו את כל חייו.

"שיחנכו את הנער"

הר' זושא ניהל את הישיבה בצורה מיוחדת במינה. אחד התכונות הבולטות שלו ושבהם נודעה שמו למרחקים היתה ההשקעה הבלתי מוגבלת בחינוכם החסידי של הבחורים בישיבה בהתקשרות לרבי, בלימוד וידיעת התורה, ביראת שמים ואחות רעים.

מסורת ידועה במתיבתא אהלי תורה שאותה יזם הר' זושא, היה להביא אחת לתקופה שלוחים ומשפיעים מכל קצוות תבל שהיו באים לרבי, כדי לדבר עם בחורים ולחלוק איתם את ניסיונם רב השנים בתחום עיסוקם ובכך להעשיר את עולמם של הבחורים על פעולות המהפכניות חובקות התבל של הרבי בעולם, על ידי פגישת דוגמא חי' מהלכת של שליחות ומסירות נפש. ביקורים אלו נחקקו בזיכרון והיו מותירים רושם עז על הבחורים במשך תקופה ארוכה לאחר מכן.

מנהג נוסף שאותו הנהיג הר' זושא ועליו הקפיד על קוצו של יו"ד, כל יום לפני תפילת מנחה היה מעביר שיעור בנושא מסוים פעמים בהלכה ובמנהג ופעמים בתולדות עם ישראל, רק כי היה לו חשוב להעשיר את הידע הכללי של הבחורים בישיבה.

היה להר' זושא קו הנהגה מעניין מאוד, הוא היה מתיר לבחורים ולעיתים אף היה מעודד אותם, לקדם יוזמות פרטיות כגון מבצעים מיוחדים לכבוד יומי דפגרא י' שבט וי"א ניסן וכדומה. ישנם ישיבות הרואים פעילות כזאת בעין צרה, אך דרכו של הר' זושא היתה להקל בזה, ואם לפעמים זה גרם לחלישות בסדרי הלימוד התקינים, הרי שמבצעים אלה הם שעיצבו תודעתם הפנימית של הבחורים לשנים רבות.

הקפדה מיוחדת הייתה להר' זושא שהבחורים יסעו לאוהל מעת לעת, בדרך כלל ביומי דפגרא וערב ראש חודש, וזאת על חשבון סדרי הישיבה. אני מכיר הרבה בחורים שרק בזכות נסיעות אלה, מקפידים הרבה שנים אחרי הישיבה לקבוע עיתים לנסוע לאוהל.

מיקומה של הישיבה עד לשנה זו נמצאה בליבה של שכונת קראון הייטס, והסדר הוא שהבחורים רובם ככולם גרים בכיתם ונמצאים בישיבה במשך שעות היום. בהינתן המצב הזה שגורע קצת מצביונה של המוסד להיראות כישיבה רגילה, החליט הר' זושא להוציא כיתות בישיבה להרי הקטסקיל בניו יורק לשבתות. הר' זושא עצמו היה מצטרף לבחורים ושוהה ומתוועד איתם במשך כל השבת. כשאני נזכר בשבתונים המיוחדים, מתחיל להתנגן לי בראש סדר הניגונים המיוחד בו הר' זושא לימד אותנו ניגונים יחודיים, כאלה שלא שגורים בפי החב"דניק המצוי כמו השיר "דער באן", ואיך שהיה מרים את קולו בחיות האופיינית רק לו בקטע "אוי האט ער א פייפער מיט אן אייזערנעם כח". מצב הרוח המרומם של הר' זושא באותם שבתות וכמה שהוא השקיע עד לפרטים הקטנים של הנסיעה כולל טיולים ועוד, אלה זכרונות שנחקקו עמוק בזכרון התלמידים במשך שנים רבות. והכי חשוב, נוסף על החוויה המיוחדת, לשבתונים אלה היתה השפעה עמוקה ונראית לעין לטווח הארוך על אחרות הרעים בין הבחורים. חשוב לציין כי את השבתונים האלה הוא מימן מחשבוננו האישי ללא תמורה כלשהי.

אלה הם הזכרונות של כל בחור שלמד באהלי תורה. יחס חם ואישי לכל תלמיד ודאגה תמידית לטובת הישיבה בכלל ולטובת כל בחור בפרט. השפעה של רב, מחנך או איש ציבור נמדד לפי מקורביו ושומעי לקחו. תלמידי מתיבא אהלי תורה לאורך השנים הם עדות מובהקת להצלחתו המיוחדת והלא שגרתית של הר' זושא ז"ל בניהול הישיבה.

"החינוך ע"פ דרכו"

עתה ארחיב על הקשר האישי שלי עם הר' זושא. בתקופת לימודי באהלי תורה יחסי עם הר' זושא ידעו עליות ומורדות. הדבר בא לידי ביטוי בשנתיים הראשונות, במיוחד בשיעור ב'. הייתי ילד טיפוס, אהלי תורה'ניק שאוהב להשתולל, וגם הייתי מעורב בכל מיני פרויקטים שגזלו ממני זמן רב של לימוד, ומטבע הדברים יחסינו עלו על מסלול התנגשות. מעת לעת הוא היה נוזף בי קשות, לא לשווא כמובן, ולא אחת הוצרך אבי לבוא לישיבה כדי להרגיע את הרוחות.

בתחילת שיעור ג', השנה האחרונה שלי בישיבה, הוא ניגש אליי מיוזמתו ואמר לי בנימה של קביעה "היי יאר וועט זיין גאר אנדרעש", ומאז הקשר שלנו השתנה לחלוטין ורמת האמון הכבוד ההדדי בנינו עלה עשרות מונים. השינוי הזה התבטא באופן כללי אך גם בכמה הזדמנויות שאני זוכר באופן פרטי. דוגמא אחת, המשפיע הרה"ח ר' פנחס קארף ע"ה היה מתוועד עם הבחורים כל שבת לאחר התפלה ובעת ההתוועדויות הנה נוהג לספר המון זכרונות וסיפורי חסידים. יום אחד הר' זושא קרא לי וביקש ממני לסדר אותם לדפוס, ואכן אני והתמים שניאור זלמן סימפסון סידרנו את הזכרונות שרשמנו דבר דבור על אופנו והדפסנו אותם לתועלת הבחורים. בהזדמנות נוספת באותה תקופה הר' זושא הביא לי חומר מעניין שהיה מלקט לדפוס, באומרו הרי יש לך קאך בעניינים מסוג זה, ואכן לקחתי את זה על עצמי ופעלתי

במלוא המרץ להוציא אותם לאור. דוגמא נוספת, חברי הטוב התמים שניאור זלמן הלוי שי' פיפ ואנוכי החלטנו ללמוד בחברותא את הספר שמלה חדשה, פעם הבחין בנו הר' זושא וכשראה מה אנחנו לומדים הוא שאל אותנו למה אנחנו רק לומדים את הספר בלי לגשת לנושא בצורה מעשית, ובו במקום הוא אישר לנו מיוזמתו ללכת פעם בשבוע למשחטה להתאמן לשחוט, והוא ביקש מאיתנו לשמור על זה בסוד, ואכן בזכותו קיבלנו הודעה וקבלה לאומנות הזביחה. בשני מקרים האלה ועוד כמה, ראיתי את היכולת המיוחדת של הר' זושא לזהות פוטנציאל אצל בחור ולנתב אותה לדברים טובים ומועילים.

לקראת סוף השנה הוא קרא לי למשרד וליבנו כמה נושאים, ובין היתר הוא התעניין אודות התוכניות שלי לקיץ. כששמע שאני מתעתד לנסוע למרכז שליחות למדינת קולורדו יחד עם ידיד נפשי התמים מענדל שי' מינץ, ובכוונתי להדפיס ספר התניא במקומות שטרם זכו לכך הוא מאוד מאוד התרגש ואף הרים תרומה נכבדה כהשתתפות בפרויקט.

ביטוי נוסף ליחס המיוחד שלו איתי ועם הרבה מאוד בחורים, התבטא דווקא אחרי שסיימו ללמוד במתיבתא הר' זושא היה מקפיד להמשיך על קשר כל אימת שהוא פגש בחור שלמד אצלו בעבר, והיה מתעניין בשלומו בסבר פנים יפות, וניכר היה עליו שביעות רצון מרובה כשהיה שומע שהתלמידים שלו לשעבר מתקדמים בהצלחה בישיבה גדולה, ובהמשך בשליחות ובהסתדרות בחיים. אני זכיתי שכל שנה ללא תזכורת כלשהו, הוא היה מתקשר אליי ביום הולדת להגיד לי מזל טוב, והיה מאחל שאצליח בכל ענייני בגשמיות וברוחניות.

נקודה נוספת שהר' זושא היה מתעניין בו תדיר שקשור איתי, היה אודות המוסד 'רבי דרייב'. תמיד היה שואל ומברר מה התפרסם אצלנו לאחרונה, ומאוד תמך ועודד פעולות הארגון. שבועות אחדים לפני פטירתו ביקרתי בביתו יחד עם ידידי התמים מענדל מינץ, והוא שאל כמה פעמים על הפרויקטים החדשים שמתקדמים, וניכר היה עליו החשיבות המיוחדת שהוא רוחש לארגון. כמו כן כאשר התמים מענדל מינץ יזם הקמת טענט מיוחד מחוץ ל770 על מנת שיהיה מספיק מקום עבור תושבי השכונה

והאורחים שבאו לרבי לחודש תשרי, היה זה הר' זושא שטבע את המונח "רחבת בית חיינו", כלומר הטענט מהווה בעצם הרחבה זמנית לבית חיינו 770 איסטערן פארקוויי.

אני נזכר בעוד אפיזודה מיוחדת. יום אחד בהפסקת צהריים התפתחה שיחה בין כמה בחורים עם המשפיע ר' שניאור זלמן שי' לויפער, ובאמצע השיחה הר' זושא עבר לידנו. כשהבחין כי הוא החל לפרגן לי מול כולם וסיפר שנאמר לו שמידי שבת אחר הצהריים אני הולך לביתו של ר' מענדל מאראזאוו ומשתתף בפארברענגען השבועי שהתקיים בביתו מידי שבת, והר' זושא הוסיף שהוא בעצמו זכה ללמוד אצל ר' מענדל בצעירותו בישיבה, והוא הפליא במעלת "זיך וואלגערן צווישן עלטערע חסידים" ובסוף המליץ לי הר' זושא בחום להמשיך ללכת אליו מדי שבת בשבתו.

בנימה אישית, בתקופה האחרונה נפלה בידי הזכות למסור "שיעור התקשרות" באהלי תורה, מידי שבוע אני מלמד מושג חדש של חסידישע לחלוחית לכל הכיתות כולל אלה שלומדים בבניין המתיבתא לשעבר, וכן לתלמידי המתיבתא במשכנם החדש. אני חייב לציין שאין שבוע בלי השתתפות ערה והתעניינות גוברת של הילדים בנושאים אלה, ואני זוקף את הכוח ואת המרץ שלי ללמד את הנושאים האלה להר' זושא ז"ל, שעל ברכיו התחנכתי לייקר את את ה"ארום" של חסידות.

אסיים בתפילה במילים מתוך שיר מיוחד שפורסם בעלוני 'הקריאה והקדושה' שנודע כ"שיר הגאולה" שאותו לימד הר' זושא את הבחורים בישיבה:

"החיינו א-ל עד מועד, יתגלה עוזר וסועד, אריאל יקום כלביא, גאולתך לנו להביא, שבותנו להשיב לארץ, תולדתו מבני פרץ. . חזקנו א-ל עד בואו, יום יחשוף גואל זרועו, שנזכה וכן נשיח, מחבלי המשיח. . יחיינו מיומיים, בשלישי נמצא חיים".

ויהי רצון שנזכה לביאת משיח צדקנו ולקיום הייעוד הקיצו ורננו שוכני עפר והר' זושא בתוכם בגאולה אמיתית והשלמה תיכף ומיד ממש.

שמואל באטלער

בס"ד. מוצאי שבת פרשת יתרו תשפ"ב.

קווים לדמותו וזכרון חי אחרי מו"ר הר"ר ישעי' זוסיא ווילהעלם ע"ה

על איש שכל כולו אומר "חיים", קשה לכתוב בלשון עבר וכו' וקשה לשרטט רק כמה שורות על איש בעל גוונים הרבה צנא מלא ספרא ואיש האשכולות ולהכילו בנקודות בודדות, אבל פטור בלא כלום אי אפשר וכבר אמרו לא עליך המלאכה לגמור אבל אי אתה בן חורין להיבטל ממנה.

הכרתי את הר' זושא בתור תלמיד שלמד אצלו ג' שנים ובתור מג"ש שזכה לעבוד אצלו ג' שנים

אתחיל בכמה זכרונות בתור תלמיד ואח"ז בתור מג"ש.

הנני זוכר שכשהגעתי לשיעור א' הורי ביקשו להיפגש אתו, הייתי הבן זכר הראשון במשפחתי ולהיכנס למתיבתא הי' כמו "שלב חדש", אמי תחי' רצה להבין את סדר היום והיעדים וכו' -

אם כי לא ישבתי בתוך הפגישה הנני זוכר שכשחזרתי הביתה הורי דיברו בינם איך שקיבלם בסבר פנים יפות מיוחדת ובמתינות והתרכזות שכאילו לא הי' לו עוד בעולמו חוץ מתלמיד אחד. (אח"ז אבי ע"ה שמר על קשר חם איתו, וכשאבי הי' בשנת האבילות על אביו הי' הולך להמתיבתא להתפלל מנחה ומידי פעם בפעם הי' אוהב להשתעשע בדבר הלכה עם הר' זושא ובפרט על הענינים והדברי תורה שהר' זושא הי' מזכיר לפני כל תפלת מנחה - כמנהגו מקדמת דנא).

בשיעור א' הייתי (אז) ילד שובב קצת שאהב מאוד את עולם הטכנולגי' יותר מלשבת וללמוד וכו' פעם קיבלתי קנס מהמשיפיע על שלא ישבתי כדמתבקש בזמן התפילה וכו' לא השלמתי את הקנס בזמן, ולמחר שלח אותי למשרד הרב ווילהעלם, והנה במקום לצעוק עלי שאל אותי כמה זמן יקח להשלימו? אמרתי כחצי שעה אמר לי שבאמת מן הדין הרי כשמקבלים קנס צריך לעשותו בזמנך ובביתך אבל הואיל וזהו פעם הראשון הרי נתן לי לשבת ליד משרדו להשלימו ולחזור להכיתה.

פעם הי' קצת מתח ביני ובין המשגיח היקר, והוא העיף אותי מהבית מדרש על שהתחצפתי יתר מן המדה וכו' (וכאן המקום לבקש סליחתו) באתי להר' זושא, במקום לכעוס או לשלוח אותי הביתה הי' מתון בדין ושאל אותי האם זה מן הנימוס לדבר ככה אמרתי לו שהנני מתחרט על אופן דיבורי, אבל נתתי אמתלא להנהגתי שאכ"מ וכו' הורה לי לבקש מחילתו ולחזור להבית מדרש לשבת וללמוד -

זהו לכאורה דברים פשוטים ובסיסיים אבל הוא נתן לך להרגיש שמצד אחד הרי יש מקום לדין, וביחד עם זה הי' לו אכפתיות וידע לתת הרגשה שהוא תמיד מחפש לעבוד אתך וזה הי' רק מעודד להשתפר וכו'.

בשיעור ב' מתיבתא התחלתי כבר ללמוד ברצינות, ועם הלימוד בא התיאבון והרגשתי חוסר ידע במאחז"ל וסוגיות בסיסיות וכו' והי' לנו משפיע מיוחד (הרב לוי קפלן שליט"א) שידע להשריש בנו חשק לעשות דברים גדולים ולראות עולמנו בראי' רחבה ואופק גדול הוא תמיד תבע שכל אחד צריך להיות מודע לה"במאי הוי זהיר טפי"

ולעשותו במרץ ולהתרכז ולהתמסר לזה לגמרי ואני שהי' לי משיכה ללימוד הנגלה הנה בתומי החלטתי שהנני לומד ש"ס בזמני הפנוי עם הזמן התחלתי לגזול (קצת) מזמני הסדר והיו מבין מגידי השיעורים שלא ראו את זה בעין יפה והתלוננו קצת להר' זושא הר' זושא קרא אותי דיבר איתי על הסדר וכו' אבל מיד הוסיף שהוא כ"כ גאה בלימודי ושאל אותי איפה הנני לומד אמרתי לו שאני באמצע מס' שבת, שאל אותי האם אוכל להשלימו בזמן ולסיימו ברבים בסעודת י"ט כסלו כשיצאתי ממנו, הנה מצד אחד ידעתי שעלי לכבד סדרי הלימודים הקבועים בזמני הסדר, אבל גם קיבלתי עידוד חזק להמשיך בלימודי מבלי להתפעל וכו' (ומידי פעם שהי' רואה אותי עם ה"תלמודו בידו" הי' מחייך) (עם קריצה בעיניו - הידוע לידעיו) ושואל אותי איזה מסכת הנך אוהו בידך? האם זהו המסכתא של סדרי הלימוד או הפרטי ועשה את זה עם כזה חום - פשוט לעודד ולרומם אותי).

אחד מהגמרות המפורסמות של בבא בתרא הוא סוגיית הלוחות ומדותם ואופן הנחתם בהארון וכו' בשיעור ב' בלמדנו בבא בתרא הנה יום אחד הר' זושא קרא אותי ונתן לי עט ואמר לי תצייר הלוחות ציירתי הצורה כפי שרואים אותו על כל פרוכת חבד"י.

עשיתי אותן מרובעות אבל עשיתי שהם נראים שגובהם יותר מרחבם גם עשיתי חמשה דברות על צד אחד וחמשה על צדו השני והוא מתחיל לשאול אותי (בחום ובחשק) מנין לך שכן הוא צורתם המדוייקת? ומנין לך שהוא חמש על כל לוח אולי היו כל עשרת הדברות על כל לוח ולוח התחלתי לחשוב והוא עודדני לעיין בזה מבלי לתת לי שום מראה מקום.

רצייתי מיד לעיין והתחלתי לחפש הי' קל למצוא הגמרא (בכא בתרא יד) וראיתי מדותיו המדוייקות (והמוכרחות) וכו' אבל לא ראיתי מחלוקת כמה דברות יש בכל אחד מהלוחות עד שמצאתי ירושלמי בשקלים שיש בזה כמה שיטות.

כיצד היו הלוחות כתובים ר' חנינה בן גמליאל אומר חמשה על לוח זה וחמשה על לוח זה הה"ד (דברים ד) ויכתבם על שני לוחות אבנים חמשה על לוח זה וחמשה על לוח זה ורכנן אמרי עשרה על לוח זה ועשרה על לוח זה הה"ד (שם) ויגד לכם את בריתו אשר צוה אתכם לעשות עשרת הדברים עשרה על לוח זה ועשרה על לוח זה ר"ש בן יוחאי אומר עשרים על לוח זה ועשרים על לוח זה דכתיב ויכתבם על שני לוחות אבנים עשרים על לוח זה ועשרים על לוח זה רבי סימאי אמר ארבעים על לוח זה וארבעים על לוח זה דכתיב (שמות לב) מזה ומזה הם כתובים.

והנה בפשט השיטות יש כמה דרכים לבארו ולא אאריך בזה כאן, אבל כמים הפנים אל פנים כן לב האדם וכו' ומרוב שהרגשתי אהבתו של הר' זושא אלי, רצייתי מאוד לגרום לו נח"ר, ישבתי ועשיתי "מודל" שמדגים כל השיטות ולמחרתו הבאתי את זה אליו והסברתי השיטות וכו' והוא שמח בזה שמחה פשוט כמוצא שלל רב!

זה הי' דרכו הי' תמיד שואל שאלות מסקרנות "יש לתמוה" לעורר ההרגש "שהפך בה והפך בה דכולה בה" וגם בזה יצר קשר תורני עם תלמידיו.

בנוסף לזה כדאי לציין שהשאיר רושם אדיר בזה שתמיד ישב ולמד במשרדו עם הדלת פתוח לראות (את הנעשה בחוץ) ולהיראות אלינו כדוגמא חי' של אדם שהתורה הק' תופסת מקום נכבד בחייו ובסדר יומו.

גם הי' מאוד מעורב בקביעת חוק הלימודים והי' קובע כל שבוע כמה עלינו להספיק ללמוד בגירסא וש"ע - והי' מציין איפה להתחיל ולסיים כל יום ויום בגמרא - באותן שנים לא הי' לו אינטרס ללמוד להשתמש במחשב והי' כותב הכל בכתב ידו ותולה אותו על הלוח בכניסת הבית מדרש.

רבים כתבו באריכות על השקעתו במבצע תורה, לעודד אותנו ללמוד כל המסכת בע"פ אין לי הרבה מה להוסיף חוץ מהכרת תודה אישית על שפתח בפנינו לא רק העולם של לימוד התורה אלא גם העולם של "ידיעת התורה" פשוט לשנון ולחזור על מסכת שלימה עוה"פ ועוה"פ עד דהוי (כמעט) דמנח בכיסו - ומידי דברי בו זכר אזכרנו שכשלמדנו כתובות בשיעור ג' ושם בדף נ תנא מיניה ארבעין זימנין ודמי ליה כמאן דמנחא ליה בכיסתיה - שאל אותנו הר' זושא מדוע משתמשין במונח של "מונח בכיסתיה" ולא "כמונח בארון"? הרי לכאורה הדברים נשמרים הרבה יותר טוב בארון מבכיס?

ותירץ במה שמובא בספרים שבתורה כתיב התעייף עיניך בו ואיננו, וא"א לשמור על תורתך שלמדת אם לא שממשמשין בו תמיד ככיס שעלי' נפסק (לגבי כמה דינין של יאוש וכו') אדם עשוי למשמש בכיסו כל שעה וכו'.

הי' לו פה מפיך מרגליות והי' נותן שיעור עם חיות ומטבל כל דבר וענין עם הרבה מדרשים סיפורים והמחשות וכו' לא הי' תלמיד שלא אהב שיעוריו הכלליים שהי' נותן כל פעם שמג"ש הי' צריך מי שימלא מקומו -

תמיד הי' לו שיעורים מוכנים שהי' מוסרם בחיות ומרץ כאילו הם חדשים ממש בנושאים שהי' רואה צורך שתלמיד ידע אודותם, ולדוגמא: משחק עם כדור בשבת השיטות בזה וכו', שיעור במעלת הטבילה במקוה עם מאמרים מלקו"ת תבוא ועוד, ועוד הי' לו שיעורים מיוחדים בזמן שנפל השלג הראשון שהי' מדגיש הקשר של כל ענין גשמי איך שהוא בתורה בחז"ל ובמדרשים, ולדוגמא בשלג הי' לומד מענין שלג לגבי דיני מקואות ושלג בקבלה לבושי' כתלג חיור וכו' ומטבלם בראשי תיבות מעניינות כמו בית אלוקים נהלך ברגש - ראשי תיבות רוח גשם שלג שתמיד תרעין דבי מדרשא פתוחים וכו'..

להר' זושא הי' אהבה והדגשה על עבודת התפלה ובפרט עם פירוש המילות, הי' מאוד מעודד המשפיע ר' פיני' קארף לתת שיעורים על כל קטע בתפילה מלוקט מביאורים של אבודרהם ועוד, והרב זליגסון הכין דפים מיוחדים בזה ומאוחר יותר השקיע הרבה לתרגם הסידור באידיש ולהוציאו בכמה מהדורות לתועלת התלמידים הי' מדבר הרבה איך שחסידים הראשונים הי' עושים "קנייטש" בתוך סידורם לסמן שעד כאן התפללתי היום בכוונה וכו' וממשיכים כל יום עם עוד קטע והי' מדבר ומעורר שלא נפלאות ולא רחוקה להתפלל בפירוש המילות אלא כל יום וכל שבוע לנקוט אפילו בקטע אחד.

(ולהעיר שלפני שנתיים בלמדי התניא של כ"ט חשון (קונטרס אחרון ג) ושם מביא אדה"ז מהמקדש מלך "לךך יש לה תיקון בקל לחזור ולעלות, כשמתפלל בכונה אפילו תפלה אחת מלוקטת מתפלות כל השנה" התקשרתי אליו ואמרתי לו שהדברים מהווים מקור לעשיית "קנייטש" שהוא דיבר בזה כסדר והוא אמר לי שגם לו נפל רעיון זה בדיוק באותו בוקר ודיבר ע"ז בנתן'ס שול בתפלה).

בכלל הי' לו אהבה לשפת האידיש והשקיע הרבה לשמרו ולהשרישה, תרגם הרבה מאמרים באידיש למרות שידע שבאנגלית יש הרבה יותר "לקוחות" אבל לא זה הי' ענינו, גם לניגונים בשפת האידיש הי' לו כזה חביבות ו"מראה" אחד חקוק בזכרוני שכהשהיינו בשבתון שהי' זמן מרומם אתו שהקפיד מאוד פשוט לרומם והי' בזה שבת כל כולו של ימין מקרבת הנה בשבת בבוקר ב"מזונות לפני חסידות" ישב עם התלמידים בידידות בלי כובע וחליפה ושר כאדם צעיר "שטייט אויף אידילאך וואס'זשע שלאפסטו איינצס צוויי דריי פיר ס'איז שוין צייט צו לערנען חסידות איינצס צוויי דריי פיר).

כשעבדתי אצלו היינו מאוד קרובים, הוא לא הי' מנהל

שהי' מתערב או מתעניין על כל פרט בהכתה אבל קיבלת ממנו ההרגש שהוא באמת מאמין בך וחותר להצלחתך.

הי' פשוט מענטש, ודוגמא אחד כשגיסי נשא את ב"ג למשחת ווכטר בארץ ישראל הייתי מסופק כמה זמן לנסוע, האם להישאר בשבע ברכות עם המשפחה בארץ ישראל או לחזור מיד, דיברתי אתו על זה והוא אמר לי בדידות שבשמחה צריך לשמוח וזהו דבר טוב וחיוכי ואין שום בעי' שאחסיר רק ביקש ממני אם אוכל לסייע לו במציאת ממלא מקום וכך עשיתי.

יכולים לראות אדם ומענטשליכקייט בזמנים של שמחה וטוב וגם בזמנים של קשיים והיפך הטוב אחרי חתונתי נגזרה עלי שבתי לא תחי' אחרי הלידה, זה הי' בזמן תחילת הקיץ והי' זה זמן קשה של ופקדתי בשבט ותיסרנו י-ה, בדרך לא דרך הר' זושא שמע מזה ומיד התקשר לשתף בצרתי ולברכני ולעודדני - זה הי' שיחת טלפון קצרה אבל הרגשת אדם עם לב טוב חמימות וידידות מענטשליכקייט ואכפתיות ששמח בשמחתך ומשתתף בצערך.

כשנולד לנו בננו נפתלי שי' הרגשתי שמחה מרוממת ורציתי לזכות ולשתף התלמידים של המתיבתא בשמחתנו, הר' זושא אהב הרעיון, ובעצמו הגיע בלילה לעזור ולוודא שהכל מוכן ופתח החדר ששם מונחים המחיצות וכו' ובברית מילה כוחד וכיבד את העולם בדברי תורה מעשירים בגודל הענין של עשיית והשתתפות בסעודת מצוה ברוב עם הדרת מלך (ולא אחת הזכיר שיש שר הממונה על הדינים ושמו "סמאל" וראשי תיבות שמו הוא "סעודת מצוה אין לעשות" והמסר שיש בעשיית סעודת מצוה ברוב עם כח לעקור כחו של סמאל הממונה על הדינים ולהמתיק הדינים בשרשם שיהי' אך טוב וחסד בטוב הנראה והנגלה).

וי וי להאי שופרא דבלי בארעא ומי יתן תמורתו אבל בזאת תנוחם המשפחה בראות בניו ותלמידיו ממשיכים בדרכיו לחנך ולשלב ימין ב"צדקך" מלשון צדקה גם בזמן של צדק לשון דין! ולהשקיע ולהשריש אהבת השם ואהבת התורה ואהבת ישראל בלב תלמדיהם ולהיות דוגמא חי' "וועג ווייזער" כמו הר' זושא שהי' חסידישער איד ואדם ששילב נהירין לי' גם שבילי דארעא ודרך ארץ עם השבילי "דרקיע" לימוד התורה תפלה בציבור והתקשרות ואהבה לכ"ק אדמו"ר נשי"ד.

טוב לשמים וטוב לבריות אהוב על המקום ואהוב על הבריות אדם השלם גם בחמשה הראשונים של בין אדם למקום וגם בחמשה האחרונים של בין אדם לחבירו!

ובמהרה נזכה לראותו שוב ממשיך פה למטה להיות מן המועילים והמשפיעים טוב לכל אדם בביאת משיח צדקנו והקיצו ורננו שוכני עפר והוא בתוכם במהרה בימנו אמן!

מנחם מענדל הכהן בלוי

המחנך ב"חסד" עליון

פטירתו של הר' זושא ז"ל היא אבידה גדולה לא רק למשפחתו, אלא גם לכללות אנ"ש, ובפרט לתלמידיו. נלקחה מאיתנו דמות אבהית, מחנך שהצליח להשריש בכל תלמידיו אהבת התורה, כי הוא למד ולימד תורה מתוך אהבה. אהבה אמיתית לתורה שהוא לימד, אהבה אמיתית לתלמיד שהוא לימד. היה קשה להישאר אדיש לחיות וההתלהבות שהיתה לו בכל ענין בתורה, כאילו הוא עכשיו מצא אוצר, וכל תאוותו היתה לשתף את האוצר עם תלמידיו האהובים.

מבואר בחסידות שספירת המלכות נקראת בשם "עשירית האיפה" או "מעשר". כיון שמלכות עניינה דיבור והשפעה, ואמיתית עניין ההשפעה הוא כאשר במשפיע עצמו יש לכל הפחות פי עשר ממה שהוא משפיע לתלמיד. ואף שרק עשירית משכל הרב נשפע לתלמידו באופן פנימי, מ"מ נרגש אצל התלמיד (באופן מקיף) שאצל רבו מאיר פי עשר בכמות ואיכות העניין.

וזוהי עיקר הצלחת הרב, כאשר המקבל מרגיש שיש כאן עומק ורוחב שהוא עוד לא קיבל. דבר שמוסיף הן בהערכת הרב בעיני התלמיד, והן בחשק של התלמיד להמשיך ללמוד ולהתעמק בעניין.

קל למצוא כיום מגידי שיעורים ומחנכים שמצליחים להתאמץ ולהכין שיעורים יפים ומושקעים, אבל לפעמים מורגש אצל התלמידים שמה שקיבלו מרובם הוא כל הידע שלו בעניין, וגם זה הודות להכנתו הרבה לשיעור.

נדיר למצוא אישיות תורנית וחסידית שבכל עת שמדברים איתו נרגשת בקיאות עולה על גדותיה, חשים שזו טיפה מן הים העשיר של ידע מקיף בנושא. עוד יותר נדיר למצוא דמות כזו שביחד עם הידע והעומק, הוא גם מלא חיות חן אהבה וסבלנות לכל אחד מתלמידיו.

כזה הי' הר' זושא, שילוב יוצא דופן של בקיאות מדהימה, יחד עם אכפתיות אינסופית לכל תלמיד ורצון עז לתת ולתת ברוחניות ובגשמיות.

אני זוכר את הפעם הראשונה שפגשתי את הר' זושא. היה זה כשהוא בחן אותי לפני כניסתי למתיבתא. מפני כמה סיבות היה לי ממה לפחד, ובעיקר, שלא ידעתי שום דבר מהחומר שעליו אני אמור להיבחן

אני זוכר עד היום איך שנכנסתי למשרדו מלא פחד, בושה ודאגה, ואיך שהר' זושא קיבל אותי בחביבות האופיינית לו. די מהר הוא הבין שאני לא מוכן למבחן כלל וכלל, אבל איכשהו, הוא הצליח לתת לי את התחושה הכי טובה בעולם, תחושה שהוא שמח לקבל אותי כתלמיד, והוא מאמין ביכולתי להצליח בשיבה.

יצאתי ממשרדו עם הרגשה מרוממת, ומלא מוטיבציה להכניס את עצמי ללימוד. ואכן, הייתה לי שנה מאוד מוצלחת בלימוד, הודות לעידוד והסבלנות שלו.

הרגשה זו ליוותה אותי בהמשך לימודי כברינאו, חרף הריחוק הפיזי, הרגשתי קירוב נפשי. הוא ביקש שאכתוב לו מכתבים, ואכן התכתבנו על החוויות שלי ועל לימודיי. חשוב לציין, התכתבויות לפני עשרים וחמש שנה לא היו בצורה אלקטרונית, אלא מכתבים אמיתיים, וכרטיסי דואר, דבר שדרש מאמץ וזמן. ומאז, לאורך כל השנים, כל פעם שנפגשנו היה לו משהו טוב להגיד, תמיד שידר חיבה וכבוד, ושיתף עניין תורני מלא חן.

הוא תמיד היה ותמיד ישאר חלק יסודי בחינוך של תלמידיו, ודוגמא למחנך אמיתי. כיום, שאני משמש כמנהל, אני מבין יותר טוב את האתגר בהנהלת ישיבה מתוך גישה חיובית וחיבה גלויה לתלמידים. הר' זושא הוא הדמות לחיקוי בסגנון חיובי בחינוך, והשרשת אהבת לימוד התורה בתלמידים, דבר שכל כך חשוב בדורנו. חבל על דאבדין, ולא משתכחין!

שלמה שטרנברג

קווים לדמותו של הרב ישעי' זוסיא ווילהעלם ז"ל

הכרתי את הרב ווילהעלם במהלך עבודתי במתיבתא אהלי תורה. הוא היה מנהל דגול, מרצה בחסד עליון, פה מפיק מרגליות, אדם שהבין ענין, כמו שנהוג לומר על אנשים ברמתו.

הוא היה מנהל שהבין את רוחו של הבחור המתמודד עם כל מיני קשיים בישיבה ומחוצה לה. היה איכפת לו מכל תלמיד, ולא רק מהשפה ולחוץ, כי אם באמת ובפנימיות. אני זוכר פעמים רבות, שהוא היה לוקח בחורים שהגיעו מבתי מועטי יכולת, בחורים שפשוט לא היה להם כסף, והוא היה מוציא אותם מהישיבה והולך איתם ביחד לחנות נעליים קרובה לישיבה, והיה קונה להם נעליים על חשבוננו. היו אפילו בחורים שהוא היה קונה להם בגדים- חולצות, מכנסיים, חליפה וכו' וכו', והכל בהצנע לכת מבלי שהבחור ירגיש פגוע, נצרך או מסכן. הוא היה עושה את זה עם חיוך אבהי שנתן לכל אחד להרגיש שזה דבר נורמלי, כולם זוכרים איך שהוא היה "קורץ" במעיין חיוך שובבי, שהיה גורם לך להרגיש מאוד בנוח גם במצבים שכן אדם אחר היה מסמיק מבושה.

בשנים הראשונות לעבודתי במתיבתא, הוא היה מארגן שבתונים (בעיקר לכיתה שלי ולתלמידי שיעור ג' בכלל), הוא היה מגיע לשבתון, וכולם היו יודעים: "שבתון עם ר' ווילהעלם, זה משהו אחר..."

וזה היה תמיד נכון! אף פעם לא היה לנו "שבתון משעמם", כי כל שבתון איתו היה משהו מיוחד! היה לו חוש מיוחד לשתף כל בחור בהכנות ובשבתון עצמו. אחד היה אחראי על האוכל, השני היה גבאי, השלישי חזן והרביעי אחראי על הברביקיו של מוצאי שבת הוא היה חושב על כל פרט ומנסה למצוא וליצור הרגשת שייכות בכל בחור. הוא רצה שכל אחד ירגיש רצוי מועיל. והדבר הזה היה נכון גם בקשר לצוות המורים, היתה לו יכולת מיוחדת למצוא את הכשרונות של כל אחד, זה במסירת שיעורים השני בהתועדויות, השלישי בניגונים והרשימה עוד ארוכה. הוא נתן לך להרגיש שאתה מועיל ואתה חשוב, לא עוד נטל על הישיבה וש"עושים לך טובה שאתה פה..."

[הייתי רוצה לספר סיפור אישי, אחרי השנה הראשונה שלי בישיבה, היו הרבה טענות עלי. "לא יודע ללמד" "יותר מדי קיצוני" ועוד עוד. מנהל המוסד, אף איים בפטורים וכו'. רק ר' ווילהעלם סינגר עלי בטענה-" מה רוצים מיונגערמאן שהתחיל ללמד באמצע השנה (התחלתי רק אחרי שמחת תורה עקב עזיבת אחד מהמורים) שנתננו לו את הכיתה הכי קשה במוסד?!" זו היתה כיתה של 30 בחורים (היום כבר לא

עושים דברים
כאלו... מכל הקצוות
ומכל הסוגים, אחד
לא היה ידע לקרוא
ואילו השני מסיים
את הש"ס נו, לך
תלמד כזו כיתה. רק
ר' ווילהעלם הבין את
המצב על אמיתתו,
ורק בזכותו אני היום
איפה שאני. ועל זה
אני מכיר לו תודה].

בשבתונים עצמם,
לא היה רגע משעמם,

הכל היה מתוכנן. אפילו על הניגונים שישירו בסעודת שבת הוא היה חושב מראש! הוא היה מכין דפים של שירים חסידיים באידיש, שירים וניגונים עם רקע, עם פולקלור, "עם נשמה". הוא היה מלמד את הניגונים, פעם אחר פעם, עד שהבחורים היו תופסים אותו. הוא היה מספר על ההיסטוריה של הניגון, מי חיבר אותו ולמה, מתי ואיך, מה הרבי או הרביים אמרו עליו, זו הייתה חוויה מיוחדת במינה, שלפי דעתי חלק מהבחורים זוכרים את זה עשרות שנים אחר כך. הוא היה מקפיד שבכל שבתון ובכל סעודה, יהיה בחור שיחזור שיחה או דבר תורה ובחור שני שיספר סיפור חסידי. תמיד, אחרי סעודת שבת הייתה התוועדות חסידית איתו שהייתה נמשכת עד לשעות הקטנות של הלילה. היה לו סיפור מפורסם שהוא היה מספר לבחורים בהתוועדויות האלו. זה היה סיפור על ר' מענדל פוטרפאס. שהסביר משל מהליכה על חבל דק הקשור בין שתי עצים גבוהים, הוא הסביר שהחיים זה כמו הליכה על חבל דק, ותמיד יש סיכון ליפול, והמשל מזה בחיים של בחור בתקופתו מוכן מעצמו. הוא היה מוסיף שבקרקס כשמישהו הולך על חבל דק, יש רשת בטחון שתתפוס אותו במקרה והוא יפול. "מה הרשת בטחון שיש לנו בחיים?" הוא היה שואל, "בחיים של בחור, רשת הבטחון שלנו זה החברים החסידיים שלנו, הבחורים איתם גדלנו, חברי הכיתה שלנו שלא יתנו לנו ליפול!" זה היה מדגיש תמיד את החשיבות של הקשר החברותי בין בחורים בגיל העשרה. ועל כמה זה מועיל בהווה ובעתיד.

התפילות איתו במהלך השבתונים היו ג"כ חוויה מיוחדת במינה, היה לו מה להגיד על כל חלק בתפילה. דברים שהיו מצד אחד בסיסיים ונחוצים, ומצד שני היו אלו פרטים אותם רבים מאיתנו (אפילו המשפיעים והרמיי"ם...) לא היו יודעים. "למה אומרים את השיר האדרת והאמונה לפני ברוך שאמר?" "למה הכניס האדמו"ר הזקן את שם הוי' בנקוד קמץ במזמור הודו לה' כי טוב?"

"מה המקור לומר כגוונא בתפילת ערבית של ערב שבת?" "מי חיבר את קבלת שבת, מתי ולמה?"

יהיו בחורים שיגידו לכם שכל מה שהם יודעים על מנהגי חב"ד, ומנהגים יהודיים בכלל, מגיע מר' ווילהעלם. יהיו אחרים שיגידו לכם שאם הם יודעים איזה פירוש על איזה מזמור מסדר התפילה זה רק בגללו. היה לו דרך מיוחדת להגיע ולחדור פנימה ללב של כל אחד.

דבר נוסף שהיה מאוד מיוחד באישיות שלו, זה העובדה שהוא לא פחד לנסות. הוא תמיד היה אומר לי: "למה לא לנסות?! מקסימום יגידו לי לא!" הוא היה יכול להתקשר לאנשים הכי חשובים בליובאוויטש בכדי לנסות לארגן התוועדות פשוטה לכיתה מסוימת. אני זוכר מספר פעמים שהוא התקשר למזכיר הרבי, הרב לייבל גרונר ע"ה, והזמין אותו בתור אורח כבוד לכמה וכמה התועדויות, הרבה פעמים הוא קיבל "לא" נחרץ, ובכל זה הוא לא הפסיק! והוא הצליח, אני זוכר לפחות פעמיים שהרב גרונר הגיע לשיבה, דיבר עם הבחורים, סיפר והתועד, והכל בגלל החריצות והנחישות של ר' ווילהעלם. אותו דבר היה עם ר' יוסף ווינברג ע"ה, ר' ווילהעלם הזמין אותו לסיום התניא שערכנו לשיעור ג', והוא הגיע! יהודי בן תשעים על כסא גלגלים, בסוף ימיו, וזו היתה אחת מהתועדויות הכי יפות שאני זוכר בבנין הישיבה, והכל בזכות ר' ווילהעלם.

הוא היה מביא לשיבה אנשים מכל החוגים ומכל הקצוות. פעם זה היה ד"ר רוזן שהגיע ללמד את הבחורים על בריאות, על אכילה נכונה ועל התעמלות ועוד. פעם אחרת זה היה שליח במקום שכוח א-ל שיספר על המסירות נפש להיות שליח של הרבי. פעם שלישית, זה היה חסיד שהיה מקורב לרבי בזמן שאחרי כ"ז אדר, שיספר על מה קרה שאחרי הפרגוד ומה לא?! דבר אחד ברור, בישיבה לא היה משעמם.

היה לו קאך מיוחד בתורת הרבי, כל ספר של הרבי היה יקר בעיניו והוא רצה להנחיל את החיות הזאת לבחורים. כל שנה כמעט היה מבצע ללמוד את ההגדה של פסח של הרבי, ולכתוב קטע קטע קיצור. כשהיו לומדים מסכת פסחים, זה היה קאך אחר לגמרי, ללמוד את ההגדה של פסח לעומק עם המראי מקומות והצינונים. ותמיד היה לו מה להגיד בקשר לזה. גימטריה מ"זבח הפסח" או ראשי תיבות מהחיד"א, ביאור מה"שבלי לקט" או דרוש בשם האלשיך, והכל מתוך ההגדה של פסח של הרבי. פעם אחת, הוא ארגן מבצע ללמוד את כל הלכות פסח של האדמו"ר הזקן ולהבחין ע"י רבני השכונה ורבנים אחרים. זה היה קידוש ה' וקידוש ליובאוויטש מאין כמוהו. בשנה השניה שלי בישיבה למדו מסכת בבא בתרא, והוא פשוט "ניהל מלחמה" שכל בחור ילמד את כל המסכת בע"פ. באותה שנה, 42 בחורים למדו את כל המסכת בע"פ, זה, לענ"ד, מאורע היסטורי! 42 בחורים שלמדו את המסכת הארוכה ביותר בש"ס, והכל בניצוחו של ר' ווילהעלם!

זה היה אחד מהדברים החביבים עליו, לוודא שהבחורים גומרים את המסכת השנתית. הוא היה חוזר תמיד על אימרה חסידית בשם ה"מדרש פנחס" (ר' פנחס קוריצר) ש"יצר הרע" של עקבתא דמשיחא זה ללמוד ולא לעשות סיום! ככה היצר הרע לא נותן לך להרגיש הצלחה בלימוד התורה, וזה מקרר את הקאך וההתלהבות מלימוד התורה. הרבה תלמידים, שלא היו מצליחים הלימוד העיון, והיה סיכון גדול מאוד שהם ינשרו מהישיבה, הוא היה מדרבן אותם ללמוד את כל המסכת, הלימוד הגרסא, שהוא, מטבעו, קל יותר, היה מרומם אותם, זה היה נותן להם רגש של סיפוק נפשי, רגש "שאני שייך ושאני מצליח", וזה החזיק אותם בישיבה.

כולם זוכרים את הקאך שהיה לו בפירוש המילות. הוא הראשון (וכנראה היחיד!) בחב"ד שחיבר פירוש מקיף על מילות התפילה באידיש, פשוט כדי שהבחורים ידעו מה הם אומרים. היה לו תמיד אימרה חסידית או ביאור מדרשי על חלק זה או אחר בתפילה. בשנים האחרונות, הוא היה מוסר שיעור קצר, חמש דקות בערך, לפני תפילת שחרית, בפירוש התפילה. ע"פ המדרש, על דרך האגדה, עם סיפור או משל, ותמיד "מקנח" באימרה חסידית. אם מישהו היה כותב את כל אותם שיעורים, היה לנו היום את החיבור הכי מקיף והכי

נעים לקריאה על סדר התפילה וחבל על דאבדין.

ה"יש לתמוה" המפורסם שלו, יחד עם "הידיעות הכלליות" שלו, היה ממש "פוקח עורים". יש בחור מסוים שלמד אצלי לפני מספר שנים, שפשוט לא היה לומד, נקודה. אבל על ה"יש לתמוה" הוא היה הראשון שעונה. הוא היה מוצא ראשון את כל התשובות על כל השאלות, וזה למעשה, היה כל לימוד התורה שלו! ר' ווילהעלם הצליח, בדרכו המיוחדת, לגרום לבחור שפשוט לא רצה ללמוד, ללמוד!

היה לו ידע אדיר בסיפורים. היו סיפורים שאף אחד לא היה יודע, רק הוא. הוא תמיד היה מוצא מקור או עדות לסיפורים האלו. דברים ששמעתי ממנו על ההסתלקות של הרבנית שטרנא שרה, אם האדמו"ר הריי"ץ, או על משפט הספרים-ה' טבת, היו דברים שלא שמעתי מאף אחד. עדויות מאחרי הפרגוד על מה קרה כאן ושם, בתקופה זו או אחרת, הי לו חוש מיוחד בדברים האלה. הוא ידע מה להגיד וגם מה לא!

אני רוצה לסיים בעובדה מעניינת שקשורה בשם החיבה של הר' זושא - ווילהעלם. (כידוע שלרב ווילהעלם הייתה חביבות מיוחדת ל"שמות", והוא אף חיבר ספר "זיו השמות" על נושא זה) עובדה ששמעתי ממנו מספר פעמים. הוא סיפר שפעם הוא הוזמן לדבר בפני קהל של חסידי פולין, והמנחה הקדים שה"נועם אלימלך" הולך לדבר! לתדהמת הקהל, הוא הסביר שר' אלימלך מליזנסק קרא לספרו "נועם אלימלך" על שם אחיו, הר' זושא. כי באידיש זוסיא פירושו מתוק או נעים, ולכן הוא קרא לספרו "נועם אלימלך" = זושא אלימלך!

הוא היה אדם גדול בענקים, וראוי לתואר "נועם אלימלך", נעים הליכות ובן תורה מופלג, יהי זכרו ברוך!

ניסים לגזיאל, משפיע במתיבתא אהלי תורה

לימוד הלכה למעשה ל'בעלי בתים'

את הרב זושא ע"ה הכרתי לראשונה בתשמ"ט כששימש מנהל תוכנית הקיץ לתלמידי המתיבתא במחנה גן ישראל (סיברי), ובתור מג"ש לתלמידים הדרך אותי להגיש את הלימוד ע"י שיתוף דברים מעניינים ושאלות מאתגרות שיעוררו את התענינות התלמידים בלימוד התורה בכלל ובחומר הנלמד בפרט.

בחושיו המיוחדים הצליח להצביע על אותם נקודות בסוגיא הנלמדת שיביאו את התלמיד לרצון וחשק ללימוד, וגם להרחיב את הידע בכל מקצועות התורה.

ואת זה עשה בחן, בשימת לב ופקחות מיוחדת. גם את אותם התלמידים עם קשיים בלימוד (ובפרט בימי הקיץ) הצליח לאתגר ולהטעים את חומר הלימוד.

לדידי מאז ובמשך השנים הרב זושא היה מקור ואוצר בלתי נדלה של ידיעות רחבות בתורה.

גם אחי שלום בער שיחף אותי איך שבתור נער צעיר הגיע מירושלים לאהלי תורה והרב זושא הדרך אותו בסבר פנים ובמסירות בלימוד ההלכה, בהראותו לו את מבנה ספר שולחן ערוך בית יוסף ומפרשיו ועד לדרכי פסיקותו של אדמוה"ז, והקדיש כל שבוע סדר שלם בלימוד אישי בשו"ע"ר, להטעים לו את הלימוד הלכה למעשה.

לפני קרוב לשנה שוחח אתי בארוכה על תוכניותיו בבניית מסגרת להביא השתלמות בלימוד "הלכה למעשה" לסוגי קהל השונים מרבנים ושלוחים עד ל"בעלי בתים", ואכן עשה והצליח בזה כידוע לכל, ולבקשתו זכיתי שוב להצטרף לעבודתו והפעם בהוראת הלכות קידושין במסגרת "למען ילמדו".

השנה ער"ח כסלו עליתי אליו הביתה לביקור - ועל אף חלישותו ומחלתו רח"ל - ישב שעה ארוכה בשיחה תוכנית בלימוד ושיתוף "חזונו" הגדול ביצירת עוד מסגרות מיוחדות לשכלל ולקדם לימוד הוראה בעיון ולהלכה למעשה.

לא אשכח שמחתו הגדולה בשתפי עמו מה שאמר לי אחד ה"בעלי בתים" המשתתפים בשיעור: כל השנים שעולה "שאלה" הלכתית בבית וכשמנסה להשיב הוא מתקבל במבט תמוה ממשפחתו, כאמרם מה לך ולידיעות בשאלות אלו?!

...כיום שילדי יודעים ורואים אותי לומד הוראה אצל הר' זושא - אומר היהודי - הורם קרני גם בעיני משפחתי וההתייחסות אלי, בשאלות בבית נשמע הקול: בא נשמע מה אומר אבא. . הוא הרי לומד את הסוגיות אצל הר' זושא...

כמה אורו פניו ושמח בשמעו שלא רק הביא הזדמנות לאותו "בעל הבית" ללמוד תורה אלא גם הביא אור ושלוש לבית ולמשפחה...

כשמו כן הוא "זושא" מלשון ותוכן נעימות ועריבות, זכה אביכם להביא את נעימות ומתיקות ה"זיסקייט" שבתורה למאות ואלפים ובטח ימשיך להאיר ולהשפיע עליכם ועל תלמידיו, ובהמשך פעילותו תנוחמו עד נזכה בקרוב ממש להקיצו ורננו שוכני עפר אמן.

בברכה,

מרדכי פרקש, שליח, בעלוויו וואשינגטאן

הר' זושא - הסיפור שלא נגמר

זה היה לפני 13 שנה כאשר הר' זושא פגש אותי בקינגסטון ושאל אם אני מחפש מקום קבוע עבור 'מכון אור החסידות'. כשעניתיו לו "כן" אזי פשוט נתן לי מפתח ואמר לי לך תבדוק את המקום הזה מתאים לך...

את האמת, שהייתי מופתע, שכן לא היתה ביננו כזו היכרות רחבה לפני, ולמה שמצידו ייגש אלי ויציע לי מקום עבור משרד. אך הר' זושא בשביל הפצת המעיינות לא עשה חשבונות.

כך התחילה ההיכרות בינינו כשותף ותומך.

לא ארכו הימים והר' זושא לקח חלק פעיל בפעולות עצמם, ובכל פעם שהיינו מגיעים לאסיפת סיכום על הפעולות האחרונות שעשינו בהפצת השיחות, היינו חוזרים עם 'תשלומי כפלי' - רעיון חדש איך להביא את תורת הרבי לעוד יהודים.

תקצר היריעה מהכיל 13 שנה שזכיתי להכיר את הר' זושא כראש וראשון להפצת המעינות אך הגה כמה סיפורים:

כשהגענו אליו להגיד איתו לחיים לרגל יום הולדתו בח"י אלול, חזרנו עם רעיון חדש להביא את ה'לקראת שבת' למזיבוז ולהאדיטש.

כשיצא לאור ה'פנינה יומית' בעברית, מיד שאל על האנגלית, כשתוך כדי דאג בעצמו שיתרגמו הפנינים בצרפתית ובספרדית,

הר' זושא היה ראש ישיבה, מחבר ספרים, ומוסר שיעורים, כל הסיבות שבעולם להיות עסוק. אך בשביל הפצת השיחות תמיד היה לו זמן, ותמיד היה לו כח.

•

בקיץ האחרון חשבנו על רעיון להפצת ספרי חסידות בקאנטרי, הגענו להר' זושא להתייעץ וכך נוצר רעיון המשאית וידיאו - 'בדרך' להפצת המעינות.

הר' זושא ישב איתנו על כל הפרטים, מרשימת הספרים שכדאי למכור ועד לסוג המשאית ומקומות המכירה המתאימים יותר.

אך לא די בזה, כמו שהר' זושא בעצמו דאג לנו למשרד לפני 13 שנים כן דאג בקיץ האחרון לדירה מרווחת עבור הבחורים העוסקים במכירת ספרי חסידות בקאנטרי.
הר' זושא היה איש מעולם התורה, אך יחד עם זה תמיד היו לו רעיונות פרקטיים בעולם המעשה איך להפיץ את תורת החסידות לעוד יהודים.

אסיים באפיזודה מעניינת:

לפני 12 שנה ישבנו ב'חנוכת הבית' של המשרד, וכמובן שהר' זושא היה מראשי המדברים, בין השאר סיפר שבתור בחור היה הממונה על 'אוצר הספרים' בישיבת תומכי תמימים המרכזית 770.

היה לו רעיון להביא ספרים לכל מיני רבנים, ביניהם הספר 'חידושים וביאורים בש"ס' - כהפצת המעיינות. לפי הרעיון הספר יישלח חינם לישיבות והרבנים ישלמו כפי יכולתם. הרבי השיב על כך במענה בכתב ידו:

"לא זו הדרך כלל - משא"כ המחברים שי' שזקוקים לפרנסה גשמית, וכשאי אפשר בכבוד עושים כנ"ל וק"ל. הדרך הסלולה - שהתלמידים שי' זאלן זיך קאכן אין לערנען (והם - בכלל) ולאח"ז יפגשו עם הנ"ל וידברו אין לערנען כדבעי ויזכירו הס'. ופשוט".

כך סיפר בזמנו. מענה זה נתפרסם שוב לאחרונה. וכך מסתיים לכאורה הסיפור.

ב'כינוס השלוחים' האחרון, נכנסנו כעשר מחברי מכון 'אור החסידות' לבקרו, במשך הביקור סיפר את הסיפור הנ"ל, אך הוסיף מה שאף אחד לא מספר, שאכן הוא הלך לבקר רבנים וראשי ישיבות, דיבר איתם בלימוד ואחר כך נתן להם את הספר.

קעת הבנתי מהיכן ה'קאך' שלו בהפצת השיחות...

כאן מסתיים לכאורה הסיפור.

אחד השלוחים שהיה שם הסיפור הזה מאד 'לקח' אותו, הוא הגיע לעירו ונכנס לאחד מגדולי הראשי ישיבות הליטאים, אז אמרו לו שם: "אתה יודע, פה זה לא בדיוק המקום לליובאוויטשער'ס להסתובב, הוא לא האוהב חב"ד הכי גדול..." אז הוא השיב שמדובר בספר שהייתי מעורב בעריכתו (מדובר בספר אוצרות התורה, ביאורים של הרבי בנגלה דתורה), קבעו לו פגישה והוא דיבר עם אותו ראש ישיבה על התוכן של הספר, ואותו ראש ישיבה מאד נהנה, זו הייתה פגישה מאד ארוכה והוא שאל אם זה הכל חידושים של הרבי... ישב שם הגבאי שלו.

כעבור זמן אחרי הפגישה הגבאי שאל אותו: רציתי לדעת בנוגע לפלפול שדיברתם על "אל תרגזון בדרך" והחקירה האם הלימוד תורה זה דין בלימוד או דין בדרך, מהי המסקנה?

הוא היה בהלם מכך שאדם שנראה שהוא סתם עומד שם היה כמתח מהפלפול שהוא חזר בפני ראש הישיבה, אותו גבאי ממש התלהב. הגבאי שאל: יש פה עוד אדם שגם הוא ראש ישיבה ידוע, מדוע אתה לא נכנס אליו עם הספר?

איך אני יכנס? השיב החסיד בשאלה. אני יסדר לך פגישה איתו, השיב הגבאי.

והוא באמת הלך ונפגש עם אותו ראש ישיבה והוא יצא מהכלים מהתפעלות, וכל זה בעצם תוצאה ו'אור חוזר' מהסיפור שסיפר לנו הר' זושא על מה שאירע לו עם הרבי.

יום לפני כתיבת שורות אלו התקשר אליי א' מאנ"ש ששמע על הסיפור ובעקבות כך והבטיח סכום כסף מכובד עבור הפצת הספרים.

אכן, הסיפור של הר' זושא לא נגמר...

הפעולות הטובות שלו ימשיכו ויוסיפו עד שנתראה שוב בביאת המשיח והקיצו ורננו שועני עפר והוא בתוכם.

אברהם מן, 'מכון אור החסידות'

דאס ווארעמט אויף די הארץ, מ'דארף דאס מפרסם זיין

מצאתי אוסף תמונות של הרבי שצילם דודי שליט"א והראתי את זה להר' זושא, ואמר לי "דאס ווארעמט

אויף די הארץ, מ'דארף דאס מפרסם זיין" ואמר שרעיון טוב לעשות קובץ עם כל התמונות בפירסום ראשון ולפרסמם, וכך עשיתי והשתתף בהוצאות הדפוס.

ביום ו אייר תשע"ז, הר' זושא ארגן בתוך סדרי הישיבה שיעור בענייני משיח וגאולה בהשתתפות כל המתכתא, והביא אורח לדבר ולעזור על חשיבות הלימוד את הרב זלמן ליבעראוו שליח הרבי

בפלאטבוש, קודם השיעור הר' זושא דיבר שהיום לפני 20 שנה הרבי עורר שמלכות שבתפארת (הספי' של אותו היום) לימוד התורה בעניני משיח הוא הדרך הישרה לזרו ביאת המשיח.

הרב ליבעראוו דיבר שעה ארוכה על עניני משיח וגאולה ובפרט בעניני קבלת המלכות וכו' וכו' כדרכו בקודש.

אחרי השיעור הסתובבתי בפרוזדור לפני משרד של הר' זושא, ושמע את קולי, וקרא לי בקול שאבוא אליו, ואמר לי "נו, האסט הנאה געהאט, ער האט גערדט צום זאך?"

י.א.

נדפס הספר הראשון לזכות היהודים תושבי גוש קטיף וצפון השומרון

הספר: 'פסקי אדמו"ר הזקן - מסכת שבת דפים ב-ט' שערכתי בקיץ תשס"ה, ויצא לאור בשלהי חודש מנחם אב תשס"ה באלף עותקים ונתקבל בחיבה גדולה בין כל תלמידי הישיבות של חב"ד ותוך כמה חדשים אול מן השוק - נערכה 'ע"פ הצעת הרה"ח הרה"ת ר' ישעי' זושא ווילהעלם (מנהל המתיבתא דאהלי תורה)' כנזכר בשער הספר.

ומעשה שהיה כך היה: באחד מימי הקיץ תשס"ה הציע לי הר' זושא ווילהעלם שמאחר שבשנת הלימודים הבעל"ט ילמדו במתיבתא ובית המדרש ח' דפים ראשונים של מסכת שבת, אולי אוכל לסדר מפתח המקומות בדפים ההם

שנתבארו בשו"ע אדה"ז, ואז עדיין לא נערך מפתח ש"ס לשו"ע אדה"ז (שיצא לאור אח"כ, ונערך ע"י ר' אברהם אלאשווליי); והחלטתי לערוך את המפתח. אך אמרתי לעצמי (כי אין חכם כבעל הנסיון) כי אם אשקיע את הזמן ואפרסם את המפתח מי יודע איזו כמות מועטת של הבחורים ידפדפו בהמפתח ובשו"ע אדה"ז וילמדו את דברי אדה"ז שעל הדף; ואמרתי לעצמי שאעתיק את לשון הגמרא רש"י תוספות

ושאר מפרשים שנעתקו ע"י אדה"ז ואח"כ אעתיק לשון אדה"ז, ובאיזה מקומן גם העתקתי ביאורים מהצ"צ או מהרבי (ובמקומות ספורים מדילי).

והכל בזכות הצעת הר' זושא ווילהעלם.

ובזכות המנוח הר' זושא ווילהעלם ע"ה שביזמתו נדפס הספר הראשון לזכות היהודים תושבי גוש קטיף וצפון השומרון, נזכה שיערה ה' רוח ממרום על אלה שתפסו את השלטון בארץ ישראל ויתנו להיהודים ליישב את צפון השומרון (וחומש תחלה) בתוך ארץ ישראל השלימה, תבנה ותכונן במהרה בימינו בגאולה האמיתית והשלימה בהתגלות משיח צדקנו.

יוסף קעלער

היה מלא חיות ושמחה של מצוה

התפללתי על ידו ב770 כמה שנים.

אהב מאד לדבר א ווארט אין תורה. ובכלל ללמד תורה לאחרים. חי בזה. היה מלא חיות ושמחה של מצוה. וקיבל את כולם בסבר פנים יפות באופן מיוחד.

אין עוד הרבה אנשים כאלו בשילוב זה של האישיות שלו. מיוחד במינו.

כל מה שאני מתבונן במהותו של אביך ודרכי הליכותיו, אני באמת רואה איש מורם מעם בהרבה בחינות. אם עד עכשיו היה לכם א טאטע בארץ יש לכם א טאטע אין הימעל שדואג ומעורר רחמים בשביל משפחתו ועדת החסידים בכלל.

קצת מרגשי לבבי.

והקיצו ורננו שוכני עפר תומ"י ממש!

פישל אסטער

איבדתי חבר וידיד נפש

ההכרות הראשונה שלי עם הר' זושא ע"ה החלה לפני כשלושה-עשורים. באותם ימים הוציא-לאור הר' זושא קובץ קטן שבו בירר וביאר את שיטת אדה"ז בעניין 'משחק בכדור בשבת ויו"ט'. אחרי עיון בדבריו

העליתי על הכתב את הארותיי והערותיי ושלחתי לו את זה במכתב. מאז נרקמה בינינו ידידות אמיצה שבמהלכה הרבנו לשוחח – בעל-פה ובכתב – בעיקר בנושאי 'הלכה' וב'פרפראות-תורה', שני נושאים שבהם מצא הר' זושא במיוחד 'בקעה להתגדר בה' ועשה את זה בחיות וגעשמאק מיוחדים.

תמיד ידעתי שהר' זושא הוא איש אשכולות – תלמיד חכם גדול, אוהב ספר ויודע ספר, מחנך ומדריך, בעל מידות תרומיות; אך להכרות אישית עם מידת החסד המיוחדת שלו התוודעתי לפני חמש שנים.

בחדש טבת שנת תשע"ז עמדתי לחתן את בתי שתחי'. חברי וידידי שי', חברים בקבוצת וואטסטאפ תורנית, שגם הר' זושא נמנה עמם, התארגנו להעניק לי מתנה: השתתפות בהוצאות החתונה.

הר' זושא, שכאמור הקשר שלו איתי היה מאוד אישי, כמעט על בסיס יומי, החליט להשתתף באופן אישי בהתארגנות הזו, מחוץ להתארגנות הכללית.

מאחר והוא חשש שאני לא אסכים לקבל ממנו מתנה-אישית, הוא פנה לאחד מבני משפחתי שי' וסיפר לו את רצונו להעביר לי את השתתפותו האישית בהוצאות החתונה ובתנאי שאני לא אדע שזה הגיע ממנו. הוא התעניין אצלו האם הוא מתכונן לבוא לחתונה? הלה ענה להר' זושא שלעת-עתה הוא לא מתכונן להגיע לחתונה.

יום אחר-כך התקשר אלי הר' זושא וביקש שאצא מהבית בשעה מסויימת כי הוא רוצה לשוחח איתי על דבר מה. יצאתי, והר' זושא חיכה לי מחוץ לביתי. מבלי להכביר במילים הוא הגיש לי מעטפה ואמר: ביקשו ממני להעביר לך את זה... ומיד המשיך בדרכו. הוא אפילו לא איפשר לי שהות לשאול אותו מי? מה? מה פתאום? נתן והלך.

מאז, לפני חתונת כל אחד מילדי שי' הר' זושא היה קובע איתי מפגש ומעניק לי את השתתפותו האישית בהוצאות צרכי החתונה.

גולת הכותרת הייתה בשבוע האחרון.

כמו לרבים מחבריי וידידי שי', כך גם להר' זושא, למרות שידעתי אודות מצבו הבריאותי הקשה, שלחתי לו בוואטסטאפ הזמנה לחתונת בתי שתחי' שממתוכננת להתקיים בשעטמו"צ בעוד מספר ימים.

ביום רביעי, בשעה 20:33, קיבלתי מהר' זושא הודעת וואטסטאפ:

הרה"ח ר' דודי גולדשמיד שיחי'

שמתי מעטפה עם מזומן בתיבת דואר, כי אני לא אוכל לקבל אורחים היום, ואני מבקש שתבוא לקבל את זה בהקדם האפשרי ולהודיע לי דרך וואטסאפ שיש לך את זה,

תודה זושא ווילהעלם

ראיתי את ההודעה בשעות הערב המאוחרות ולא הגבתי עליה.

למחרת, בבוקר, בשעה 08:32, הוא שלח לי שוב הודעה.

האם קיבלת את זה.

מיד עניתי לו על זה:

בוקר-טוב,

אני אהיה שם בעז"ה בשעה הקרובה.

ועל זה הוא כתב לי:

אני מבקש שתקבל את זה לפני שמישהו יראה את זה אפילו בני משפחתי לא יודעים מזה.

מיד עניתי לו על זה:

אני אסיים את השיעור ואצא לדרך.

בשעה 09:26 אספתי מתיבת הדואר שלו עמוד נייר לכן שבתוכו סכום כסף נכבד כהשתתפות בהוצאות צרכי החתונה הממשמת ובאה, על הנייר הוא כתב בכתב-ידו, מילות ברכה ואיחול לרגל החתונה. כבקשתו, מיד הודעתי לו על זה בוואטסאפ:

קיבלתי.

תודה רבה מקל"ע, כל הברכות, בטוב הנראה והנגלה, בחסד וברחמים.

בריאות איתנה כפשוטו, בריא אולם, ולא ישאר שום רושם כלל.

תיכף ומיד ממש.

כזה היה הר' זושא, איש נחמד ונעים, בעל חסד ברמה הכי נשגבה שלה - 'מתן בסתר'. גם בימיו האחרונים, ממיטת חוליו, בעיצומם של ייסורי גוף ונפש מזככים, הוא המשיך במעשיו הכבירים לעשות טובה ליהודי בגשמיות בסתר, מבלי שאיש ידע על זה.

אני אישית איבדתי ידיד-נפש, חבר-אמת. להאי שופרא דבלי בעפרא קא בכינא.

אני מאחל למשפחה הכבודה שליט"א, לאשתו הרבנית מרת אסתר שתחי', לבניו - ובראשם הרה"ג והרה"ח ר' חיים ישראל, בנותיו, חתניו, אחיו שליט"א:

המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.

ובהמשך מפעליו האדירים להרבות כבוד שמים וכבוד ליובאוויטש תמצאו נחמה אמיתית, נחמה ככפליים, ומעתה ועוד עולם אך טוב וחסד ירדפוכם תמיד כל הימים.

הרב דוד גולדשמיד

איסט פלאטבוש, ניו יורק

אני מאוד אסיר תודה לכל מה שעשה לי

...ר' ישעי' זושא ע"ה ווילהעלם הלילה נפטר איש שהיה לי קשר מיוחד איתו, והיטב לי בהרבה דברים ורציית לכתוב כמה מילים לזכרו. איש שאהב ללמוד וללמד. הוציא ספר "זיו השמות" על הלכות ומנהגים הקשורים לנתינת שם. ובמשך השנים תרגם את הסידור לאידיש והוציא לאור, והרבה להוציא דפים עם דברים המעוררים המחשבה בעניני לימוד. לאחר חתונתו היה מגיד שיעור במתיבתא אהלי תורה, זכרוני כשהסתובבתי שם בגלל שאבי הכ"מ היה משגיח בישיבה. הוא היה נותן אז שיעור רמב"ם בלילה לשיעור שלו. לאחר מכן נסע לפנמה לשליחות. בתשמ"ח היה מלחמה בפנמה והוא הוצרך לחזור.

הוא הגיע אז להיות מנהל המתיבתא באהלי תורה. אני הייתי אז בשיעור ב' מתיבתא ומאוד נהנתי מהיותו מנהל. ונקשר בינינו קשרי ידידות הגם שגרמתי פעם או פעמיים מהומה (הלכתי לבקר אותו בסוכות השנה והוא אף רמז לאחד הפעמים). הוא תמיד חשב איך להוסיף בלימודים והביא אנשים לבחון אותנו.

לאחר השנים במתיבתא המשכתי לעמוד בקשר איתו. בתשנ"ה שנה לאחר ההסתלקות, הייתי בשיעור ד' בית מדרש, והיטב חרה לי שעולם כמנהגו נוהג והחלטתי להוציא לאור תשורות בישיבה וכו כתבי יד של הרבי וסיפורים וכו' אך הייתי בחור בלי פרוטה בכיס ואיפה אדפיס דברים כאלו, הלכתי להר' זושא ונתן לי לעשות ההעתיקים במשרדו. כשהייתי ב770 ביקש ממני ללמד שיעורי ערב במתיבתא, ולאחר חתונתי כשהייתי בכולל וגם בשנה לאחר כולל לפני שנסעתי לפולירדה תמיד נתן לי עבודה הן בניהול המנין בשבת והן נתינת שיעורים חסידות בוקר וערב ושיעורי ערב. וזה בהחלט עזר לי בפרנסתי.

גם הוא היה בקיץ באחת הבונגלה הגדולים וסידר עבורי ניהול הקעמפ קיץ אחד וניהול סדר הלימוד בקיץ אחר. באחד השנים בהיותי בפולירדה היה קבוצה ממתיבתא שרצו להגיע אלינו לישיבה. זה לא עבר חלק אך ביננו הכל התנהל בדרך ידידות ואף עזר לי בזה גם כן. לאחרונה התחיל ענין חדש לעזור לאנשים מבוגרים לקבל סמיכה לרבנות, אך בחודשים האחרונים חלה במחלה ההיא ל"ע והלילה נפטר. אני מאוד אסיר תודה לכל מה שעשה לי וכל מה שעזר לי.

בן ציון קארף

דאגה לתלמידים גם בפרטים קטנים

כתלמיד שלמד אצל הר"ר זושא ע"ה, הנני מחויב להביע תודתי על עזרתו הרבה בכל מילי דשמיא, הן בעניין הלימודים והשיעורים והן בעניין דרכי החסידות ודרכי החסידים והנהגתם.

הרגשנו תמיד שהוא מחפש להעביר לנו השקפה חסידותי וגעשמאק בלימוד התורה, כמו שצריך להיות אצל תלמיד בישיבתו של הרבי. ובכל פעם עשה זאת באופן שהתלמידים רצו לקחת חלק בזה ולהתעסק

בזה. וענינים אלו כולל, ה'שבתונס', וכל שאר המבצעים שעשה, כולל לימוד גמרא בע"פ וחסידות בע"פ ועוד.

ובנוסף לכל הנ"ל, היו שתי פעמים, שהנני במיוחד מחויב להביע תודתי לו, על עזרתו בהם, וגם על ההשקפה וכל ה'ארום' שלמדתי ממכם בקשר להם. והם:

כשהיינו בשיעור ג', בשנת תשע"א, הר"ר זושא ע"ה עשה מבצע לימוד כל הלכות פסח בשו"ע אדה"ז, וגם חילק קובץ שאלות לחזרה על כל ח"ג בשו"ע אדה"ז. ולקחתי על עצמי לגמור אותו ולעבור על כל השאלות לחזרה מתחילת חודש חשון עד תחילת חודש ניסן.

ב"ה שקיימתי החלטה זו בזכותו ובזכות החיזוק שקיבלנו ממנו. ועד היום הנני זוכר הרבה מלימוד זה ובעיקר הגעשמאק בהלימוד. [אגב, הייתי גם הזוכה בגורל לה \$770 - קעש. וקניתי בהם סט של שיחות קודש. אשר על כן, השיחות קודש שנמצאת בביתי הוא בזכותו]!

וכן באותו שנה, היה יום של שלג חזק והרבה, ולא היה קל ללכת ברחוב, ולא היו יכולים להביא את האוכל בצהרים מ-667 ל-417. וכמנהל הישיבה סידר שכל התלמידים יאכלו בה'קרעטשמע' שעל יד המתיבתא.

היו כמה תלמידים, ואני בתוכם, שלא אכלנו משם מצד חוסר ההשגחה (אכמ"ל בזה). וכששם לב, שאיננו הולכים לאכול ואמרנו לו שזה מצד הבעיה עם ההשגחה, מיד מסר לי שטר של \$100 מכיסו ואמר לנו ללכת לקינגסטון פיצה לקנות פיצה וכו' (וכן לקנות בשבילו סאלאט, מרק ועוד וכו').

הגם, שמצד אחד, אולי בשבילו, כל הנ"ל לא נחשב דברים גדולים, ואולי לא נשמעים ונרגשים כדברים כל כך מיוחדים. אך הוא ידע, שאפילו קטן מאוד, נוגע בלב תלמיד, בפרט בגיל המתיבתא. וזכות גדולה יש לו על עבודתו בעבודה קדושה זו משך השנים.

בכבוד ובענווה,

לוי נ.

כמה הרב משקיעה מאמצים גדולים וכוחות שלו בגוף ונפש לטובת התמימים

קצת זכרונות מהראש ישיבה האהוב שלנו הרב הגאון החסיד הרב ישעי' זוסיא ווילהעלם ז"ל.

ראשית כל, ללמוד בכותלי הישיבה אהלי תורה 417 טרוי בראשות הרב ווילהעלם ז"ל ביחד עם זה לראות כמה הרב משקיעה מאמצים גדולים וכוחות שלו בגוף ונפש לטובת התמימים;

- א. כל יום לפני מנחה כמה מילים של דברי תורה או משהו מעניין.
- ב. הפרסים וספרים שקיבלנו על היש לתמוה, וזה גם נתן לי חשק לקנות ספרים.
- ג. בכיתה היה מגיע ואומר חידוש או משהו בקשר לזמן שנמצאים בו.
- ד. הסדרי השכם בבוקר לפני יו"ד שבט, לקום לישיבה חצי שעה מוקדם מהרגיל ללמוד חסידות (חוץ מזה שהיה הרבה פארבייסען).
- ה. הסדרי לקו"ש אחרי ישיבה.
- ו. הפנינה יומית שלמדנו בכיתה ואני זוכר שאמרתי כל יום הפנינה יומית וחברתי אותם יחד עם טבעת של ברזל והראתי להרב דוד כהנוב שליט"א ואמר שהרב ווילהעלם ז"ל ישמח לראות, וכן עשיתי, הגעתי לחדר של הרב וממש שמח לראות, ויום למחרת קנינו טבעות של ברזל ומשהו שעושה חורים לכלל תמים בכיתה חלקנו העתק מזה, וככה התחיל הקובצים של השיחות.
- ז. כמה מילים שחושבים עליהם בשעת התפילה פירוש המילות.
- ח. ללמוד חומש יומי וכל יום ראשון לקחת מבחן על החת"ת ללמוד ולא רק לקרוא. בזמן האחרון באתי לבקר את הרב וכל פעם השיחה היתה על שחיטה, ממש היה מעניין לרב איפה הייתי ואיך היה, והרב שאל אותי כמה פעמים אם אני יכול למסור שיעורים בשחיטה והוא ישלם, וכל זה בהמשך לזה שהייתי אצל חתנו הרב יעקב ראסקין שליט"א בג'מייקה, ואמר לי כמה פעמים שקשה להביא לשם בשר כשר.
- ט. פעם אחד בביתו דיברנו על להדפיס את הספרים עוד פעם מחדש ואחד מהם הספר זיו השמות והרב קם מהמקום שלו לתוך החדר לימוד שלו להראות לי את הספר, ולא מצאו.

- י. אני זוכר הציוור עדיין בראש שהרב בעצמו היה מנקה את השלג מהרחוב לפני הבנין.
- יא. ההזמנה לבית של הרב לשבת ח"י אלול ביחד עם התמימים שזה יום הולדת של הרב.

יב. כל פעם שהייתי במקומות הקדושים הייתי שולח לרב סירטון קטן שאנו מתפללים בשבילו וכל פעם ענה אמן וכדו' וגם ישועת ה' כהרף עין.

כל פעם שהיה שיעור בעניני גאולה ומשיח על ידי הראש ישיבה זה היה גם פארבריינגן עם הרבה פארבייסן והרב ישב ביחד עם התמימים ולא עמד בכימה.

הנני להעיר שבלייל כ' טבת תש"פ הייתי מאד לחוץ עם הרבה חובות לשלם למגיהים לספר הנ"ל, וביקשתי מהרבי ברכה שאקבל נדבה במהרה.

ממש באותו דקה ראיתי את הר' זושא ב770 ושאלתיו אם יוכל לעזור, שאל אותי כמה אני רוצה להקדשה, אמרתי \$500.

מיד באותו רגע הוציא מכיסו \$500 ונתן לי עבור הספר.

גם הכניס חיות גדולה מאד בכל עניני חסידישקייט ויהדות, הכניס שטורעם וחיות ואש מיוחד ע"י כל הקבצים.

זכורני שבחודש אלול, קודם מנחה קרא עם הבחורים קודם תפילת מנחה, את מכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ הנדפס בקובץ מכתבים שבסוף הסידור, ועד"ז בימי הסליחות קרא עם כולם מענינו המיוחד של ימי הסליחות.

פשוט הכניס חיות ואש פנימי בכל הענינים.

ובפרט בנוגע לעבודת התפלה, התפלל עם ברען!

המקום קבוע שלי ב770 הי' ממש על ידו במשך כל השנים, וראיתי בעיני השטורעם שלו בתפלה. גם זכורני ב"חי' ששרו בלכה דודי.

הר' זושא כידוע הי' מאד יצירתי. וא' מהענינים הכי מפורסמים שלו שלא ידוע שהוא המציא את ה"לקוטי שיחות פרשיות".

הוא התחיל ע"י שעשה באישור 'ועד להפצת שיחות' קובץ עם כל השיחות לש"פ לך לך ואח"כ הביא בסוף את החומש ורש"י לש"פ לך לך (בקשר עם היארצייט של חמיו הרב רפאל משה שפערלין ע"ה שחל בש"פ לך לך), ואח"כ חברי הועד להפצת שיחות תפסו הרעיון ועשו לכל הפרשיות, ומכאן ואילך כבר מפורסם.

מ"מ איזאגווי

אין משתכחין אנשים עם כל כך הרבה מעלות

לכבוד המשפחה הכבודה של הרב ישעי' זושא ע"ה ווילהעלם.

נודעזענו לשמוע הבשורה האיומה על פטירת אביכם הדגול. אבל יחיד הוא לכולכם ולכולנו.

מיום שעמדתי על דעתי היתה לי דמותו המרשימה אור לעינים. דמות של חסיד האוהב אנשים ומכבד את כל אחד ואחד.

חתן שידע להראות הרבה אהבה וכבוד לחמיו וחמותו.

אב שופע אהבה ומחנך את בניו לתורה ועבודה (זכורות לי הסעודות בסוכה אצל השווער עם כל הניגונים א סוכל'ע וכו).

השפע התורני שאהב לשתף אותנו כל פעם עם שאלות בפרשה או בגמרא.

החיבה והאיכפתיות שלו לכל לומד תורה.

הקונטרסים מלאי תוכן שהוציא לאור חדשים לבקרים.

האירוח הטבעי כל פעם שהגענו שהיה ממש כמו אצל השווער.

ההליכה שלו כל שבת ל770 גם ברוח, גשם או שלג.

זכיתי להיות לידו כשרצנו מהסוכה ל770 בא' דסוכות תשנ"ג כשהרבי יצא...

הייתי לידו בג' תמוז...

זכיתי להיות אתו כמה פעמים לאחרונה עד יו"ד שבט שבעים שנה.

אבל יחיד הוא לי. אין משתכחין אנשים עם כל כך הרבה מעלות.

הנני לנחם את כל אחד ואחת מכם, הרבנית אסתר שתדעי רק טוב וחסד מכאן והלאה ותרוי נחת מכל צאצאיך ותדעי רק אושר ושמחה.

כל הבנים והבנות שי' תנוחמו על ידי הליכה בדרכיו בתורה ובחסידות. ומשמים ישפיע עליכם שפע ברכה ונחמה, חסד ושלום, לאושר בניכם ובנותיכם תמיד כל הימים.

מענדי אוזן, פאריז

הכנסת אורחים שלו בצורה בלתי נשכחת

חברים יקרים,

השבוע נפטר מאתנו איש חשוב מאוד גאון כפשוטו בתורה ובחסידות הרב ישעי' זושא ווילהעלם ז"ל. ידיד נפשי ממש. הייתי אצלו 'בן בית' מתי שהייתי צריך את הדירה שלו היה נותן לי בלי שאלה בכלל.

ההכנסת אורחים שלו היתה בצורה בלתי נשכחת. . אהב כל אחד כמו בן יחיד ממש. . מי שזכה להכיר אותו יודע בדיוק מה אני מתכוון.

שולחן שבת אצלו היה משהו מיוחד שהיה מדבר חוזר שיחה בצורה נפלאה ביותר... ולאחר מכן היה שואל את כל אחד מתחילת השולחן ועד סוף השולחן אחד אחד, שאל מאיפה אתה מי אתה? איפה אתה שליח? מה המשפחה שלך? גם מי שהכיר אמר זה כך וכך. . עד שהגיע לאחרון אחרון. . ידע המון המון שפות אגב. . הארת הפנים שלו היתה בלתי נשכחת. . היה חשוב לו שיהיה את הטוב לכל אחד ואחד...

סוכות מה אומר ומה הגיד איזה שיר מיוחד שהיה להם במשפחה..

אוי 'הרחמן הוא יחזיר לנו את סוכת דוד הנופלת' איך שהוא שר את זה בסוכה שלו את הקול ממש במתיקות. . כל סעודה השיר הזה היה חביב אצלו.

בשמחת בית השאובה אני זוכר שהייתי חוזר מהריקודים ב 6 לפנות בוקר על מנת לנוח קצת. . הוא כבר היה קם עם האתרוג והלולב שלו כבר מוכן להתפלל מוקדם מוקדם.

וגם שהיה חולה ממש עכשיו בסוכות, שאל אותי "אברהם מנחם מה קורה למטה איך אתה מסתדר האם חסר לך משהו? האם אתה יושן טוב?" כך היה כשהיה חולה. אז תתארו לעצמכם איך היה כשהיה בריא?

תמיד שהייתי מגיע אליו, איפה היה ר' זושא? בחדר הלימוד שלו - חדר של אוצר הספרים. היה אפשר להכנס לחדר שלו ולצאת והוא לא היה שם לב שנכנסת בגלל שהוא היה שקוע בלימוד שלו.

תמיד אבל תמיד שהייתי מגיע אליו לא היה מוותר לי והיה מבקש ממני לספר סיפור בקול ליד כולם והיה מקדים, "יש כאן אברהם מנחם שהגיע מארץ ישראל והוא כמו בן בית אצלנו. יש לו סיפורים וכו' וכו'..."

חבל באמת על איש יקר.

זושא תשאר אצלנו תמיד כלב ולעולם לא נשכח אותך תמיד...

ת.נ.צ.ב.ה.

אברהם מנחם עזרא, בני ברק

לספר קצת מזמן היותי באהלי תורה מתיבתא

ר' זושא פשוט אהב אותנו ועודד אותנו כל הדרך גם בהיותנו בהישיבה וגם לאחר מכן, לא רק בהלימוד אלא גם חסידישע לחלוחית ובעצם הי' דוגמא חי' של חסיד אמיתי מקושר לרבי.

תלמידי הישיבה היינו מארגנים שיעור גאולה ומשיח יומי ומידי פעם היינו גם מביאים אנשים חשובים מבחוץ למסור שיעור.

ר' זושא מסר את השיעור כמה פעמים במשך השנה וכל פעם הי' מכין חוברת מיוחדת על הנושא שמסר. זכורני אשר יום לפני שאל אותי במה כדאי למסור השיעור ולמחרת הי' קונטרס שלם שקיבל כל אחד מהמשתתפים על נושא השיעור שמסר עם גישמאק.

כנ"ל השיעור ארגנו הבחורים בעצמם, וזכורני שיום אחד לא הי' כסף ועמדתי בפרוודור בתחילת ההפסקה והכרזתי שמי שרוצה יכול לתרום את השיעור. פתאום יצא ר' זושא מהמשרד וניגש (קצת התביישתי ששמע לא ידעתי שהוא שם) ונתן את הכסף לשיעורים הבאים עם חיוך, ועם עידוד מיוחד!

רבי, התקשרות, משיח, יחי, דברים אשר מידי פעם חוששים אשר המבוגרים אינם מזדהים עם הצעירים, או אשר לפעמים מתביישים, הוא הראה לנו חביבות מיוחדת ועידוד מיוחד ועד לדברים הכי פשוטים, הוא הראה שביעות רצון להרגש חסידי.

אם אני זוכר נכון (יכולים לתקן אותי אם אני טועה) פעם בשבתון מכרו עליות ומכרו גם היחי בקריאת התורה, והבחורים קנו וכבדו אותו בזה, הוא עלה והכריז היחי בחיות רב !!

כזה דבר נתן הדרת כבוד וערנסטקייט להעניין לאחר שהבחורים ראו את החיות והרצינות שהוא נתן לזה. חסיד אמיתי !!

אפשר להאריך עוד ועוד על החיות שנתן לנו בהלימוד, וכנ"ל לחלוחית חסידי, ההשתדלות להביא משפיעים ושלוחים להתועד עמנו מידי פעם העידוד משך כל הדרך הם דברים שיעמדו אצלנו לעד !

שנזכה לראותו שוב איתנו עם ביאת משיח צדקינו תכף ומיד ממש נאו !!!

מענדל מיזליש, מקסיקו

להר' זושא ע"ה תמיד היה שמחת החיים ובימים מיוחדים הוא היה שמח אפילו יותר וזה שינה את כל האווירה של הישיבה. בבוקר שאחרי חזר שלום מרדכי רובשקין הביתה החזן של שחרית בישיבה התחיל להגיד תחנון והר' זושא קם עם חיוך ענק על הפנים וצרח דידן נצח !!! לא תחנון !!

עזרה בחינוך הילדים

כיהודה ועוד לקרא.

אף על פי שבחיים חיותו בעלמא דין ברכתי אותו על שעמד לימיני ולימין אשתי תחי' שעזר לנו בימים שהורים (מזמן לזמן) עוברים בחייהם עניני חינוך קשים, הנני עוד הפעם להודות לו ושתהיה זכות לנשמתו.

ווי להאי שופרא דבלי בעפרא.

א.ס.

בימה למורה

הרב באראס ע"ה מסינסינטי היה ר"מ באהלי תורה שנתיים לפני, והוא אמר לנו שבהתחלה היה בימה למורה ללמד עליו והוא לא רצה את זה, אז הוא דיבר עם האבא שלך והוא אמר לו תאמין לי אתה צריך את זה (אני לא זוכר עם הוא ניסה בלי) אבל הוא אמר שהבימה הזה עזר הרבה לשלוט על הכיתה. רואים עולם אחר עם זה...

יוסף יצחק עזאגווי

ספר חידושים וביאורים בש"ס

הרב זושא ע"ה ווילהעלם סיפר לי:

בשנת תשל"ט הייתי תלמיד בתות"ל המרכזית ב-770, והייתי ממונה על ספריית הישיבה - אוצר הספרים.

באותה שנה נבלחט"א אבי מורי הרב אברהם ברוך שי' פעוונזנער הוציא לאור את הספר חידושים וביאורים בש"ס שהיה הספר הראשון שהביא את תורת הנגלה של הרבי לציבור הרחב הר"ר זושא ע"ה שאף מאד להגיש את תורת הרבי לגדולי ישראל וכתב לרבי רעיון לשלוח בשם הספרי' את הספר לשורה של רבנים וגדולי תורה. והכוונה היתה שמשלוח מטעם הספרי' היא דרך מכובדת ומקובלת.

הרבי ענה בפתק כ"ק, שלא זוהי הדרך להפצת הספר, וכך עושים מחברים הזקוקים לפרנסה הדרך להפצת הספר היא שתלמידי התמימים ידברו בלימוד, וכשישאלו אותם מהיכן לקוחים הדברים יצביעו על הספר, עד כאן המעשה.

לדמותו של הרב ווילהעלם, אני חייב לציין שמלבד גודל עסקו בתורה הן ללמוד לעצמו והן ללמד, בלטה באישיותו נועם מידות לא מצוי.

הדרך בה קיבל כל אחד בסבר פנים יפות קטן כגדול, מבלי הבט על מעמדו כמנהל ישיבה עשרות בשנים, ובמיוחד אהבתו ודאגתו לכל אחד מתלמידיו שחפץ בהצלחתם, כל אלה חסרים עכשו מאד, והחי יתן אל לבו להמשיך בכל מפעליו וביתר שאת לע"נ הטהורה.

שמואל פּעוּזנער

הרבצת התורה וחיזוק היהדות ועד להפצת המעיינות

רציתי להעיר משיחה של יו"ד שבט, [יום סיום השבעה] שיש קשר מיוחד לשליחות הרב ווילהעלם זצ"ל.

הרבי בשיחת יו"ד שבט תשל"ז אות ה' מביא אודות הרבי הרי"ץ ש"אמנם עבודת הרבצת התורה וחיזוק היהדות ועד להפצת המעיינות החסידות נעשתה אצלו בכל התחומים אך בכל זאת ניכרה השתדלות מיוחדת ב:

ארגון קבוצות ושיעורים ללימוד הלכה למעשה לקראת רבנות כדי להכשיר מורי הוראה למעשה שיגור רבנים לקהלות ומושבות יהודיות שונות וכדומה, הפצת קיום המצוות המעשיות בין כל סוגי היהודים על ידי פעילות מעשיות, כגון שיגור שלוחים לבניית מקואות שיגור מוהלים וכדומה.

חינוך על טהרת הקודש של תינוקות של בית רבן, יסוד חדרים שליחת מלמדים וכדומה."

וכל העינינים הללו הם בבחינת תחתונים בתורה ומצוות עצמן כדלהלן".

בכל הג' ענייני הנ"ל ראיתי גם בפעולות של הרב ווילהעלם זצ"ל מכון למען ילמדו - ללימוד הלכה למעשה לקראת רבנות כדי להכשיר מורי הוראה למעשה.

ויש לרב בן - הרב לוי ווילהעלם שליט"א שליח בנבדה, וחתן הרב יענקל ראסקין שליט"א שליח בג'מייקה השלוחים שקשורים למקווה במקום שליחות, שלוחים לבניית מקואות ושחיטה במקום השליחות.

והרב ווילהעלם זצ"ל ראש ישיבת אהלי תורה לאלפים של תמימים, וקיבלו ישירות או בדרך אחרת ואין בעל הנס מכיר בניסו לתמימים במשך השנים כמה סיפורים אישיים וכדומה של התמימים במשך לב שנים, חינוך על טהרת הקודש של תינוקות של בית רבן כידוע על עשרה הרוגי מלכות להחזיק את היהדות כדת בחבר העמים.

אליהו איזאגווי

גימטריא

הידעתם:

יש לתמוה עם התיבות בגימטריא ישעיה זוסיא בן אברהם דוד!

מרדכי דובער ווילהעלם, טאראנטא

אכפתיות מכל תלמיד

בהיותי תלמיד במתיבא אהלי תורה, הקפדתי מאד שלא להפסיק כלל באמצע סדר.

התלמידים אחרים בכיתה שלא אהבו שאני שוקד כל הזמן ולא מפסיק, ניסו להפסיק אותי מללמוד עי"ז שהם לקחו ממני המשקפיים שלי. אבל הם לא הצליחו, אני המשכנתי ללמוד.

אחרי סדר חיפשתי המשקפיים ולא מצאתים. אז אמרתי למגיד שיעור והוא ביקש מהם להחזיר לי, והם טענו שהם לא יודעים איפה זה, אז המגיד שיעור אמר למנהל הרב זושא ווילהעלם ע"ה, ר' זושא ביקש מהם גם להחזיר, והם אמרו שהם לא יודעים איפה זה.

ר' זושא בא אלי ואמר בא איתי יחד, הוא לקח אותי עמו והלכנו לחנות המשקפיים של ר' פישל

ברונשטיין, ר' זושא אמר לי תבחר משקפיים ואני משלם להם,

הנה בעבר כשקיבלתי המשקפיים מפישל אמרתי לו שאני רוצה משקפיים כמו שהוא זכה ליתן לרבי, אבל פישל לא רצה, כעת שהייתי יחד עם ר' זושא אז ניצלתי ההזדמנות, וביקשתי שוב, ופישל הרהר קצת, ר' זושא אמר לו "תן לו, תן לו כמו של הרבי" והודות ר' זושא, ר' פישל הסכים ונתן לי.

זה הי' בכ"ב שבט, אז אמרתי לר' זושא שהוא זכה לעשות משקפיים גם עבור הרבנית הצדקנית, ואולי יוכל לספר לנו כמה פרטים בזה, ור' זושא ביקש ממנו, והלה התחיל לספר כל הפרטים המעניינים בזה. ובאותו יום קודם תפילת המנחה ר' זושא סיפר לכל הישיבה הפרטים המעניינים אותו התנהגותה של הרבנית הצדקנית עם ר' פישל בעת קניית המקפיים.

(בקיצור, הרבנית טילפנה אליו שיבא אלי' לבית כשיהי' לו זמן, ר' פישל הגיע מיד. הדוגמאות של המשקפיים הרבנית ביקשה שישארו אצלה ליום אחד ושיחזור מחר להרים אותם (כנראה שהרבי יבחר).

כשהיא רצתה לשלם ביקשה כמה עולה, הוא ענה \$10 היא אמרה לו "איך בין א גבירתה" ונתנה לו \$100.

כשהייתי במתיבתא הייתי נוהג לשים תמונה של הרבי מה"מ על יד הספר הנלמד (הגמרא, המאמר וכיו"ב). זה לא הי' נוהג כ"כ אז, והייתי לפי ערך יוצא דופן בזה, ולאט לאט זה התחילו קצת מהבחורים החסידיים לנהוג כן.

יום אחד ר' זושא קרה אותי למשרדו, ושיבח מאד הנהגה זו, ואמר לי שכך אכן כל בחור צריך לעשות, ובעבר זה הי' דבר קבועה אצל כל בחור, הוא אמר שכשהי' נכנס לכיתה להביא לכל הבחורים מבחן, הי' על כל שולחן של הדעסק תמונה של הרבי, עט למחבן, והמבחן.

ענין מיוחד אותו ראיתי במוחש אצל ר' זושא זה חינוך התלמידים מתוך אהבה רבה, אני חשבת שהייתי מיוחד לכן אהב אותי, אבל אני רואה שכולם כותבים שהוא אהב אותם, וזה עצמו ענין מיוחד מאד בחינוך, לחנך מתוך אהבה, והלואי שכולם היו מחנכים באופן כזה.

אני יכול לומר במפורש, שהשנים הכי טובים שלי בישיבה היו במתיבא, ממש כמו בימות המשיח.

זה שינה את החיים שלי, וגילה בי את הטוב שבי לחיות עם משיח.

תלמידו, הרוצה בעילום שמו

שיתוף פעולה בכל ענין

זכרונות שלי מהרב ר' זושא ע"ה הוא הן מפיהם והן מפי כתבם.

ר' זושא הקריין רוהיג'קייט, שמחת החיים, תענוג. וזה התבטא גם בדיבוריו ובכתביו. הקשר שלי התחיל מתי שעבדתי איתו במתיבתא אהלי תורה לפני עשרים שנה. כשנכנסתי לעבוד, הוא אמר לי, אם יש איזשהו בעיות תשלח אלי, שיהי' על ראש שלי, כך אתה תהי' ה"גוטע" כל הזמן.

הי' קל לדבר איתו, ולבקש ממנו שיתוף פעולה.

מתי שהוציא כתביו, תמיד היו דברים מעניינים מענגים את הנפש.

עשו עלי רושם חזק, עונג רוחני.

הסידור עם אידיש טייטש, לא הי' דבר כזה לפנ"כ !

זיו השמות ועוד ועוד, דברים המענגים את נפש הקורא !

כשהייתי מלמד בחדר, זכורני שמצאתי דף אחד שהוציא ר' זושא לה' טבת (זה הי' עוד לפני שהיש לתמוה יצא לאור) על חשיבות ספרים וכו' עם סיפורים מאד מעניינים שהתעניינו מאד התלמידים שלי.

גם כשביקשתי ממנו בתור מנהל איגוד המלמדים, להרצות לפני המלמדים שסיימו הקורס שלנו, הוא הסכים מיד, דיבר כל כך יפה, ועורר חזק על הבעת שמחה ועונג באידישקייט להתלמידים כי רק זה הדרך העולה בית א-ל ! (אצרף את ההקלטה לטובת הציבור)

הלואי שנמשיך את דרכו הברוכה.

תנצבה. והקיצו ורננו שוכני עפר והוא בתוכם בגאולה האמיתית והשלימה תומ"י ממש.

אברהם בלומינג, איגוד המלמדים

כמו משפחה

זכיתי שההיכרות שלי עם הגאון החסיד הר' זושא ווילהעלם ז"ל, היתה דרך ומתוך ריבוי פעולותיו בהפצת התורה והפצת תורת החסידות, הן אלו המפורסמות לכל והן פעולות שנעשו תחת לפני השטח, כידוע למתעסקים בכרם הפצת המעיינות.

היה זה בחודש סיון בשנת תשע"ז.

לאחר תקופה מסויימת שהכרנו, נודע לי שהר' זושא ז"ל, מחתן את תבלח"ט בתו שתח"ה. (היום מרת בעגון).

כתבתי להר' זושא כך (לשון ההודעה):

"אני מגיע במיוחד לחתונה, עם בגדי שבת ושטריימל כמו לחתונה משפחתית קרובה.

למרות שזהו שבוע שלפני ג' תמוז, אני עוזב את בית חב"ד ואת המשפחה, כדי לשמוח בחתונתכם.

עבורי זו ממש מחוייבות להגיע. מבין כל המסייעים לפעילות, אצלכם ניכרים במיוחד הרצון העז, האכפתיות והלבביות לפעילותנו. ויש לי הרבה "הכרת הטוב".

הר' זושא הגיב לי, כדרכו קצר ולעניין:

"החתונה תהי' ביום ב' באולם אהלי תורה 667 איסטערן פארקוויי. החופה בשעה 5:00, בחצר 770."

וכך הווא. החתונה התקיימה בכ"ה סיון. נחתתי באותו היום בניו יורק, ומיד מהשדה, נסעתי ל-770 לחופה, שהיתה חסידית ומרגשת.

הר' זושא נופף לי בידו לשלום באמצע החופה.

מיד לאחר סיום החופה, הקהל עדיין מתגודד סביב המחותנים והחתן - כלה לאחל מז"ט.

והנה לא יאומן:

הר' זושא ניגש אלי, לוקח אותי הצידה ושואל, כמה היתה עלות הוצאות הנסיעה, הטיסה וכו'.

נקבתי בסכום. לתדהמתי, הוא מוציא מכיסו שטרות, לפי הסכום שנקבתי ומעביר אותם לידי!..

השתתפתי בחתונה עם בגדי שבת, כפי שכתבתי להר' זושא והיה זה תענוג עבורי, לראות מקרוב חסידים ומשפחה חסידית חוגגים חתונה חסידית מלאת שמחה.

זכיתי עוד, שהוזמנתי לאחר מכן - שבת לפני ג' תמוז, להשתתף בסעודות שבע ברכות.

הייתי צריך להרגיע מספר פעמים את הר' זושא, שיהיה עסוק בשמחתו ולא איתי.

הר' זושא היה כמו שנהוג לומר: "מענטש".

אפשר לכתוב ולספר עוד רבות, על האכפתיות שלו מכל פעולה ופעולה בהפצת המעיינות בכל אתר ואתר, ועל ההתמסרות והחמימות שלו, לגדל תלמידים חסידים, יראי שמים ובמיוחד למדנים.

ישנן תמיהות רבות בחיינו. אך "יש לתמוה": למה עשה ה' ככה ?

זכה הר' זושא, שנולד ביום זכאי, ביום הבהיר ח"י אלול והיה ניכר בכל דרכיו והליכותיו, שמדובר בחייל של הרבי, חייל של הפצת המעיינות.

הכותב, יעקב יהודה שוורץ

שליח ומנהל בית חב"ד בעיר בית שמש, ארה"ק

גישמאק בלימוד

אם היו מבקשים ממני לבחור בשני מילים, שהכי מתארים את ייחודו של הר' זושא ע"ה, הייתי בוחר ב"תורתך שעשועי".

בחור צעיר שמתחיל את דרכו בעולם הישיבה, מה שנחוץ לו, כדי שיוכל לגדול בלימוד התורה, ללא ספק הוא: תענוג - גישמאק - בלימוד !

בחור בחור צעיר, זכיתי ללמוד במתיבתא אהלי תורה, והר' זושא הצליח להשריש בנו את הגישמאק בלימוד !

חקוק בזכרוני, איך הר' זושא הי' נכנס לבית המדרש באמצע הסדר, מתיישב במקומו, מתחיל להתנועע ולומד בקול ובחיות גדולה, השמחה התענוג (אפילו י"ל-) והכיף קרנו מפניו באופן מוחשי. זה נתן לי להבין ולהרגיש, שלימוד זה הנאה של ממש!

הר' זושא ע"ה עסק במלוא מרצו להכניס לישיבה חיות בלימוד. לדוגמה: "מבצע תורה" - להבחין על כל המסכת הנלמד. "מבצע הלכה" - להבחין על כל חלק א' של שולחן ערוך אדה"ז. סידר שכל שבוע תלמיד אחד ימסור שיעור בגמרא. מסר בעצמו "שיעורים כלליים" בנושאים מעניינים. דאג שתהי' אוירה של לימוד גם "בין הסדרים". ועוד ועוד.

הר' זושא ע"ה ביקש ממני להקליד במחשב מודעות וכדומה (ושילם לי על כך). כמה שבועות לפני פורים, ביקש ממני להעתיק

ולהקליד מדפים שצילם מספר "שדי חמד", מזה הוא הוציא חוברת דקה, וצירף את זה ל"משלוח מנות" שנתן לרעיו בפורים. (כידוע מנהג גדולי ישראל בזה). שוב הצליח להשריש בי, וככל הנראה אצל הרבה כמוני שהתורה היא ה"סחורה" ששולחים "איש לרעהו", כי היא תביא שמחה אמיתית.

אין פלא שהר' זושא ע"ה נפטר בסמיכות לט"ו בשבט "שביום זה נמשך נתינת כח על כל השנה בנוגע לעסק התורה". "ושהתורה תהי' התענוג שלו" (סה"מ מלוקט ח"ה ע' קעה).

זכיתי לראות מקרוב את - יבלחט"א - בניו ר' חיים ישראל ור' לוי שיחיו, עוסקים בשליחות ובחינוך מתוך חיות גישמאק ומרץ. ברור לי, שזהו החותמת שאביהם החדיר בהם.

הנני שולח את תנחומי להם ולכל משפחתם שיחיו. משיח נאו!

שלמה זלמנוב, בודאפעסט

שיעורי חסידות בארא פארק

לכבוד גיסי היקר חיים ישראל וידידי בערל וכל בני המשפחה שיחיו,

קשה לכתוב וכל מה שלא נכתוב לא יספיק ועל זה נאמר שהמקום ינחם אתכם...

בכל אופן בקשתם שנכתוב אז אקוה שבכיתוב הדברים תמצאו נחמה ויהא לעילוי נשמתו.

את הקשר שלי עם הרב ווילהעלם התחיל בהיותי ילד בגיל הבר מצוה אחי למדו במתיבתא ולפני חג הפסח ארגן ר זושא סדר בין הזמנים והייתי משתתף במנין, אחיי הלכו ללמוד לפני התפלה ואחרי

היה חוזר ווארט מההגדה וגם דאג למזונות... הנני זוכר את אחי חוזר עם ספר חדש שזה עכשיו זכה בגורל וכולנו בבית שמחנו.

אח"כ בכתה ח השאלות על ידיעות כלליות שנתן לנו להשיב פתח לנו פתח להלכה ומנהג וכו'

לעולם לא אשכח היום שהמגיד שיעור לא הגיע והר' זושא לימד אותנו המשנה והראה לנו מה זה נקרא ללמוד ולהבין...

הוא חיזק את הלימוד של תניא בעל פה וקבלתי ממנו מתן שכרו בצדו.

עדיין זכור לי מבצע גמרא כשלמדנו מסכת גיטין והוא הביא את ר ישראל פרידמאן לבחון אותנו...

מי לא זוכר השיעורים כלליים שלו בזאל הקטן מתוק מדבש, הציור שלו נזכרת בדבר אחד תענוג בלימוד התורה, גם אחרי עזבי את ישיבה קיבל אותי תמיד בסבר פנים יפות, אחרי חתונתי כשעל ידך (חיים ישראל) נהיינו מחותנים הקרבה התחזקה.

אחרי שהלכתי לבארא פארק להיכל מנחם לארגן שיעורים בקשתי שיבוא ומסר שיעור במאמר חכלילי עינים שבתורה אור, אצל הר' זושא לא היה כזה דבר לקרוא מאמר ולתרגם, הוא הכין והרחיב בהבאת עניינים שלא ידועים כדרכו בקודש ובזה פעל התעניינות בשיעור.

עם הזמן התחלתי להרחיב הפעילות בהפצת המעיינות והתחלתי לגייס כספים ובין הראשונים שנתנו מיד בהרחבה היה הר' זושא הוא אהב לימוד התורה ואהב הפצת פנימיות התורה.

פעם אמר לי שאוהב לתת לפרויקטים של הדפסת קונטרסים/ספרי לימוד ולהכניס הקדשה בזה ילדיו ונכדיו יראו את אהבתו ללימוד התורה.

אבידתו אינו רק אבידתכם אלא אבידה של כולנו !

ונזכה בקרוב ממש לקיום היעוד והקיצו ורננו שוכני עפר והוא בתוכם בגאולה שלימה נאו !!

יואל נפרסטק

לחנך ע"י הלימוד

זכיתי לעבוד עם הרב וילהעלם במשך עשר שנים, וכמה מהם בתור ה"סגן" שלו. הדבר הראשון ששאלתי אותו, האם עיקר עבודת המשפיע הוא ללמד חסידות או להשפיע ולחנך? וענה לי, "שניהם, לחנך ע"י הלימוד".

במשך השנים למדתי ממנו הרבה בדרכי החינוך ובדרכי הניהול, הי' כל הזמן מדגיש הענין שהמחנכים חייבים להיות דוגמא חי' על תפילה ועבודה ולימוד, ומה שדורשים מהתלמידים, צריכים לעשות בעצמם. כשהעבודה הי' יותר מדי, הי' חוזר לי על דברים ששמע מהרב מיכאל טייטלבוים ע"ה מייסד הישיבה, שלקחת רק ענין אחד ולעשותו כראוי, ולא לעשות הכל, ובמילא כלום, כמו אם יש כמה וכמה תלמידים שצריכים לדבר אתם על מה שיהי', ואין מספיק זמן לדבר עם כולם כדבעי למיהוי, לא לנסות לדבר עם כולם בקיצור, אלא לדבר עם כמה מהם כראוי.

גם הי' מסביר לי את כל הכובעים שמנהל בישיבה צריך ללבוש, ובפרט בקראון בייטס. הי' לו חוש גדול במנהיגות.

דרכו הי' לא להדגיש את הרע, רק לכסותו, ולדבר על החיוב, התלמידים אהבו את השיעורים שלו, ואת קבלתו כל אדם בסבר פנים יפות, הי' לו דרך למשוך תלמידים לפעול בלימוד או בענין אחר, ויש להאריך בכל הנ"ל, ובדוגמאות, אבל אין הזמן גרמא. יהא זכרו ברוך.

שניאור זלמן לויפער, סגן מנהל אהלי תורה מתיבתא

הכנסת אורחים בסבר פנים יפות

כשהייתי בחור ב770, בנו של הר' זושא (ר' חיים ישראל שי') הי' תמיד מזמין אותי לבית אביו, והר"ר זושא הי' נותן לי שימת לב בשעת הסעודה ודברנו קצת על הפרשה. זכיתי בתשרי כמה פעמים להיות בשולחן שלו ותמיד דיבר עם כבוד לכל הבריות, עניו, ומקבל את כולם בסבר פנים יפות.

קבלתי הרבה ממנו.

שנוזה להפגש בבית המקדש השלישי במהרה בימינו.

אברהם קאבאטשניק, ברזיל

דיבור מלא בתוכן

אף שאני בעצמי לא זכיתי ללמוד באהלי תורה, אבל ראיתי את הר' זושא הרבה ב770 ואח"כ באירועי משפחתיים.

מה שהכי תפש אותי זה לשמוע אותו! בנוסף לזה שדיבר תמיד עם מלא תוכן כפי שכתבו כבר הרבה, יש משהו בקול שלו שקשה לתאר סוג מיוחד של מנוחה ורוהיג'קייט און בארואיגט אלו השומעים אותו. לוי יצחק ראביסקי, טארנאטא

איש אשכולות

זושא גיסי האהוב והיקר,

תמיד ידע לאזן בין רוח לגשם באופן הרמוני יחודי, הוא היה דומיננטי... סמכותי... לא יכולת להתעלם ממנו כשנכנס לחדר... כ"כ מלכותי, החדר התמלא באנרגיה חמה, טובה, מכילה, ואוהבת.

היה שנון, מוכשר, מצליח, חכם, תמיד נתן לך את ההרגשה שיכולת לגשת אליו עם שאלה בדיחה או סתם אמירה, מבלי שתשפט מה בדיוק אמרת, אם זה חכם או טפשי תמיד הרגשת אהוב ומוערך.

אדם אלגנטי עדין נפש, מוח שליט על הלב ומאידך לב שופע בחום, איש אשכולות שפיו הפיק מרגליות, חריף, שנון, עם מידת ביישנות חבויה מתוקה.

כולנו געגועים...

א. שפערלין

משחקים בשבת

לפני הרבה שנים היתה לי הזכות לסעוד הסעודות בבית משפחת ווילהעלם הר' זושא ע"ה. פעם אחת הוא נתן לי חוברת שליקט בנוגע מהו הדין לשחק משחקים בשבת והרבה פעמים כשמתעורר שאלה בבית הנני משתמש בחוברת זו.

מ. ד.

בעסטע זיידע

- איך געדיינקט ווי זיידע פלעגט האבן אזוי פיל נחת ווען איך האב געבריינגט מיינע בחינות צו אים.
- ווען איך פלעג געבן מיין נחת צעטלאך פאר דאווענען אדער לערנען פלעגט ער שמייכלען און זאגען אז עס אזוי שיין און געבן א דולר.
- לעצטע יאר תשפ"א מיר האבן געגיינגען מיט זיידע צו דז'מייקא חב"ד הויז, פאר פסח עס איס געווען א דריי טאג יום טוב.
- זיידע האט געקויפט פאר יעדער איינער פון די אייניקלאך א פסח זילבענע בעכער, און געקויפט די 'איבער-חכם' קארטלאך שפילעריי, זיידע האט געשפילט מיט אונז אלע, נאך די סעודות פון יום טוב.
- אויכעט זיידע האט געמאכט די בעסטע חנוכה מסיבות, איין מאל ער האט געשפילט דריידעל מיט אלע אייניקלאך און די געווינער האט געוואונען א גאנצע בלאט פון 5 דולר בילס וואס זיינען ניט געשניטען.
- מיר האבן אייך זייער ליב, מיר וועלן געבן חסידישע נחת און מיר ווילן בריינגען משיח צו האבן תחיית המתים און אייך זען תיכף ומיד.

מענדל, אברמל, נתן ווילהעלם

תורה

"הרבי כתב לי שהוא שמח לקרוא על הרב וילהלם" | ר"מים ותלמידים מספרים על איש האשכולות שהלך השבוע לעולמו

וגדודלה

ל"ב שנים של חינוך באהבה נדמו בימים האחרונים, עם פטירתו של איש החינוך הנודע הגה"ח הרב ישעיה זושא וילהלם ע"ה, ראש ישיבת מתיבתא אהלי תורה, ובשנים האחרונות ראש מכון סמיכה לרבנות של סניף 'למען ילמדו' בקראון הייטס • ר"מים ותלמידים מספרים ל'כפר חב"ד' על הגאון החסידי-תורני שכבש לבבות, על החיות בלימוד שהכניס בקרב התלמידים, על 60 חיבוריו התורניים, על ההתמסרות הנדירה והבלתי-רגילה לתלמידיו, על השליחות המיוחדת בפנמה, ועל מאות 'עמי ארצות' שעשה מהם תלמידי חכמים • חזון ישעיה

שלום לאופה, ניו יורק

נערץ על תלמידיו.
הרב וילהלם ע"ה

במרכז אמריקה,

ברצועה צרה המחברת בין שני חלקי היבשת - אמריקה הצפונית ואמריקה הדרומית, שוכנת ארץ קטנה, מעוטת אוכלוסין ונחשלת, פנמה שמה.

בראשה עומד דיקטטור, רודן אכזר וחסר מעצורים - הגנרל מנואל נורייגה. עקב פעילות ענפה של הברחת סמים לאמריקה הצפונית, ממשל בוש מחליט לשים עליו יד ולהכניסו לכלא האמריקאי.

וכך, בשיאה של שנת תשמ"ח רחובות פנמה נקרעים במלחמת אזרחים עקובה מדם. חלק מתושבי המדינה תומכים בשלטון האמריקאי, והחלק האחר בשלטון הפנמאי. חיים ישראל וילהלם, ילד חב"די בן שלוש, משקיף ממרפסת ביתו על הטנקים העוברים ברחובות. מן השעה שש בערב והלאה מוטל עוצר כללי, ואבוי לו לאזרח חף מפשע שייקלע לרחוב בזמן הזה.

עם הזמן הסכנה הולכת ומתגברת. ממזכירות הרבי בניו יורק מצלצל הטלפון לפנמה. מעברו האחד הרב חודקוב, מזכירו האישי והנאמן של הרבי. מעברו השני של הקו מרים את השפופרת שליח צעיר ונמרץ, בעל זקן עבות ושחור,

העונה לשם ישעיה זושא וילהלם. ההוראה ממזכירות הרבי ברורה: מכיוון שהמצב מסוכן על המשפחה לעזוב את פנמה לגבולות בטוחים, אך מאידך גיסא, על הרב וילהלם להישאר בפנמה כל עוד נמצאים בה יהודים.

המצב הוא סכנת חיים ברורה, אך הרב וילהלם חסיד נאמן. בעוד את משפחתו הוא שולח בחזרה לניו יורק, הוא עצמו נשאר בשטח מלחמה במדינת פנמה השסועה. בימים הבאים הוא מקבל פנייה מאת אנשיו של גנרל נורייגה: הם מציעים לרב היהודי אבטחה מטעמם שתגן עליו בדרכו לבית הכנסת וממנו. הרב וילהלם מסרב וטעמו עימו: "אם יהודים יראו אותי מגיע בליווי אבטחה לבית הכנסת, הם יפחדו ויפסיקו לבוא להתפלל, ומכיוון שכך אני מסרב בתוקף לקבל אבטחה".

עוברת תקופה, המצב נעשה מסוכן עוד יותר, וכעת מגיעה הצעה דומה, הפעם מאת הכוחות הלוחמים האמריקנים במדינה. שוב עונה להם הרב וילהלם בשלילה, מאותו טעם.

הוא הגיע לעיר פנמה סיטי ארבע שנים קודם לכן עם רעייתו. בשנת תשמ"ה קיבל את ההצעה לצאת לשליחות, וכחסיד נלהב יצא למדינת העולם השלישי. אין אוכל

מסור ונתון. עובר יחד עם אחד מילדיו, המקבל קונטרס מידיו הק' של הרבי

כשר לזוג שלושה בנים. הוא מתמנה לרב הקהילה היהודית האשכנזית הנקראת 'בית אל'. בשבוע הראשון שלו בפנמה, ערב שבת, הוא מבחין שגובה המחיצה בבית הכנסת אינו מספיק. הוא דורש בתוקף להגביה את המחיצה. חברי הקהילה נדהמים מתעוזתו אך מבצעים זאת בלי שאלות. המחיצה תוקנה. פעולה ראשונה בשליחות. עם הזמן הפכו חברי הקהילה למעריצים נלהבים של רבם האהוב.

היות שאחת ההוראות שקיבל מהרבי באמצעות הרב חודקוב הייתה שלא להסתפק בהיותו רב בית כנסת אלא לייסד פעילות חדשה, הדבר הראשון שהוא פונה אליו הוא עזרה בשיעורי בית בנושאי יהדות לילדי בית הספר היהודי. ילדים מגיעים לבית הכנסת והוא מכין עימם שיעורי בית, וכך עוד ועוד משפחות מתחילות לבקר בבית הכנסת לעיתים תכופות. כך הולכת הקהילה ומתרחבת.

עוד הוראה מעניינת שקיבל מהרב חודקוב: כשיוצאים למקומות רחוקים, נתקלים לעיתים בשמות המעלים חיוך. ההוראה הייתה שלא לגחך חלילה ובכך לפגוע ביהודים. ההוראה ניתנה בעקבות מאורע שאירע ב־770: בחור ענה לטלפון הציבורי ועל הקו היה יהודי שהזדהה בשם מוזה. הבחור הגיב בלעג, והאיש שבסך הכל ביקש להכניס שם לרב, נפגע מאוד.

הוראה נוספת הייתה שלא להיעדר שתי שבתות ברציפות במקום השליחות.

קשיי הכשרות היו עצומים. רעייתו הייתה מכינה לשבת שתי סעודות: סעודה קטנה מבשר שחיתת ליובאוויטש שהובא מצפון אמריקה רק למשפחה, וסעודה מורחבת וגדולה, כשרה כמובן, לכל בני הקהילה, שהתקיימה בביתם.

האורחים נזכרו בבית הסבא והסבתא בעל הניחוח היהודי. זיכרונות טובים אלו מראש השנה וחג הפסח גרמו להם לשוב ולפקוד את בית הזוג וילהלם מדי שבת. הם היו מאושרים; עתה הם זוכים לחוויה מרוממת מדי שבת בשבתו!

את ליל הסדר היה חוגג במסגרת מורחבת דווקא בלילה השני, משום שבלילה הראשון נמצאו היהודים בבתי הוריהם. ביום הכיפורים הופיע בבית הכנסת הנשיא גנרל נוריגה בכבודו ובעצמו, כאות כבוד לקהילה היהודית ולרבה. בקיץ הקים הרב וילהלם מחנה 'גן ישראל'.

בחגיגת התספורת של גיל שלוש לבנו השני, חיים ישראל, קרה מאורע מוזר: בסוף האירוע ניגש הרב וילהלם לשלם לבעלי האולם על המקום והאוכל, אך זה דחה את התשלום. "אנשים כבר שילמו במקומך", השיב לרב וילהלם המופתע. בכך הראו בני הקהילה את אהבתם הגדולה אליו.

בכינוס השלוחים של שנת תשמ"ח, במוצאי השבת, נודע לרב וילהלם כי אביו של ראש הקהילה נפטר, ובעיצומו של הכינוס היה עליו לטוס בחזרה לפנמה כדי לטפל בענייני הפטירה. למחרת, ראש חודש כסלו, עברו כל השלוחים לפני הרבי וקיבלו ממנו קונטרס 'ושבתי בשלום' באופן אישי. הרב וילהלם ביקש מגיסו הרב חנינא שפערלין שיעבור במקומו. כשעבר לפני הרבי ואמר כי הוא עובר עבור גיסו, פנה אליו הרבי בחיוך: "מפנמה?..."

המלחמה שפרצה שיבשה את כל התוכניות בעוד המהפכה היהודית בעיצומה. קרוב לחג הפסח הגיע המצב הביטחוני הקשה לשיאו, לאחר שכל הקהילה היהודית כבר עזבה. ההוראה הייתה להישאר כל

עוד יש יהודים. היכן עוד יש יהודים? בבסיס הצבא האמריקאי!

הרב וילהלם עובר לגור בגפו בבסיס הצבא ולשמש רב לחיילים היהודים.

כבר לא ניתן להשתמש בכרטיסי אשראי, רק במזומן, ובערב פסח ממש שולחים אותו אנשי הצבא במונית לשדה התעופה, שם נמצאים אזרחים אמריקאים הממתינים למטוס שייקח אותם למקום בטוח. בלילה מגיעה הבשורה כי באמצע הלילה תצא טיסה.

הוא מוצא שם יהודי בודד. הם עולים יחדיו על המטוס. היהודי אומר לרב וילהלם: אנחנו כעת ממש חווים את יציאת מצרים!

המטוס נוחת בפורטוריקו ומשם הרב וילהלם טס למיאמי ונוחת בה סמוך ממש לכניסת השבת. יציאת מצרים הושלמה.

ל"ב שנים של חינוך באהבה נדמו בימים האחרונים, עם פטירתו של איש החינוך הנודע הגה"ח הרב ישעיה זושא וילהלם ע"ה, ראש ישיבת מתיבתא אהלי תורה (ישיבה קטנה), ובשנים האחרונות ראש מכון סמיכה לרבנות של סניף 'למען ילמדו' בקראון הייטס. הרב וילהלם נלקח לבית עולמו לאחר מאבק מר במחלה הארוכה, והוא בן 62 שנה.

כלל ילדי שכונת קראון הייטס, כאן ציווה ה' את הברכה, למדו אצל הרב וילהלם ע"ה בשלב ה'מתיבתא'. במסגרת מכון הסמיכה 'למען ילמדו', זכו רבים להשלים את לימודי ה'סמיכה' תחת הנהגתו, בהם רבים שלא למדו בצעירותם, לפני ג' תמוז, כאשר לא כל בחור היה עושה זאת.

שיעורי תניא מחתרתיים

הרב וילהלם ע"ה נולד בחי"א לאלול תשי"ט להוריו הרב אברהם דוד וילהלם וחנה רבקה לבית לוקשין. אם אמו היא בתו של 'דער בודיער רב' - רבה של העיר מוסקבה בתקופות הקשות והרב של בית הכנסת מרינה רושצ'ה בעיר. שמו היה ישעיה זושא שובאו - גאון עצום וחסיד בעל מסירות נפש שהחזיק את לימוד התורה המוסקבאי המחתרתי

הרב וילהלם בצעירותו שוקד על התורה

"היה לו פה מפיק מרגליות, כאשר אמר משהו כולם אהבו לשמוע, והדברים חדרו בהם, הוא היה מנהל אהוב לאלפי תלמידים במשך ל"ב שנים"

בצעירותו עם שניים מילדיו בימי החנוכה בפנמה

שיעור תורה בקראקס

"היה לו ידע עצום בלימוד. כל נושא שדיברת איתו עליו - הוא ידע והכיר. בתור מגיד שיעור זה היה בשבילי דבר מדהים. לא הייתי צריך להסתייע במנוע חיפוש... בכל פעם שנכנסתי אליו קיבלתי תשובה. כשהייתי צריך להתייעץ, תמיד ידע לעזור בגישות ובתבונה. הייתה לו הבנה מיוחדת בחינוך. אם אחד ממגיד השיעורים נעדר, הוא היה ממלא את מקומו ומוסר שיעור בכיתה. כך נהג חיפוש..."

כולם אהבו לשמוע, והדברים חדרו בהם", מספר לנו אחד מתלמידיו, "הוא היה מנהל אהוב אלפי תלמידים במשך ל"ב שנים. כעת אלפי תלמידים כותבים עליו ומספרים על דמותו".

הרב חיים לפקיבוק, מגיד שיעור ב'אהלי תורה', שעבד שנים רבות תחת הנהלתו של הרב וילהלם ע"ה, מספר: "היה לו ידע עצום בלימוד. כל נושא שדיברת איתו עליו - הוא ידע והכיר. בתור מגיד שיעור זה היה בשבילי דבר מדהים. לא הייתי צריך להסתייע במנוע חיפוש... בכל פעם שנכנסתי אליו קיבלתי תשובה. כשהייתי צריך להתייעץ, תמיד ידע לעזור בגישות ובתבונה. הייתה לו הבנה מיוחדת בחינוך. אם אחד ממגיד השיעורים נעדר, הוא היה ממלא את מקומו ומוסר שיעור בכיתה. כך נהג

חרף קשיים עצומים. הרב וילהלם נקרא על שמו. אבי אביו של הרב וילהלם, אברהם דוד, היה ניצול השואה. הוא היה ילד כשנלקח עם כל משפחתו לאושוויץ, ושרד בחסדי שמיים. כבחור עבר לצרפת, שם למד בישיבת נובהרדוק, ושם הוצע לו השידוך עם רעייתו, חנה רבקה לבית לוקשין. בעקבות היכרות עם המשפיע רבי ניסן נמנוב נעשה לחסיד ליובאוויטש.

הרב וילהלם נולד בשכונת קראון הייטס וזכה ללמוד בכיתות הראשונות של 'אהלי תורה', לאחר שבשנת תשט"ו ביקש הרבי לייסד ישיבה - מוסד חינוך על טהרת הקודש. פעמיים הועבר לכיתה גבוהה יותר, בעקבות רמתו הלימודית הגבוהה.

בהיותו בן שמונה-עשרה, לקראת חג הפסח תשל"ו, יצא לשליחות לקראסק בירת ונצואלה עם הקבוצה הראשונה שנשלחה לשם. בוונצואלה למד ספרדית ויצר קשר עם כמה משפחות, ובעקבות כך אף מצא ספרים עתיקים: כשבמשפחה אחת נפטרו ראש המשפחה, מצא בבית ספר 'לקוט מעם לועז' כתוב בלדינו. הוא ביקש ליטול את הספרים הנדירים ושלח אותם לספרייה של הרבי. אחד מהכרכים היה חסר והרבי ביקש שישלחו גם אותו, אך כששב ופנה לבני המשפחה, כבר לא הסכימו הללו למסור את העותק הנדיר.

כאשר חזר מהשליחות בוונצואלה שקד על תלמודו ב'770, ולמד סמיכה אצל הרב פיקרסקי. הוא נתמנה לספרן של הספרייה ב'770, הממונה על 'אוצר הספרים' בישיבת תומכי תמימים המרכזית. בהמשך מסר שיעורי תניא מחתרתיים בישיבת בחוני הילטסר בלייקווד. נהג מיוחד היה מסיע אותו למלונות בלייקווד, וכך הבחורים, שהיו מסתתרים מפני ההנהלה שאסרה עליהם ללמוד תניא, היו מגיעים בהיחבא לשיעורים. הם היו יושבים בכל פעם בחדר המבואה של מלון אחר, כדי שלא ייתפסו. השיעורים הללו התקיימו תקופה ממושכת.

בהיותו בן עשרים ושלוש הציג על המשפיע בישיבת הרב שלמה זרחי את הצעת השידוך עם מרת אסתר ממשפחת שפערלון, בת ר' רפאל משה הכהן ע"ה. החתונה התקיימה בכ"ג בסיוון תשמ"ב. כשהחתן כתב לרבי כי השתדך עם בת למשפחת שפערלון, כתב לו הרבי שהיא בת כהן ומכיוון שכך עליו ללמוד מסכת נוספת. הרב וילהלם למד את מסכת עבודה זרה.

אחרי החתונה שימש כמה שנים מגיד שיעור ב'ליובאוויטשער ישיבה', ואחר כך, בשנים תשמ"ג-תשמ"ד, שימש מגיד שיעור בישיבת 'אהלי תורה'.

מנהל הישיבה

כאמור, לאחר תום השליחות בפנמה שב להיות מחנך במתיבתא ב'אהלי תורה', ולאחר זמן מה מונה למנהל הישיבה.

בישיבה ייסד כמה חידושים, ובהם סדר חסידות בשבת, סדר נגלה במוצאי שבת, וסדר נוסף בליל שבת. כמו כן הוציא לאור את העלון 'יש לתמוה', שכלל שאלות מרתקות על עניינים הנלמדים בישיבה. התלמידים שהיו עונים על השאלות נכנסו להגרלות מיוחדות.

בשנת תשנ"א, לכבוד יום ההולדת של התחלת שנת התשעים של הרבי, עורד את כל תלמידיו להיבחן על כל מסכת גיטין, ואחר כך עבר איתם

דורות של תלמידים. עם קבוצה מתלמידיו במתיבתא אהלי תורה

שנים רבות וכך הכיר את התלמידים באופן אישי. תמיד היה מוסר שיעור מעניין בנושא כללי. הוא פשוט היה נכנס לכיתה והיה יכול לשבת עם התלמידים במשך שעות". גם בתקופה האחרונה כשהיה חלש מאוד המשיך למסור שיעורים. "בשבילו זו לא הייתה עוד עבודה, זה היה הבית שלו", מעיד הרב לפקיבוק. "הוא פתח בעצמו בכל בוקר את הבניין בשעה שבע והדליק בעצמו את דוד המים החמים. כך במשך ל"ב שנה. הוא לקח על עצמו הכל.

"פעם, כאשר נסע לאיטליה לשמחה משפחתית, התעוררה בעיה בישיבה. הוא ענה לטלפון מאיטליה וטיפל בבעיה כאילו היה בבניין ממש. גם כשכבר היה חולה ולא היה בישיבה, התעניין כל העת בשלום מגידי השיעורים ובשלום התלמידים. "כשבאו לבקר אותי, במקום להתאונן על מצבו הוא התעניין רק בתלמידים. אנחנו הגענו לחזק אותו, אך בפועל הוא שחיק אותנו. בכלל, הוא היה דמות מיוחדת, בבחינת 'תורה וגדולה במקום אחד' בגשמיות וברוחניות".

הרב נחמן יוסף טברסקי, ר"מ ב'אהלי תורה' כארבעים שנה, ומחנך דגול המייעץ להמונים בנושאי חינוך, מספר כי פעם כתב לרבי דו"ח על עבודתו של הרב וילהלם ועל הדברים החדשים שייסד. "הרבי הקיף בעיגול את כל חמש השורות שכתבתי על הרב וילהלם וכתב 'ת"ח ת"ח אזכיר

לפני הרבי. אז החל ב'מבצע תורה' - התלמידים שלומדים את המסכת יכולים להיבחן על כל פרק, ואחרי כן על כל המסכת בבת אחת. הוא הביא לישיבה רבנים חשובים שיבחנו את התלמידים: הרב ישראל פרידמן, הרב גבריאל צינגער והרב אברהם גורליצקי. התלמידים שעברו את המבחן בהצלחה זכו בסטים שלמים של ספרים. את הכסף לכך אסף הרב וילהלם בעצמו.

כמו כן דאג להתלמידים ילמדו בעל פה את כל "ב הפרקים של אגרת התשובה ולאחר מכן יעברו לפני הרבי. כמו כן יזם מבצע ללימוד כל הביאורים של הרבי על ההגדה של פסח. למעשה בכל שנה יזם מבצע לימוד מיוחד בהתאם למסכת הנלמדת בישיבה: אם למדו בישיבה מסכת פסחים, המבצע היה ללמוד את המסכת עם ההגדה של הרבי, ואם למדו מסכת שבת, נדרשו התלמידים ללמוד אותה עם הלכות שבת של האדמו"ר הזקן.

לפני שנים אחדות ערך מבצע, שהתגמול בסופו היה מסע לאוקראינה לקברי רבותינו. הרב וילהלם לקח איתו קבוצה של שלושים תלמידים ועלה עימם על ציונם של האדמו"ר הזקן, אדמו"ר האמצעי, הבעל שם טוב ור' לוי"צ מברדיטשוב. לפני כניסתם לכל אחד מהציונים הקדושים לימד את תלמידיו על תולדות חייו של הצדיק הטמון במקום.

"היה לו פה מפיך מרגליות, כאשר אמר משהו

ע"צ'. הרבי למעשה כתב לי שהוא שמח לקרוא על הרב וילהלם, נוסף למה שענה על ענייני האישיים - דבר מיוחד ויוצא דופן.

'כשגלגל חורק - צריך לשמן...'

"הרב וילהלם מעולם לא איבד את העשתונות", מציין הרב טברסקי. "הייתה לו תמיד דרך מיוחדת ללכת בין השורות ולהתאדר עם כולם באופן מיוחד. לעיתים קרובות, כשהיה שם לב שיש בחור שלבוש שלא כמו שצריך, שיש עניות בבית, היה מסייע לו בעדינות וברגישות. פעם לקח תלמיד שלי לפני פסח, יצא איתו לחנות והלביש אותו כמו שמלבישים חתן לפני החתונה. הוא קנה לו חולצות, כובע, מכנסיים וחליפה. פגשתי את הבחור אחר כך, והוא קרן משמחה. כך סייע לבחורים רבים. הוא נהג כביכול מדובר במענק מטעם הישיבה, בעצם זה היה מכיסו".

"הוא היה מוכשר מאוד, בעל מוחין רחבים, ועם זאת בעל רגש, בשילוב מיוחד במינו של שני הדברים יחד. הוא היה רגיש מאין כמותו", מספר הרב לפקיפקר. "כל תלמיד ידע שהדלת במשרד פתוחה ואפשר להיכנס אליו ולדבר בגובה העיניים. הוא לא התנשא. כשחבור לא התקבל לישיבה, הוא 'הפך את העולם' כדי שיתקבל, וזה לא דבר שמוכן מאליהו".

סיפור נפלא נוסף מלמד רבות על דמותו: תלמיד לשעבר הגיע אליו יום אחד ובפיו שאלה שהטרידה אותו: "הייתי עושה כל כך הרבה בעיות בישיבה, למה נתת לי בכל זאת כל כך הרבה תשומת לב?...". על כך השיב לו הרב וילהלם: "כשיש גלגל שחורק, צריך לשמן אותו עוד יותר...". היום, שלושים שנה אחר כך, אותו בחור מספר שזה מה שהשאיר אותו ירא שמיים וחסיד, וכך זכה להקים משפחה ברוכה לתפארת. רבים מספרים שבתקופות הקשות של השנים תשנ"ב-תשנ"ד, הרב וילהלם שהוא שחזק אותם על ידי האהבה שרחש לכל תלמיד.

"בתחילה כשעמדו לפניו, פחדו", מספר אחד התלמידים, "אך ככל שעבר הזמן הפחד התחלף ברובו, שלווה ואהבה בעקבות נועם הליכותיו. אהבנו את מה שאמר והחידיר בנו".

תלמיד נוסף התקשה להתרכז רק בלימוד, והחל לעסוק מן הצד בקוסמות. הוא היה לומד ומבצע להטוטים שונים על אחיזת עיניים. הוא עשה זאת בהיחבא כי חשש שאם הרב וילהלם ידע על כך, ישליך את ערכת הקסמים שלו ויעצור את לימודיו בתחום.

אך כשהרב הבחין בו, אמר לו רק: "זה בסדר, יש לך רשות להמשיך לעסוק בתחביב שלך, אך בתנאי שתלמד בכל יום את הלכות הרמב"ם בענייני ממונות, לדעת מה מותר ומה אסור". התלמיד מספר כי בעסקי הקוסמות נוהגים שלא לחשוף את הסוד שמאחורי הקסם, אך הוא למד ברמב"ם שיש להבהיר לצופים כי מדובר באחיזת עיניים, וכי יש לגלות לקהל את הסוד שמאחורי הקסם. בעקבות לימודו את ההלכות, אכן הקפיד על כך.

מספר אחד מבניו של הרב וילהלם ע"ה: "מה ש'תפס' אותי היה הקשר המיוחד שחש כלפי כל אחד שפגש בו, בן משפחה או תלמיד. הוא היה

חיים של תורה. מוסר שיעור לתלמידיו לצדו של הגאון רבי גבריאל צינער שליט"א

החל לקבץ את ההלכות ולפרסמן בחוברות. הספר יצא לאור בלשון הקודש, אחר כך תורגם לאנגלית ואחר כך לספרדית, וגם לפורטוגזית ולצרפתית. בספר גם כתב על מקורות השמות: מהיכן מגיע השם לוי יצחק, ומהיכן מגיע השם מנחם מענדל. כמו כן כתב קבצים על 'משלי חב"ד' - כל המשלים המופיעים בחסידות.

"בכל שמחה משפחתית נהג לפרסם חיבור תורני פרי עטו - לפדיון הבן, לברית, לחתונה ולבר מצווה", אומרים לנו בניו.

הרב וילהלם נהג למסור שיעורים בנושאים מרתקים ומיוחדים. תלמיד אחד נזכר ומספר: "הרב מסר שיעור על כיסאו של שלמה המלך, שיעור על מעשה מרכבה, שיעור על עשרה הרוגי מלכות, שיעור על עניינו של העולם הבא... אלה תמיד היו נושאים מרתקים ומיוחדים שאף אחד לא הכיר לעומק".

"הרב וילהלם החדיר חיות בישיבה", מספר הרב לפקיפקר. "במצבים שערך נחשב לחלוץ בעולם הישיבות. בכל תקופת 'בין הזמנים' יזם מבצע שבמסגרתו בחורים יגיעו לישיבה, ילמדו חסידות ויתפללו במניין. הוא גם מסר שיעורים בענייני אגדה. הוא אף הזמין שלוחים שידברו לפני הבחורים ויכניסו חיות חסידית. 'בין הזמנים' הואל היה מלא!

"לפני שחרית היה מלמד שיעור תניא, ולפני מנחה היה אומר הלכות. היה פשוט 'געשמאק' לראות איך ניהל את התפילה. את כל הדברים האלה עשה בלי חשבון, אף שהיה מדובר בימי פגרה. הוא לא ביקש ממגדי השיעורים לבוא, את הכל עשה בעצמו".

"עבדתי איתו שלושים ואחת שנה, וראיתי אצלו שתי תנועות הפוכות", מספר הרב טברסקי. "מצד אחד הוא הזיז חזק את המוסד, ומצד שני היה בידדות עם כל הצוות, עד כדי כך שהיינו ממש חלק מהמשפחה שלו.

"הראש שלו עבד כל הזמן לחדש חידושים, למשל היש לתמוה", כדי לגרום לבחורים לחפש כל הזמן בספרים. אני נזכר שפעם כשירד שלג, הוא מסר שיעור על עניין השלג בחסידות ובגמרא, והזכיר את הסיפור על הלה הזקן. כל נושא הוא ראה באספקלריית התורה. "ואילו שיעורים הוא נתן! אני בתור מגיד שיעור לא ידעתי דבר ממה שהוא דיבר. הוא ביאר לנו למשל את כל תשע-עשרה הברכות של תפילת העמידה, קודם כל ביאורי מילים. הוא נתן לבחורים פשוט 'געשמאק' בתפילה. כל הדברים הללו תרמו רבות לבחורים".

מתעניין בשלומו של כל אחד, מאחל 'בוקר טוב'. לכל אדם יש מה שמעסיק ומטריד אותו במהלך כל היום, אך הוא תמיד ידע להקשיב לזולת ולהתעניין בו למרות עיסוקיו הרבים".

"נוסף לכך שרומם את הבחורים הטובים", אומר לנו הרב טברסקי, "יהיה לו כוח מיוחד בנוגע לבחורים החלשים. תמיד עורר וחיזק אותם. הוא קיבל אליו את כל הבחורים, לא משנה מה מצבם. זה גרם להרבה ביקורת עליו, אבל בסופו של דבר ראו שהוא הציל מאות בחורים שלא ישיבה מי יודע לאן היו מגיעים, והפכו לאברכים חסידים שהקימו משפחות לתפארת".

הרב שלום דוד גייסינסקי, מגיד שיעור בא'הלי תורה, עבד במחיצתו שלושים ושתיים שנה. וכך הוא מספר:

"הוא מעולם לא דחה תלמיד שרצה להתקבל לישיבה, ומעולם לא סילק תלמיד מהישיבה. הוא הבין שזה פיקוח נפש ממש. ואני יכול להעיד על תלמידים שלא היו שייכים ללימוד הגמרא, אך הוא השאיר אותם וקירב אותם, ואף הזמין אותם לשבת לשולחנו. בזכותו הם הקימו בתים חסידיים, ואחד מהם הוא אף מהשלוחים הכי מצליחים כיום. ואיך אני יודע שהם מכירים לו טובה? ראיתי את אחד מהם שהתייצב, על אף המרחק ממקום שליחותו, בבית החיים בעת הלוויה...".

שישים חיבורים תורניים

הרב וילהלם חיבר כשישים חיבורים תורניים, בהם שאלות על הפרשה ותרגומי הסידור לידיש, עבור התלמידים שאינם מבינים את לשון הקודש אלא דוברים יידיש. בתחילה תרגם רק את תפילות החול, אחר כך הוסיף ותרגם גם את תפילות השבת, ולבסוף גם את פרקי אבות ואת ההגדה של פסח.

הוא ערך שאלות חזרה לתלמידים על כל סעיף בכל שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, שאלות על קונטרס 'זמעים' (שאותו גם תרגם לידיש), וכן שאלות על כל התניא.

לפני שיצא לשליחות למד בכלל אצל הרב זלמן שמואל בברקין, רבה של שכונת קראון הייטס, ואז הוציא לאור את ספרו הראשון, 'זיו השמות' (ז"ו - ראשי תיבות ישעיה זושא וילהלם). בספר מקובצים כל ההלכות והמנהגים הנהוגים בקריאת שמות - מקריאת שם בברית ועד הוספת שם במהלך החיים. פעם הניע לכולל הרב חודקוב ואמר שצריך גם ליצור ולחדש בתורה, ובהשראת הדבר

מכון 'אור החסידות'

לפני כ-15 שנים החל הרב וילהלם לתמוך כספית במכון אור החסידות למען הפצת המעינות. הרב אברהם מן, מראשי המכון העמל על הפצת תורת הרבי בקרב החוגים החרדיים, מספר בריאיון לכפר חב"ד:

"ההיכרות האישית שלי איתו התחילה כשהוא בעצמו ניגש אליי ביום בהיר אחד ושאל אותי אם אנחנו צריכים מקום לפעילות. האמת היא ששנים נדדנו ממקום למקום. הוא אכן דאג לנו לשיטה גדול מאוד ועליו בנינו את המשרד, ובעצם מאז ועד היום, במשך שתיים-עשרה שנה, יש לנו בזכותו בסיס גדול ורחב לכל הפעילות שלנו.

"עם הזמן השותפות שלו הלכה והתרחבה, הלכה והעמיקה. הוא לא היה רק תומך מן הצד, הוא גם נכנס לגוף הפעילות. הוא התחיל את הרעיון של 'פנינה יומית' – רעיון קצר מתורת הרבי המופץ בכל יום באמצעות המדיה, ומודפס ומחולק בכל יום בבתי כנסת בעשרות אלפי עותקים. את כל זה הוא יזם ודחף. המוני יהודים מקבלים נקודה מתורו של הרבי, וזה ממשיך ומתפשט בכל מקום".

בקשר ל'פנינה יומית' מספרים לנו בניו דבר ששמעו ממנו: "אבא נכנס לצרכיניה וראה שכיום יש לא רק עוגיות גדולות, אלא גם עוגיות קטנות, מה שמכונה 'עוגיות ביס'. הוא אמר שגם את השיחות של הרבי צריך להפיץ כך: לא רק כשיחות ארוכות, אלא גם במקטעים קצרים וקלים ל'בליעה'".

בשאלתנו על יזם זה אומר לנו הרב: "אם יהודי נכנס לבית הכנסת ואין לו זמן ללמוד, הוא קורא את הפנינה היומית, וכך בשלוש דקות הוא יודע שיחה עוצמתית של הרבי. אחרי זמן המיזם יצא לדרך גם באנגלית ובספרדית".

הרב מן ממשיך ומספר: "תמיד היינו מתייעצים איתו איך להתרחב ואילו פעולות חדשות לעשות. הוא היה אדם עסוק, ראש ישיבה, אך תמיד כשהיינו צריכים אותו היה זמין אלינו והתפנה מכל עיסוקיו, ואכן סייע ככל יכולתו.

"בשנה האחרונה חשנו בסגירת מעגל בכמה מובנים. הגענו אליו אחרי פסח ושאלנו אותו כיצד נרחיב את הפעילות שלנו בקיץ במכירת ספרי חסידות, ויחד העלינו רעיון לשכור משאית, מוציאת במסכי לד ענקיים, וכך אנשים ימשכו למתחם וירגישו בנוח לקנות ספרי חסידות. דיברנו איתו והוא ירד לפרטים הכי קטנים. זה היה נשמע כחלום ממש, והדבר הזה יצא לדרך. אחרי תקופה כזו התקשר אליי: 'אני רוצה לדאוג לבחורים שנוסעים כל הקיץ במשאית להרי הנופש, שיהיה להם איפה לישון'. נסעתי אליו ל'קאנטרי'. זה כבר היה בתקופה שלא הרגיש טוב, אבל הוא דאג לבחורים שמסתובבים עם המשאית, שיהיו להם מיטות לישון... אותי זה ריגש מאוד.

"אף שמצב בריאותו היה רופף מאוד, תמיד שלח הודעות – 'מה קורה? איך הבחורים? איך הולכות המכירות? אפשר לומר שזה היה הפריקט האחרון בחייו שהוא נכנס לעומק".

הרב מן מוסיף ומספר את הסיפור המדהים הבא: "בכינוס השלוחים האחרון הגענו אליו כמשלחת מטעם מכון אור החסידות – עשרה מחברי המערכת שהגיעו לכאן לרגל הכינוס. בהזדמנות זו הוא סיפר לנו סיפור מעניין מאוד:

"בתור בחור ב-770 הוא היה אחראי על אוצר

בקביעת מזוזות במשרדי מכון 'אור החסידות'

"נוסף לכך שרומם את הבחורים הטובים, היה לו כוח מיוחד בנוגע לבחורים החלשים. תמיד עודד וחיזק אותם. הוא קיבל אליו את כל הבחורים"

הספרים. כמו בכל דבר שעשה בחייו הוא נכנס לזה בכל המרץ. היה לו קשר עם רבנים, הוא שלח להם מכתבים וספרים וביקש שגם הם ישלחו ספרים ל-770. כיצא הספר 'חידושים וביאורים בש"ס' מתורת הרבי, החליטו הוא וחבריו לשלוח אותו לכל הרבנים. הם מיד אספו את הכסף לזה וכתבו על כך לרבי. אך הרבי כתב בחזרה: 'לא זו הדרך כלל – משא"כ המחברים ש' שזקוקים לפרנסה גשמית, וכשאי אפשר בכבוד עושים כנ"ל וק"ל. הדרך הסלולה – שהתלמידים ש' זאלן זיך קאכן אין לערנען (והם – בכלל) ולאח"ז יפגשו עם הני"ל וידברו אין לערנען כדבעי ויזכירו ה'ס'. ופשוט'.

"המסקנה שלהם מכך הייתה שבמקום לשלוח ספרים לרבנים, של הגיע אליהם ולהשמיע להם כמה רעיונות מתוך הספר. וכך אכן עשו הרב וילהלם וחבריו.

"באותה הזדמנות אני באופן אישי הבנתי ממה נובע ה'קאך' שלו בהפצת התורה של הרבי. הבנתי שזה התחיל אצלו מאז.

"אחד השלוחים שהיה שם התרשם מאוד מן הסיפור. כאשר שב לעירו, הוא נכנס אל אחד מגדולי ראשי הישיבות הליטאיות. אמרו לו שם: 'אתה יודע, פה זה לא בדיוק המקום לליובאוויטשער'ס להסתובב, הוא לא אוהב חב"ד הכי גדול... הוא השיב שמדובר בספר שהייתי מעורב בעריכתו (מדובר בספר 'אוצרות התורה', ביאורים של הרבי בנגלה דתורה). קבעו לו פגישה והוא דיבר עם ראש הישיבה על תוכן הספר. ראש הישיבה נהנה מאוד. זו הייתה פגישה ארוכה ביותר, וראש הישיבה שאל אם הכל חידושים של הרבי..."

"כעבור זמן אחרי הפגישה נודמן לו לפגוש את הגבאי, ששהה בחדרו של ראש הישיבה בזמן הפגישה, והלה פנה אליו ושאל: 'רציתי לדעת בנוגע לפלפול שדיברתם על "אל תרגזו בדרך", והחקירה אם לימוד התורה הוא דין בלימוד או דין בדרך. מהי המסקנה?... השליח נדהם מכך ממש.

"הגבאי אף הוסיף ושאל: 'יש פה ראש ישיבה ידוע נוסף, מדוע אינך נכנס אליו עם הספר?'

שאלת השליח איך יוכל להיכנס, השיב לו הגבאי כי הוא ידאג לכך. השליח אכן נפגש עם ראש הישיבה וגם הוא יצא מכליו מהתפעלות.

"כל זה בעצם תוצאה ו'אור חוזר' מהסיפור שסיפר לנו הרב וילהלם על תשובתו של הרבי. רציתי להתקשר אליו ולספר לו את הדברים, אך זה נדחה מיום ליום, עד שהרב וילהלם נפטר.

"בה' טבת הגענו אליו להתוועד, עם הבחורים שמוכרים את ספרי החסידות בויליאמסבורג ובברוק פארק. זו הייתה מעין התוועדות פְּרָדָה. הוא סיפר לכל הבחורים על הקשר הארוך שלו עם מכון 'אור החסידות', על 'פנינה יומית' ועל כל יוזמותיו. המילים האחרונות שלו היו: 'עד עכשיו פרסמנו את התורה של הרבי ללמדנים ולאנשים בבית הכנסת, עכשיו צריך להגיע גם לאנשים פשוטים יותר, לנשים ולילדים... בכך סימננו את הפארבריינגען וזה מה שנשאר לי ממנו', מסיים הרב מן.

מכון הסמיכה

בשנת תשפ"א ייסד הרב וילהלם לימודי סמיכה לבעלי בתים. הוא פתח שלוש קבוצות, בכל קבוצה כשלושים אברכים. כל קבוצה לימד פעמיים בשבוע – כל שיעור באורך שעה וחצי. בתוך שנה למדו כולם 'יורה דעה', ב' תשירי השנה, תשפ"ב, חילק פרסים לכמעט מאה תלמידים, בעלי בתים מקרב אנ"ש. הדבר גרם קידוש השם גדול וזכות עצומה, שרבים של כך למדו את ההלכות בזכותו.

במסגרת הפריקט יזם וארגן מתן סמיכה מטעם רבנים מכל העולם: הרב צינגער מבורו פארק, הרב באנון ממונטריאול, הרב גוראריה מחולון, הרב אוברלנד ממונסי, הרב ברוין מקראון הייטס והרב שוחט מטורונטו. מעמד ההסמכה היה אדיה, אגב, יהודי שעסק בצדדים הארגוניים של הפריקט סיפר כי לאחר קבלת התעודות נעמדו כל האברכים לצילום משותף. הרב וילהלם ניגש אליו ושאל אותו: "כולם מצטלמים, חוץ ממך?... "נדהמתי מתשומת הלב שלו, מכך שהבחין בהיעדרותי מן התמונות", סיפר בהתרגשות.

"זו אבדה גדולה", מסכם הרב טברסקי. "הרב וילהלם לקח המון אברכים והפך אותם מעמי ארצות לתלמידי חכמים. אחד מהם סיפר לי שאשתו אמרה לו: 'אם אתה נהיית רב, אני נהיית רבנית', וכל הבית קיבל ערך רוחני והשתנה לטובה. "אחד מתלמידיו, שהיום גר בירושלים, סיפר כי רבו של בית הכנסת הגדול שאל שאלה, ואף אחד לא ידע לענות. התלמיד זכר את התשובה מ'יש לתמוה'. הוא סיפר על כך לחברו והראה לו את התשובה. החבר ניגש אל הרב ואמר לו: 'הליובאוויטשער הזה יודע את התשובה... הוא נתבקש לענות על השאלה בפני כולם, וכל הנוכחים נדהמו. זה היה קידוש שם ליובאוויטש'."

בפטיירתו הותיר הרב וילהלם אחריו את רעיותו מרת אסתר שתחי', בנים ובנות: ר' דובער – לוס אנג'לס; ר' חיים ישראל – קראון הייטס; ר' לוי – לאס וגאס; ר' מנחם מענדל – קראון הייטס; מרת מושקא ראסקין – ג'מיקה; מרת מאשא בעגון – קראון הייטס; מרת שרה שור – קראון הייטס; ר' משה – קראון הייטס, נכדים ונכדות רבים כ"י, אלפי תלמידים ורבים רבים המוקירים את זכרו. ■
תנצב"ה.

העמיד תלמידים הרבה

הגאון החסיד הרב ישעי' זוסיא ווילהלם ע"ה, שנפטר בשבוע שעבר והוא בן 62 שנה בלבד, הספיק בחייו להעמיד דורות של תלמידים, בהם שלוחים, רבנים ואנ"ש הפזורים כיום בכל רחבי תבל << כבחור בישיבה הפיץ את תורת הרבי בקרב גדולי ישראל, כתלמיד-שליח פעל בקרב יהודי קאראקס שבוונצואלה, כאברך צעיר חולל מהפכה רוחנית בקרב יהודי פנמה, כראש ישיבה במשך ל"ב שנים החדיר את ידיעת ואהבת התורה בקרב תלמידי אהלי תורה, כחסיד בר-אוריין הביא את שיחות הרבי לעשרות אלפי יהודים בקהילות החרדיות, ובשנתיים האחרונות לחייו חולל מהפיכה בלימוד ההלכה בקהילות אנ"ש בארצות הברית << בין לבין הספיק גם להוציא ספרים רבים וחוברת שבועית פופולארית, וגם להיות אבא ושווער יועץ ומדריך << בני משפחתו, חברים ועמיתים למפעלי התורה הגדולים בהם היה שותף פעיל - מספרים על חסיד שכל רגע בחייו נוצל להגדיל תורה ולהאדירה

אברהם רייניץ

רש חסידים שמשפיעים חסידות, ויש העוסקים בלהט בסוגיות הש"ס; יש המפלפלים בהלכה ויש העוסקים בתורת הדרוש; יש המקרבים לב ישראל לאביהם שבשמים ויש המביאים את מעיינות החסידות לחוגים חרדיים. איש חסיד היה, איש אחד, שעסק בכל התחומים הללו, ובהצלחה רבה. היה זה הרב החסיד ר' ישעי' זוסיא ווילהלם ע"ה, שנפטר בשבוע שעבר בקראון הייטס, והוא בן 62 שנה בלבד.

קשה להגדיר את אישיותו רבת האנפין של ר' זושא, כפי שנקרא בפי כל יודעיו ומכריו, אך דבר אחד משותף לכל עיסוקיו במהלך שנים - הוא העמיד תלמידים הרבה. תלמידיו, הפזורים ברחבי תבל, למאות ולאלפים, יזכרו אותו לעד כאחד שהותיר חותם עמוק בליבם ובמוחם.

בחור צעיר בשליחות, מתכתב עם גדולי הרבנים

ר' זושא נולד בשכונת קראון הייטס בח"י אלול תשי"ט, ונקרא שמו בישראל "ישעי' זוסיא", על שם סבו 'דער בידער רב', שהיה רב העיר בודע, ואחר-כך רבה של מוסקבה תחת שלטון האימה הקומוניסטי. לימים יתברר כי לעובדה שנולד ביום ההולדת של רבינו הזקן, בעל התניא והשולחן ערוך - הייתה השפעה מיוחדת על חייו ופעולותיו, בקאך המיוחד שהיה לו בהלכה בכלל ובשולחן ערוך של רבינו הזקן בפרט, וכן בהפצת תורת החסידות. ר' זושא היה תלמיד בשיבת 'אהלי תורה', וזכה להיות בכל שנות ילדותו ובחרותו בסמיכות ל'בית חיינו'.

בשנת תשל"ז יזם הרב משה פרמן, שליח הרבי במדינת וונצואלה, את הקמתה של ישיבה חדשה בקאראקס הבירה. לאחר שקבוצת בעלי-בתים מקאראקס הגיעו לרבי והציעו את הרעיון - זכה ר' זושא ווילהלם להיות אחד מעשרת התמימים שנבחרו למשימה, ויחד עמם נשלח ראש הישיבה הרב זושא ווינר. בשבת פרשת עקב תשל"ז, לאחר תפילת שחרית הודיע הרבי במפתיע כי תתקיים התוועדות, ובסיום ההתוועדות נתן משקה לתלמידים השלוחים, וברכם: "נסיעה טובה ושיהיה בהצלחה רבה והפצת המעיינות בכל המדינה וסביבתה".

כעבור שלושה שבועות, במוצאי שבת פרשת כי-תצא, ימים ספורים לפני צאתם לשליחות, נעמדו התלמידים בגן-עדן התחתון, ליד חדרו של הרבי. לפני שהרבי נכנס לחדרו, פנה למזכיר הרב בנימין

ר' זושא בילדותו

עובר לפני הרבי בחלוקת תניא

יהודית. הם הקימו מסגרת לימודים לילדי הקהילה, ותוך זמן קצר הגיעו לשבעים ילדים. בהמשך ארגנו 'קעמפ' באווירה יהודית, וכאשר הילדים חזרו לביתם, הם דרשו מהוריהם לאכול כשר ולשמור שבת... התלמידים השלוחים הוציאו קובץ חידושי תורה, וכבר אז ניכר ה'קאך' המיוחד של ר' זושא בתורת רבותינו בפרט - כאשר הוא עורך יחד עם יבלחט"א ר' מנחם מענדל גורדון, מפתח לחידושי אדמו"ר הצמח-צדק על מסכתות הש"ס. עוד בהיותו בקאראקס החל לעמוד בקשר עם רבנים ברחבי תבל, ובספרו של הגאון רבי אברהם יפה שלזינגר שו"ת 'באר שרים' מופיעה תשובה שכתב "למאן דלא ידענא אך מבין כותלי מכתבו ניכר דבצורבא דרבנן עסיקנא חינוא וחיסדא ה"ה הה"ג וכו' ר' ישעי' זושע ווילהלם נ"י ויפרח בעיר הבירה קאראקס ווענעזועלא". כיוצא בזה מופיעה בספר 'משנה הלכות' תשובתו של הגאון רבי מנשה קליין (הקטן), ואף הוא מקדים לתשובתו התנצלות "ויסלח לי על שלא תיארתיו כי לא ידעתי לכנותו, אם הוא רב או ראש ישיבה"... מסגנון הדברים אפשר להבין את התפעלותם של הרבנים הגאונים מתוכן מכתביו של ר' זושא, עד שלא עלה בדעתם כי מדובר בתלמיד ישיבה צעיר שעוד מחלק את זמנו בין הלימוד לפעילות להפצת המעיינות.

מלבד העיון בתוכן הספרים, התעניין ר' זושא גם ברקע של כל ספר ותולדות חייו של מחבר הספר. לא פלא, שכאשר ערך ביקור תנחומין בבית אחד ממקורביו שסבו נפטר, צדו עיניו את סט הספרים 'מעם לועז' מהדפוס הראשון, שנדפסו בלשון לאדינו. לפני כחודש, כאשר התוועד עם תלמידי 'אהלי תורה' לרגל ה' טבת, סיפר שכאשר ראה את הסט הנדיר, התקשר מיד עם ספרייתו של הרבי לברר האם יש להם את הספרים הללו. כאשר התברר לו שהספר לא נמצא בספרייה, דיבר עם היורשים וקיבל מהם ארבעה כרכים עבי כרס, בפורמט כמו ה'לקוטי תורה', על ארבעה מחמשה חומשי תורה. הרבי ענה ב'תשואות חן', ושאל האם יכולים להביא את הספר החמישי?

את חיבתו לספרים המשיך גם כאשר חזר מהשליחות בוונצואלה, אחרי שנתיים וחצי. הוא מונה לאחראי על 'אוצר הספרים' שבירכתי הזאל הקטן ב-770. הוא השקיע רבות בפיתוח הספרייה עד שלקראת חתונתו העניק לו הרש"ג תעודת הוקרה מיוחדת על השקעתו בספרייה. כמו בכל דבר שעשה בחייו הוא נכנס

קליין, ואמר לו: "שיעמדו בקידוש לבנה". לאחר כמה רגעים יצא הרבי לקידוש לבנה, ולפני שהחל באמירת הברכה, שאל באם השלוחים לקאראקס עומדים כאן, ורק לאחר שהתקרבו החל לומר את נוסח קידוש לבנה. שניים מהתלמידים - ר' שניאור זלמן בוימגארטן ור' מענדל דובראווסקי - זכו שהרבי יאמר להם 'שלום עליכם'. לאחר קידוש לבנה, אמר הרבי לכולם 'א גוט וואך א גוט חודש', ואל התלמידים השלוחים הוסיף ואמר: שתהא נסיעה כשורה ובהצלחה!

אחד מחברי הקבוצה, הרה"ח ר' שניאור זלמן בוימגארטן, מספר כי כאשר הגיעו לוונצואלה, היה המקום מדבר שממה רוחני. יהודים דתיים שהיו מגיעים לשם, ירדו מהדרך והפסיקו לשמור תורה ומצוות אחרי כמה חודשים. עד כדי כך, שכאשר הגיעו קבוצת הבחורים, צחקו עליהם היהודים המקומיים ואמרו: נראה אתכם בעוד ששה חודשים, אתם תורידו את הכיפה והציצית...

כמובן שבכוחו של הרבי פעלו התלמידים גדולות ונצורות, וחוללו מהפכה

ר' זושא בפנמה, בתמונה שנשלחה לספריית הרבי

ר' זושא בקאראקס, בתמונה שנשלחה לספריית הרבי

לטוס משם למיאמי, ושעות ספורות לפני כניסת השבת הגיע בשלום לקרובי משפחתו במיאמי.

מנהל ומחנך - שילוב של ניגודים

לאחר חזרתו לניו-יורק החל פרק חדש וארוך בחייו של הרב ווילהלם. הוא חזר לעבודתו כמגיד-שיעור במתיבתא של 'אהלי תורה', וכעבור חצי שנה מונה למנהל הישיבה, תפקיד בו המשיך עד לשנת תשע"ט.

חצי שנה לאחר שהרב ווילהלם נכנס לתפקידו כמנהל הישיבה - כתב הרב נחמן יוסף טברסקי מכתב לרבי, ובין הדברים תיאר גם את הצלחתו של המנהל החדש. הרבי הקיף בעיגול את השורות הללו, וכתב: **"תח ות"ח על הנ"ל. אזכיר על הציון.**

בשיחה עם הרב טברסקי, שעבד עם הרב ווילהלם למעלה משלושים שנה, הוא אומר שבעבודתו כמנהל שילב הרב ווילהלם תכונות מנוגדות - מצד אחד היה מנהל חזק שידוע לדרוש מהמלמדים לבצע את תפקידם, בלי 'הנחות'; ומצד שני, הוא היה כל כך טוב למלמדים, עד שכולם הרגישו איתו כמו משפחה ממש. "הוא הזמין אותנו לשמחות שלו, כאילו היינו חלק מהמשפחה שלו".

"גם עם תלמידים הוא התנהג כך - מצד אחד, ניהל את הישיבה עם כל התוקף; ומצד שני אהב את התלמידים והתלמידים אהבו אותו. לא עלה בדעתו לדחות תלמידים חלשים. הוא קיבל את כולם, והשקיע כוחות ומאמצים כדי לקדם את החלשים", אומר הרב טברסקי. "גם לאחר שסיימו את הלימודים המשיך את הקשר איתם. בשנים ההן, טרם עידן הוואצאפ, הוא פשוט היה מתכתב איתם עם גלויות דואר...".

ילדיו מספרים, כי שבועיים לפני פטירתו הגיע אחד מתלמידיו לבקרו. היה זה תלמיד 'בעייתי' שלמרות הכל הרב ווילהלם קירב אותו. במהלך ביקורו, שאל

שלוש שנים פעל הרב ווילהלם בהצלחה עם הקהילה היהודית של פנמה, עד פרוץ מלחמת האזרחים באביב תשמ"ח. לאחר שהחלה הפיכה צבאית במדינה - ארצות הברית החלה בהזרמת כוחות צבא גדולים לבסיסה באזור התעלה.

בהוראת הרבי, שלח הרב ווילהלם את משפחתו מאזור הקרבות, והוא עצמו קיבל הוראה להשאר כל עוד הקהילה היהודית ממשיכה להתגורר בעיר. כאזרח אמריקאי מחד, ותושב פנמה מאידך - הוא נאלץ להתמודד עם מציאות מורכבת. כך למשל, התקשרו אליו מהממשל הפנמי, והציעו להצמיד לו אבטחה מחיילי צבא פנמה. במקביל, הכוחות האמריקאיים יצרו איתו קשר וביקשו להצמיד לו מאבטחים מצבא ארצות הברית. הוא חשש מאוד, שאם יקבל את הצעת אחד הצדדים - הצד השני יהפוך אותו לאויב ולמטרה לגיטימית. בסופו של דבר הוא הצליח להתחמק משניהם.

כך חלפו להם כמה שבועות של מתח וחרדה, כאשר בכל אותו זמן ממשיך הרב ווילהלם לחזק ולעודד את היהודים שנותרו בפנמה. אחד מידידיו, שהיה בבעלותו מטוס פרטי, הבטיח לו שכאשר יצא מהמדינה - ייקח אותו. אולם בהגיע רגע האמת, גם אותו ידד מיהר לברוח, ולא הספיק להתקשר לרב...

באותו יום חמישי, רשת החשמל במדינה נפלה, וגם כל קווי התקשורת הושבתו. הרב ווילהלם הבין שהוא חייב להימלט לפני שיהיה מאוחר מידי, והוא מיהר לכיוון שדה התעופה. בטרמינל פגש את אחרוני היהודים שעוד לא יצאו. אחד מהם אמר לו בהתרגשות: ראבינו, זה ממש יציאת מצרים...

רק ביום שישי לפנות בוקר הודיעו על מטוס אחד שיוצא לכיוון ארצות הברית. לא ידעו להיכן בדיוק, אבל כולם רצו לעלות על המטוס הזה... בניסים גדולים הצליח הרב ווילהלם לעלות על הטיסה, ורק לאחר ההמראה עודכנו כי הם נוסעים לפורטוריקו. הרב ווילהלם עוד הספיק

לזה בכל המרץ, הוא שלח מכתבים וספרים לגדולי הרבנים, וביקש שישלחו ל-770 ספרים. כשיצא הספר 'חידושים וביאורים בש"ס', הוא וחבריו החליטו לשלוח את הספר לכל גדולי הרבנים. הם החלו לגייס כסף לפרוייקט, וכתבו על כך לרבי. הרבי ענה להם בזה הלשון: "לא זו הדרך כלל - מה שאין כן המחברים ש' שזקוקים לפרנסה גשמית, וכשאי אפשר בכבוד עושים כנ"ל וק"ל. הדרך הסלולה - שהתלמידים ש' זאלן זיך קאכן אין לערנען (והם - בכלל) ולאחרי זה יפגשו עם הנ"ל וידברו אין לערנען [בלמוד] כדבעי וזיכירו הספרים. ופשוט". כמובן שהרב ווילהלם וחבריו עשו כהוראת הרבי, והביאו בדרך זו את דברי הרבי לכמה מגדולי הרבנים.

השליחות לפנמה, והיציאה ברגע האחרון

בכ"ג סיון תשמ"ב התחתן עם רעייתו - תבלחט"א - מרת אסתר, בת הרב רפאל משה ע"ה שפרליץ. בנו, הרב חיים ישראל, מספר כי פעם נכנס הרב חזקוב לכולל ועורר את האברכים לכתוב חיבורים תורניים. בעקבות הדברים החל ר' זושא בכתובת חיבור תורני מקיף בשם 'זיו השמות' ובו כל הדינים והמנהגים הקשורים לשמות אנשים. לאחר לימודיו בכולל החל ר' זושא לעבוד כמגיד-שיעור בישיבת 'אהלי תורה'.

בשנת תשמ"ו, הגיעה ל-770 פניה מהקהילה האשכנזית בפנמה, 'בית אל', שהם מחפשים רב חדש לקהילה. הרב חזקוב פנה אל הרב זושא ווילהלם, שידע את השפה הספרדית המדוברת בפנמה, והציע לו לקבל את התפקיד. הרב חזקוב הבהיר לו, שאם הוא נוסע, עליו לדעת שהוא אינו רק רב הקהילה, אלא גם שליח חב"די עצמאי, ולכן עליו לקיים פעילות עצמאית מעבר למסגרת בית הכנסת. ואכן, מיד עם בואו הקים הרב ווילהלם את קעמפ 'גן ישראל', בו השתתפו רבים מילדי הקהילה.

כשישאלו אותי: מדוע לא היית זושא?

כולם מכירים את האימרה המפורסמת בשם רבי זושא מאניפולי, שאמר סמוך לפטירתו כי "אם יאמרו לי בעולם האמת - זושא, למה לא היית כמו משה רבנו? לא אתיירא כלל, וכי אפשר לדמות אותי למשה רבנו? וכן אם יאמרו לי למה לא היית כמו התנא הקדוש רבי עקיבא? לא יהיה איכפת לי כלום, מי אני ומי רבי עקיבא... ממה אני כן מתיירא, כשיאמרו לי "זושא, למה לא היית זושא? הרי זושא יכולת להיות, אז למה לא היית?".

ואני הקטן אומר, שדוקא לא אתיירא

אם יאמרו לי למה לא היית אני, כי כל אדם מגיע עם המעלות שלו ועם החסרונות, עם ההצלחות ועם הקשיים, אבל כן אתיירא שיאמרו לי למה לא היית כמו זושא. לא מדוע לא היית כמו רבי זושא מאניפולי, אלא למה לא היית כמו הרב זושא וילהלם ע"ה.

במה דברים אמורים? אין צורך לומר שלא ישאלו אותי מדוע לא היית כמו זושא בלימוד התורה, הדבר מופרך מעיקרו. גם אין צורך לומר שלא ישאלו אותי מדוע לא היית כמו זושא במאור פניו לכל אדם, או למה לא היית כמו זושא בפעילותו על פני עשרות שנים להפצת תורת החסידות, או למה לא היית כמו זושא בגמילות חסד ותמיכה במוסדות התורה, או למה לא היית כמו זושא בעוד עשרות תחומים אחרים. בנושאים אלו לאף אחד לא תהי' טענות שלא היית כמו זושא, שהרי מה ההשוואה בכלל?

אבל כן אני מתיירא שישאלו אותי מדוע לא היית כמו זושא בכך שהיה "מענטש". זכיתי להכיר אותו עשרות שנים, כאשר בכל שנה בחגי תשרי היינו מוזמנים לסעודות החג ביחד עם משפחתו, ובתור בחור בקבוצה הייתי מגיע ביחד עם אחי, מידי שבוע לסעוד על שולחנו, אבל זכות מיוחדת הייתה לי לעבוד איתו בשנתיים האחרונות, כאשר פתחנו ביחד את מכון לימודי הלכה 'למען ילמדו' בארצות הברית. הוא לקח את האחריות על הרוחניות ואני על הגשמיות. הוא התעסק בתורה ואני בהבלי העולם, בענייני כספים, פרסום, רישום וכיוצא באלו הדברים. זאת היתה זכות להיות בקשר קרוב כל כך עם אדם נדיר שכמותו. יצא לי לשוחח איתו בטלפון כל יום, ובדרך כלל יותר מפעם ביום. יצא לי להיפגש איתו כל שבוע, ובדרך כלל יותר מפעם בשבוע. כל שיחה וכל מפגש היו הזדמנות לראות איך מתנהג "מענטש".

תכונה זו באישיותו באה לידי ביטוי פעמים רבות, לא רק בדברים גדולים אלא גם בדברים שלכאורה קטנים. כך לדוגמה אחרי מבחן שהתקיים עבור תלמידי הסמיכה אצל הרב גבריאל צינער בבורו פארק, שלחתי ידיעה ותמונות מהמבחן לאתרי החדשות החב"דיים. מיד אחרי הפרסום קיבלתי הודעת טקסט מזושא: "מדוע אתה לא מוזכר בכתבה?". לעצמו לא דאג, אבל הפריע לו שהזולת לא מקבל את מה שלדעתו היה צריך לקבל.

בחודשים האחרונים כשנאבק במחלה הארורה, היה כואב ועצוב לראות אותו סובל ייסורים שכאלו, אבל גם אז לא הפסיק לרגע להיות זושא. הוא התאמץ להמשיך ללמד את השיעורים גם כשהדבר עלה לו במאמצים וכוחות רבים, ובעיקר נשאר אותו זושא עם האמונה, עם אהבת התורה, עם מאור הפנים ועם היותו קודם כל "מענטש".

לאחר שכבר לא יכול היה למסור שיעורים באופן קבוע, ביקשתי ממנו למסור לפחות חלק מהשיעורים, אך הוא חשש שהדבר יפריע למוסר השיעור שמילא את מקומו, והעדיף להימנע מכך, כדי לא לפגוע בו. ידעתי עד כמה חשוב לו למסור שיעורים וללמד תורה וכי הדבר מוסיף בבריאותו ולחצתי שוב ושוב שיגיע לשיעורים, אבל ברוב הפעמים הוא דחה את בקשתי כי לא רצה להפריע לאדם אחר, גם אם המדובר בממלא מקומו...

התלמיד בכנות: הרי הייתי מהתלמידים מחוללי הבעיות, מדוע המשכת לעמוד איתי בקשר לאורך השנים? השיב לו הרב ווילהלם בחיוך: ברוסיה היו אומרים, שאם יש גלגל אחד שמשמיע 'קולות', צריכים לשמן אותו... דווקא בגלל שעשית 'רעשים' הרגשתי צורך לקרב אותך!

על אהבתי לתלמידים מספר אחד הרמ"ם, שמדי פעם היה הרב ווילהלם שואל אותו אם יש בכיתתו תלמיד שנוקק לעזרה בגשמיות, ולאחר שהיה מקבל את הפרטים, ניגש אל התלמיד ואמר לו שבגלל התמדתו בלימוד - השיבה מעוניינת לתת לו מענק מיוחד. הוא עשה את זה בצורה מאוד מכובדת, ולמעשה הלביש את התלמיד מכף רגל ועד ראש. כובע, חליפה, חולצות, מכנסיים ונעליים. הוא שילם כמה מאות דולרים, והכל נעשה באופן כזה שהתלמיד לא הרגיש שהוא מקבל צדקה.

יש לתמוה, ושאלות לחזרה

הרב ווילהלם היה יהודי רחב-אופקים. כאשר למד נושא מסויים - הוא חקר אותו לאורך ולרוחב. את אהבת ידיעת התורה ביקש להנחיל גם לתלמידיו, וראשו כל הזמן היה עסוק במחשבות כיצד לעניין את התלמידים, ולהביא לאווירה של תענוג בלימוד התורה. הוא החל להפיק חוברת בשם "יש לתמוה" עם שאלות מרתקות בכל תחומי התורה.

אחד השלוחים בארץ הקודש, שלמד במתיבתא אצל הרב ווילהלם, סיפר כי פעם היה בהרצאה בבית הכנסת הגדול בירושלים, ואחד מגדולי הרבנים שאל את הנוכחים כל מיני שאלות. על אחת

בפגישה עם חברי מערכת 'אור החסידות' לפני כחודשיים

עוצמתית של הרבי. ואחרי זמן המיזם תורגם גם לאנגלית וספרדית". ממשיך ומספר הרב מן: "תמיד היינו מתייעצים איתו איך להתרחב ואלו פעולות חדשות לעשות. למרות שהיה אדם עסוק - תמיד כשהיינו צריכים אותו הוא היה זמין אלינו, התפנה מכל עיסוקיו ועזר בכל מה שהיה יכול".

עוזר ומסייע בכל התחומים

למרות שהיה עסוק מעל ומעבר בניהול הישיבה, הרב ווילהלם סייע בחפץ לב למוסדות אחרים בשכונה. הרב מנחם מענדל הכהן הענדל, מנהל מוסדות 'אור מנחם', מספר כי הרב ווילהלם סייע להם פעמים רבות בשאלות חינוכיות, ואפילו בבחירה של אנשי צוות.

"באחת השנים", מספר הרב הענדל, "היה תלמיד שלא הסתדר עם צוות המוסד, והוחלט לפנות לרב ווילהלם. למרות שלא מדובר במוסד שלו, הוא דאג לטובת הילד, ישב שעות רבות עם הילד והוריו, ועם המלמדים, עד שבסופו של תהליך הילד חזר לכיתתו והצליח בלימודים".

הרב הענדל הכיר את טוב ליבו של הרב ווילהלם גם בפן אחר של עסקנות הכלל - הכנסת אורחים. בכל שנה היו הרב ווילהלם ורעייתו עושים השתדלות מיוחדת כדי להשיג לפחות בית אחד עבור הכנסת אורחים. הם גם ראו בעניין הזה ניסים גדולים, כאשר כמה פעמים הצליחו להשיג בתים לקנייה סמוך מאוד לתשרי, והם ראו בכך סיוע משמים כדי שיוכלו לעזור להכנסת אורחים.

והעמידו רבנים הרבה...

מורכבות מאוד. מכיוון שרצה להכניס לאווירת הלימוד גם את התלמידים החלשים יותר, ערך מבצע נוסף, קליל יותר, ללימוד ההגדה של הרבי. הוא סידר מסלול שיתאים לכל תלמיד, ובסופו של תהליך חילק פרסים גדולים לתלמידים.

חסידות בגודל של 'ביס'

לפני כ-15 שנים החל הרב ווילהלם לתמוך כספית במכון 'אור החסידות' כדי להפיץ חסידות. הרב אברהם מן, מראשי המכון, מספר על התחלת הקשר עם הרב ווילהלם: "יום אחד הוא ניגש אליי, ואמר כי שמע על הפעילות המבורכת שלנו, ושאל אם אנו צריכים מקום למשרד. הוא סידר עבורנו מקום רחב ידיים, משם אנו מנהלים את כל הפעילות".

עם הזמן השותפות שלו הלכה והעמיקה, והוא לא רק תמך מן הצד, אלא גם נכנס לגוף הפעולות, ויזם את הרעיון של 'פנינה יומית' - רעיון קצר מן התורה של הרבי, שמודפס ומחולק בכל יום בבתי כנסת בעשרות אלפי עותקים.

בנו, הרב חיים ישראל ווילהלם, מספר כיצד עלה הרעיון של הפנינה היומית: "אבא נכנס לסופר-מרקט וראה שכיום יש לא רק עוגיות גדולות, אלא גם עוגיות קטנות, 'עוגיות-ביס'. אז הוא אמר שגם ברוחנית צריך כזה דבר, ולצד השיחות הארוכות והעמוקות, צריכים להכין גם שיחות של הרבי 'קלים לעיכול'... בעקבות זאת הוא התחיל את היוזמה של 'פנינה יומית', שיהודי נכנס לבית הכנסת ואין לו זמן ללמוד אזי הוא קורא את 'פנינה' היומית וכך בשלוש דקות הוא יודע שיחה

השאלות, אף אחד ממאתיים האנשים שנכחו בבית הכנסת לא ידע את התשובה. הוא היה היחיד שידע מכיוון שהשאלה הזו הופיעה באחד מקובצי ה'יש לתמוה'. הוא לא רצה להתבלט, ולכן לחש את התשובה לרב שישב לידו. אולם הלה נעמד ואמר: הנה החב"דניק שלידי, הוא היחיד שיודע את התשובה... לא הייתה לו ברירה, והוא נעמד ואמר את התשובה. הדבר גרם לקידוש שם ליובאוויטש.

כאמור, חיבה מיוחדת הייתה לו ללימודי ההלכה. מכיוון שבשולחן ערוך של רבינו הזקן, יש לפעמים בסעיף אחד עשר פרטים, ובלמוד הרגיל לא שמים לב לכל הפרטים - ערך הרב ווילהלם 'שאלות לחזרה', בהם הוא למעשה 'מפרק' כל הלכה לגורמים ראשוניים, כך שכאשר חוזרים עם השאלות שלו, שמים לב לכל הפרטים בלשונו הזהב של רבינו הזקן. ברבות השנים החוברות שלו הפכו למטבע מהלכת בכל ישיבות חב"ד. הרב חנניה יוסף ע"ה אייזנבאך התבטא פעם על הפרוייקט הזה, שבזכותו אלפי בחורים למדו שולחן ערוך של רבינו הזקן.

מחנכים עמם שוחחתי זוקפים לזכותו של הרב ווילהלם את המהפכה בלימוד שולחן ערוך של רבינו הזקן. הוא ערך מבצעי לימוד מיוחדים, ויחד עם תרגילי החזרה שלו - תלמידים למדו את כל חלק א' בשולחן ערוך של רבינו הזקן. בשנה שלמדו מסכת פסחים, הוא ערך תרגילי חזרה על הלכות פסח בשולחן ערוך של רבינו הזקן, ובאותה שנה - תשע"ט - הייתה אווירה של 'פסח' בכל השנה... בסוף השנה היו חמישים בחורים שידוע בעל פה את כל הלכות פסח, למרות שאלו הלכות

לא רק שווער, גם רב ויועץ

חתנו, הרב יעקב יוסף רסקין, שליח הרבי רוב מדינת ג'מייקה, משתף מזווית אישית:

הרב ווילהלם לא היה עבורי רק שווער [חותן]. הוא היה רב ויועץ קרוב. עוזר ומסייע לכל ענייני השליחות - בגשמיות וברוחניות, והכל מתוך מסירות אין-קץ. הוא אפילו היה רוכש מידי פעם את העיתון של האיים הקריביים, כדי להיות מעודכן במה שקורה אצלנו, ובטלפון הבא היה מעדכן אותי על מפעל מזון חדש שנפתח וצריכים לדאוג שיהיה כשר, או על עורך דין יהודי שפתח משרדים חדשים, וצריכים לבקר אצלו...

מאז יצאנו לשליחות בג'מייקה, הוא היה מגיע לבקר אצלנו לפחות 4-5 פעמים בשנה. לקראת כל ביקור התקשר להתעניין מה אפשר להביא, בשר דגים וכל מיני מטעמים. גם כאשר יכולתי לארגן משלוח, הוא התעקש לסחוב איתו את המזוודות כדי להביא דברים 'טריים' עבור השלוחים.

הביקורים שלו היו עבורנו כמים קרים על נפש עייפה. הוא הביא איתו חיות חסידית מיוחדת, וכל ביקור שלו גרר התעוררות רוחנית גדולה. סיפר לי יהודי חרדי מבורו-פארק, שהוא נסע עם אשתו לנופש בג'מייקה, אבל לאחר שפגש את הרב ווילהלם, הביקור כולו הפך לחוויה רוחנית מרוממת.

כמו בכל תחום בחיי, הוא השקיע את עצמו עד לפרטים הקטנים. כך למשל, כאשר ערכתי אירוע גדול לציון השואה, והבאתי את אחותה של אנה פראנק, ביקשתי ממנו להיות המנחה של האירוע. הוא עבר על כל הספר שלה, וממילא ידע לשאול את השאלות הכי מדויקות. אחותה אמרה לי בהתפעלות ששנים רבות היא מרצה, ומעולם לא היה לה מנחה כל כך מקצועי.

האירוע הזה, שהיה מיועד גם לגויים, והשתתפו בו אלפי אנשים, היה בסמיכות ל"א ניסן, ובדיקו אז הצלחנו לקבל מהמושל הצהרה על קביעת י"א ניסן ליום חינוך. הכרזנו על כך במהלך האירוע, וזה היה קידוש שם ליובאוויטש. לאחר האירוע נסענו חזרה מעיר הבירה קינגסטון, לביתנו שבעיר מונטגו-ביי, מרחק שלוש שעות נסיעה. הגענו בשעה שתיים בלילה. השווער שלי היה אחרי טיסה, אחרי הרצאה ארוכה ומאתגרת, ואחרי נסיעה ארוכה עד לבית. ולמרות הכל, כאשר הגענו הביתה, הוא כל כך שמח שהצלחנו לקבל מהמושל את הצהרה על יום החינוך, שסחף אותי לריקוד חסידי בסלון ביתי עם שירת 'הללו את ה' כל גויים', במשך דקות ארוכות, עד שנעמד מול התמונה של הרבי ואמר בהתרגשות 'לחיים רבי!'. עבורנו זה היה 'שיעור חי' של אהבה והתקשרות לרבי.

למבוגרים בני גילו ואפילו למעלה מכך. המשותף לכולם היה הקשר האמיץ שהם נקשרו למגיד שיעור האהוב.

המסירות שלו עבור התלמידים היתה ללא הגבלה. כך למשל מספר ר' טובי' טאטיק: "אני בעל תשובה ולא היה לי רקע ישיבתי; לכן כאשר הצטרפתי ללימודים במכון, זה היה לא פשוט עבורי. הרגשתי שנתנו לי לנהוג על הכביש הראשי לפני שלמדתי נהיגה..."

"בזמן שלמדנו הלכות תערובות, היה סעיף אחד שלא הצלחתי להבין. חזרתי הביתה אחרי השיעור ועברתי שוב על השולחן ערוך, והבנתי באופן כללי את הנושא, אך לא הצלחתי להבין את מהות הדברים.

"מספר ימים לאחר מכן חל הג השבועות והתפללתי ב-770. אחרי התפילה הייתי בדרכי הביתה, ולפתע ראיתי את הרב וילהלם בהמשך הרחוב צועד לכיוון ביתו. ניגשתי אליו וסיפרתי לו שיש סעיף שלמדנו ואני עדיין לא מצליח להבין אותו לאשורו. להפתעתי, הרב וילהלם אמר לי לבוא איתו, ויחדיו נכנסו לבית כנסת קרוב, שם הוציא את השולחן ערוך מהארון, התיישב איתי והחל ללמד אותי את הסעיף. למדנו יחדיו את הסעיף שלוש פעמים, וסוף סוף הבנתי את דברי המחבר.

"לאחר מכן התברר לי שבסעודת החג באותו יום נערכה בביתו של הרב וילהלם גם סעודת שבע ברכות, אך הרב וילהלם עצר הכל כדי ללמוד איתי את ההלכה!"

גם לאחר שהתגלתה אצל הרב וילהלם המחלה, הוא לא חשב להפסיק את השיעורים, ואדרבה - היה ניכר כי הדבר מוסיף בו חיות, למרות הקושי שבדבר. כשנחלש קולו, הוא עבר ללמד ברמקול, והמשיך להגיע לשיעורים.

בשבוע שעבר, בד' שבט, אפסו כוחותיו, והוא החזיר את נשמתו ליוצרה. ברגעיו האחרונים עמדו סביבו כל בני משפחתו וניגנו את הד' בבית, ותוך כדי ניגון יצאה נשמתו בקדושה ובטהרה.

הותיר אחריו את - יבדלחט"א - וזגתו מרת אסתר תחי', בניו ובנותיו: הרב **בערל** - לוס אנג'לס, הרב **חיים ישראל** - קראון הייסט, הרב **לוי יצחק** - לאס וגאס, הרב **מנחם מענדל** - קראון הייסט, גב' **מוסקי רסקין** - ג'מייקה, גב' **מאשי ביגון** - קראון הייסט, גב' **שרה שור** - קראון הייסט, הת' **משה**.

ויה"ר שתכף ומיד יקויים הייעוד "הקיצו ורננו שוכני עפר", והוא בתוכם.

שהתמלאו עד אפס מקום. וכך, מידי ערב היה הרב וילהלם מלמד שיעור הלכה, ובכושר ההסברה הייחודי שלו הוא הצליח להפוך גם את הסוגיות המסובכות ביותר לפשוטות וקלות להבנה. כחסיד אמיתי שילב בלימוד ההלכה את פסקי אדמו"ר הזקן, אך בנוסף השתדל להביא מדברי רבותינו נשיאינו, כולל הנהגות בפועל, סיפורים ועוד.

אם בזמן היותו ראש ישיבה תלמידיו היו בחורים צעירים - הפעם היו התלמידים במנעד גילאים רחב, החל מאברכים צעירים מיד אחרי חתונתם, ועד

בזמן הגל הראשון של הקורונה, כאשר שכונת קראון הייסט היתה סגורה ומסוגרת, החל הרב וילהלם בהקמת מוסד חדש, וביחד עם הרה"ח ר' שרגא קרומב, החליטו לפתוח את מכון 'למען ילמדו' בארה"ב. הם באו בדברים עם הרב ישראל מעל, מהנהלת המכון באה"ק, והחליטו שעם סיום הגל, יפתח הסניף הראשון לדוברי אנגלית המעוניינים בלימוד הלכה.

עם פתיחת הרישום התברר כי הדרשה למכון לימוד הלכה עבור אנשים עסוקים היא עצימה, ובמקום כיתה אחת שתוכננה להיפתח, נפתחו שלוש כיתות

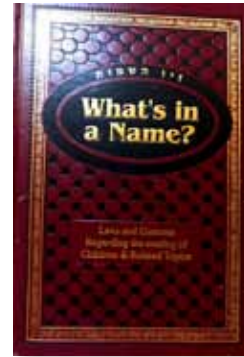
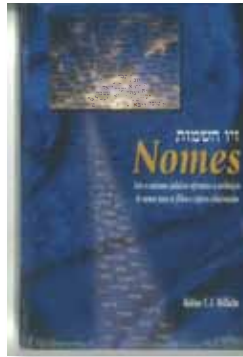

שער
חיבוריו

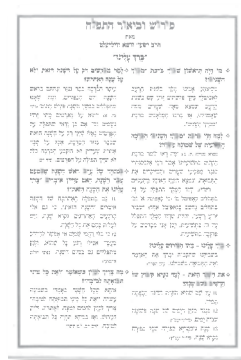
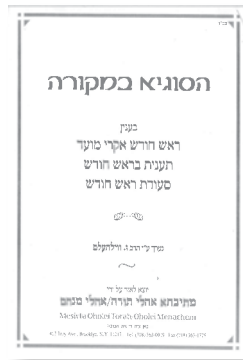
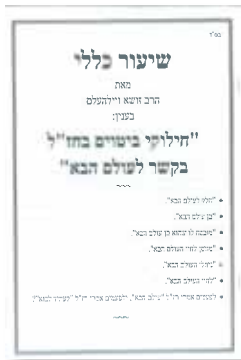

שער
הנחמה

ב"ה

אבל יחיד עשוי לך

המומים ומזועזעים אנו עד דכרוכה של נפש על פטירתו של אחד מעמודי התווך של מכון אור החסידות, ויוזם כמה מפעולותי הברוכות, כ"פנינה יומית", Lightpoints ועוד, עמד לימינו בכל עת, הגאון הנודע, מחבר כמה ספרים חשובים, צנא מלא ספרי, העמיד אלפי תלמידים, מאיד פנים לכל אדם ומקבל את כולם בסבר פנים יפות, החסיד התמים

הר"ר ישעי' זוסיא

ב"ר אברהם דוד ווילהעלם ע"ה

אנו שולחים את תנחומינו לדעייתו הכבודה מרת אסתר תחי' ולבניו ובנותיו ושאר המשפחה הכבודה שיחיו

המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים, ושלא תדעו עוד צער, ובודאי פעולותיו הברוכות ימשכו ביתר שאת ויתר עוז, ויהיו לעילוי נשמתו, ויזוזו את קיום היעוד "הקיצו ודגנו שוכני עפר" והוא בתוכם, תיכף ומיד ממש.

בית חב"ד ג'מייקה

אבל יחיד עשי לך

יחד עם כל בני המשפחה, התלמידים והידידים הרבים מאביס אנ מאד את פטירתו של חמי היקר והנעלה, הגאון החסיד והמוחנך רב הפעלים אשר היה מסור מאד בגשמיות וברוחניות לבית חב"ד בג'מייקה וכל בני הקהילה נהנו ממנו רבות בגשמיות וברוחניות, מקושר לכ"ק אדמו"ר וזעקלל"ה נבג"ם ז"ע, שליח למדינת פנמה, מנהל וראש ישיבת מתיבתא אהלי תורה, הוגה בתורה בהתמדה רבה, פה מפיץ מורגליות, חיבר ספרים והרביץ תורה ברבים בגולה ובחסידות, עסק בהפצת המעיינות, תמך במוסדות ובשלוחי הרבי, אהוב על חבריו, ורף צדקה וחסה, ביותו פתוח לרווחה וקיבל את כולם בסכר פנים יפות, העמיד דור ישרים מבורך, צאצאים ותלמידים, ומהם שלוחי המלך ועושי דברו

הרה"ח

הרב זושא וילהלם ע"ה

ואנו משגרים את נחומינו הכנים לזוגתו
תבדלח"ט המהנכת החשובה

הרבנית **אסתר** שתחי'

ולכל המשפחה החשובה שיחזו

בניו

הרה"ת ר' **מרדכי דובער** שי'
מחשובי אנ"ש בקליפורניה

הרה"ת ר' **חיים ישראל** שי'
מנהל המכונה באהלי תורה והרב דנתן'ס שול
בקראון הייטס

הרה"ת ר' **לוי יצחק** שי'
השליח לדרום מערב לאס וואגאס

הרה"ת ר' **מנחם מענדל** שי'
מחשובי עסקני קראון הייטס

הת' הנעלה **רפאל משה** שי'
בנותיו

מרת **מושקא רסקין** תחי'
השליחה למדינת ג'מייקה

מרת **מאשא בעגון** תחי'
קראון הייטס, נ.י.

מרת **שרה שור** תחי'
קראון הייטס, נ.י.

גדולה מאד האבידה ובנחמת ציון וירושליים ננוחם בכפלים

הרב **יעקב יוסף רסקין**
מנהל בית חב"ד ג'מייקה

בשם היהודים בג'מייקה והתיירים

עד מתי?! עד מתי?! עד מתי?!

מתוך לב כואב וצער גדול על האבידה הגדולה שולחים אנו את ניחומינו הכנים ומשתתפים בצערך ובאבלו של חברנו לספסל הלימודים, ידיד יקר לכולנו. מבחירי התמימים, ראש וראשון לכל דבר שבקדושה. בעל אהבת ישראל ונעים הליכות. מעמודי התווך של כיתתנו, הנעלה והמצויין

הת' רפאל משה שי ווילהעלם

וכל משפחתו החשובה שיחיו

על פטירת אביהם הדגול, האי גברא רבא, מחשובי אנ"ש בשכונת המלך, עמד בראש מתיבתא אהלי תורה למעלה משלושים שנה והעמיד תלמידים לאלפים מתוך מסירה ונתינה, צנא מלא ספרי ומחבר חיבורים חשובים, רודף צדקה וחסד שתמך ועסק בחינוך לימוד התורה והפצת המעיינות, איש חי ורב פעלים, הגאון החסיד הנעלה

ישי' זוסיא ע"ה

המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים ומעתה אך טוב וחסד ירדפכם תמיד כל הימים והקיצו ורננו שוכני עפר והוא בתוכם בגאולה האמיתית והשלימה תכף ומיד ממש

אברהם סארקין
שלום דובער סיימאן
יעקב סודקביץ
שכתאי יוסף הכהן ערנטרוי
יוסי עמרם
ארי' אבא פינק
חיים יהודה יוסף פרידמן
חיים פוגלמן
חיים ישעי' פלאטקין
בנימין ארי' לייב פלאטקין
שמואל פריעד
מנחם מענדל צייטלין
מנחם מענדל ציקושוילי
ראובן הלוי קריצבסקי
יהושע מרדכי קוט
מנחם מענדל קונין
יהושע רפפורט
מנחם מענדל רובינשטיין
יעקב נפתלי ראטנברג
שלום רוזענבלום
מרדכי שפירא
שניאור זלמן שפירא
יוסף יצחק שפירא
צמח שאנאוויטש
חיים אליהו שטרנברג
אליהו שפוטין
שמואל שייקביץ

מנחם מענדל הבלין
שניאור זלמן דוד הירש
דובער ורנר
בנימין וישעקי
מנחם מענדל וילהעלם
אהרן יחזקאל וואגעל
יחיאל וואגעל
מנחם מענדל וויספיטש
יוסף זכרי
מאיר טואטי
יעקב מהנוב
מנחם מענדל הכהן כ"ץ
מנחם מענדל הכהן כהן
מנחם מענדל לענט
מנחם מענדל ליפסידש
שלום לעבאוויטש
כתריאל ליוזאק
יוסף לויפער
ישראל לויין
אברהם מרדכי לשם
שניאור לרמן
שלום דובער ליבעראו
מנחם מענדל לזרוב
מנחם מענדל מרגי
יוסף יצחק הלוי סגל
מנחם מענדל הלוי סגל
מנחם מענדל סודרי

יוסי אוהיון
מנחם מענדל אקונאו
לוי יצחק אוימאו
פנחס אודאבא
מנחם מענדל איידעלמאן
שניאור זלמן אטל
אהרן באראן
ישראל צמח באראן
ישראל צבי בארבער
יצחק בארבער
מנחם מענדל הכהן בלעסאפסקי
מנחם מענדל בלמו
ראובן ברענענסאן
שמואל הלוי בערנשטיין
משה אריה גאנזבורג
שמואל גאלדמאן
שמואל גאלאמב
יוסף גארדאן
מנחם מענדל גורארי'
שד"ב גערליצקי
דוד גאפין
מנחם מענדל גאלדשטיין
אלימלך גאלדשטיין
מנחם מענדל דזיוונין
אהרן הבלין

קהילת מאונטן לאדג' באנגאלא קאלני

מאנטיסאלא ניו יורק

כוס תנחומין

מבכים אנו מרה ומצטרפים אנו לקהל אנ"ש והתמימים להביע ניהומין מקול"ע על פטירת האי גברא רבא ויקירא, מעמודי התווך של קהילתנו שזכה להחדיר תורה ויראת שמים בהמוני תלמידיו מושפעיו ומכיריו, מתוך התמסרות נפלאה, בחן ובחסד כיד ה' הטובה עליו, ספרא וסייפא, הגאון החסיד היקר

ישעי' זושא ע"ה וילהעלם

זכתה קהילתנו הק' בחודשי הקיץ במרוצת השנים שהוא נתן אצלינו שיעורים מאלפים בכל חלקי התורה, ולהתרומם על ידו מדרשותיו, והתוועדויותיו ומהחיווק והעידוד שקיבלנו ממנו במאור פנים ובלב ונפש חפיצה

אנו שולחים את ניהומינו מעומק הלב לזוגתו אשת חיל עטרת בעלה

מרת **אסתר** שתחי'

ולבני משפחתנו החשובה

אלקי הנחמות ירפא את יגון המשפחה הנכבדה ויחזקם ויאמצם להתברך באך טוב וחסד מנפש ועד בשר, בבני חיי ומזוני רוויחי, ולרוב נחת חסידותי, עדי נוכה במהרה לקיום היעוד הקיצו ורננו שוכני עפר והוא בתוכם בגאולה האמיתית והשלימה עם רבינו בראשנו

בשם חברי הקהילה ובית הכנסת

Address

620 Foster Avenue
6th Floor, Brooklyn, NY
11230

Contact

Phone: 212-227-1000
Fax: 212406-6934

הרב דוד נייאוויטץ
מנהל

הר"ר צבי בלום
מנכ"ל

הרב מרדכי רייכבערג
ראש מחלקת אעלה

בעזה"י

יום שנכפל בו "כי טוב" ט' שבט תשפ"ב

נטפי תנחומין

משגרים אנו תנחומינו, ורגשי השתתפות בצערן של המשפחה הרוממה, אשר לקח מהם האי גברא יקירא מלא וגדוש במידות תרימיות, לבו לב טוב לעוזר ולהיטיב לזולת, ידידינו עוז,

הגאון המפורסם

רבי ישעי' זושא ווילהעלם זצ"ל

אשר במסירת נפש הרביץ תורה לתלמידים, ומסר עצמו להרחיב גבולות הקדושה, לחזק עולם התורה וחסידות, ולהוסיף עמלי תורה בטהרה, ולהרבות כבוד שמים.

שלוחה בזאת ברכות תנחומים בכפליים, בעל הנחמות ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים ולא יוסיפו לדאבה עוד, הרופא לשבורי לב, יחזק לבבות הנשברות, וירעיף עליכם טללי מזור ומרפא, ולא ישמע עוד שוד ושבר בגבולכם, ובמעונכם ישמע אך טוב וחסד כל ימי חייכם.

המשתתף בצער המשפחה,

מרדכי רייכבערג

Yéchiva Tom'hei Tmimim Loubavitch – France

Institut Supérieur d'Etudes Rabbiniques et Talmudiques

ישיבת תומכי תמימים ליובאוויטש - צרפת

מסודרם של כ"ק אדמו"ר רבי שלום דובנער הבג"ד כ"ק אדמו"ר רבי יוסף חיים זנוקללה"ה נבנים זי"ע שניאורסאהן
מלובאוויטש בנישואות כ"ק אדמו"ר דלובאוויטש רבי מנחם מענדל שניאורסאהן שליט"א

ח' שבט התשפ"ב

לכבוד ידידנו החשובים

מרת וילהלם שתליט"א

והילדים שיחיו, ובפרט, בוגרינו היקרים והאהובים,

הרב חיים ישראל שי', הרב לוי יצחק שיח' והת' משה שיחיה,

וכל המשפחה הנכבדה,

מה גדול כאבנו וצערנו בשמענו הבשורה הקשה על אודות פטירתו של ידידנו היקר,
הרב זושא ע"ה.

בפטירתו, איבדנו כולנו, קהילת אנ"ש והשלוחים אחד מהבחירים שבחבורה, יהודי מלא
וגדוש בתורה, מצוות ומעשים טובים. הוא היה דוגמה של א חסידישער איד, א
חסידישער איש חינוך און אחסידשער טאטע. בכל מעשיו תמיד היה סמל ודוגמה
להנהגה חסידית לכל רואיו.

עבור ישיבתנו הקדושה תמיד היה בידידות מיוחדת. בכל פעם שהיה צורך, עמד לטובת
הישיבה (ביחד עם זוגתו הרבנית שתחי, ישלח לה הקב"ה אורך ימים ושנים טובות
ובריאות הנכונה), תמיד השתדל וסייע, ותמיד ידענו שהוא אחד מהידידים שאכפת להם
מהמוסד והכל היה בסבר פנים יפות.

אנו מאחלים לכם ולכל המשפחה הנכבדה, כי אך טוב וחסד ילווכם כל הימים, בבשורות
טובות ומשמחות, מתוך בריאות הנכונה ונחת מכל יוצאי חלצים.

בכבוד רב,

בשם הנהלת הישיבה והתלמידים,

מענדל גורעוויטש

כוס של נחמה

בצער כאב ונהי משתתפים אנו באבלו ויגונו הכבד מנשוא של ידידנו האהוב והיקר אשר ינק מבית אבא את הרגישות והאכפתיות לכל דבר שבקדושה ומיישם זאת הלכה למעשה במסירות נפלאה כנשיא וממקימי בית הכנסת ומרכז קהילתי לכל דבר שבקדושה הרה"ת ר' **מנחם מענדל שי" ווילהעלם**

ואחיזו ידידנו היקר רב ביהכנ"ס דקהילתנו הק' הרה"ח הרה"ת ר' **חיים ישראל שי" ווילהעלם**

על פטירתו של אביהם היקר והאהוב, מחשובי ונכבדי תושבי שכונת קראון הייטס כאן ציוה ה' את הברכה, זכה להעמיד אלפי תלמידים ההולכים בדרך אשר הורונו רבותנו נשיאינו דרכי התורה והחסידות

הרה"ח הרה"ת ר' **ישעי' זושא ע"ה ווילהעלם**

וכן תנחמונו שלוחים בזאת לאמם-זוגתו האשה החשובה מנב"ת מרת **אסתר** תחי' ולכל משפחת ווילהעלם שיחיו המעטירה והחשובה

המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים ומעתה ועד עולם אך טוב וחסד ימצאכם תמיד כל הימים ויה"ר שבזכות המשך הפעולות הברוכות נזכה תיכף ומי"ד ממי"ש לקיום היעוד והקיצו ורננו שוכני עפר בגאולה האמתית והשלימה בהתגלות מלכנו משיחנו

חבריו וידידיו

מתפללי בית הכנסת

בס"ד, שבט תשפ"ב

לכבוד

ר' מענדל וילהלם שיחי'

שלום וברכה

הצטערתי לשמוע על פטירתו של אביכם הרב ישעיה זושא ע"ה בדמי ימיו.

אביכם ע"ה נודע כאיש אשכולות שכיהן במגוון תפקידים תורניים כרב, שליח ומנהל חינוכי בחסד עליון, וכן כאיש ספר והגות, ופטירתו בטרם עת גדעה פעילות תורנית, חינוכית וספרותית ענפה, והותירה חלל בלתי ניתן לאיחוי בקרב המשפחה, הקהילה ואלפי תלמידיו ושומעי לקחו לאורך השנים.

המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים, ומי ייתן ומכאן ואילך תדעו אך טוב וחסד ותבשרו רק בשורות טובות, ונזכה במהרה בימינו לקיום הייעוד של הקיצו ורננו כל שוכני עפר והוא בתוכם.

בברכה לבשורות טובות
יוסף יצחק וולף

ב"ה

Yeshiva Tom bei Tmimum Leubaritch - France

INSTITUT SUPERIEUR D'ETUDES RABBINIQUES ET TALMUDIQUES

ישיבת תומכי תמימים ליובאוויטש - צרפת

מייסדו של כ"ק אדמו"ר רבי שלום דובער ובט כ"ק אדמו"ר רבי יוסף יצחק זצוקללה"ה נגד"מ ז"ל שניאורסאהן מליובאוויטש בנשיאת כ"ק אדמו"ר דליובאוויטש רבי מנחם מענדל שניאורסאהן שליט"א

הרה"ק יוסף ז'ט"ס

אזיבנין ש"ה אנשפחה ויליאם, זכרון אלהימינו
הרה"ח, חיים ויניאל, אלו א"ח, ומשה סקט פנאי
אלו אגם, ואל האספחה הברוכה שליט"א,
תומאים, וצדק רב הצטרפו להאגודה אפסיית
של אמו האספחה הרה"ח כ' אלול א"ה.
אשר אמת ופניו ואלו איבות תומאים, אשר היה אגור
הרב ונפש האוניין התומאים הצדיקים, ואלו אלו הרה"ח
ביבוי אמת האספחה שנים מקום הקיימים ואינו אגם.
אן אלו חיים ז'ט"ס אגם אלו האגודה והאגם
ואגוד אגם אגם תומאים. קוסם תומאה האגודה
שמהקום יתם אגם אגם קוסם אגם אגם אגם אגם אגם
וקאחיהם וקוסם היצוד וקייביל ורוע... ומא אגם
ומה ה' א' אגם אגם אגם אגם אגם אגם אגם
התמלות תמין אגם האגם אגם אגם אגם אגם אגם אגם

יצחק ז'ט"ס

בש"ס תומאים והאספחה אגם אגם אגם אגם אגם אגם אגם אגם

בס"ד

Panamá, January 6th 2022

To Rebbetzin Esther the Wilhelm family,

Our community was very saddened with the painful news of the passing of Rabbi Zushe Wilhelm A"H.

With much hurt and sorrow, we extend our condolences to Rebbetzin Esther and all the Wilhelm Family.

Although Rabbi Zushe left Panama over 30 years ago, he was always remembered for the positive impact and good impression he left on all the members with whom he was in contact.

Rabbi Wilhelm was the first Orthodox rabbi in our synagogue and helped make the transformation to the Beth El community we are today, in a peaceful and friendly way. His spiritual guidance and care for all the members will always be remembered. It was when he arrived that we made the first kosher kitchen and we set up a mechitzah in the Shul and he began the community seders. All these steps were the beginning to establish the Orthodox roots of our community. Till today we know he has been in touch with many members and involved with them over the last three decades.

We are all very sorry to hear the news and are grieved by his untimely passing. His passing will leave a great vacuum for his family, friends and community, but we are hopeful that his legacy and accomplishments will comfort the family and all his loved ones.

המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים

Rabino Aaron Laine

Dovi Eisenman

Samuel Schwartz

Leo Witnizer

Ezra Zalcer

Moises Rubin

Roy Katz

David Coiffman

CENTRO COMUNITARIO BETH-EL
COMUNIDAD JUDÍA SIONISTA DE PANAMÁ

TELS. 392-4909 · 392-0618 / APARTADO 0816-05065 PANAMÁ 3, R.P.

בית רבקה המרכזית

ברוקלין, נ.י.

נוס של תנחומין

בצער רב וביגון עמוק משתתפים אנו בכל לב ונפש
בצער הגדול ובאבל הכבד של המחנכת הדגולה והמסורה,
אשת חיל עטרת בעלה

הרבנית **אסתר** תחי' **ווילהעלם**

על פטירת בעלה הדגול והנעלה,
גדול בתורה ובחסידות ורב פעלים בשדה החינוך,
מחבר ספרים ומרביץ תורה ואיש חסד, מחשובי אנ"ש חסידי חב"ד,
אשר נזכך בייסורים ונלקח בדמי ימיו

הרה"ח הרה"ת ר' **ישעי' זושא** ע"ה **ווילהעלם**

גדולה האבידה ועמוק היגון

והננו משגרים ניחומינו הכנים והלבביים לכל המשפחה הנכבדה שיחיו –
הרופא לשבורי לב יחזקם ויאמצם ובהמשך הצלחת הפעילות המבורכת
ימצאו חיזוק ובקרוב ממש נראה בקיום היעוד
הקיצו ורננו שוכני עפר והוא בתוכם בגאולה השלימה

אבל יחיד עשי לך

בצער רב וביגון קודר, אנו, החתומים מטה, חברי צוות הרמ"ם, המשפיעים וההנהלה של המתיבתא, המומים וכואבים על האבידה הגדולה - פטירתו של האיש הגדול בענקים, אשר כל רז לא אניס לי, אשר במשך למעלה משלושים שנה כיהן כמנהל רוחני וראש המתיבתא דשיבתנו הק' ועסק בעבודת הקודש במסירה ונתינה והעמיד תלמידים למאות ואלפים, מחבר עשרות ספרים וקונטרסים ופעל גדולות ונצורות לקרב לב ישראל לאביהם שבשמים ולמאור תורת החסידות

ישעי' זושא וילהעלם

הגה"ח הרב ר' אשר נלב"ע בדמי ימיו

והננו שולחים את ניהומינו לזוגתו הרבנית החשובה תבדלח"ט

מרת **אסתר** תחי'

וכל המשפחה החשובה שיחיו

ובמיוחד לבנו הרה"ח הנעלה הרב **חיים ישראל** שי'

ראש המכינה בשיבתינו הק'

מן השמים תנוחמו ולא תוסיפו לדאבה עוד, ואך טוב וחסד הנראה והנגלה יהיו מנת חלקכם תמיד, ובמהרה יקויים הייעוד הקיצו ורגנו שוכני עפר, והוא בתוכם בגאולה האמיתית והשלימה מיד ממש

שניאור זלמן לויפער סגן מנהל שיעור ב-ג	משה דובער סילמאן מנהל	אלימלך אסטער סגן מנהל שיעור א'
אליהו טננבוים יוסף נחמן טווערסקי יצחק פרום חיים לפקיבקר דוד הלוי לזין מנחם מענדל שניאור	משה גדלי' הלפרין נסים לגזיאל אברהם דוד לאש יחיאל מיכל מרוזוב לוי יצחק גרייזמאן שמעון ריבקין	רפאל נחמן דובאוו אבא נפרסטק פרץ קפלן מנחם מענדל קמינקר שמואל גורארי ישראל קפלן
מנחם מענדל הכהן בלוי	יוסף לאנגזאם	

הנהלת אהלי תורה - אהלי מנחם

מכון לימוד הלכה

למען ילמדו בארה"ב

גדול בים שברנו

בעזר רב וביגון עמוק אנו מבכים את פטירתו של האי גברא רבא יקירא, ראש וראשון לכל דבר שבקדושה, רב פעלים לתורה ולהוראה, ראש מכון "למען ילמדו" בארה"ב, העמיד מאות אלפי תלמידים, האיר פנים לכל אדם וקיבל את כולם בספר פנים יפות
 הרה"ג הרה"ח

ישעי' זוסיא

הרב
 ב"ר אברהם דוד
 ווילהעלם

ושולחים אנו את תנחומינו לרעייתו תבדלחט"א מרת אסתר תחי', לבנינו, לבנותיו ולחתני ולשאר המשפחה המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים, וזכות לימוד התורה של מאות תלמידי המכון תעמוד לעילוי נשמתו, ונוכח יחדיו לקיום הייעוד "הקיצו ורננו שוכני עפר", והוא בתוכם, מיד ממש, נאו!

צוות המכון	מגדי ישעוים	חברי וועד ההסמכה	חברי הגהלת המכון
הרב בערל פלטיאל	הרב יוסף יצחק בארכר	הרב אליהו יוחנן גורארי'	הרב גדליה אברלנדר
הרב זלמן קארף	הרב שלום יודקני	הרב גבריאל ציננער	הרב רפאל דוד באנון
הרב משה רובין	הרב מרדכי פרקש	הרב דוד שוחט	הרב יוסף ישעיה בריון

חברים	תלמידי המכון	חברים
ראב"ד ש"דאל	יהושע וחדר	משה מטליב
אברהם	חיים כהן	דוד גולדיק
בנימין אברמס	מענדל כהן	אלטער גולדיק
ארי אברמיץ	מרדכי כהן	תניח וחתי
אברהם ארלי	לוי יצחק כהן	יוסי רעדון
יעקב אהרון	אלי אכא	יעקב גולדשטיין
שמואל אידלמן	לוי יצחק כהן	הרה"ג גולדשטיין
דוד אייזיקס	נפתלי לברטמן	שמחה גולדשטיין
אליעזר אייזיקס	חיים לוי	שלמה חרבנין
יצחק אריעוויץ	שאול אישישניץ לוי	שלום חרבניק
יצחק אריעוויץ	בנימין לייבס	משה נחום
יונתן ארליין	שמעון לייכוב	יהודה נמנדי
חיים ארליב	חיים לוי	אריה נהבין
יצחק ארליין	אברהם נוי	ארנה נהבין
דוד ארליב	אדם רייסניץ	שמואל נהבין
יצחק ארליין	מרדכי רייסניץ	שמעון נהבין
חיים ארליב	משה סביה	יעקב נהבניץ
דוד עקנא	חיים סובליק	יעקב נחום
אנטיגרי	יוסי סופר	דוד נהבין
משה אשמן	אהרן טובן	שלום ברק
ברוך אששין	יעקב טייטלבוים	אריאל ברנדבורג
ארתור אששין	דניאל סיגא	דוד ברטין
אברהם באזנס	מנחם מענדל	לייב ברטין
אברהם באזנס	מנחם מענדל	מיכאל גונסון
אברהם יוסף באזנס	מרדכי סיגנא	מיכאל גונסון
חיים באקסן	דוד סילברשטיין	בנימין גרטיא
	יודת סרוכה	יוסף גרטיא
		ירמיה גרטיא

אש"ל הכנסת אורחים

שע"י מרכז חב"ד העולמי לקבלת פני משיח

אגרתא דנחמתא

בצער רב ובכאב הגעתנו השמועה המרה על פטירתו במיטב פעולותיו הברוכות של ידידנו היקר והחשוב, מאיר ומסביר פנים, רב פעלים לתורה ולהוראה, העמיד במשך עשיריות שנים אלפי תלמידים מקושרים לכ"ק אדמו"ר מה"מ שליט"א ידיד ותומך למפעלנו למען אורחי המלך

ישעי' זושא ע"ה ווילהעלם
הרה"ח הרה"ת ר'

ובדמע שולחים אנו את תנחומינו הכנים לרעייתו הנכבדה
אשת חבר לכל פעולותיו הברוכות ובפרט לענייני צדקה וחסד

מרת **אסתר** תחי'

(לבית משפחת שפערלין המעטירה ומפורסמת במעשי צדקה וחסד)

ולילדיהם היקרים אשר גדלו והתחנכו לנתינה לזולת

הרה"ת ר' **בערל** שי' ר' **חיים ישראל** שי' ר' **לוי** שי' ור' **מענדל** שי' הת' **משה** שי'

מרת **מושקא ראסקין** תחי' מרת **מאשא בעגון** תחי' ומרת **שרה שור** תחי'

ולאמו היקרה מרת **חנה רבקה** תחי' **ווילהעלם**

ולאחיו ואחיותיו החשובים הרה"ת ר' **משה** שי' שליח כ"ק אדמו"ר מה"מ שליט"א בפורטלנד אורגן

הרה"ת ר' **ישראל** שי' הרה"ת ר' **נחמן** שי' הרה"ת ר' **זלמן** שי' והרה"ת ר' **מרדכי** שי'

מרת **לאה פראדקין** תחי' מרת **רחל לפידות** תחי' ומרת **חיל אסתר בארבער** תחי'

המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים

ומעתה ועד עולם אך טוב וחסד ימצאכם תמיד כל הימים

ובזכות המשך בפעולותיו הברוכות נזכה תיכף ומיל"ד ממ"ש לגאולה האמתית והשלימה

בהתגלות מלכנו משיחנו במלוא הדרו ותפארתו ונכריז לפנינו

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד

ההנהלה

כוס תנחומים

בצער רב וביגון עמוק

אנו מבכים את פטירת ידידנו הנעלה,

מסור ונתון לרבי, מקבל כל אדם בספר פנים יפות, בעל מדות טובות ומכנים אורחים גדול, ראש מכון לימוד הלכה למען ילמדו בארה"ב

הרה"ח הרה"ג

הרב **ישעי' זוסיא** ע"ה

ווילהעלם

שהיה לנו ידיד אמת במשך עשרות בשנים,

וזכינו להתארח על שולחנו וללמוד מתורתו ומדרכיו

ושולחים אנו את תנחומינו הכנים לרעייתו היקרה אשת חבר,

האשה החשובה מרת **אסתר** שתחילי,

ולבני המשפחה הרב **בערל** שי', הרב **חיים ישראל** שי', הרב **לוי** שי', הרב **מנדי** שי',
מרת **מושקא רסקין** תחילי, מרת **מאשא בעגון** תחילי, מרת **שרה שור** תחילי, הת' **מושה** שי'

ומשנה תנחומין לחמותו היקרה מרת דבי קוניקוב,
ולגיסיו וגיסותיו היקרים בני משפחת שפערלין היקרים שיחיו

אין מילים בפינו לנחמכם ביגונכם כי רב הוא,

המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים

ומכאן ולהבא אך טוב וחסד ימצא אתכם כל הימים

ובמהרה בימינו נזכה לקיום הייעוד "הקיצו ורננו שוכני עפר", והוא בתוכם, תיכף ומיד ממש

משפחת קרומבי

לעילוי נשמת
הרה"ח הרה"ת
הר"ר ישעי' זוסיא ב"ר אברהם דוד ע"ה
ווילהעלם
נלב"ע ביום ד' שבט ה'תשפ"ב
תנצב"ה

ולזכות

זוגתו תבדלחט"א מרת אסתר תחי'
ובניהם

הרה"ת מרדכי דובער זוגתו מנוחה רחל,
ובניהם רפאל משה, בן-ציון ישראל מאיר, מרים, לאה פערל, אביבה רייזל

הרה"ת חיים ישראל זוגתו מושקא,
ובניהם מנחם מענדל, אברהם דוד, נתן, מנוחה, בלומא לאה

הרה"ת לוי יצחק זוגתו חי' מושקא
ובניהם אברהם דוד, רפאל משה, מנחם מענדל, מרדכי דובער

הרה"ת מנחם מענדל זוגתו חי' מושקא
ובניהם רפאל משה, אברהם דוד, בלומא לאה

מרת חי' מושקא ובעלה הרה"ת יעקב יוסף
ובניהם רפאל משה, חוה מרים, רחל שיחיו רסקין

מרת נחמה מאשא ובעלה הרה"ת משה דובער
ובנם אברהם דוד שיחיו בעגון

מרת שרה רחל ובעלה הרה"ת שלום דובער
ובנם אברהם דוד שיחיו שור

רפאל משה
שיחיו

לאריכות ימים ושנים טובות, ברכה והצלחה אושר ועושר
וימלא השי"ת כל משאלות לבם
לטובה ולברכה בגשמיות וברוחניות גם יחד

לעילוי נשמת
הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ וכו'
הרה"ת ר' ישעי' זוסיא ב"ר אברהם דוד ע"ה
ווילהעלם

מקושר לכ"ק אדמו"ר מנחם מענדל נשיא דורינו
שליח למדינת פנמה,

מנהל וראש ישיבת מתיבתא אהלי תורה,

הוגה בתורה בהתמדה רבה,

פה מפיק מרגליות,

חיבר ספרים והרביץ תורה ברבים בנגלה ובחסידות

עסק בהפצת המעיינות, תמך במוסדות ובשלוחי הרבי

אהוב על הבריות, רדף צדקה וחסד,

ביתו פתוח לרווחה וקיבל את כולם בסבר פנים יפות

העמיד דור ישרים מבורך, צאצאים ותלמידים,

ומהם שלוחי המלך ועושי דברו

נפטר בשם טוב

ד' שבט שנת ה'תשפ"ב

ת.נ.צ.ב.ה.